

Nr 119.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m.; given Stockholms slott den 31 januari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Cl. Lindskog.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 januari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet *Lindskog* anför härefter:

Under punkt 148 av 1930 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna en höjning av det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 med 587,900 kronor.

Vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m.

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 94 häft. (Nr 119.)

1

Vidare har Kungl. Maj:t under punkt 153 av 1930 års åttonde huvudtitel föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken m. m. för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra anslag av 878,400 kronor.

Kungl. Maj:t har vidare under punkterna 155, 156, 157 och 158 av 1930 års åttonde huvudtitel föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1930/1931 beräkna

dels till extra arvode åt teckningslärare vid de allmänna läroverken ett extra anslag av 119,700 kronor,

dels till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken ett extra anslag av 105,200 kronor,

dels till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken ett extra anslag av 45,300 kronor,

dels ock till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken ett extra anslag av 47,300 kronor.

Slutligen har Kungl. Maj:t under punkt 161 av 1930 års åttonde huvudtitel föreslagit riksdagen att, bland annat, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1930/1931 beräkna en höjning av den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden åt skolläkare, nu 37,325 kronor, med 3,875 kronor till 41,200 kronor.

Sedan utredning i dessa frågor numera kunnat slutföras, anhåller jag att ånyo få anmäla ärendet för Kungl. Maj:t.

Allmänna läroverk för flickor.

I proposition nr 116 till 1927 års riksdag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, bland annat, att besluta, att i en var av städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg skulle från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämde, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrklassig realskola och treårigt gymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor.

Riksdagen beslöt i anledning av denna proposition samt i ämnet väckta motioner, bland annat, *dels* att i en var av städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg skulle från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämde, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrklassig realskola och, vad beträffar Stockholm, fyraårigt och treårigt samt beträffande övriga tre städer treårigt gymnasium, under samma villkor som av Kungl. Maj:t angivits, *dels ock* att, bland andra, följande läroverk, nämligen i Uppsala, Linköping,

Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås skulle i sin helhet vara avsedda endast för manliga lärjungar; dock att, så länge icke högre flickläroverk i nämnda städer inrättats, kvinnliga lärjungar skulle, under vissa närmare angivna förutsättningar, efter framställning från vederbörande kommun, kunna av Kungl. Maj:t lämnas tillträde till gymnasium vid nuvarande läroverk i dessa städer. Därjämte anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte till 1928 års riksdag, med beaktande av de synpunkter riksdagen i sin skrivelse i frågan (nr 262) anfört och efter verkställd utredning, framlägga en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad riksdagen i nämnda skrivelse angivit.

I anledning av dessa riksdagens beslut anbefallde Kungl. Maj:t genom cirkulär den 18 juni 1927 *dels* överståthållarämbetet och länsstyrelserna i Malmö och Göteborg att från stadsfullmäktige i en var av städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg inhämta och till Kungl. Maj:t överlämna yttrande, huruvida och i sådant fall från vilken tid vederbörande kommun åtog sig de av riksdagen föreskrivna villkoren för upprättande i en var av nämnda städer av ett högre allmänt läroverk för flickor, anordnat på sätt i riksdagens skrivelse nr 262 föreskreves, *dels ock* vederbörande länsstyrelser att lämna stadsfullmäktige i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås meddelande om riksdagens nyss anförda beslut i fråga om kvinnliga lärjungars tillträde till gymnasiet vid de allmänna läroverken i nämnda städer, varjämte Kungl. Maj:t förklarade sig vilja på framställning av vederbörande kommun framdeles meddela beslut, huruvida gymnasium i stad, som nu vore i fråga, finge tills vidare bliva tillgängligt även för kvinnliga lärjungar.

Vidare anbefallde Kungl. Maj:t vederbörande länsstyrelser att från stadsfullmäktige i sistnämnda nio städer inhämta yttranden, huruvida och i så fall från vilken tid kommunerna åtog sig enahanda förpliktelser, som i riksdagens skrivelse nr 262 uppställts för upprättande i städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg av högre flickläroverk, ävensom att med nämnda yttranden, vilka skulle vara till länsstyrelserna avgivna före den 1 juli 1928, inkomma till skolöverstyrelsen.

Slutligen anbefallde Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att, efter vederbörandes hörande, före den 1 november 1928 till Kungl. Maj:t inkomma med plan för inrättandet av högre flickläroverk i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås, vilken plan borde angiva, i vilken ordning och vid vilken tid de olika läroverken borde komma till stånd.

Sedan skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat den sålunda begärda planen jämte de från vederbörande städer infordrade yttrandena, föreslog Kungl. Maj:t, i proposition nr 86, 1929 års riksdag, bland annat, att besluta, att ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrrklassig realskola och treårigt gymnasium, skulle upprättas från och med den 1 juli 1930 i en var av städerna Linköping, Norrköping, Borås och Örebro, från och med den 1 juli 1931 i en var av städerna Lund, Karlstad och Västerås, från och

med den 1 juli 1932 i staden Uppsala samt från och med den 1 juli 1933 i staden Jönköping.

I skrivelse den 1 juni 1929, nr 250, anmälde riksdagen, att riksdagen avslagit Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, samt anhöll, i anledning av två i ämnet väckta motioner (I: 241 och II: 374), dels om förnyad utredning rörande behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor utöver de fyra av 1927 års riksdag beslutade samt om deras organisation, dels om utredning i samband därmed rörande behovet och möjligheten av att vid de högre allmänna läroverk för flickor, som kunde komma att upprättas, inpassa en för de flickor, som icke skulle avlägga real- eller studentexamen, lämpad praktisk linje, dels ock att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill berörda utredningar kunde föranleda.

Genom beslut den 5 juli 1929 fann Kungl. Maj:t gott att uppdraga åt de inom ecklesiastikdepartementet tillkallade s. k. 1927 års skolsakkunniga, generaldirektören B. J:son Bergqvist, undervisningsrådet H. Wallin och rektorn A. Nordfelt, förstärkta med ytterligare två sakkunniga, f. v. statsrådet, folkskolinspektören N. J. F. Almkvist och lektorn E. L. Wellander, att, bland annat, biträda med den av riksdagen begärda utredningen rörande högre allmänna läroverk för flickor.

De sakkunniga hava den 30 november 1929 avgivit sitt betänkande i frågan, benämnt *Utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m.* (Statens offentliga utredningar 1929: 33).

Över detta betänkande hava statskontoret den 19 december 1929 och statens pensionsanstalt den 28 december 1929 yttrat sig samt utlåtande den 25 januari 1930 avgivits av skolöverstyrelsen, som därvid överlämnat yttranden av centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen och av de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg.

Den av 1929 års riksdag i dess skrivelse begärda utredningen rörande högre allmänna läroverk för flickor tager sikte på två spörsmål: det ena behovet av högre allmänna läroverk för flickor utöver de fyra av 1927 års riksdag beslutade och det andra deras organisation. Det senare spörsmålet avser — såsom framgår av vad vid frågans behandling vid 1929 års riksdag framkommit — dels de högre flickläroverkens anknytning till folkskolan och anordningen av de i dem ingående gymnasierna, dels ock inpassandet vid nämnda läroverk av en praktisk linje, närmast av den högre flickskolans art och lämpad för de flickor, som icke skola avlägga real- eller studentexamen.

Emellertid har riksdagen i sin omförmälda skrivelse därjämte fäst uppmärksamheten vid en annan omständighet, som är av väsentlig betydelse för bedömande av den nu föreliggande frågans innebörd. Riksdagen har nämligen uttalat, att det icke vore önskvärt, att sådana åtgärder från statsmakternas sida vidtoges, vilka kunde komma att öka antalet kvinnliga elever i de läroverk, som föra till studentexamen, och samtidigt minska antalet i de läroanstalter, vilka avse att giva en efter den kvinnliga ungdomens egenart och framtida livsuppgifter i hem och samhälle speciellt anpassad uppfostran och utbildning. I

samband med dessa uttalanden av riksdagen anser jag mig böra erinra jämväl därom, att 1927 års riksdag, i sin skrivelse till Kungl. Maj:t angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m., i fråga om den kvinnliga ungdomens högre undervisning uttalat, det riksdagen ansåge, att denna undervisning väl borde i vida större utsträckning än för närvarande kunde ske äga rum i läroanstalter av samskolenatur, men härav följde ingalunda, att riksdagen ansåge ifrågavarande behov genom denna anordning vara i erforderlig mån tillgodosett. Vid sidan av de studiemål, som realskol- och studentexamina representerade, komme, säger riksdagen, säkerligen för flickornas vidkommande även för framtiden att fortbestå de mera allmänna bildningsmål, som i vårt land av ålder företräts av de högre flickskolorna.

Av innehållet i riksdagens skrivelse i ärendet den 1 juni 1929, nr 250, samt av de uttalanden, som av riksdagen i övrigt vid skilda tillfällen blivit gjorda, framgår oförtydligt, att det i fråga om den kvinnliga ungdomens fortsatta studier enligt riksdagens mening gäller att för denna ungdom hålla två bildningsvägar öppna: *å ena sidan* möjlighet att under lika ekonomiska villkor, som gälla för gossar, genom realskola respektive gymnasium nå fram till dessa skolformers mål, *å andra sidan* möjlighet att komma i åtnjutande av en undervisning i stort sett av den art, som den hittillsvarande högre flickskolan meddelat.

På grund av vad jag nu anfört kommer jag att i min framställning först uppehålla mig vid flickornas läroverksutbildning, därefter övergå till den speciella flickskolutbildningen samt till anordningar på olika orter för tillgodosende av den kvinnliga ungdomens fortsatta skolstudier och till sist redogöra för vissa organisatoriska och ekonomiska förhållanden, som stå i samband med de båda olika utbildningsvägarna.

I. Flickornas läroverksutbildning.

A. Ytterligare behov av högre flickläroverk.

Vad då först beträffar frågan om behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor, vill jag till en början erinra därom, att åtgärden att över huvud upprätta högre allmänna läroverk för flickor närmast är betingad av den av 1927 års riksdag fastslagna grundsatsen, att varje läroverkssamhälle bör erbjuda möjlighet för flickor att erhålla tillträde till statsläroverk under samma villkor som gossar. Sådan möjlighet skulle i främsta rummet beredas genom de högre gossläroverkens förvandling till samläroverk. Där läroverkens storlek gjorde en dylik anordning olämplig, borde emellertid den kvinnliga ungdomens utbildning tillgodoses genom särskilda för densamma avsedda högre allmänna läroverk. I överensstämmelse härmed beslöt 1927 års riksdag, såsom förut anförts, upprättandet av fyra högre allmänna läroverk för flickor, i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, och begärde hos Kungl. Maj:t en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad

riksdagen i sin skrivelse angivit (riksd. skr. nr 262 sid. 70 och 185). Såsom likaledes förut erinrats, har nu 1929 års riksdag i sin förenämnda skrivelse nr 250 anhållit om förnyad utredning rörande behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor utöver de fyra av 1927 års riksdag beslutade samt om deras organisation. Riksdagen har därvid angivit vissa riktlinjer för denna utredning. Sålunda har riksdagen uttalat, att den viktigaste förutsättningen för upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor vore, att det antal elever i staden och omkringliggande bygd, som åtnjuter högre undervisning, vore så stort, att det förmådde rekrytera en dylik läroanstalt, utan att den lokala organisationen av skolväsendet i övrigt i mera väsentlig grad rubbades, om dess bibehållande i oförändrad form vore önskvärt med hänsyn till föreliggande behov.

Med ledning av de riktlinjer, som riksdagen sålunda givit, hava de sakkunniga företagit en närmare detaljgranskning av de förhållanden på de olika orterna, som närmast påkalla undersökning, samt därvid letts till vissa allmänna synpunkter, vilka de funnit böra bliva bestämmande i fråga om det förslag, de haft att framlägga.

Den första av de synpunkter, som därvid inställt sig, gäller lärjungenummerärens betydelse för bedömandet av behovet av allmänna läroverk för flickor. Här om yttra de sakkunniga följande:

Till dylika allmänna synpunkter hör i främsta rummet, att, därest den kvinnliga ungdomen på en viss ort skulle hänvisas att gemensamt med den manliga ungdomen åtnjuta undervisning i ett redan förefintligt statens läroverk, detta läroverks totala lärjungantal måste hållas inom sådana gränser, att den individuella omsorg om lärjungarna, som samundervisningen i så hög grad påkallar, icke över hövan försvåras. Det är uppenbarligen icke möjligt att exakt angiva en numerär, som i ett sådant fall som detta icke bör få överskridas. Vid hithörande frågors behandling i riksdagen har siffran 600 nämnts som en maximisiffra. De sakkunniga hålla emellertid före, att denna siffra är högt tilltagen. Det är väl sant, att det i närmaste hand beror på de särskilda klassavdelningarnas storlek, huruvida undervisning och uppfostran skola kunna få den erforderliga individuella inriktningen — de sakkunniga kunna icke heller underlåta att i detta sammanhang framhålla vikten av att åtminstone i samläroverk klassavdelningarnas storlek blir starkare begränsad än nu gällande bestämmelser medgiva. Totalnumerären vid läroanstalten har emellertid även sin stora betydelse för framgången i arbetet. En läroanstalt med ett allt för stort lärjungantal får lätt nog över sig ett drag av anstaltsmässighet, som icke blott i större eller mindre utsträckning mekaniserar eller i stela former binder den mera administrativa sidan av anstaltens verksamhet utan även sträcker sina menliga verkningar till det inre arbetet sådant detta gestaltar sig i undervisning och uppfostran. Den för detta arbete så betydelsefulla personliga insatsen med dess möjligheter till individuell anpassning får allt svårare att komma till sin rätt. Vidare är att märka, att vid en för båda könen avsedd läroanstalt ledaren har en utomordentligt betydelsefull och krävande uppgift såväl i fråga om tillsyn över de ungas arbetsliv och samliv som när det gäller att övervaka det sätt, varpå undervisningen och uppfostran på olika händer — av män och kvinnor — handhaves. Skulle anstaltens ledare, såsom fallet lätt kan bliva vid en mycket stor anstalt, komma att allt för mycket tagas i anspråk för administrativa uppgifter och omsorger av mera

yttre art, ligger den faran nära, att för läroanstaltens inre arbete viktiga uppgifter komma att mer eller mindre bliva lidande. De sakkunniga hava därför kommit till den bestämda uppfattningen, att den totala numerären vid ett samläroverk icke bör mera avsevärt överskrida 500. De sakkunniga hava också vid sina undersökningar rörande de olika orterna i regel räknat med denna siffra.

Lägger man nu nämnda synpunkt i fråga om lärjungenumrären till grund för utredningen, så följer därav, att i de fall, då det totala lärjungantalet i ett läroverk, även sedan samundervisningen däri införts, icke skulle komma att mera avsevärt överskrida 500-talet, tillgodoseendet av den kvinnliga ungdomens läroverksutbildning på orten bör kunna ske genom läroverkets anordnande som samläroverk. De sakkunniga utgå härvid från att när flickor erhålla tillträde till förutvarande gossläroverk, statsmakterna bereda ekonomiska förutsättningar för att de berörda läroverken, i den mån lärjungetillströmningens omfattning så kräver, kunna — givetvis inom den nyss angivna numerären — utrustas med erforderliga parallellavdelningar.

Skulle åter totala numerären vid ett läroverk komma att mera avsevärt överstiga sagda siffra, erbjuda sig för tillgodoseende av flickornas realskol- respektive gymnasieundervisning olika utvägar, allt efter som tillströmningen av lärjungar företrädesvis drabbar realskolan eller gymnasiet eller mera jämnt fördelar sig på båda dessa stadier.

I det fall, att realskolan i främsta rummet träffas av lärjungefrekvensen men gymnasiet åter har en numerär, som kan anses medgiva mottagandet av de flickor, som kunna beräknas önska gå gymnasievägen, synes man böra inskränka sig till att anordna gymnasiet som samgymnasium, under det att där emot för flickor en särskild realskola upprättas. Skulle i sådant fall vid en framtida utveckling det högre läroverkets realskolstadium ytterligare allt för starkt tillväxa, erbjuder sig givetvis den möjligheten, att flickrealskolan förvandlas till samrealskola. Skulle åter samgymnasiet framdeles få en tillväxt, som gör det olämpligt, att det fortfarande bibehålles som samgymnasium, förefinnes möjligheten att påbygga flickrealskolan med ett för flickor avsett gymnasium, så att på detta sätt ett fullständigt högre allmänt läroverk för flickor bildas. Beträffande de ekonomiska och pedagogiska vinster, som under vissa förutsättningar skulle göras genom en samorganisation av en fristående flickrealskola och en kommunal flickskola, få de sakkunniga hänvisa till vad i det följande (sid. 17) därom anføres.

Om det åter skulle vara lärjungenumrären å gymnasiet, som vållade svårigheter, ligger det närmast till hands att tillgodose det förhandenvarande behovet av gymnasieundervisning för flickor genom upprättandet av ett fristående flickgymnasium, under det att flickornas behov av realskolundervisning tillgodoses därigenom, att den i gossläroverket ingående realskolan förvandlas till samrealskola.¹

Fall skulle emellertid kunna tänkas inträffa, då en å läroverksorten förefintlig kommunal mellanskola kunde göra det överflödigt att upprätta en särskild flickrealskola eller eventuellt att förvandla gossrealskolan till samrealskola.

Om slutligen på en ort den starka lärjungetillströmningen träffar såväl realskolan som gymnasiet, så att tanken på läroverkets fullständiga eller partiella övergång till samläroverk måste avvisas, och om på orten icke finnes någon kommunal mellanskola, som lämpligen kan övertaga flickornas realskolundervisning, bör givetvis redan från början ett fullständigt högre allmänt läroverk för flickor upprättas.

¹ Förhandenvarande förhållanden hava emellertid icke föranlett de sakkunniga att föreslå upprättandet av något sådant särskilt flickgymnasium.

En annan synpunkt, som av de sakkunniga tillmätas stor betydelse, gäller gymnasiernas storlek. Därom uttala sig de sakkunniga på följande sätt:

Vid besvarandet av frågan, huruvida ett särskilt gymnasium för flickor bör upprättas på en ort, hava de sakkunniga ansett sig böra taga hänsyn — utöver till förut angivna omständigheter — även till följande förhållanden. Av vital betydelse för undervisningen på läroverkens högstadium är att detta stadium utrustas med väl kvalificerade lärarkrafter. Och härvid är, med hänsyn till den alltjämt fortgående vetenskapliga specialiseringen, av särskild vikt att om möjligt varje läroämne vid gymnasiet företrädes av en med ämnet fullt förtrogen lärare. Om olägenheterna av ett motsatt förhållande vittna nog samt de erfarenheter, som under tidernas lopp kunnat göras vid vissa läroanstalter. En nödvändig förutsättning för åstadkommande av de yttre möjligheterna för anställande av lärarkrafter av ovan angivna art är emellertid, att gymnasiet i fråga om organisationen är av en sådan omfattning, att de olika ämnena vid gymnasiet erhålla ett antal undervisningstimmar, nog stort att motivera anställandet av ordinarie facklärare i de olika ämnena. Är detta ej fallet, kan det nämligen icke undgås, att undervisningen i vissa ämnen måste anförtros antingen åt lärare, som ej hava dessa ämnen såsom egentliga fackämnen, eller ock åt mera tillfälligt anställda timlärare, på vilkas tillfredsställande vetenskapliga kvalifikationer och förutsättningar i övrigt man icke alltid kan med säkerhet räkna.

Med vad här anförts sammanhänger en annan, av den senaste läroverksreformen omedelbart föranledd och därför ny omständighet, vid vilken de sakkunniga ansett sig böra vid bedömandet av frågan om upprättande av flickgymnasier fästa synnerligt avseende: de hittillsvarande mera fasta bildningslinjerna å gymnasiet hava vid nämnda reform inom gymnasiets båda högsta ringar ersatts av ett mera rörligt system av bildningslinjer, erbjudande de enskilda lärjungarna en väsentligt utsträckt valfrihet i fråga om studieämnena. Emellertid har det främst ur ekonomisk synpunkt befunnits påkallat att som villkor för anordnande av undervisning i ett visst tillvalsämne föreskriva ett visst minimiantal av lärjungar. Nu är det uppenbart, att ju mindre antalet lärjungar i en gymnasiering är, desto lättare kan det inträffa, att sagda minimum icke uppnås. Ju större åter lärjungefrekvensen i ringen är, desto större utsikter finnas, att minimiantalet uppnås. Kan icke minimiantalet uppnås, kommer detta att medföra den olägenheten, att lärjungarna i dylikt fall komma att gå förlustiga en undervisning, som för dem skulle hava varit av betydelse. Det är också givet, att svårigheten att anställa ordinarie lärarkrafter ökas, i samma mån som osäkerheten i fråga om förekomsten av undervisning i ett visst ämne växer.

Ur de nu anförda synpunkterna ter det sig som synnerligen angeläget, att de gymnasier, som kunna komma att upprättas, i fråga om sin organisation och sin lärjungenumerär icke bliva för begränsade. Väl kunna de påpekade olägenheterna i någon mån undvikas eller förminsas, därigenom att ett visst samarbete åstadkommes mellan gossläroverket å orten och flickgymnasiet. Man kan sålunda tänka sig, att olägenheterna i fråga om lärarkrafter skulle förminsas därigenom, att båda anstalterna förenade sig om ordinarie lärarkrafter i vissa ämnen, med tjänstgöringen fördelad mellan läroanstalterna. Man kan också tänka sig, att svårigheten att vid gymnasiet få lärjungegrupper nog stora för uppehållande av undervisningen i ett ämne skulle kunna undanröjas därigenom, att samläsning i större eller mindre utsträckning anordnades för lärjungarna vid de båda anstalterna. Men ingendera åtgärden låter sig vidtaga, utan att svårigheter i vissa avseenden yppa sig, icke minst i fråga om uppgörande av arbetsordningen för anstalterna. Fördelaktigast är därför,

i varje fall, att vardera anstalten kan få utföra sitt arbete oberoende av den andra.

De sakkunniga äro alltså av den uppfattningen, att där ett flickgymnasium icke kan i ovan angivna avseenden erhålla önskvärd omfattning, andra anordningar för flickornas gymnasieundervisning än upprättande av ett enbart för flickor avsett gymnasium äro att föredraga. För ett dylikt förfarande tala givetvis även ekonomiska synpunkter, vare sig det gäller anställandet av lärarkrafter eller beredandet av lokaler och nödiga institutioner för läroanstalten.

De sakkunnigas överväganden hava lett till uppdragande av vissa allmänna riktlinjer rörande den kvinnliga ungdomens läroverksutbildning, vilka de sakkunniga sammanfattat på följande sätt:

på ort, där läroverkets lärjungenumerär är så stor, att å intetdera av läroverkets stadier samundervisning kan anordnas, upprättas fullständigt högre flickläroverk;

på ort, där ettdera stadiet — gymnasium eller realskola — räknar en större lärjungenumerär, än att samundervisning lämpligen kan anordnas, upprättas för det stadium, som den för starka frekvensen gäller, ett fristående flickläroverk — gymnasium eller flickrealskola — under det att för det återstående stadiets vidkommande samundervisning anordnas;

på ort, där allmänt läroverk finnes och lärjungefrekvensen icke är större, än att enligt de grunder, de sakkunniga i det föregående närmare utvecklat, samundervisning bör kunna äga rum på läroverkets olika stadier, tillgodoses flickornas läroverksutbildning genom läroverkets anordnande såsom samläroverk.

Inom *skolöverstyrelsen* hava vid behandlingen av frågan om allmänna läroverk för flickor olika meningar yppat sig. Vid överstyrelsens utlåtande hava sålunda fogats särskilda yttranden dels av undervisningsråden Bruce och Nylund samt t. f. undervisningsrådet Björkman, dels av undervisningsrådet Hänniger, dels av undervisningsrådet Johansson med instämmande i vissa delar av t. f. undervisningsråden Widman och Larsson, dels ock av undervisningsrådet Kärre med instämmande av t. f. undervisningsrådet Larsson. I den mån så kan anses påkallat, kommer jag att i det följande i vederbörligt sammanhang lämna en redogörelse jämväl för nämnda särskilda yttranden. Vad först beträffar frågan om ytterligare behov av högre flickläroverk, anför skolöverstyrelsen, bland annat, följande:

I stort sett torde det icke råda något tvivel därom, att flickskolans studiegång är bättre avpassad för flickorna än realskolans liksom också att dess allmänna bildningsändamål ansluter sig på ett naturligare sätt till de uppgifter i hem och samhälle, för vilka den kvinnliga ungdomen i regel förbereder sig. Särskilt gäller detta med hänsyn till de mera omfattande språkstudierna i flickskolan och begränsningen av matematikstudiet. På det högsta flickskolestadiet med dess mognare elevmaterial kan undervisningen också få en betydligt större fördjupning och därmed erhålla ett större allmänt bildningsvärde än på realskolestadiet. Både psykologiskt-pedagogiskt och ur själva studieresultatets synpunkt vill överstyrelsen sålunda, då det gäller den kvinnliga ungdomens uppfostran, giva företräde åt den utbildning, som flickskolorna avse att meddela. Men det kan å andra sidan icke bestridas, att flickskoleutbildningen ställer sig dyrare för den enskilde än realexamensutbildningen. Den

sträcker sig — under förutsättning av lika anknytning mellan grundskola och högre skola i båda fallen — över två års längre tid, och i ekonomiskt mindre välsituerade hem torde man finna det fördelaktigare, att låta flickorna efter (fyra +) fem, respektive (sex +) fyra år avlägga realexamen än att låta dem efter ytterligare två års studier förvärva normalskolekompetens. Genom möjligheten till befrielse helt eller delvis från undervisningen i matematik i de båda högsta realskolklasserna kan undervisningen i realskolan också i någon mån individualiseras på ett sätt, som torde vara icke minst de kvinnliga lärjungarna till gagn.

Överstyrelsen betecknar på grund av anförda siffror tillströmningen av flickor till de allmänna läroverken efter läroverksreformen som mycket livlig. Den slutsats, som ligger närmast till hands vid konstaterandet av detta förhållande, torde vara den, att ytterligare sugning till de allmänna läroverken bör undvikas och att den största försiktighet bör iakttagas, då det gäller att vidtaga ytterligare åtgärder för flickors tillträde till realskola och gymnasium. Emellertid torde det knappast vara möjligt att bedöma den nu föreliggande frågan från denna utgångspunkt eller överhuvud taget bedöma den förutsättningslöst, då den måste ses i samband med de åtgärder, som statsmakterna genom 1927 års skolreform vidtagit för tillgodoseende av den högre flickundervisningen. I första hand synes det nämligen för närvarande gälla att åstadkomma likställighet mellan olika läroverkssambällen, så att icke de största bland de medelstora städerna bliva mera ogynnsamt ställda i avseende på statliga utbildningsmöjligheter för flickor än de något eller väsentligt mindre läroverkstäderna. I sin skrivelse nr 262/1927 (sid. 69) har riksdagen också bestämt uttalat, att den anser, »att högre flickläroverk böra inrättas även i de övriga städer, där utrymme för flickor ej kan beredas i det högre allmänna läroverket».

Genom detta riksdagens uttalande synes det få anses fastslaget, att flickorna i de åsyftade städerna skola genom statens försorg beredas tillfälle till real- och studentexamensutbildning. I nuvarande läge gäller frågan alltså endast dels själva det sätt, varpå möjlighet till sådan utbildning skall beredas, dels de åtgärder, som kunna anses önskvärda i samband därmed för att motverka en alltför stark tillströmning till de sålunda öppnade statliga anstalterna på flickskolornas bekostnad. Då, såsom redan framhållits, några statliga läroanstalter motsvarande flickskolorna icke kunna tänkas bliva inrättade, är det emellertid svårt för staten att härvidlag själv reglerande ingripa. Möjligen skulle det kunna ifrågasättas, huruvida riksdagens eventuella beslut om upprättande av särskilda flickläroverk i ifrågavarande städer borde göras beroende av det villkoret, att staden samtidigt inrättar en kommunal flickskola eller förbinder sig att på annat sätt anordna billig flickskolundervisning, så att den kvinnliga ungdomen får tillfälle till i realiteten fritt val mellan de båda utbildningsvägarna. Med en sådan anordning skulle staten och kommunen på ett lämpligt sätt komma att samverka i fråga om möjligast allsidiga tillgodoseende av den kvinnliga ungdomens möjligheter till högre utbildning.

Överstyrelsen finner det sålunda riktigt och rättvist, att åtgärder med det snaraste vidtagas för att bereda möjlighet till real- och studentexamensutbildning för flickor i de städer, som enligt 1927 års riksdags beslut tills vidare icke kommit i åtnjutande av sådan.

Departementschefen.

Då jag nu går att taga ställning till vad som sålunda anförts angående det ytterligare behovet av högre flickläroverk och till det av de sakkunniga framlagda förslaget, anser jag mig till en början böra i korthet erinra om huvuddragen av denna frågas tidigare handläggning. Sedan 1927 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit, att Kungl. Maj:t med beaktande av de synpunk-

ter riksdagen i sin skrivelse i frågan, nr 262, anført och efter verkställd utredning måtte för riksdagen framlägga en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad riksdagen i nämnda skrivelse angivit, beslöt Kungl. Maj:t den 18 juni 1927 på hemställan av min företrädare i statsrådsämberet anbefalla dels vederbörande länsstyrelser att från stadsfullmäktige i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås inhämta yttranden, huruvida och i så fall från vilken tid kommunerna åtog sig enahanda förpliktelser som i riksdagens skrivelse nr 262 uppställts för upprättande i städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg av högre flickläroverk, ävensom att med nämnda yttranden, vilka skulle vara till länsstyrelserna avgivna före den 1 juli 1928, inkomma till skolöverstyrelsen, dels ock skolöverstyrelsen att, efter vederbörandes hörande, före den 1 november 1928 till Kungl. Maj:t inkomma med plan för inrättandet av högre flickläroverk i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås, vilken plan borde angiva, i vilken ordning och vid vilken tid de olika läroverken borde komma till stånd. Såväl de båda nämnda remisserna som yttrandena från vederbörande stadsfullmäktige och från skolöverstyrelsen utgingo från att det här gällde ett definitivt beslut av riksdagen att i förenämnda nio städer högre flickläroverk skulle upprättas. När sedan Kungl. Maj:t med samma utgångspunkt framlade proposition i ämnet till 1929 års riksdag, fann riksdagen emellertid en ytterligare utredning i frågan önskvärd och hemställde därför i skrivelse till Kungl. Maj:t om en sådan.

Under erinran härom och med hänvisning till vad jag vid frågans behandling vid 1929 års riksdag uttalade, får jag nu anföra följande.

Den av 1927 års riksdag uttalade grundsatsen, att varje läroverkssamhälle bör erbjuda möjlighet för flickor att erhålla tillträde till statsläroverk under samma villkor som gossar, skulle enligt riksdagens mening förverkligas i främsta rummet genom de högre gossläroverkens förvandling till samläroverk; där läroverkens storlek gjorde en dylik anordning olämplig, skulle den kvinnliga ungdomen beredas läroverksutbildning genom särskilda flickläroverk. Fyra sådana äro redan upprättade, och det gäller nu att pröva behovet av ytterligare flickläroverk. Vid denna prövning kan jag givetvis icke bortse från vissa betänkligheter, som omsorgen om den kvinnliga ungdomens bästa framkallar. Å ena sidan kan upprättandet av ytterligare ett avsevärt antal statliga flickläroverk, och särskilt av fullständiga sådana, vara ägnat att i det allmänna medvetandet låta realexamen och studentexamen framstå som de normala målen även för flickornas högre utbildning; en utveckling i denna riktning vore givetvis beklaglig och har av riksdagen uttryckligen betecknats som icke önskvärd. Å andra sidan kunna ur pedagogisk synpunkt bestämda invändningar göras mot att utan tvingande skäl anordna samundervisning: i en skola, som vill främja självverksamhet och individualisering, är med hänsyn till könens olika utvecklingstempo och intresseriktning särundervisning otvivelaktigt att föredraga framför samundervisning, då den bättre kan tillgodose såväl gossars som flickors skilda anlag och behov och enkannerligen gör det möjligt att

planmässigt anordna flickornas undervisning på ett efter deras egenart och blivande uppgifter särskilt avpassat sätt. Dessa betänkligheter mana givetvis till varsamhet, både när det gäller att upprätta speciella flickläroverk, särskilt fullständiga dylika, och när det gäller att för flickor öppna gossläroverk.

Emellertid är det, som skolöverstyrelsen framhåller, knappast möjligt att vid bedömandet av föreliggande fråga taga mera avgörande hänsyn till dylika synpunkter, då den måste ses i samband med de åtgärder, som genom 1927 års skolreform redan vidtagits för tillgodoseende av flickornas läroverksutbildning; för närvarande är uppgiften närmast att åstadkomma likställighet mellan olika läroverkssamhällen, så att icke de största bland de medelstora städerna bliva mera ogynnsamt ställda i avseende på statliga utbildningsmöjligheter för flickor än de något eller väsentligt mindre läroverksstäderna. I detta frågans läge gäller det alltså i själva verket blott sättet att ordna flickornas läroverksutbildning i ifrågavarande städer. Under sådana förhållanden kan jag i väsentliga delar ansluta mig till de synpunkter, som de sakkunniga anfört i fråga om ytterligare behov av särskilda flickläroverk och som godtagits av skolöverstyrelsen och centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen.

Vid övervägandet av frågan, i vad mån läroverksutbildning för flickor bör anordnas genom särskilda flickläroverk eller genom gossläroverkens öppnande även för flickor, hava de sakkunniga tagit väsentlig hänsyn till två önskemål, som båda synes mig värda allt beaktande: å ena sidan bör ett samläroverk, med hänsyn till de särskilda krav ett dylikt ställer på ledningens och lärarnas fostrande verksamhet, icke vara allt för stort, å andra sidan bör ett gymnasium med hänsyn till den i och med 1927 års skolreform genomförda starka differentieringen icke vara allt för litet. De sakkunniga hava vid sina överväganden utgått från att det totala antalet lärjungar vid ett samläroverk ej bör mera avsevärt överskrida 500. För denna grundsats hava de enligt min mening anfört goda skäl och den synes mig kunna godtagas, även om gränsen måste anses i viss mån godtyckligt vald och givetvis icke under alla förhållanden kan tillmätas avgörande betydelse. De fördelar åter, som ett större gymnasium kan erbjuda för undervisningens differentierande, synas mig vara av så stort värde, att även om de, såsom i vissa fall skett i de sakkunnigas förslag, skulle leda till anordnande av samundervisning i stället för särundervisning, en dylik anordning synes böra godtagas. Jag tänker härvid särskilt på önskvärdheten av att för de olika undervisningsämnena kunna bereda ett så stort timantal, att fackligt väl meriterade lärarkrafter kunna anställas. Jag tänker också på de större möjligheter som skulle beredas läroverken att organisera och bedriva arbetet efter de individualiserande linjer, som den nya läroverksstadgan i enlighet med riksdagens uttalade önskan anbefaller.

Med hänsyn till vad nu anförts anser jag alltså, att de allmänna synpunkter rörande behovet av läroverksutbildning för kvinnlig ungdom på de olika orterna, vilka de sakkunniga framlagt, i huvudsak kunna läggas till grund för mina vidare överväganden i förevarande hänseende.

B. Flickläroverkens organisation.

a. Organisationen av de till upprättande föreslagna flickläroverken.

Beträffande de högre flickläroverkens organisation föreligga två spørsmål, som de sakkunniga jämlikt det dem lämnade uppdraget närmast haft att undersöka, nämligen dels frågan om dessa läroverks anslutning till folkskolan, dels frågan om de i dem ingående gymnasiernas ställning till realskolan. Riksdagens begäran om utredning i dessa frågor avsåg närmast de högre flickläroverk, som kunde komma att ytterligare upprättas. Emellertid har jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 5 juli 1929 vid anmälan inför Kungl. Maj:t av samma års riksdags omförmälda skrivelse nr 250 uttalat, att frågan om de fyra redan beslutade och upprättade flickläroverkens organisation uppenbarligen stode i sådant samband med den av riksdagen ifrågasatta utredningen, att jämväl denna fråga borde tagas till förnyat övervägande.

De sakkunniga upptaga först frågan om organisationen av de flickläroverk, som av dem föreslås till upprättande, och yttra sig därvid dels om realskolan, dels om gymnasiet.

1. Realskolan.

I fråga om realskolan anför *de sakkunniga*:

Beträffande dessa läroverks anknytning till folkskolan må erinras därom, att 1927 års riksdag vid beslutet om upprättandet av de högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg bestämt, att dessa läroverks realskolor skola vara fyraåriga och bygga på folkskolans sjätte klass. Emellertid har motionsvis i riksdagen yrkats, att de högre flickläroverken skulle få vad man kallat en dubbel anknytning till folkskolan, d. v. s. anknytning dels till denna skolas fjärde, dels till dess sjätte klass, ävensom från de kommunala myndigheterna i flera av de städer, i vilka högre flickläroverk ifrågasatts skola förekomma, framförts det önskemålet, att de högre flickläroverkens realskola ej skulle anknytas allenast till folkskolans sjätte klass utan även till dess fjärde.

De sakkunniga finna alla skäl tala för att dessa läroverk erhålla en dubbel anknytning till folkskolan. Därför talar allra först den omständigheten, att 1928 års riksdag i sin skrivelse till Kungl. Maj:t angående upprättande av kommunala flickskolor uttalat, att i 1927 års riksdags beslut angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. inrymmes full likställdhet mellan sex- och fyraårig folkskolkurs som grundval för den högre skolan. Vidare föreligga här alldeles enahanda förhållanden, som föranlett 1928 års riksdag att organisera den då beslutade kommunala flickskolan med dubbel anknytning. Då emellertid — alldeles såsom fallet förutsattes kunna bli med den kommunala flickskolan — det kan komma att inträffa, att lärjungefrekvensen i flickläroverket icke är så stor, att den medgiver dubbel anknytning i form av två fristående realskollinjer — en femårig och en fyraårig — finna sig de sakkunniga böra förorda, att den i flickläroverket ingående realskolans anknytning till folkskolan anordnas med tillämpning av samma normer, som i liknande fall fastställts för den kommunala flickskolan. I enlighet med dessa organiseras realskolan allt efter lärjungeantalets storlek antingen med förenad linje eller med två fristående realskollinjer.

Då en dylik förenad realskollinje förutsätter vissa förskjutningar och modifikationer i den för realskolan gällande undervisningsplanen, hava de sakkunniga utarbetat, i den mån så ansetts erforderligt, förslag till undervisningsplan för förenad fem- och fyraårig realskola. Förslaget är intaget i bil. 14. Av denna plan jämte motiveringen till densamma framgår, att lärjungarna i den förenade fyraåriga kursen skola utan ökad ansträngning och utan att undervisningen behöver antaga någon ur metodisk synpunkt olämplig gestaltning kunna föras fram till ett studieresultat likvärdigt med det, som åsyftas med den fristående fyraåriga realskolkursen.

Centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen anför härom, bland annat, följande:

Centralstyrelsen får på det livligaste ansluta sig till de sakkunnigas ståndpunkt. Denna dubbla anknytning innebär en enkel gärd av rättvisa gentemot de flickor, som i statens egna för flickor särskilt avsedda anstalter vilja söka motsvarande utbildning som gossarna. Mot den av de sakkunniga föreslagna samläsningen med lärjungar från fyraårig och sexårig bottenkola, som i vissa fall bleve en följd av den dubbla anknytningen, synas icke ur pedagogisk synpunkt berättigade anmärkningar kunna göras. Skulle emellertid erfarenheten giva vid handen, att en jämkning av tim- och kursplanerna vore önskvärd, synes en sådan utan svårighet framdeles kunna vidtagas.

Skolöverstyrelsen anför, bland annat, följande:

Då samläroverken i det stora flertalet läroverksstäder äga dubbel anknytning liksom gossläroverken i ifrågavarande städer och då den kommunala flickskolan likaledes bereder denna dubbla möjlighet till övergång från folkskola, synes konsekvensen bjuda, att även här ifrågavarande realskolor organiseras på detta sätt. Under alla förhållanden är det för dessa skolformers likställdhet, bl. a. och icke minst i socialt hänseende, av vikt, att de erbjuda samma anknytningsmöjligheter i förhållande till folkskolan. De fördelar i ekonomiskt avseende, som realskolan erbjuder framför flickskolan, skulle ju också bliva till stor del illusoriska, därest den sammanlagda studietiden till realexamen på grund av anknytningsförhållandena bleve endast ett år kortare än den tid, som skulle erfordras för förvärvande av normalskolekompetens. Från vissa av de berörda samhällena hava också tidigare i samband med åtagandet av de med erhållande av högre allmänna läroverk för flickor förenade förpliktelserna bestämda önskemål uttalats om sådan anknytning, varom här är fråga. Emellertid kan det synas ovisst, huruvida tillströmningen av lärjungar blir tillräckligt stor för att motivera upprättandet av såväl femårig som fyraårig linje. I samma mån som önskemålet om billig flickskoleundervisning blir tillgodosett, talar sannolikheten för att tillströmningen till realskolan kommer att hålla sig inom rimliga gränser. Under alla förhållanden torde man tills vidare böra utgå från en enkellinjig realskola såsom närmast motsvarande behovet, varför överstyrelsen vill biträda de sakkunnigas förslag om dessa läroverks organisation med enkel förenad linje. Skulle emellertid i klass 2 tillströmningen av lärjungar bliva så stor, att det sammanlagda elevantalet överstiger 35, bör den förenade linjen då automatiskt upplösas på sätt överstyrelsen föreslagit i sitt ovannämnda yttrande den 9 innevarande januari. Å andra sidan torde det även böra föreskrivas, att någon första klass av den förenade linjen icke skall upprättas, därest antalet vid vårterminens provningar godkända inträdessökande understiger 10. De här ifrågasatta bestämmelserna böra gälla i lika grad för de högre allmänna läroverk och de realskolor, som inrättas.

Vad beträffar själva undervisningsplanen för den förenade linjen, föreslår överstyrelsen, att även i fråga om flickläroverken de ändringar i de sakkunnigas förslag vidtagas, som överstyrelsen förordat i nyssberörda yttrande den 9 januari, och att linjen sålunda organiseras på i detta yttrande föreslaget sätt.

I denna fråga yttra undervisningsråden Bruce och Nylund samt t. f. undervisningsrådet Björkman:

Vid ärendets behandling hava vi på grund av vår allmänna uppfattning av frågan om folkskolans ställning som bottenkola hävdadt den meningen, att de nya allmänna läroverken för flickor, vad anknytningen till folkskolan angår, borde anordnas i enlighet med de grunder, som tillämpats beträffande de av 1927 års riksdag beslutade högre flickläroverken och som upptogs i det av Kungl. Maj:t i proposition nr 86 för 1929 års riksdag framlagda förslaget om upprättande av nya dylika läroverk, och vi hava följaktligen icke heller kunnat ansluta oss till överstyrelsens förslag angående omorganisation av de högre flickläroverken i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg.

Skulle det emellertid finnas nödvändigt att anordna dubbel anknytning mellan folkskolan och de allmänna läroverken för flickor, anse vi, att i sådant fall denna anknytning bör ordnas på det sätt, som undervisningsrådet Hänninger angivit i sitt här nedan i protokollet intagna särskilda yttrande.

Undervisningsrådet Hänninger åter anför:

Beträffande organisationen av de statliga flickläroverken synes det mig böra framhållas, att frågan om dessa läroverks anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass äger en principiellt betydelsefull innebörd med hänsyn till 1927 års riksdags beslut angående organisationen av sådana allmänna läroverk, som tillkommit genom nybildning eller genom statens övertagande av kommunala mellanskolor. För ifrågavarande läroverk har riksdagen fastställt anknytning uteslutande till sjätte folkskoleklassen. Obestriddligt är, att, om man bortser från frågans rent principiella innebörd, skäl kunna andragas för att flickläroverken erhålla en organisation av samma slag som övriga läroverk på de orter, varom här är fråga.

Därest emellertid en dubbel anknytning till folkskolan i förevarande fall skall åvägabringas, kan jag, av skäl som jag tidigare utvecklat i reservation till överstyrelsens protokoll den 9 januari 1930 vid behandling av 1927 års skolsakkunnigas utredning av vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation, icke biträda de sakkunnigas och överstyrelsens förslag om inrättande av en s. k. förenad linje. Den dubbla anknytningen bör enligt min mening komma till stånd genom inrättande av såväl fyraårig som femårig real-skollinje, såsom överstyrelsen föreslagit beträffande flickläroverken i Stockholm, Göteborg och Malmö, varjämte föreskrift bör lämnas om samläsning under vissa förutsättningar mellan fyra- och femårig linje. Genom en dylik anordning skulle antalet klassavdelningar icke bli större än enligt överstyrelsens förslag.

I samband därmed, att 1927 års riksdag fattade beslut om inrättandet av fyra högre läroverk för flickor, bestämde riksdagen för dessa läroverk en organisation med fyraårig realskola, anknyttande till avslutad folkskola. Då riksdagen samtidigt hos Kungl. Maj:t begärde plan för upprättande av ytterligare flickläroverk, förutsattes uppenbarligen, att dessa skulle anordnas efter samma organisation, och i enlighet härmed framlades för 1929 års riksdag nyss omförmälda proposition om inrättande av ett antal dylika läroverk. Emel-

Departement-
chefen.

lertid har riksdagen, som nämnts, funnit frågan böra underkastas ny utredning och har därvid särskilt framhållit, att utredningen borde avse jämväl läroverkens organisation. Härigenom har frågan alltså kommit i ett nytt läge, som möjliggör en förutsättningslös prövning av hela spörsmålet om ifrågavarande läroverks organisation. Vid övervägandet av detta spörsmål har jag, i anslutning till den uppfattning, jag vid skolfrågans tidigare behandling i riksdagen hävdad, och på de av de sakkunniga anförda skälen funnit, att realskolan bör erhålla dubbel anknytning till folkskolan, på sätt de sakkunniga närmare föreslagit.

Vad beträffar frågan om den efter mönstret av den kommunala flickskolan ordnade anknytningen medelst en förenad realskollinje, återkommer jag å sid. 58 till denna liksom ock till det för samma linje uppgjorda förslaget till undervisningsplan. Jag blir därvid i tillfälle att upptaga till skärskådande vad vissa ledamöter av skolöverstyrelsen i särskilda yttranden anfört i denna fråga.

2. Gymnasiet.

Om gymnasiets organisation anför *de sakkunniga* följande:

Vad beträffar gymnasiets anknytning till realskolan, har 1927 års riksdag i fråga om de fyra av sagda riksdag beslutade gymnasierna bestämt, att tre av gymnasierna skola vara treåriga och anknyta till realskolans högsta klass och att det fjärde gymnasiet skall vara såväl tre- som fyraårigt med anknytning till högsta respektive näst högsta klassen i realskolan. Goss- och samgymnasierna åter äro enligt sagda riksdags beslut så organiserade, att latin gymnasierna till tre fjärdedelar (164 ringar mot 54) äro fyraåriga, medan realgymnasierna till nära tre femtedelar (90 ringar mot 64) äro treåriga. Vad de nu till upprättande föreslagna gymnasierna beträffar, synes det böra tagas i övervägande, huruvida dessa i sin organisation böra närmare ansluta sig till de redan upprättade flickgymnasierna, vilka nästan uteslutande hava treårig gymnasiekurs, eller till goss- och samgymnasierna, vilka i regel hava fyraårig latinlinje och merendels treårig reallinje.

För fyraårigt gymnasium tala framför allt skäl av pedagogisk art. I det fyraåriga gymnasiet kunna lärjungarna i lugnare arbetstakt, med mindre forcering och under tillämpning av självständigare arbetsformer nå fram till det föresatta studiemålet. Särskilt betydelsefull är den längre studietiden i gymnasiet för den kvinnliga ungdomen, vilken långt mera än den manliga lider under den forcerade arbetstakt, som är förbunden med ett treårigt gymnasium. Dessa vanskligheter göra sig emellertid icke lika starkt gällande inom båda gymnasielinjerna. Inom reallinjen träda det treåriga gymnasiets svagheter mindre starkt fram, som naturligt är, då ämneskretsen för sista realskolklassen och första realringen är gemensam och skillnaden i kurser i åtskilliga ämnen är mindre betydande. Inom latinlinjen åter bliva det treåriga gymnasiets svagheter vida kännbarare, då den dryga kursen i latin måste pressas samman inom tre läsår och grekiskan måste inträda redan ett år efter latinet. Dessa omständigheter få för organiserandet av flickgymnasier så mycket större betydelse, som ett alldeles övervägande flertal flickor, såsom nedan (sid. 24 i de sakkunnigas betänkande) visas, välja latinlinjen.

För treårigt gymnasium tala åter vissa organisatoriska och praktiska skäl. Viktigast är, att detta gymnasium bygger på avslutad realskola, vilket gör det möjligt för lärjungar från orter med realskola eller kommunal mellanskola att stanna ett år längre i hemmet.

Av vad som sålunda anförts synes med stor bestämdhet framgå, att särskilt för flickor avsedda gymnasier så långt möjligt och särskilt vad latinlinjen beträffar böra organiseras som fyraåriga. Givetvis måste emellertid vid avgörandet av denna organisationsfråga rörande varje särskilt läroverk hänsyn tagas även till ovan nämnda organisatoriska och praktiska skäl.

Särskilt bör tagas i övervägande, i vad mån vederbörande flickgymnasium kan väntas komma att rekryteras även från real- och mellanskolor å andra orter. För flickor, som hava sitt hem i gymnasiestaden eller dess närmaste omnejd, är det ju ur ekonomisk synpunkt och uppfostringssynpunkt likgiltigt, om de från näst högsta realskolklassen gå till fyraårigt gymnasium eller från högsta realskolklassen till treårigt gymnasium: de kunna i varje fall stanna i hemmet. Detsamma gäller i viss mån även de flickor, som redan för åtnjutande av realskolutbildning måste bo utom hemmet. Så långt endast dylika flickor beröras, böra alltså de pedagogiska skälen få giva utslaget till förmån för fyraårigt gymnasium. För de flickor åter, som bo å en ort med real- eller mellanskola men som för att kunna besöka gymnasium måste bo såsom inackorderade, är det icke blott ur ekonomiens utan även ur uppfostrans synpunkt betydelsefullt, om de kunna stanna ett år längre i hemmet och först efter avlagd realexamen nödgas lämna detta. Däremot är det för dessa flickor, som ändå måste tillbringa gymnasiståren utom hemmet, av mindre vikt, om de få sin gymnasieundervisning i närmaste stad eller i en längre bort belägen stad. Organisationen av gymnasiet måste alltså vid varje särskilt läroverk bliva beroende av överväganden, i vad mån vederbörande gymnasium kan väntas komma att rekryteras även från orter utan gymnasium men med real- eller mellanskola, ävensom huruvida lärjungarna från dylika orter för sin gymnasieundervisning äro hänvisade till just det ifrågavarande flickgymnasiet eller hava andra möjligheter att välja på.

I fråga om gymnasiets organisation finner *centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen* i likhet med de sakkunniga alla skäl tala för att vid de föreslagna högre flickläroverken inrättas fyraårig latinlinje såsom varande den för flickor mest begärliga och mest lämpade.

Skolöverstyrelsen instämmer med den av de sakkunniga i detta hänseende uttalade meningen.

De synpunkter i fråga om organisationen av flickläroverkens gymnasium, som de sakkunniga sålunda gjort gällande, finner jag mig kunna godtaga. Särskilt anser jag mig böra framhålla betydelsen av att latinlinjen, där icke tvingande skäl påkalla annan anordning, göres fyraårig. En treårig latinlinje måste — detta omdömes riktighet har jag fått bekräftad även genom en lång verksamhet som censor i studentexamen — leda till ett för lärjungarna forcerat och pressande arbete samt försvårar en ändamålsenlig läggning av undervisningen.

Departement-
chefen.

b. De redan beslutade flickläroverkens organisation.

Beträffande organisationen av de fyra redan upprättade flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Helsingborg erinra *de sakkunniga* om att denna fråga nu i viss mån kommit i ett annat läge, än då den behandlades av 1927 års riksdag, samt uttala sig i fortsättningen på följande sätt:

Såsom redan förut påpekats har nämligen 1928 års riksdag uttryckligen fastslagit grundsatsen om den fyra- och den sexåriga grundskolans likställighet såsom underlag för den högre skolan, och samma års riksdag har med tillämpning av den angivna grundsatsen — såsom likaledes förut omnämnts — bestämt en dubbel anknytning för de då beslutade kommunala flickskolorna. Ur nu angivna synpunkter kunde skäl synas föreligga att redan nu föreslå en ändring uti den av 1927 års riksdag beslutade organisationen, allrahelst i de nämnda fyra städerna för närvarande ingen möjlighet finnes för flickor att genom en av staten upprättad femårig lärokurs nå fram till realexamen. Emellertid torde man icke i detta fall kunna lämna ur sikte, att en ändring i angivna avseende av 1927 års beslut lätteligen skulle kunna komma att verka störande på det just nu påbörjade arbetet vid de nya, så sent som höstterminen 1929 igångsatta läroverken och att därför den redan beslutade organisationen bör för närvarande lämnas orubbad.

Sistnämnda synpunkt torde även vad beträffar organisationen av de uti nu ifrågavarande högre flickläroverk ingående gymnasierna böra leda till att, ehuru, såsom å sid. 23 i de sakkunnigas betänkande framhålls, vissa skäl även här kunna anföras för jämkning i den nuvarande organisationen, denna likväl för närvarande lämnas orubbad.

I detta hänseende anför *centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen* följande:

Beträffande de fyra redan upprättade flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg finner centralstyrelsen, i överensstämmelse med de sakkunniga, att frågan om dessas anknytning till bottenskolan kommit i ett annat läge än då 1927 års riksdag fattade beslut om deras upprättande. Sedan dess har nämligen riksdagen uttryckligen fastslagit grundsatsen om den fyra- och den sexåriga grundskolans likställighet såsom underlag för en högre skola. Därtill kommer att ifrågavarande städer, där för gossarna möjlighet finnes att begagna den kortare vägen till real- och studentexamen, flickorna i av staten upprättade skolor för närvarande sakna denna möjlighet. Rättvisan fordrar, för flickorna samma förmån. Centralstyrelsen får därför i motsats till de sakkunniga på det bestämdaste påyrka, att även i fråga om dessa läroverk dubbel anknytning åstadkommes. Det av de sakkunniga anförda skälet häremot, att dessa läroverk nu befinna sig vid sin start, synes centralstyrelsen tvärt om tala för en ändring snarast möjligt, innan dessa skolors organisation fullbordats och åtgärder vidtagits för anskaffande av erforderliga lokaler m. m. Även den vid statens normalskola upprättade realskolelinjen finner centralstyrelsen böra erhålla dubbel anknytning.

Denna fråga behandlas ingående i de av *de högre flickläroverken* avgivna utlåtandena. Sålunda yttrar rektor vid högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm i huvudsak följande:

Det är emellertid ägnat att förvåna, att de sakkunniga ej kunnat eller velat draga ut konsekvenserna av sina, här ovan endast delvis antydda förslag, när det gällt att taga ställning till de redan upprättade statliga flickläroverkens organisation. Och den motivering de anföra för sin tvekan härutinnan: farhågan, »att en ändring i angivna avseende (d. v. s. i fråga om anknytningen) av 1927 års beslut lätteligen skulle kunna komma att verka störande på det just nu påbörjade arbetet vid de nya, så sent som höstterminen 1929 igångsatta läroverken» o. s. v., är knappast uttömmande. I varje fall skulle man önskat närmare utredning på denna punkt för att känna sig övertygad och låta sig nöja. Nu frågar man sig ovillkorligen: Vari skulle det störande momen-

tet bestå? Och av vad art skulle det vara? Från läroverk, där dubbel anknytning finns, t. ex. latinläroverket å Södermalm, har, så vitt det är mig bekant, icke försports någon olägenhet av denna anordning.

Det torde vidare vara så, att det för föräldrar och målsmän är en fördel att allt efter olika betingelser kunna låta sina barn gå över i den högre skolan från 4-årig eller 6-årig folkskolekurs. Och i den mån man kan anses ha rätt att bygga på den korta erfarenhet, som en termins verksamhet vid detta läroverk hunnit ge, är det också ett känt behov. Det har upprepade gånger av föräldrar och målsmän, som sökt inträde för sina flickor, uttalats förvåning, någon gång parad med harm, över att deras flickor ej kunnat vinna inträde i statens flickläroverk med samma utgångsläge och under samma förutsättningar som deras söner i härvarande gossläroverk. Detta förhållande har uppfattats och känts som en orättvisa från statens sida, och om denna undanröjdes, skulle säkerligen detta hälsas med tillfredsställelse. Det bör tilläggas, att flera av dem, som så förhört sig, haft och i väntan på övergång från sjätte klassen förklarat sig skola ha sina barn i folkskolan.

Som synes tala nu anförda fakta kraftigt för det kravet, att dubbel anknytning snarast möjligt anordnas vid Stockholms högre allmänna läroverk för flickor. Att åtminstone vissa motsvarigheter till dessa förhållanden existera även vid de övriga redan upprättade flickläroverken och vid dem motivera en liknande åtgärd, torde få anses sannolikt.

Men även en annan omständighet — förbisedd av de sakkunniga, vilket för övrigt endast är helt naturligt, då den legat utom brännpunkten för deras intresse — spelar för detta läroverk en viktig roll i detta sammanhang, och jag kan därför ej underlåta att med ett par ord vidröra den: dess byggnadsfråga. Vid den definitiva beräkning av nödigt lokalutrymme i det nya läroverkshuset, vilken, såsom det finns anledning förmoda, kommer att företagas under nästa års lopp, vore det utomordentligt värdefullt att kunna gå ut från säkra siffror rörande antalet lokaler, åtminstone för realskolan. Det torde med hänsyn till den nya skolordningens till stor del ännu oprövade konsekvenser i fråga om behovet av lokalutrymmen bli tillräckligt många obekanta att räkna med detta förutan.

På grund av vad ovan anförts, får jag under beklagande av att 1927 års skolsakkunniga i sin utredning rörande läroverk för flickor icke ansett sig nu böra påyrka tillämpning av dubbel anknytning och införande under vissa förutsättningar av 4-årigt latingymnasium vid de redan igångsatta flickläroverken, där sådant gymnasium icke redan såsom vid detta läroverk existerar, livligt förorda, att sådana åtgärder föreslås till vidtagande, att även dessa läroverk måtte komma i åtnjutande av de organisatoriska och därmed sammanhängande pedagogiska förmåner, som av de sakkunniga förordas rörande de till upprättande föreslagna läroverken för flickor.

Rektorn vid högre allmänna läroverket för flickor i Malmö anför, bland annat:

Däremot beklagar jag, att sakkunniga icke ansett sig böra för de redan befintliga 4 högre flickläroverken föreslå någon jämkning i den nuvarande organisationen trots de tungt vägande skäl därför, de själva förebringa (för anknytning till folkskolan se sid. 24, för gymnasiets organisation se sid. 23).

Som skäl för att organisationen skulle behållas orubbad anför de, att läroverken så nyligen inrättats. Men är det icke bättre, att förändring vidtages, innan organisationen genomförts och medan ännu frågan om lokaler står öppen?

Vad speciellt högre allmänna läroverket för flickor i Malmö angår, synes dubbel anknytning till folkskolan särdeles väl motiverad. I stadens kommu-

nala mellanskola. som för närvarande har fem parallellavdelningar i klass 1, därav omkring 3 flickavdelningar, erbjudes nämligen fullt tillräcklig möjlighet för flickor från Malmö stad att nå realexamen genom 4-årig kurs. Någon 5-årig realskolekurs för flickor finns däremot icke. Detta förhållande skulle motivera ett förslag om enkel anknytning till folkskolans 4:e klass för flickläroverket, om icke hänsyn måste tagas till de flickor, som från klass 6 i omnejdens folkskolor söka sig till realskola och icke annat än i undantagsfall mottagas i kommunala mellanskolan.

Kollegiet vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg yttrar bland annat följande:

Beträffande de redan upprättade h. allm. flickläroverkens realskola — f. n. endast 4-årig — anse skolsakkunniga, att en dubbel anknytning till folkskolan för närvarande här ej bör anordnas, när en organisationsändring i detta syfte skulle komma att verka störande på arbetet vid sagda läroverk (sid. 24). Kollegiet medger, att detta är en tungt vägande synpunkt, men önskar samtidigt uttala som sin mening, att ifrågavarande läroverk ej böra intaga en särställning i detta avseende bland de allmänna flickläroverken, utan böra fördes med dubbel anknytning, så snart som inga svårigheter av praktisk natur stå hindrande i vägen. Det finnes anledning att tro, att en dylik anordning skulle hälsas med tillfredsställelse av allmänheten. När detta läroverk den 1 juli i år inrättats, inkommo under den närmaste tiden därefter förfrågningar från ett ej ringa antal målsmän, vilka önskade placera sina flickor i läroverkets begynnelseklass på ett tidigare stadium, än läroverkets organisation medger, och vilka uttalade sin förvåning över att det h. allm. flickläroverket ej erbjuder samma möjligheter i detta hänseende som det h. allm. gossläroverket i staden.

I samma riktning uttalar sig kollegiet vid högre allmänna läroverket för flickor i Göteborg:

I de sakkunnigas principiella synpunkter beträffande de statliga flickläroverkens organisation (sid. 21 ff.) vill kollegiet också till fullo instämma. Detta såväl beträffande realskolans dubbla anknytning till folkskolan, som beträffande gymnasielinjernas organisation. Dock synes det kollegiet, att inga bärande sakskäl kunna anföras för de sakkunnigas (visserligen tveksamt uttalade) åsikt, att de redan upprättade flickläroverken böra för närvarande undantagas från tillämpningen av dessa principer. Därest den »dubbla anknytningen» till folkskolan realiseras genom upprättande av en ny femårig parallellinje (varför starka skäl kunna anföras, bl. a. med hänsyn till den fyraåriga realskolelinjens starka representation genom de kommunala mellanskolorna på resp. orter), lär ingen »störande inverkan» på det vid dessa läroverk pågående arbetet vara att befara. Och knappast lär heller latینگymnasiets övergång från tre- till fyraårigt kunna öva någon sådan inverkan. Vad speciellt vårt läroverk beträffar, tyder den tillslutning, som latinlinjen redan det första året här har vunnit, på att ytterligare en latinlinje här kommer att visa sig behöfelig, som väl då i varje fall borde göras fyraårig. — En förutsättning för de redan upprättade flickläroverkens omgestaltning efter samma principer, som tillämpas vid de nytillkommande flickläroverken, är givetvis, att nödiga utrymmen kunna beredas vid resp. läroverks lokaler.

Skolöverstyrelsens uttalande i detta hänseende lyder i huvudsak sålunda:

Av de sakkunniga har den frågan upptagits till diskussion, huruvida icke en omorganisation av de fyra redan upprättade flickläroverken redan nu borde

företagas, till överensstämmelse med vad som föreslagits för de nya flickläroverken efter mönster av den kommunala flickskolan. Emellertid hava de sakkunniga stannat vid att icke ifrågasätta någon sådan ändring, därvid åberopande såsom skäl för sitt ståndpunktstagande, att en ändring »lätteligen skulle kunna komma att verka störande på det just nu påbörjade arbetet vid de nya, så sent som höstterminen 1929 igångsatta läroverken och att därför den redan beslutade organisationen bör för närvarande lämnas orubbad».

Överstyrelsen kan icke ansluta sig till de sakkunnigas sålunda uttalade mening. Visserligen är det sant, att läroverken igångsatts så sent som 1929 och att det därför kan synas allt för tidigt att nu ifrågasätta en ändring. Men det av de sakkunniga anförda skälet kan enligt överstyrelsens mening lika väl åberopas för en alldeles motsatt uppfattning och åberopas också i denna motsatta riktning i några av de ingångna yttrandena från läroverken själva, vilka samtliga förorda en jämkning beträffande anknytningen. Läroverken i fråga arbeta för närvarande i provisoriska lokaler, och då de samtliga stå inför frågan om nybyggnad, är det för dem av vital betydelse att med det snaraste erhålla klarhet rörande det framtida lokalbehovet. Men sådan kan icke vinnas, utan att deras organisation först blir slutgiltigt fastställd. Någon störande inverkan på arbetet vid de nyupprättade läroanstalterna kan en sådan ändring icke heller gärna tänkas utöva. Överstyrelsen vill dessutom betona vad redan de sakkunniga framhålla, att i de stora stadssamhällen, det här gäller, alla möjligheter saknas för flickor att övergå till statsläroverk efter fjärde folkskolåret, ett förhållande, som måste anses innebära en kännbar orättvisa dels för dessa städers kvinnliga ungdom i jämförelse med de läroverksorters, där flickorna beretts tillträde till gossläroverken, dels även för den kvinnliga ungdomen å dessa orter i jämförelse med gossarna på samma plats, för vilka övergång till läroverk efter fjärde folkskolåret är den reguljära ordningen. Överstyrelsen kan alltså icke finna annat än att den dubbla anknytning mellan grundskolan och den högre skolan, som överstyrelsen i likhet med de sakkunniga föreslår för de till nyinrättade ifrågasatta flickläroverken, rättvisligen även bör utsträckas till att gälla de redan inrättade statliga flickläroverken.

Emellertid kan det ifrågasättas, huruvida icke vid dessa sistnämnda läroverk den dubbla anknytningen bör åvägbringas på ett annat sätt än som de sakkunniga förslagsvis ifrågasatt. I de stora städer det här gäller, särskilt Stockholm, Göteborg och Malmö, torde man med visshet kunna räkna med att en enkel förenad linje i klass 2 kommer att bli övertalig och att den följaktligen måste upplösas i två klasser. Under sådana förhållanden finner överstyrelsen det i alla avseenden riktigare, att i stället vid dessa läroverk upprättas en femårig linje vid sidan av den fyraåriga. Överstyrelsen finner det uppenbart, att den nuvarande organisationen av dessa läroverks realskolor såsom enkellinjiga icke bereder möjlighet till realskolutbildning för flickor i ifrågavarande städer i tillnärmelsevis samma proportion som i de mindre städernas samläroverk eller flickläroverk och att dessa städer följaktligen intaga en missgynnad ställning i fråga om möjligheten till billig högre skolutbildning för kvinnlig ungdom. Överstyrelsen vill därför för sin del föreslå, att en femårig realskollinje må från och med höstterminen 1930 upprättas vid de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg och Malmö vid sidan av den fyraåriga samt att realskolan vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg må från och med samma tid organiseras med enkel förenad linje.

Då det visat sig, bl. a. vid de nyss inrättade flickläroverken, att flickorna endast i mycket ringa omfattning söka sig till realgymnasiet, syns det icke vara ekonomiskt motiverat att för närvarande inrätta nya realgymnasier för flickor. Skulle anslutningen till de existerande realgymnasierna bliva lika ringa i fortsättningen som under detta första år, torde det tvärtom böra tagas under över-

väggande, huruvida icke dessa i stället böra indragas. Tills vidare böra dock inga åtgärder i sådan riktning vidtagas, särskilt som kostnaderna kunnat hållas nere på grund av den i stor utsträckning praktiserade samläsningen mellan latin- och realgymnasiet. Överstyrelsen föreslår sålunda, att gymnasiet vid det till inrättande föreslagna flickläroverket i Örebro, i likhet med vad de sakkunniga föreslagit och på av dem anförda grunder, organiseras såsom fyraårigt latینگymnasium. Beträffande gymnasieorganisationen vid de redan upprättade flickläroverken anser sig överstyrelsen däremot icke för närvarande böra ifrågasätta någon ändring.

Med avseende på anknytningen till folkskolan har, såsom framgår av det förut (sid. 15) återgivna yttrandet, avvikande mening uttalats av undervisningsråden Bruce och Nylund samt t. f. undervisningsrådet Björkman.

Departements-
chefen.

De sakkunniga hålla före, att ehuru starka skäl kunde anföras för en ändring i organisationen av de ifrågavarande högre flickläroverkens realskolor, en dylik åtgärd likväl borde uppskjutas, enär den skulle verka störande på det just nu påbörjade arbetet vid läroverken. Med hänsyn till vad som anförts från de berörda flickläroverken samt av skolöverstyrelsen kan jag icke finna bärande skäl anförda för ett dylikt uppskov. Det måste anses vara en organisatorisk oegentlighet, att i de fyra städer, det här gäller, den kvinnliga ungdomen icke äger samma möjlighet som den manliga ungdomen i samma städer och den kvinnliga i de smärre läroverksstäderna att genom en femårig realskola med ett års vinst i förhållande till lärjungar i den fyraåriga realskolan taga vägen till real- och studentexamen. Det måste jämväl vara av vikt för de berörda städerna att snarast möjligt få klarhet rörande ifrågavarande läroverks behov av lokaler. Under sådana förhållanden och då avvikelser från grundsatsen, att flickor böra erhålla tillträde till statsläroverk under samma villkor som gossar, skulle gälla våra största städer, där lärjungetillströmmningen är starkast och behovet av olika möjligheter gör sig kraftigast gällande, finner jag mig icke kunna underlåta att nu föreslå, att även de fyra redan upprättade flickläroverken efter mönstret av den kommunala flickskolan erhålla dubbel anknytning till folkskolan, på sätt jag i det följande (sid. 58 ff.) kommer att närmare angiva. Med avseende på vad skolöverstyrelsen föreslagit angående upprättande vid de högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg och Malmö av — i stället för en förenad linje — en särskild femårig realskollinje vid sidan av den fyraåriga, vill jag framhålla, att därest det förslag till organisation, som jag i det följande framlägger för ett antal läroverk, varder godtaget, särskilt beslut i den riktning, överstyrelsen här angivit, icke blir erforderligt. Jag vill tillägga, att jag är benägen att ansluta mig till skolöverstyrelsens uppfattning rörande det sannolika behovet av fristående linjer vid flickläroverken i Stockholm, Göteborg och Malmö. Härtill återkommer jag i det följande (sid. 43).

Med en eventuell omorganisation av nu ifrågavarande läroverks gymnasier anser jag i likhet med skolöverstyrelsen det tills vidare böra kunna anstå.

II. Den speciella flickskolutbildningen.

A. Behovet av särskilda högre flickskolor.

Såsom i det föregående närmare framhållits, hava de sakkunniga i fråga om de olika orterna ansett sig böra icke blott undersöka behovet av anordningar för beredande åt den kvinnliga ungdomen av realskol- respektive gymnasieundervisning utan även tillse, att möjlighet för samma ungdom att erhålla högre flickskolutbildning förefunnnes i önskvärd utsträckning. Den närmaste utgångspunkten för en sådan undersökning hava de sakkunniga haft i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 5 juli 1929, då jag hemställde om tillkallande av ytterligare sakkunniga för denna frågas utredning. Jag anförde då bland annat:

I första hand vill jag erinra därom, att i ett antal städer den förut endast för gossar avsedda realskolans omorganisering till samrealskola sannolikt kommer att medföra den konsekvensen, att den högre flickskolan på orten mister sina elever och måste nedläggas. Skulle så bliva fallet, komme detta att innebära, att på orter, där en för flickor särskilt tillrättalagd utbildning fram till normalskolekompetens hittills funnits att tillgå, flickorna berövades denna utbildningsmöjlighet och tvunges in på den vanliga till real- och studentexamen syftande realskolevägen. En dylik utveckling synes ur flera synpunkter beklaglig och har av riksdagen i dess skrivelse 1929 nr 250 (s. 5) betecknats såsom icke önskvärd. För att förebygga denna utveckling föreslog skolkommissionen på sin tid den utvägen, att flickorna från den näst högsta klassen i realskolan finge övergå till en särskild flickskolelinje med uppgift att under ytterligare tre års särundervisning föra flickorna fram till ungefär samma kunskapsmätt som nu inhämtats i en åttaklassig flickskola.

Det synes mig därför böra tagas i övervägande, huruvida icke nu antydda ogynnsamma konsekvens av den nya skolorganisationen skulle kunna på liknande sätt avhjälpas.

Jag erinrar också om att riksdagen i sin nyss omnämnda skrivelse nr 250 bland annat anhållit om att i samband med utredning rörande de högre flickläroverkens organisation även måtte utredas behovet och möjligheten av att vid de högre allmänna läroverk för flickor, som kunde komma att upprättas, inpassa en för de flickor, som icke skulle avlägga real- eller studentexamen, lämpad praktisk linje, ävensom att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill berörda utredningar kunde föranleda.

Sistnämnda anhållan av riksdagen hade i sin ordning föranletts av de i det föregående omnämnda, vid 1929 års riksdag i ärendet väckta motionerna (I: 241 och II: 374).

Beträffande innebörden av den av riksdagen sålunda gjorda anhållan yttra de sakkunniga i huvudsak följande:

Av det sammanhang, i vilket denna fråga därvid förekommit, framgår, att här med praktisk linje åsyftas en linje av den högre flickskolans art och alltså en linje, som är lämpad för de flickor, som fortsätta sina studier utan att hava för avsikt att avlägga real- eller studentexamen. Det är jämväl uppenbart, att såväl de väckta motionerna som riksdagens därav föranledda anhållan om ut-

redning stå i bestämt samband med de av riksdagen gjorda, jämväl i det föregående omnämnda uttalandena om önskvärdheten av att, vid sidan av anstalter för den kvinnliga ungdomens realskol- och gymnasieutbildning, även måtte sörjas för anordningar med syfte att giva samma ungdom en efter dess egenart och framtida livsuppgifter i hem och samhälle speciellt avpassad uppfostran och utbildning. Sistnämnda uttalanden stå vidare i nära sammanhang med de synpunkter, som föranlett 1928 års riksdags beslut att genom upprättande av kommunala flickskolor bereda den högre flickskolutbildningen en tryggare och ur ekonomisk synpunkt mera säkerställd fortvaro.

Den av riksdagen framställda begäran om utredning rörande lämpligheten av en inpassning vid de högre flickläroverken av en praktisk linje kan genom den formulering den erhållit synas avse en till vissa orter begränsad fråga. Sedd i sitt sammanhang med ovan angivna uttalanden och synpunkter synes denna begäran emellertid vara ett uttryck för en allmän önskan från riksdagens sida, att olika bildningsvägar måtte, så långt ekonomiska hänsyn göra det möjligt, hållas öppna för den kvinnliga ungdomen.

Vid övervägande av det spörsmål, som sålunda förelegat de sakkunniga, hava de sakkunniga som ett grundläggande önskemål uttalat, att på ort, där anordningar äro vidtagna för beredande åt den kvinnliga ungdomen av realskol- eller gymnasieutbildning, jämväl högre flickskola skall finnas i alla de fall, då antalet flickor på orten, som för närvarande ägna sig åt fortsatta skolstudier, är så stort, att en högre flickskola kan beräknas erhålla tillräckligt antal elever. Om en dylik anordning icke vidtoges, skulle just det förhållande komma att inträda, som riksdagen uttryckligen ansett böra undvikas, nämligen att den nuvarande lokala organisationen av skolväsendet å orten skulle i väsentlig mån komma att rubbas, oaktat dess bibehållande i oförändrad form varit önskvärt med hänsyn till föreliggande behov.

Härvid finna emellertid de sakkunniga det vara av synnerlig vikt, att på varje ort, där flickskola sålunda finnes, denna eller, om flera skolor finnas, någon av dem så anordnas, att möjlighet beredes lärjungarna att åtnjuta undervisning under i stort sett lika förmånliga ekonomiska villkor, som gälla vid statens realskolor och gymnasier. Sker ej detta, ligger den faran nära, att flickskolutbildningen ej kan bestå i konkurrensen med läroverksutbildningen eller att, där den förra kan bestå, den kommer att på grund av de större kostnader, den medför, bliva tillgänglig blott för de bättre lottade samhällsskikten. Särskilt svår blir konkurrensen med utbildningen till realexamen på orter, där avgiftsfria kommunala mellanskolor finnas. För att möjliggöra den under sådana omständigheter önskvärda billigare flickskolutbildningen erbjuder sig, enligt de sakkunnigas mening, i främsta rummet utvägen att upprätta sådana kommunala flickskolor, som av 1928 års riksdag beslutits. En dylik tanke torde stå i god överensstämmelse såväl med de allmänna synpunkter, åt vilka riksdagen i samband med sagda besluts fattande givit uttryck, som ock med riksdagens i skilda sammanhang uttalade uppfattning.

De sakkunniga anse sig emellertid icke böra underlåta att erinra om att samma syfte — den billigare undervisningen — även skulle kunna uppnås, därest riksdagen ansåge sig kunna höja anslaget till de privata flickskolorna så mycket, att terminsavgifterna kunde sättas till samma låga belopp som vid statsläroverken och med samma möjligheter till befrielse från avgifts erläggande. En dylik utväg anse de sakkunniga emellertid hava föga utsikt till godtagande av riksdagen, då den komme att innebära en brytning med de av riksdagen hittills tillämpade grunderna för statsbidrags utgående till flickskolor.

Centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen instämmer livligt i vad de sakkunniga anført om behovet av särskilda högre flickskolor och upptager jäm-

väl frågan om beredande av högre anslag till dylika skolor. Härom anför centralstyrelsen bland annat följande:

På ett antal orter skall enligt de sakkunnigas förslag flickornas utbildning, förutom i de större städerna vid högre allmänna läroverk för flickor och i de mindre vid samläroverk, tillgodoses genom kommunala och enskilda flickskolor. Till detta förslag ansluter sig centralstyrelsen. Dock vill centralstyrelsen framhålla, att inga garantier finnas för att ifrågavarande kommuner verkligen upprätta dylika skolor, då de ekonomiska förpliktelser, kommunerna härigenom måste ikläda sig, bliva avsevärda, i all synnerhet om avgifterna för lärjungarna skola hållas på samma nivå, som vid statens läroverk. Skall sålunda det av statsmakterna uttalade önskemålet angående flickskolebildningen kunna nås, synes det ofrånkomligt, att kommunerna genom avsevärt högre statliga bidrag förhjälpas att upprätta dylika flickskolor. Detsamma gäller de enskilda flickskolor, som de sakkunniga förutsätta allttjämt komma att bliva behövliga. Därest dessa ej erhålla möjlighet att erbjuda sina lärjungar i stort sett lika förmånliga ekonomiska villkor, som gälla vid statens skolor och vid de kommunala flickskolorna, ligger, såsom de sakkunniga framhålla, »den faran nära, att flickskoleutbildningen ej kan bestå i konkurrensen med läroverksutbildningen eller att, där den förra kan bestå, den kommer att på grund av de större kostnader, den medför, bliva tillgänglig blott för de bättre lottade samhällsskikten». Det synes därför centralstyrelsen i hög grad påkallat, att anslaget till de privata flickskolorna höjes så mycket, att terminsavgifterna väsentligen kunna sänkas.

En dylik ökning av statsbidraget till enskilda läroanstalter synes centralstyrelsen vara berättigad även med hänsyn till den betydelse dessa skolor hava för hela vårt undervisningsväsen på grund av deras större rörelsefrihet att pröva nya pedagogiska uppslag. Detta synes särskilt värdefullt i vår tid, då det i skilda länder allt allmänare yrkas på friare skolformer för att kunna förverkliga en omläggning av skolans inre arbete, varvid centralstyrelsen på det livligaste instämmer i följande uttalanden av 1924 års sakkunniga: (sid. 442) »Det är allmänt erkänt, att privata skolor kunna ha en annan betydelsefull uppgift i samhällets tjänst än den att fylla en eventuell brist på allmänna skolor. Den privata skolan är nämligen, såsom erfarenheten giver vid handen och i en mängd yttranden över skolkommissionens förslag, bland dem av skolöverstyrelsens minoritet, framhållits, på grund av sin särskilda karaktär väl skickad att bryta nya vägar inom undervisningen och att framarbeta nya skoltyper», och (sid. 443) »Å andra sidan är det önskligt, att de här ifrågavarande enskilda skolorna icke äro för få. Det pedagogiska initiativet behöver för att kunna göra sig gällande tillbörligt utrymme, och man vill ju ej gärna tänka sig reformskolor i den meningen, att de skulle vara förpliktade att ständigt komma med nya rön och uppslag.»

Skolöverstyrelsen anför i förevarande hänseende bland annat:

Den enda väg, på vilken de av riksdagen hävdade grundsatserna kunna båda komma till sin rätt och göras gällande i den praktiska tillämpningen, synes vara, att i varje samhälle med för flickor öppet allmänt läroverk även finnes tillgång till vanlig flickskolutbildning under lika gynnsamma ekonomiska villkor som de, vilka erbjudas vid det allmänna läroverket. Det är uppenbarligen denna synpunkt, som varit bestämmande för 1928 års riksdag, då den fattat sitt beslut angående kommunala flickskolor. Genom att möjliggöra inrättande av sådana torde riksdagen också få anses hava anvisat den enda för närvarande framkomliga vägen till åstadkommande av billig flickskolundervisning av normalskoltyp, och tanken på inrättande av statliga flickskolor av denna typ eller

på högre statsbidrag till enskilda flickskolor, vilket vore två andra vägar till vinnande av samma mål, torde få anses hava blivit skjuten åt sidan, åtminstone för den närmaste framtiden.

Departement-
schefen.

Jag biträder obetingat det av de sakkunniga uttalade grundläggande önskemålet, att på ort, där anordningar äro vidtagna för beredande åt den kvinnliga ungdomen av realskol- eller gymnasieutbildning, jämväl högre flickskola skall finnas i alla de fall, då antalet flickor på orten, som för närvarande ägna sig åt fortsatta skolstudier, är så stort, att en högre flickskola kan beräknas erhålla tillräckligt antal elever. Jag finner det också i hög grad av behovet påkallat, att anordningar träffas för att bereda den kvinnliga ungdomen möjlighet att åtnjuta dylik undervisning under i stort sett lika förmånliga ekonomiska villkor, som på orten befintliga statliga eller kommunala anstalter för realskol- och gymnasieundervisning erbjuda. I likhet med de sakkunniga anser jag, att den av 1928 års riksdag genom beslut om upprättande av kommunala flickskolor möjliggjorda utvägen här lämpligen bör anlitas, detta så mycket mer som densamma, enligt vad av de sakkunniga utvecklats, erbjuder goda möjligheter till anpassning efter olika orters behov. Härtill återkommer jag i det följande.

De sakkunniga antyda visserligen en annan utväg att åstadkomma en billigare undervisning för den kvinnliga ungdomen, nämligen att anslaget till de privata flickskolorna höjdes så mycket, att terminsavgifterna kunde göras lägre. En dylik utväg anser jag dock för närvarande, efter den lösning, som frågan om förbilligandet av den högre undervisningen för kvinnlig ungdom fått genom föregående riksdagars beslut, knappast framkomlig.

B. Olika anordningar för flickskolutbildningen.

Om den närmare utformningen på varje ort av de anstalter, som skulle hava att sörja för den högre flickskolutbildningen, uttala sig *de sakkunniga* på följande sätt:

Ur ovan anförda synpunkter skulle saken bäst kunna ordnas därigenom, att på orten upprättas en kommunal flickskola. Skulle lärjungantalet vara så stort, att det ej rymmes i en enda skola, bör den ytterligare undervisning, som erfordras, tillgodoses genom andra högre flickskolor, väl närmast av privat natur samt understödda av staten. Skulle å orten en kommunal flickskola ej kunna upprättas, bör behovet av flickundervisning tillgodoses genom statsunderstödda skolor av privat natur. Där för närvarande flera flickskolor bestå vid sidan av varandra på samma plats och på grund av lågt lärjungeantal eller andra omständigheter arbeta under i pedagogiskt eller ekonomiskt hänseende ogynnsamma förhållanden, förutsätta de sakkunniga, att genom lämpligt anordnad samverkan gynnsammare förutsättningar för en fortsatt verksamhet skapas.

En fråga, som de sakkunniga i detta sammanhang på grund av den av riksdagen begärda utredningen om inpassning vid flickläroverk av en praktisk linje övervägt, är, huruvida en samorganisation av ett statsläroverk för flickor och en flickskola är att tillråda. De sakkunniga tänka sig härvid närmast, att samorganisationen skulle avse de båda läroanstalterna ända nedifrån. Det är uppenbart, att vissa ekonomiska och pedagogiska fördelar genom en dylik

organisation stode att vinna. Anstalterna skulle sålunda i ett dylikt fall kunna stå under en och samme rektor, vissa lärarkrafter skulle kunna vara gemensamma, och i fråga om för undervisningen erforderliga institutioner liksom besökslokaler och skolbyggnader i övrigt vore vinster att göra. Mot dessa fördelar ställer sig dock enligt de sakkunnigas mening den farhågan, att vid en förening av flickskola med högre allmänt läroverk lockelsen för lärjungarna att föredraga det senare framför den förra skulle bli allt för stor, i det att flickskolvägen skulle komma att för de unga te sig såsom mindervärdig i jämförelse med den statliga, till studentexamen ledande gymnasievägen. Vad åter beträffar en samorganisation mellan flickskola och realskola, synas skäl till dylika farhågor ej vara för handen. En sådan organisation synes därför i vissa fall böra anbefallas. Till denna fråga återkomma de sakkunniga dels å sid. 63 av sitt betänkande, dels och i översikten av de särskilda länen.

Vid den undersökning av förhållandena på de olika orterna, som de sakkunniga verkställt, har det emellertid visat sig, att fall kunna inträffa, då antalet flickor på en ort, som ägna sig åt fortsatta studier, är för litet för att en fullständig högre flickskola kan väntas kunna bestå vid sidan av statsläroverket, men tillräckligt stort för att de högre klasserna av en flickskola skulle kunna försvara sin plats vid sidan av statsläroverket. I dylika fall hava de sakkunniga funnit sig böra förordad upprättandet vid statsläroverket av en flickskollinje, byggande på näst högsta klassen av läroverkets realskola. De sakkunniga vilja emellertid med avseende på en sådan anordning — utöver vad som sagts om olämpligheten av en samorganisation mellan en flickskola och ett högre statsläroverk — anmärka, att densamma, särskilt med hänsyn till den pedagogiska olämpligheten att på en nederskola, som har sitt självständiga syfte, anbringa en överbyggnad med ett annat syfte, svårligen torde kunna undgå att över sig få en viss prägel av halvhet. De sakkunniga hysa icke desto mindre ingen tvekan därom, att sagda anordning trots nu anmärkta svagheter vore att föredraga framför att på orten ingen som helst högre flickskolutbildning komme till stånd.

Då de sakkunniga sålunda i vissa fall tänkt sig en samorganisation mellan statsläroverk och flickskola, har den frågan ansetts böra övervägas, huruvida den sålunda organiserade anstalten lämpligast i sin helhet borde göras statlig eller om den inpassade flickskollinjen borde vara av kommunal natur. Skäl kunna anföras för båda alternativen. Göres hela anstalten statlig, blir givetvis administrationen av densamma mera enhetlig, och vederbörande kommuns omkostnader inskränkas till tillhandahållande av nödiga lokaler. För alternativet med kommunal linje talar återigen, att de senare årens riksdagar — såsom ovan redan omnämnts — vid olika tillfällen uttalat, att den högre flickskolutbildningen åtminstone för den närmaste framtiden icke borde övertagas av staten. Och att göra de nu närmast ifrågavarande linjerna statliga, under det att de fullständiga flickskolorna fortfarande förbleve kommunala eller enskilda, skulle medföra en ojämnhet i statens understödjande verksamhet gent emot de olika orterna, som kunde synas orättvis, och möjligen i vissa fall leda till en strävan från kommunernas sida att i stället för att upprätta en fullständig flickskola få till stånd den för undervisningen mindre förmånliga anordningen med en vid statsläroverket inpassad partiell flickskollinje.

När de sakkunniga i det föregående förordat upprättandet i vissa fall av en partiell flickskollinje, hava de sakkunniga förutsatt, att vissa kompletterande bestämmelser till stadgan och undervisningsplanen för den kommunala flickskolan göras.

De allmänna riktlinjer för flickskolutbildning, till vilka de sakkunniga under sitt utredningsarbete kommit, hava de sammanfattat sålunda:

på ort, där antalet flickor, som åstunda fortsatt skolundervisning, även sedan å orten möjlighet till läroverksutbildning beretts flickorna, är så stort, att en eller flera högre flickskolor kunna anses erforderliga för tillgodoseende av den speciella flickskolutbildningen, böra flickskolor i behöfligt antal uppehållas, varvid i varje fall *en* flickskola anordnas som kommunal flickskola;

på ort, där så finnes lämpligt, kan flickrealskola förenas med kommunal flickskola till en statlig-kommunal läroanstalt;

på ort, där antalet flickor, som åstunda fortsatt skolundervisning, icke medger uppehållande av särskild flickskola, men antalet flickor är tillräckligt stort för anordnande av särskild undervisning å flickskolans överstadium, upprättas på realskolans näst högsta klass en kommunal treårig flickskollinje.

Av *centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen* har i detta hänseende anförts, bland annat:

Därest realskolor för flickor komma att upprättas, synes den av de sakkunniga föreslagna samorganisationen mellan realskolan och kommunala flickskolan i vissa fall vara att förorda, och torde kunna medföra såväl pedagogiska som ekonomiska fördelar. Dock torde den icke böra vidtagas, där realskolan och flickskolan hava möjligheter att såväl pedagogiskt som ekonomiskt kunna stå på egna fötter. Hänsyn torde böra tagas till på varje särskild ort föreliggande förhållanden.

Den föreslagna treåriga flickskollinjen vid statsläroverk å de orter, där fullständig flickskola icke kan upprättas, vill *centralstyrelsen* förorda, då därigenom även på dessa orter flickskolbildningen komme att stå flickorna till buds.

Skolöverstyrelsen uttalar sig i huvudsak sålunda:

Det framgår av vad överstyrelsen redan yttrat, att överstyrelsen finner det önskvärt, att åtgärder med det snaraste vidtagas inom kommunerna för tillgodoseende av kravet på för den enskilde billigare flickskolutbildning. Det framgår också av vad ovan sagts, att överstyrelsen så långt ifrån vill motsätta sig en planerad samorganisation mellan flickrealskola och kommunal flickskola, att överstyrelsen tvärtom, visserligen utan att förbise, att en och annan olägenhet kan vara förbunden med densamma, i det stora hela finner en sådan anordning ur olika synpunkter fördelaktig och eftersträfvansvärd.

I detta sammanhang vill överstyrelsen även beröra de sakkunnigas förslag, att å orter, där förutsättningar saknas för upprätthållande av en hel kommunal flickskola vid sidan av läroverksorganisationen, en flickskollinje måtte kunna inläggas i själva realskolan på så sätt, att kvinnliga elever från näst högsta realskolklassen kunde välja en treårig utbildningskurs, avsedd att leda till förvärvande av normalskolekompetens.

Överstyrelsen finner detta förslag värt allt beaktande. Utan en sådan anordning torde det nämligen i en del samhällen bliva omöjligt för flickor att i hemorten förvärva annan och högre utbildning än den, som leder till realexamen, ett förhållande, som överstyrelsen skulle finna beklagligt ur synpunkten av såväl det allmänna som det enskilda intresset. Dock kan överstyrelsen i ett avseende instämma i den betänksamhet, åt vilken de sakkunniga i detta sammanhang givit uttryck. Den kombination av realskol- och flickskolutbildning, som den i realskolan inlagda flickskollinjen skulle innebära, är enligt överstyrelsens mening ur själva den kvinnliga studiegångens synpunkt avgjort underlägsen den rena flickskolutbildningen. Då en sådan organisation emellertid ställer sig billigare för kommunen än exempelvis en organisation med hel kommunal flickskola, föreligger en lockelse för kommunen att söka begagna en sådan möjlighet även i fall, där förutsättningar säkerligen förefinnas för en kommunal flickskola vid sidan av det statliga läroverket. En sådan utveckling

vore givetvis att beklaga. Linjen synes därför böra komma till användning endast i sådana smärre läroverkssamhällen, där inrättande av samläroverk skulle medföra flickskolans nedläggande, där alltså en sådan flickskollinje är den enda form, i vilken en flickskola kan av ekonomiska skäl å ifrågavarande ort existera. Följaktligen torde den partiella flickskollinjen böra förbindas endast med samrealskola, men icke, annat än möjligen i undantagsfall, då verkligt bärande skäl kunna åberopas, med högre samläroverk eller flickläroverk. Därest en sådan partiell flickskollinje inrättas vid ett högre allmänt läroverk, ligger även en annan fara nära till hands, i det att den lätt kommer att motverka sitt eget syfte genom att i själva verket locka de kvinnliga eleverna in på gymnasievägen. Denna leder ju till studentexamen på endast ett års längre tid än genomgången av flickskollinjen skulle erfordra. Ett begåvningsurval torde då lätt utveckla sig och verka därhän, att de mera begåvade flickorna välja studentexamensvägen, varvid flickskollinjen kommer att tjänstgöra som räddningsplanka för de mindre begåvade. Erfarenheten från de högre samskolorna ger ett visst stöd åt denna förmodan. Överstyrelsen finner alltså den partiella flickskollinjen lämplig endast i mindre samhällen, där den infogas i en samrealskola, dock utan att därmed vilja direkt motsätta sig dess anknäpning till ett högre samläroverk, därest det kan klart uppvisas, att det med hänsyn till det erforderliga elevantalet är omöjligt att inom samhället i fråga hålla en hel flickskola i gång.

För att möjliggöra en lämplig anpassning efter förhållandena på olika orter hava de sakkunniga för den rena flickskolutbildningen tänkt sig två olika organisationsformer: fullständig flickskola och partiell flickskola. Där lärjungantalet sådant medgäve, borde fullständig flickskola förekomma i form av kommunal flickskola eller statsunderstödd enskild flickskola. Vad den fullständiga flickskolan beträffar, avböja de sakkunniga en samorganisation med ett högre allmänt läroverk men tänka sig en samorganisation med en flickrealskola i vissa fall kunna anbefallas. Den partiella flickskolan, som skulle utgöras av en till normalskolekompetens förande treårig kommunal flickskollinje, byggd på realskolans näst högsta klass, förutsättes vara knuten vid ett statsläroverk; denna skolform vore emellertid mera att betrakta som en nödfallsväg.

Jag finner mig i stort sett kunna ansluta mig till de synpunkter, som de sakkunniga anfört. Att jag åt de fullständiga flickskolorna ger ett bestämt företräde är med hänsyn till denna skolforms uppenbara överlägsenhet ur pedagogisk synpunkt självfallet. Vad beträffar den föreslagna treåriga flickskollinjen, anser jag i likhet med skolöverstyrelsen och centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen densamma erbjuda en utväg, som på orter, där betingelser för uppehållande av fullständig flickskola saknas, synes kunna under de av skolöverstyrelsen angivna förutsättningarna komma till användning. Den grund, som lägges i de tre respektive fyra nedre klasserna av en realskola, synes mig nämligen i det hela väl skickad att bära upp de föreslagna tre rena flickskolklasserna. På åtskilliga punkter sluta sig kurserna utan vidare till varandra, på andra åter har en fullt tillfredsställande anknäpning åstadkommits genom den av de sakkunniga framlagda kursplanen. Mot tanken att göra den partiella linjen statlig synas mig de sakkunniga hava anfört bindande skäl. Mot en samorgani-

Departement-
chefen.

sation av en kommunal och en statlig läroanstalt skulle kunna anföras, att detta skulle kunna föranleda svårigheter i administrativt avseende. Emellertid har erfarenheten ifrån sådana läroanstalter, där en samorganisation av kommunalt och statligt skolväsen redan förekommit — jag erinrar om den på åtskilliga orter hittills förefintliga samorganisationen av statlig realskola och kommunalt gymnasium — ådagalagt, att samorganisation låter sig utan nämnvärd svårighet ordna.

De synpunkter och allmänna grundlinjer för flickskolutbildningen, som de sakkunniga framlagt, anser jag mig sålunda kunna i det väsentliga godtaga.

III. De olika orternas tillgodoseende i fråga om den kvinnliga ungdomens högre skolundervisning.

Sedan jag i det föregående redogjort för min principiella ställning till de frågor, som avse den kvinnliga ungdomens fortsatta skolstudier, övergår jag nu till att redogöra för de anordningar, som synas mig för närvarande böra vidtagas för att på de olika orterna tillgodose sagda undervisning. Jag har vid mina överväganden i detta avseende närmast utgått från den detaljerade, länsvis ordnade undersökning, som de sakkunniga verkställt. Till belysning av denna fråga torde undersökningen jämte två därtill hörande tabeller få som bilagor (bil. 1—3) fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag.

Angående det undersökningsförfarande, som *de sakkunniga* använt, och det undersökningsmaterial, som de införskaffat, yttra de följande:

För att med tillämpning av de i det föregående angivna synpunkterna utröna dels det verkliga behovet av realskol- och gymnasieundervisning för flickor, dels och behovet av högre flickskolutbildning hava de sakkunniga i första hand ansett sig böra undersöka, i vilken omfattning flickor från olika städer med närmaste omnejd och från länen i övrigt begagnat sig av undervisning i gymnasier samt i de högre flickskolornas högre klasser.

För detta ändamål hava utarbetats tabeller såväl över antalet kvinnliga lärjungar, fördelade efter hemorten, vilka åren 1924—1928 tillhörde gymnasiernas olika ringar, som över det antal flickor, likaledes fördelade efter hemorten, som nämnda år avlagt studentexamen. För jämförelses skull har i de förra tabellerna upptagits även antalet lärjungar i flickskolornas tre högsta klasser. Sammandrag av dessa tabeller, hemortstabellerna a och b, finnas i tabellbilagorna 11 och 12. I tabellerna är särskilt angivet, huru många av flickorna som under skoltiden kunnat bo i hemmet, och huru många som varit inackorderade utom hemmet.

Till belysning av hithörande förhållanden hava tabeller uppgjorts länsvis även över antalet kvinnliga lärjungar i skolor med gymnasieundervisning (bil. 7). Dessa lärjungar hava fördelats i följande tre grupper: a) de, som hade sitt hem i läroverksstaden, b) de, som hade sitt hem så nära läroverksstaden, att de under skoltiden kunde bo i hemmet, och c) de, som under skoltiden voro inackorderade utom hemmet.

Sedan man sålunda fått kännedom om i vilken omfattning flickor från olika delar av landet under femårsperioden 1924—1928 åtnjutit högre skolunder-

visning, har det gällt att söka utröna, om ett motsvarande antal flickor skulle kunna beredas plats i redan befintliga statliga läroanstalter eller i vad mån nya sådana böra upprättas för tillgodoseende av flickornas behov av högre skolundervisning och särskilt av gymnasieundervisning.

För detta ändamål hava de sakkunniga, med utgångspunkt från den av 1927 års riksdag fastställda planen för organisationen av de allmänna läroverken och med hänsyn tagen till det befintliga antalet manliga lärjungar i dessa läroverk, för varje läroverk beräknat, huru många kvinnliga lärjungar som skulle kunna mottagas å gymnasiet i respektive läroverk, om samtidigt plats skulle beredas för i medeltal samma antal manliga lärjungar, som under femårsperioden 1924—1928 tillhört respektive gymnasier (bil. 13).

Härvid hava de sakkunniga räknat med att tillströmningen till gymnasierna under den närmaste framtiden i stort sett kommer att bli densamma som under den senaste femårsperioden.

Som stöd härför vilja de sakkunniga med hänvisning till tabellbilagorna 1—7 anföra följande. Sammanlagda antalet lärjungar i de s. k. gamla läroverken har, efter en fortlöpande stegring under en följd av år, allt sedan höstterminen 1925 varit i sjunkande. Minskningen i antalet gossar i realskolan under de två sista åren är givetvis till avsevärd del förorsakad av indragningen av den sexåriga linjens första klass. Denna indragning kompenseras dock delvis av de nyupprättade linjerna av den fyraåriga realskolan och av flickors intagning vid ett stort antal läroverk. I fråga om gymnasiet har antalet manliga lärjungar sjunkit från 7,840 (höstterminen 1925) till 6,084 (höstterminen 1929). Antalet kvinnliga lärjungar å samma stadium har däremot stigit från 406 till 714. Denna ökning av antalet kvinnliga lärjungar i de allmänna läroverkens gymnasier motsvaras emellertid av en minskning i antalet flickor i privatläroverkens gymnasieavdelningar (se bil. 2). Det sammanlagda antalet flickor å gymnasiet i allmänna läroverk och enskilda läroanstalter har sålunda från höstterminen 1925 till höstterminen 1929 sjunkit från 2,319 till 2,154, oaktat under sagda tid gymnasiet vid flertalet högre allmänna läroverk öppnats även för flickor. Höstterminen 1929, då fyra högre allmänna flickläroverk med tillsammans 128 flickor å gymnasiet trädde i verksamhet, inträffade dock en mindre ökning i antalet flickor å gymnasiet (2,154 höstterminen 1929 mot 2,032 höstterminen 1928).

Även i fråga om antalet anmälda till studentexamen har under sista året en minskning inträtt. Åren 1926—1928 var detta antal tämligen konstant både i fråga om manliga och kvinnliga lärjungar (se bil. 3). Vårterminen 1929 sjönk antalet i jämförelse med närmast föregående termin från 2,596 till 2,376.

Anmärkningsvärt är att antalet kvinnliga lärjungar i de statliga gymnasier, vid vilka kvinnliga lärjungar kunnat vinna inträde under hela 6-årsperioden 1924—1929, ej företett någon egentlig ökning (se bil. 4). För att få en uppfattning om i vad mån den omständigheten, att å en ort, där tidigare endast funnits kommunalt eller enskilt gymnasium med relativt dryga avgifter, ett statligt gymnasium med billigare undervisning öppnats för flickor, inverkat på flickornas å orten tillströmning till gymnasiet, kan man med tillhjälp av tabellen i bil. 5 jämföra antalet flickor i lägsta ringen före och efter flickornas tillträde till statsgymnasium å orten. Beträffande städerna Eskilstuna, Eksjö, Uddevalla, Skövde, Karlskrona och Sundsvall, som i nu berörda avseende äro tämligen likställda, har sammanlagda antalet flickor i lägsta ringen i medeltal stigit från 23.7 till 33.5, d. v. s. med blott ungefär 1.6 per läroverk. I de övriga i tabellerna upptagna städerna, Landskrona, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, där flickor först från och med höstterminen 1929 kunnat vinna inträde i statsgymnasium med dess lägre terminsavgifter, är sammanlagda an-

talet flickor med hemort i nämnda städer eller deras närmaste omnejd i första ringen av treårigt gymnasium och andra ringen av fyraårigt gymnasium höstterminen 1929 visserligen 4 mer än höstterminen 1928 men 17 mindre än medeltalet för åren 1925—1928. Både i Malmö och Hälsingborg har antalet nyinträdande flickor å gymnasiet, trots inrättandet av de nya statliga högre flickläroverken därstädes, minskats, medan däremot i Göteborg en avsevärd ökning inträtt.

Vid bedömandet av frågan om den sannolika tillströmningen av flickor till gymnasiet för framtiden får man emellertid ej förbise, att genom realskolans öppnande i stor utsträckning även för flickor övergången till gymnasium för dessa underlättas, vilket givetvis kommer att medföra en viss dragning av flickorna till gymnasiet. Då emellertid vid flera högre flickskolor särskilda anordningar äro vidtagna för underlättande av övergång till gymnasium och då, enligt vad en i berörda avseende gjord undersökning (se bil. 6) visar, det stora flertalet av de flickor, som nu tillhöra gymnasiet, kommit från högre flickskolor, oaktat flickor mycket länge haft tillgång till realskolundervisning vid statens samskolor och kommunala mellanskolor, torde den nyss anförda faktorn knappast äga någon större betydelse. Anmärkningsvärt härvidlag är, att av de flickor, som höstterminen 1928 gingo i gymnasium i Stockholm, Göteborg och Malmö, där kommunala mellanskolor med ett stort antal flickor finnas, ej mindre än 688 kommit från högre flickskola och blott 89 från kommunal eller enskild mellanskola.

Med stöd av vad de sakkunniga sålunda anført, synes man kunna räkna med att tillströmningen till gymnasierna under den närmaste framtiden icke kommer att förete någon mera avsevärd ökning. Såsom i annat sammanhang nämnts, torde en förutsättning härför dock vara, att den speciella flickskolundervisningen icke blir nämnvärt dyrare för lärjungarna än undervisningen i realskola och gymnasium.

Den av de sakkunniga verkställda undersökningen och de resultat, till vilka den lett, sammanfatta de, i vad avses upprättandet av allmänna läroverk för flickor, på följande sätt:

Den undersökning av förhållandena på olika orter, för vilken de sakkunniga med tillämpning av de allmänna riktlinjer, som angivits å sid. 18, redogjort i föregående översikt, har, såsom framgår av det anförda, givit det resultat, att de sakkunniga ansett sig böra föreslå upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor i en var av städerna Uppsala, Lund och Örebro samt av en flickrealskola i var och en av städerna Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås.

De sakkunniga hava också övervägt, i vilken ordning de sålunda föreslagna läroverken syntes böra upprättas, och yttra därom följande:

Bland annat av kostnadsskäl torde det ej vara lämpligt, att alla dessa läroverk upprättas samtidigt. De sakkunniga vilja för sin del förorda, att de sålunda föreslagna läroverken upprättas successivt, så att under tre på varandra följande år ett högre läroverk och två flickrealskolor upprättas. Med hänsyn till vad som föreslagits i förut omförmälda proposition till 1929 års riksdag hava de sakkunniga funnit lämpligast, att i första rummet må ifrågakomma ett högre flickläroverk i Örebro samt en flickrealskola i vardera av städerna Linköping och Borås.

I anslutning till sina överväganden beträffande den speciella flickundervisningen framhålla de sakkunniga önskvärdheten av

att fullständiga kommunala flickskolor komma till stånd i Arvika, Borås, Eksjö, Eskilstuna, Falun, Gävle, Göteborg, Halmstad, Hudiksvall, Hälsingborg, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlshamn, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Kristinehamn, Lidköping, Linköping, Luleå, Lund, Malmö, Mariestad, Norrköping, Nyköping, Oskarshamn, Skara, Skövde, Stockholm, Strängnäs, Sundsvall, Söderhamn, Södertälje, Uddevalla, Umeå, Uppsala, Varberg, Visby, Vänersborg, Västerås, Växjö, Ystad, Örebro och Östersund;

att därest fullständig kommunal eller enskild flickskola icke kan upprättas i Arvika, Eksjö, Hudiksvall, Karlshamn, Lidköping, Mariestad, Oskarshamn, Skövde, Söderhamn och Varberg, vid de allmänna läroverken i dessa städer upprättas en kommunal, treårig flickskollinje; samt

att en dylik flickskollinje upprättas vid de allmänna läroverken i Alingsås, Boden, Hässleholm, Malmberget, Skellefteå, Stora Tuna, Trollhättan, Västervik, Åmål, Ängelholm och Örnsköldsvik.

Centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen anför i detta hänseende följande:

I överensstämmelse med sitt uppdrag hava de sakkunniga undersökt behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor och därvid föreslagit, att sådana upprättas i tre städer, nämligen Uppsala, Lund och Örebro. Till detta förslag får centralstyrelsen ansluta sig.

I Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås föreslå de sakkunniga upprättandet av realskola för flickor, då det högre allmänna läroverket för gossar på dessa orter synes hava möjlighet att i sitt gymnasium mottaga de flickor, som önska avlägga studentexamen. Emellertid har riksdagen uttalat »att det icke vore önskvärt, att sådana åtgärder från statsmakternas sida vidtoges, vilka kunde komma att öka antalet kvinnliga elever vid de läroverk, som föra till studentexamen, och samtidigt minska antalet i de läroanstalter, vilka avse att giva en efter den kvinnliga ungdomens egenart och framtida livsuppgifter i hem och samhälle speciellt anpassad utbildning». Likaledes har riksdagen uttalat, att vid sidan av det studiemål, som real- och studentexamina representerade, för flickornas vidkommande även för framtiden säkerligen komme att fortbestå »de mera allmänna bildningsmål, som i vårt land av ålder företräts av de högre flickskolorna». Huru nya statliga läroverk för flickor skola kunna upprättas utan att de högre flickskolornas lärjungeantal därvid minskas synes centralstyrelsen ej klart. Centralstyrelsen håller fast mera före, att genom upprättandet av statliga flickläroverk med real- eller studentexamen som mål ett betydande antal flickor komma att dragas till dessa läroverk och sålunda föras in på den väg, som leder till studentexamen. Det synes därför centralstyrelsen ägnat att förvåna, att då nu förslag framkommit, att staten skall upprätta särskilda läroanstalter för flickor, de sakkunniga icke funnit sig böra föreslå den skolform, som visat sig vara den för det stora flertalet flickor mest lämpade, som tillgodoser de även av riksdagen uppskattade, för den kvinnliga ungdomens egenart anpassade bildningsmålen, och som just har förutsättningar att hindra en icke önskvärd sugning till studentexamen, nämligen en motsvarighet till den nuvarande flickskolan av normalskoletyp.

Den omständigheten, att staten nu öppnar så många möjligheter för de flickor, som vilja avlägga real- och studentexamen, men intet åtgör för att utöver den år 1864 grundade statens normalskola för flickor, själv upprätta högre flickskolor, kan lätt bibringa allmänheten den uppfattningen, att denna skolform icke för flickornas vidkommande vore lika värdefull som de övriga. Att statsmakterna icke hysa en dylik uppfattning, därom vittna de ovan an-

förda riksdagens uttalanden ävensom det erkännande, staten indirekt givit denna skolform genom att understödja enskilda och kommunala flickskolor. Tiden synes nu vara inne, att statsmakterna ådagalägga sin värdesättning av denna skoltyp genom att upprätta statliga högre flickskolor.

Särskilt synes det centralstyrelsen lämpligt, att i de städer, där man tidigare ifrågasatt högre allmänna läroverk för flickor och där de sakkunniga nu föreslå upprättandet av endast realskolor för flickor, staten upprättade högre flickskolor såsom ersättning för de uteblivna flickläroverken. Även om en statlig flickskola av den kommunala flickskolans typ upprättades, torde tillfälle kunna beredas de flickor, som så önska, att erhålla utbildning, ledande till real- och studentexamen. Centralstyrelsen vill erinra om, att stadgan för de kommunala flickskolorna förutsätter, att sådana anordningar vidtagas, att de flickor, som så önska, kunna vid lämplig tidpunkt övergå till gymnasium. Det torde enligt centralstyrelsens mening icke möta allt för stora svårigheter, att vid ifrågavarande skolor vidtaga sådana anordningar, exempelvis med en avgrening från den sjuåriga flickskolans femte klass, att realexamen kan vid dem avläggas. Genom statliga flickskolor av sådan typ skulle flickorna erhålla möjligheter att nå fram till såväl real- som studentexamen ävensom genom statens försorg erhålla den för dem lämpade flickskolebildningen.

Vad centralstyrelsen här ovan anfört om statliga flickskolor såsom lämpligare skolform för flickorna än en realskola gäller emellertid även kommunala flickskolor. Centralstyrelsen får alltså såsom sin mening uttala att därest statliga flickskolor icke kunna komma till stånd, i dessa städer, kommunala flickskolor med ovan föreslagna organisation vore att föredraga framför den av de sakkunniga föreslagna anordningen.

Skolöverstyrelsens yttrande i detta avseende lyder i huvudsak så:

Från överstyrelsens utgångspunkter vill överstyrelsen biträda de sakkunnigas förslag, att gymnasiet vid högre allmänna läroverken i Norrköping, Linköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås öppnas även för flickor. Därvid förutsätter överstyrelsen emellertid, att en sådan anordning endast bibehålles så länge, som förhållandena vid läroverket göra den lämplig. Men för närvarande ser överstyrelsen intet hinder för densamma, då elevfrekvensen vid samtliga de ifrågavarande läroverken under de senaste åren varit sjunkande, på några ställen starkt och jämnt sjunkande, och då det vid dessa läroverks gymnasier finnes plats för ytterligare ett antal elever, icke obetydligt överstigande det, som kan beräknas bliva dem tillfört genom deras öppnande för kvinnliga lärjungar.

Mera tveksam ställer sig överstyrelsen i fråga om de sakkunnigas andra förslag, att i nyssnämnda sex städer må inrättas en realskola för flickor. Överstyrelsens tveksamhet i detta avseende härrör väsentligen ur två omständigheter. Dels synes det vara att befara, att inrättande av en realskola för flickor, innan möjlighet till billig flickskolutbildning öppnats, är ägnat att locka ett alltför stort antal flickor in på den billigare statliga utbildningsvägen. Dels blir en enkellinjig realskola med nödvändighet en tämligen liten institution, vars driftkostnader ställa sig proportionsvis höga, varjämte det vid en sådan mindre skola icke sällan möter svårigheter att få de olika undervisningsämnen i önskvärd utsträckning företrädade av väl kvalificerade facklärare. Å andra sidan måste det erkännas, att erfarenheten från ett stort antal kommunala mellanskolor visat, att en sådan organisation kan fungera på ett i det stora hela tillfredsställande sätt. För den händelse visshet föreläge, att en kommunal flickskola först eller samtidigt inrättades i samhället i fråga, skulle överstyrelsens betänkligheter, i enlighet med vad överstyrelsen ovan utvecklat, i

båda de nämnda avseendena väsentligen minskas. Ehuru överstyrelsen icke utan vederbörande lokala myndigheters hörande kan yttra sig angående lokalförhållandena å de olika orterna, finner överstyrelsen det också sannolikt, att det i många, kanske flertalet fall skulle ställa sig i byggnadsavseende fördelaktigare med en sådan samorganisation mellan nämnda båda slag av skolor än med en omvandling av gossläroverket i dess helhet till samläroverk. Mycket beror därvid på om den sjunkande tendens i fråga om elevantalet, som gjort sig märkbar vid de allmänna läroverken under den senaste femårsperioden, kommer att framträda även i fortsättningen. Visserligen lär den näppeligen under några förhållanden kunna tänkas komma att motsvara den ny tillströmning av kvinnliga lärjungar, med vilken man efter vad erfarenheten visat måste räkna, därest de stora läroverk, det här gäller, i sin helhet öppnas för flickor, men den skulle dock kunna komma att icke obetydligt neutralisera den samma.

Under alla förhållanden erbjuder det närvarande läget en del ovissa moment, och flickrealskolan är såsom institution alldeles ny och oprövad.

Det torde därför vara klokt att tills vidare iakttaga en viss varsamhet och icke omedelbart besluta inrättande av flickrealskolor i hela den utsträckning, som av de sakkunniga föreslagits, därest detta icke kan anses oundgängligen nödvändigt.

Överstyrelsen finner sig alltså, ehuru med en viss tvekan beträffande Karlstad, böra tillstyrka de sakkunnigas förslag, att en flickrealskola upprättas i var och en av städerna Linköping, Jönköping och Karlstad, under det överstyrelsen vill ifrågasätta uppskov beträffande Norrköping och i fråga om Västerås och Borås föreslå, att det tages under övervägande, huruvida icke därvarande gossläroverk kan tills vidare fungera som samläroverk.

De sakkunniga hava vidare föreslagit, att högre allmänna läroverk för flickor skola upprättas i städerna Uppsala, Lund och Örebro. Beträffande Örebro synes enligt överstyrelsens mening ingen tvekan kunna råda därom, att de sakkunnigas förslag anvisar den enda framkomliga vägen, och överstyrelsen anser sig därför kunna utan vidare tillstyrka de sakkunnigas förslag i denna punkt. Även i fråga om *Lund* och ännu mer *Uppsala* synes det på av de sakkunniga anförda grunder och därvid särskilt med hänsyn till den sannolikt mycket stora lärjungenumrar, som skulle bli följden av gossläroverkens omvandling till samläroverk, mest naturligt, att här omhandlade behov tillgodoses genom fullständiga flickläroverk. Emellertid kan överstyrelsen icke underlåta att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid ett förhållande, som på ett intimt sätt berör föreliggande fråga. Såväl Uppsala som Lunds högre allmänna läroverk äro provårsläroverk och äro därvid de till storleken minsta bland provårsläroverken. Sedan det ojämförligt största antalet allmänna läroverk i och genom 1927 års läroverksreform förvandlats till samläroverk, kan det knappast anses riktigt, att den praktiska utbildningen av lärare till dessa skolor är helt och hållet förlagd till gossläroverk. Den frågan synes sålunda träda i förgrunden, vilka åtgärder böra vidtagas för att tillgodose kravet på den praktiska lärarutbildningens förläggande i viss utsträckning till anstalter av samskolekaraktär. Det ligger då närmast till hands att tänka sig lösningen av nyssberörda fråga förknippad med den här föreliggande frågan om högre allmänna läroverk för flickor i Uppsala och Lund på så sätt, att därvarande gossläroverk under vissa betingelser förvandlades till samläroverk. Visserligen föreligger då den faran, att läroverket sväller ut till alltför stora dimensioner för att kunna på ett i uppfostringsavseende tillfredsställande sätt fungera som samläroverk, men å andra sidan är det av flera skäl önskvärt, att just ett provårsläroverk för att kunna väl fungera som sådant, når upp till en betydande storlek. Överstyrelsen vill härmed icke

hava gjort något bestämt uttalande till förmån för en sådan lösning av den föreliggande frågan; därtill är överstyrelsen icke beredd. Men överstyrelsen finner den böra tagas under övervägande, innan definitivt beslut i frågan fattas och i samband med frågan om en omläggning i vissa avseenden av den praktiska lärarutbildningen, varom av de sakkunniga utarbetat förslag nu föreligger. Överstyrelsen vill fördenskull föreslå, att denna fråga göres till föremål för förnyad utredning med beaktande av nu anförda omständigheter och efter hörande jämväl av vederbörande lokala myndigheter, varefter förslag i ärendet bör kunna föreläggas nästkommande års riksdag. Under tiden torde några särskilda anordningar för städerna i fråga icke vara erforderliga. Därest samhällena önska bereda flickor tillträde till gymnasiet, förefinnes redan sådan möjlighet, och vad Lund beträffar, äger staden en kommunal mellanskola, där flickor kunna under gynnsamma ekonomiska villkor erhålla utbildning till realexamen.

Undervisningsrådet Johansson avböjer, med instämmande av t. f. undervisningsrådet Larsson, i fråga om Uppsala och Lund tanken på det högre allmänna läroverkets förändring till samläroverk; överstyrelsen hade bort *an-tingen* i fråga om båda orterna helt ställa saken på framtiden *eller* föreslå i fråga om Uppsala upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor och i fråga om Lund gymnasiets öppnande även för flickor.

Departement-
chefen.

Vad först beträffar det till upprättande föreslagna högre läroverket i Örebro, synes icke behöva råda någon tvekan angående detta läroverk. Här synas fastmer — på sätt de sakkunniga närmare utvecklat — alla omständigheter tala för upprättandet av ett fullständigt högre flickläroverk. Av skäl, som jag förut anført, anser jag, att detta läroverks realskola bör efter mönstret av den kommunala flickskolan få dubbel anknytning till folkskolan och att dess gymnasium organiseras som en fyraårig enkel latinlinje.

Vad åter beträffar Uppsala och Lund, har skolöverstyrelsen påpekat, huru som den omständigheten, att provårskurs är förlagd till de högre allmänna läroverken i dessa båda städer, borde, då frågan om en förändrad anordning av provåret just nu vore under behandling, föranleda ett uppskjutande av det definitiva ställningstagandet till förslaget om upprättande av högre flickläroverk i sagda båda städer, till dess frågan om provårets anordning blivit slutbehandlad. Jag biträder den sålunda uttalade meningen så mycket hellre, som det icke bör dröja någon längre tid, innan provårsfrågan får sin lösning. För tillgodoseende av flickornas läroverksutbildning i de båda ifrågavande städerna, kan, vad gymnasiestadiet beträffar, Kungl. Maj:t — jämlikt beslut av 1927 års riksdag — därest framställning från vederbörande kommun där-om göres, medgiva, att flickor mottagas till undervisning å sagda stadium vid de där befintliga gossläroverken. Beträffande realskolstadiet erinrar jag om att i Lund en kommunal mellanskola finnes, vid vilken även flickor hava möjlighet att avlägga realexamen. För Uppsalas vidkommande torde — om så skulle befinnas önskligt — kunna tagas i övervägande, huruvida icke en dylik möjlighet skulle kunna beredas vid den med universitetet förbundna pedagogiska skolan, vilken för närvarande har befogenhet att anställa realexamen.

Mot de sakkunnigas förslag till upprättande av särskilda realskolor för flickor har jag i likhet med skolöverstyrelsen, med hänsyn till de genom 1927 års

skolreform givna förutsättningarna, intet att erinra. Den av centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen framförda tanken på inrättande i viss utsträckning av statliga flickskolor av normalskoltyp i stället för flickrealskolor anser jag med tanke på den ståndpunkt riksdagen hittills intagit till frågan om statens övertagande av flickundervisningen icke för närvarande hava utsikt till förverkligande.

De sakkunniga hava föreslagit sex flickrealskolor, att successivt, två varje år, upprättas under tre på varandra följande år. Emellertid finner jag både av ekonomiska skäl och för att erfarenheter må inhämtas på området, det vara av vikt att här gå fram med stor varsamhet. Vid övervägande av vilka bland dessa skolor under sådana förhållanden närmast böra ifrågakomma, har jag ansett mig kunna bortse från realskolan i Karlstad. Frågan om denna skola står nämligen i så nära samband med den under utredning varande frågan om utbyggande av realskolan i Kristinehamn till ett fullständigt högre läroverk, att de båda frågorna böra behandlas i ett sammanhang.

Vad vidare Jönköping beträffar, är att märka, att när stadsfullmäktige i Jönköping år 1928 hade att yttra sig över den då föreliggande planen att i staden upprätta ett högre flickläroverk, stadsfullmäktige visserligen förklarade sig villiga att uppfylla de för läroverkets upprättande föreskrivna villkoren men önskade anstånd med upprättandet till år 1933. I betraktande härav anser jag mig icke nu böra föreslå upprättande av en flickrealskola i Jönköping.

Med avseende på Norrköping anse de sakkunniga det med hänsyn till lärjungeantalet i det högre allmänna läroverket icke tillrädligt att öppna realskolan vid detta läroverk även flickor. I Norrköping vore nu sört för realskolutbildning för flickor genom den kommunala mellanskolan i staden, som jämväl hade berett det högre allmänna läroverkets realskola en viss avlastning, men det syntes innebära en orättvisa mot Norrköping, om i detta fall staden nödgades vidkännas kostnader för en utbildning, som eljest under jämförliga förhållanden åvilade staten, i synnerhet om staden, såsom de sakkunniga förorda, dessutom skulle bekosta upprättandet och uppehållet av en kommunal flickskola. Även i Norrköping syntes därför böra upprättas en flickrealskola, som tills vidare borde kunna organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan. Härigenom tillgodosåges på billigaste sätt det av stadsfullmäktige i Norrköping i beslut den 14 juni 1928 uttalade önskemålet, att »flickläroverket må ansluta icke endast till folkskolans sjätte klass utan jämväl vid behov av parallella linjer till dess fjärde klass och realskolan sålunda omfatta såväl en fyraårig som en femårig kurs». Skolöverstyrelsen däremot finner med hänsyn till den i Norrköping befintliga kommunala mellanskolan ett uppskov med inrättande av statlig realskola för flickor icke vara förenat med några allvarliga olägenheter. På grund av vad som i frågan anförts finner jag visserligen i likhet med de sakkunniga vissa billighetsskäl tala för att en dylik skola kommer till stånd i Norrköping liksom redan skett i de tre större städerna Stockholm, Göteborg och Malmö, i vilka städer ävenledes kommunal mellanskola finnes, samt i Hälsingborg, som till invånarantalet kom-

mer efter Norrköping. Då det emellertid genom den kommunala mellanskolan i Norrköping måste anses vara i viss utsträckning sörjt för flickornas realskolutbildning, finner jag med hänsyn till den begränsning, som jag i denna fråga förordat, böra för detta år anstå med upprättandet av statlig flickrealskola i denna stad.

Av de återstående tre föreslagna skolorna — de i Linköping, Borås och Västerås — synes mig den i Linköping i första rummet böra ifrågakomma. Då med hänsyn till det allmänna läroverkets storlek dess realskola tydligen icke kan öppnas för flickor, kan det av de sakkunniga påvisade behovet av realskolutbildning för flickor i Linköping tillgodoses endast genom upprättande av en särskild flickrealskola.

I fråga om Västerås och Borås har skolöverstyrelsen anført, att det borde tagas under övervägande, huruvida icke därvarande gossläroverk kunde tills vidare fungera som samläroverk. Jag ansluter mig till denna överstyrelsens uppfattning i vad den avser Västerås. Vad åter beträffar Borås — i fråga om denna stad hava inom skolöverstyrelsen föredraganden och en annan ledamot reservationsvis anslutit sig till de sakkunnigas förslag — kan jag ej finna annat än att det stora invånarantalet i denna stad och den starka befolkningstillväxten göra det önskvärt, att en flickrealskola redan nu därstädes kommer till stånd.

Vidare hava de sakkunniga, såsom i det föregående anförts, föreslagit — och däri har skolöverstyrelsen instämt — att gymnasiet vid högre allmänna läroverken i Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås på statens bekostnad skulle öppnas även för flickor. Med den ståndpunkt jag nu intagit angående ordnandet av flickornas realskolundervisning i dessa städer, anser jag mig för närvarande kunna tillstyrka en sådan anordning endast beträffande läroverken i Linköping och Borås. Vad de övriga fyra städerna beträffar, bör frågan om anordnande av gymnasieundervisning för flickor upptagas i samband med frågan om det slutliga ordnandet av läroverksundervisning för flickor därstädes. I avvaktan härpå kunna givetvis i enlighet med 1927 års riksdags beslut flickor i de städer, där så ej redan skett, medgivas tillträde till gossläroverkets gymnasium.

Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande ifrågasatt utredning angående samorganisation mellan statligt läroverk för flickor och kommunal flickskola, angående den högre flickundervisningens ordnande i städerna Uppsala och Lund samt angående möjligheten att öppna realskolan vid högre allmänna läroverken i Borås och Västerås jämväl för flickor. I fråga om Borås har jag redan i det föregående yttrat mig. Frågan om läroverksutbildning för flickor i Uppsala och Lund bör enligt min mening lösas i samband med ordnandet av provårsinstitutionen i dessa städer. I övrigt finner jag den av skolöverstyrelsen påyrkade utredningen böra, i den mån den visar sig erforderlig, företagas i samband med ifrågavarande angelägenheters ordnande på de olika orterna.

De principiella synpunkter, som de sakkunniga framfört rörande olika organisationsformer för den speciella flickskolutbildningen, har jag redan i det föregående i stort sett skänkt min anslutning. Även de önskemål med avseen-

de på denna flickundervisnings ordnande å de särskilda läroverksorterna, som de sakkunniga framhållit, synas mig i det hela väl befogade. De av dem gjorda uttalandena innebära i själva verket en sammanfattning av de konsekvenser, till vilka riksdagens ställningstaganden i fråga om den kvinnliga ungdomens högre skolutbildning synas leda för vårt skolsystem vid tillämpningen på de olika orterna. Den ledande synpunkten har därvid varit den av riksdagen vid olika tillfällen starkt uttalade önskan, att den rena flickskolutbildningen icke måtte för andra önskemål undanträngas, och den givna sammanfattningen visar, hurusom den av riksdagen skapade skolformen kommunal flickskola, kompletterad med biformal treårig flickskollinje, väl lämpar sig att åstadkomma den jämvikt mellan den kvinnliga ungdomens olika studievägar, som riksdagen önskat se åvägabragt. Vad sålunda anförts avser naturligtvis icke att på något sätt göra intrång i den kommunala självbestämmanderätten eller tvinga utvecklingen in på banor, där kommunernas egna erfarenheter och önskemål icke komme att tagas till ledning. Det måste givetvis ankomma på de särskilda kommunerna att var för sig taga initiativ till de anordningar, som böra på de olika orterna vidtagas. Varje fall, som här kan yppa sig, kommer då att behandlas för sig, varvid det jämväl blir tillfälle för Kungl. Maj:t att pröva, vilken anordning som bäst lämpar sig för varje ort. För närvarande synes mig från Kungl. Maj:ts sida ingen annan åtgärd erforderlig än att för riksdagen framläggas förslag om upprättande av skolformen treårig flickskollinje samt att medel för detta ändamål äskas. Härtill återkommer jag framdeles. Skulle förslaget vinna riksdagens bifall, blir därav en följd, att vissa tilläggsbestämmelser, avseende den treåriga linjen, måste göras till stadgan för kommunala flickskolor. De sakkunniga hava framlagt förslag till dylika bestämmelser (sid. 65 i de sakkunnigas betänkande).

IV. Kostnadsberäkning.

A. De allmänna läroverken.

Den utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m., som avgivits av de skolsakkunniga, innehåller även en beräkning av kostnaderna för upprättandet av de av de sakkunniga föreslagna flickläroverken.

Denna beräkning utgår ifrån att realskolan skall hava förenad femårig och fyraårig lärokurs samt att de till upprättande föreslagna gymnasierna skola anordnas som fyraåriga latingymnasier. Beräkningarna omfatta emellertid även högre flickläroverk med både fyraårigt och treårigt latingymnasium samt med fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium. Löner och arvoden äro beräknade efter de grunder, som gälla för de allmänna läroverkens lärare. Ehuru man enligt de sakkunnigas mening torde kunna räkna med att flickläroverken i ej ringa omfattning få kvinnliga rektorer och kvinnliga lärare, äro dock enligt vedertagen praxis lönerna, utom i fråga om ämneslärarinnor samt lärare i gymnastik och handarbete, i de till betänkandet fogade lönestaterna upptagna till de för manliga lärare fastställda beloppen.

De av *de sakkunniga* beräknade kostnaderna uppgå för de olika slagen av läroverk till följande ungefärliga belopp:

realskola med förenad femårig och fyraårig lärokurs	kr. 32,000:—
högre flickläroverk med realskola och enbart fyraårigt latin-gymnasium	» 73,000:—
högre flickläroverk med realskola samt både fyraårigt och treårigt latingymnasium	» 92,000:—
högre flickläroverk med realskola samt fyraårigt latingymnasium och treårigt realgymnasium	» 94,000:—

Ålderstillägg, tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg äro ej medräknade.

För de av *de sakkunniga* föreslagna tre högre allmänna läroverken för flickor och sex flickrealskolorna skulle enligt *de sakkunnigas* beräkning den sammanlagda kostnaden uppgå till omkring $3 \times 73,000 + 6 \times 32,000 = 411,000$ kronor.

De nu anförda kostnadsberäkningarna avse färdigorganiserade läroverk. Då emellertid ett nytt flickläroverk under första läsåret av sin verksamhet lämpligen bör omfatta endast första klassen av realskolan, ett högre läroverk dessutom en första ring å det fyraåriga gymnasiet, för att sedan år för år utbyggas med ytterligare en klass i realskolan, ett högre läroverk dessutom med en ring å gymnasiet, komma de årliga utgifterna för respektive läroverk att först successivt stiga till nyss beräknade belopp. För första verksamhetsåret torde vid en särskild realskola böra anställas endast rektor och timlärare samt vid ett högre flickläroverk rektor, en ämneslärarinna och timlärare med följande löner och arvoden:

Flickrealskola.

Rektor	kr. 6,400:—
Tillsyningslärarinna (ev.), arvode	» 100:—
8 timlärartimmar	» 1,120:—
3 timmar teckning och välskrivning	» 270:—
2 » musik	» 180:—
4 » gymnastik med lek och idrott	» 340:—
2 » slöjd för flickor	» 150:—
Kronor 8,560:—	

Härtill torde böra komma arvode åt skolläkare med 150 kronor.

Högre flickläroverk.

Rektor	kr. 7,500:—
Tillsyningslärarinna (ev.), arvode	» 200:—
1 ämneslärarinna	» 2,800:—
14 timlärartimmar	» 1,960:—
5 timmar teckning och välskrivning	» 450:—
3 » musik	» 270:—
4 » gymnastik med lek och idrott	» 340:—
2 » slöjd för flickor	» 150:—
Kronor 13,670:—	

Härtill torde böra komma arvode åt skolläkare med 300 kronor.

Under första läsåret torde varken bibliotekarie eller biträde å rektorsexpeditionen behöva anställas.

De sakkunniga erinra vidare om att som villkor för upprättande av de högre flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg bestämdes av 1927 års riksdag, att vederbörande kommun skulle åtaga sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor.

I fråga om medel för bestridande av kostnaderna för en första uppsättning av undervisningsmateriel, för bibliotek samt för böcker och liggare m. m. å rektorsexpeditionen anför de sakkunniga följande:

Däremot bestämdes ingenting om på vad sätt kostnaderna för en första uppsättning av undervisningsmateriel, för bibliotek samt för böcker och liggare m. m. å rektorsexpeditionen skulle bestridas.

Enligt bestämmelse i läroverksstadgan § 217 skall vederbörande läroverks biblioteks- och materielkassa bestrida kostnaderna för anskaffande och underhåll såväl av böcker och övrig undervisningsmateriel som av annan för läroverket behövlig materiel. Av denna kassas medel skall jämväl bekostas tryckning av årsredogörelse och terminskatalog ävensom av blanketter, program m. m., som kunna erfordras för arbetet vid läroverket eller för läroverkets expedition. Kassans inkomster äro dels en avgift å tre kronor av varje lärjunge, som vid läroverket inskrives, dels ock en terminlig avgift å fyra kronor och femtio öre av varje lärjunge, som ej därifrån i föreskriven ordning befrias. Sistnämnda avgift kan dock efter vederbörligt medgivande höjas till högst 10 kronor i terminen. Då å ena sidan förenämnda inkomster av helt naturliga skäl, särskilt under de första åren av en skolas verksamhet, komma att uppgå till jämförelsevis obetydliga belopp, under det att å andra sidan anspråken på nyanskaffning av böcker och annan undervisningsmateriel under dessa år givetvis bliva betydande, måste ett nyupprättat läroverk på annat sätt beredas möjlighet att erhålla erforderliga medel för sådan nyanskaffning.

Men även för bestridande av en del av de utgifter, som åvila läroverkens ljus- och vedkassor, erfordras under första läsåret någon hjälp.

Medel för här omförmälda ändamål torde ej kunna erhållas på annat sätt än genom statsbidrag. Genom beslut den 6 juni 1929 har Kungl. Maj:t för vart och ett av de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg anvisat högst 750 kronor såsom bidrag till täckande av utgifter, som under förra hälften av budgetåret 1929/1930 skola bestridas av respektive läroverks ljus- och vedkassa, samt högst 2,500 kronor såsom bidrag till täckande av de utgifter, som under samma tid åvila respektive läroverks biblioteks- och materielkassa. Tillika anbefalldes skolöverstyrelsen att, därest anslag för ifrågavarande ändamål ansåges erforderligt för senare hälften av sagda budgetår, därom göra framställning i samband med anslagsäskanden, avsedda att föreläggas 1930 års riksdag. Sådan framställning har sedermera blivit gjord och avser samma belopp som beviljats för förra hälften av budgetåret.

Ehuru de sakkunniga anse, att det av skolöverstyrelsen beräknade beloppet å 5,000 kronor för nyanskaffning av böcker och undervisningsmateriel vid vart och ett av de redan upprättade högre flickläroverken är mycket knappt tilltaget — till det till dubbelseminarium utvidgade folkskoleseminariet i Linköping anslag 1926 års riksdag för sådant ändamål 31,000 kronor — torde det dock kunna räcka till de mest oundgängliga behoven. De sakkunniga anse sig därför böra föreslå, att varje nyupprättat högre flickläroverk tilldelas statsbidrag med tillsammans 6,500 kronor för bestridande under första läsåret av utgifter, som åvila läroverkets ljus- och vedkassa samt biblioteks- och materielkassa.

För nyupprättad flickrealskola torde bidraget kunna begränsas till 4,000 kronor, varav 1,000 kronor till ljus- och vedkassan och 3,000 kronor till biblioteks- och materielkassan.

Som förut är nämnt, går de sakkunnigas förslag ut på att tre högre allmänna läroverk för flickor (i Uppsala, Lund och Örebro) samt sex realskolor för flickor (i Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås) skola upprättas successivt, så att under tre på varandra följande år ett högre läroverk och två flickrealskolor upprättas.

Med hänsyn till vad som föreslagits i förut omförmälda proposition till 1929 års riksdag, hava de sakkunniga funnit lämpligast, att i första rummet må ifrågakomma ett högre flickläroverk i Örebro samt en flickrealskola i vardera av städerna Linköping och Borås. De olika läroverken böra, såsom förut är nämnt, uppbyggas successivt, så att de fullständiga flickläroverken första läsåret hava en första klass och en första ring, andra läsåret en första och en andra klass samt en första ring och en andra ring o. s. v. samt att flickrealskolorna på motsvarande sätt upprättas och utvecklas från klass till klass.

Under anförda förutsättningar skulle för första budgetåret erfordras följande statsanslag:

ett högre flickläroverk:

läraravlöningar	kr. 13,670:—
bidrag till läroverkets kassor	» 6,500:—

två flickrealskolor:

läraravlöningar	kr. 17,120:—
bidrag till läroverkens kassor	» 8,000:—

Kronor 45,290:—

Dessutom skulle anslaget till arvoden åt skolläkare behöva höjas med 600 kronor ($300 + 2 \times 150$).

Mot de av de sakkunniga sålunda gjorda kostnadsberäkningarna hava i de från statskontoret och skolöverstyrelsen inkomna yttrandena inga andra erinringar framkommit än att skolöverstyrelsen ansett, att arvoden åt bibliotekarie och biträde å rektorsexpeditionen vid högre flickläroverk böra utgå redan första året med respektive 150 och 200 kronor.

Departements-
chefen.

Mot de sakkunnigas kostnadsberäkningar under de av dem gjorda förutsättningarna har jag i huvudsak intet att erinra. Om man å den förenade linjen, i överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag, vilket jag av pedagogiska skäl, såsom i annat sammanhang utvecklas, anser mig böra tillerkänna visst företräde, anordnar skild undervisning i tyska under två år, kommer detta att medföra en ökning i den av de sakkunniga beräknade kostnaden med omkring 400 kronor för varje sådan linje. Detta inverkar dock icke på beräkningen av det första årets kostnader. I likhet med de sakkunniga anser jag, att under första läsåret särskilda arvoden åt bibliotekarie och biträde å rektorsexpe-

ditionen vid nyupprättade läroverk icke behöva medtagas i kostnadsberäkningen.

Jag anser mig ej nu behöva taga ståndpunkt till huruvida den av de sakkunniga ifrågasatta proportionen mellan antalet lektorer, adjunkter och ämneslärarinnor är den lämpliga.

Som jag förut anfört, anser jag, att till en början ett högre allmänt läroverk för flickor bör upprättas i Örebro och nya flickrealskolor i Linköping och Borås. Anslag härför torde böra äskas från och med budgetåret 1930/1931.

Det av mig i det föregående framlagda förslaget om att de fyra redan upprättade flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg efter mönstret av den kommunala flickskolan må erhålla dubbel anknytning till folkskolan kommer givetvis att medföra något ökade kostnader för dessa läroverk. Budgetåret 1930/1931 skulle i realskolan, utom de två lägsta klasserna å den fyraåriga linjen, upprättas en första klass å den femåriga linjen. För sistnämnda klass erfordras vid vart och ett av dessa läroverk dels en lärarkraft i läroämnen (26 veckotimmar), dels ock timlärartimmar i teckning och välskrivning (3 timmar), i musik (2 timmar) och i slöjd för flickor (2 timmar). För gymnastik torde till en början särskilda timmar ej vara behövliga. Då det på frågans nuvarande stadium är svårt att avgöra, om den för läroämnena erforderliga lärarkraften lämpligen bör inrättas som en adjunktstjänst eller som en ämneslärarinnebefattning, anser jag, att ifrågasatt undervisning under läsåret 1930—1931 lämpligen bör bestridas av extra lärare. Den härför erforderliga sammanlagda kostnaden för budgetåret 1930/1931 skulle alltså uppgå till

för läroämnena $4 \times 3,300$:—		kr. 13,200:—
» teckning och välskrivning $4 \times 3 \times 90$:—		» 1,080:—
» musik $4 \times 2 \times 90$:—		» 720:—
» slöjd för flickor $4 \times 2 \times 75$:—		» 600:—
		kr. 15,600:—

Av denna kostnad komma 13,200 kronor på extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare samt det övriga på respektive extra anslag till extra arvoden åt övningslärare.

För därpå följande budgetår behöver anslagsbeloppet ytterligare ökas. Vid läroverk, där sammanlagda antalet lärjungar i andra klassen av den femåriga linjen och första klassen av den fyraåriga linjen ej överstiger 35, blir kostnadsökningen omkring 1,400 kronor. Vid läroverk åter, där på grund av antalet lärjungar de båda linjerna måste upprättas som fristående linjer, kommer kostnadsökningen att motsvara kostnaden för upprättande av erforderliga parallellavdelningar. Så vitt man nu kan döma, torde fristående linjer bliva erforderliga i Stockholm och Göteborg samt sannolikt även i Malmö.

Förslaget innebär vidare, att ett nytt högre flickläroverk skall upprättas i Örebro och nya realskolor i Linköping och Borås. För beräkningen av de härför erforderliga kostnaderna har jag i det föregående redogjort. Budget-

året 1930/1931 skulle det högre flickläroverket draga en kostnad av 13,670 kronor till läraravlöningar och 300 kronor till arvode åt skolläkare samt de två realskolorna tillsammans 17,120 kronor till läraravlöningar och 300 kronor till arvoden åt skolläkare. Härtill skulle komma ett belopp av respektive 6,500 kronor och 8,000 kronor som bidrag till läroverkens kassor för inköp av en första uppsättning av undervisningsmateriel m. m. Av de nu nämnda beloppen komma avlöningarna åt rektorerna ($7,500 + 2 \times 6,400$ kronor) och en ämneslärarinna (2,800 kronor) samt arvoden åt tillsyningslärarinnor ($200 + 2 \times 100$ kronor) på det ordinarie reservationsanslaget, arvoden för timlärartimmar ($14 + 2 \times 8 \times 140$ kronor) på extra anslaget till extra och vikarie-
 rande ämneslärare, arvoden åt lärare i teckning [$(5 + 2 \times 3) \times 90$ kronor], i musik [$(3 + 2 \times 2) \times 90$ kronor], i gymnastik med lek och idrott [$(4 + 2 \times 4) \times 85$ kronor] och i slöjd för flickor [$(2 + 2 \times 2) \times 75$ kronor] på respektive extra anslag till extra arvoden åt övningslärare samt arvoden åt skolläkare ($300 + 2 \times 150$ kronor) på den i det ordinarie reservationsanslaget ingående posten: arvoden åt skolläkare. Vad vidare engångsbidraget till läroverkens kassor ($6,500 + 2 \times 4,000$ kronor) beträffar, synes mig Kungl. Maj:tt böra äga befogenhet att för nu ifrågavarande ändamål anvisa medel från det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken. Jag kommer att sedermera i annat sammanhang återupptaga frågan om en dylik medelsdisposition.

Slutligen har jag ifrågasatt, att gymnasierna vid de allmänna läroverken i Linköping och Borås skola ombildas till samgymnasier. De sakkunniga hava erinrat om att särskilt anslag till arvoden åt tillsyningslärarinnor vid nämnda läroverk erfordras. Enligt beslut av 1929 års riksdag skall tillsyningslärare (lärarinna) vid allmänt läroverk, utöver honom eljest tillkommande löneförmåner, åtnjuta arvode å 500 kronor. Med hänsyn till den ringa erfarenhet man har om läroanstalter av nu ifrågavarande slag, anser jag, att man till en början i enlighet med skolöverstyrelsens förslag bör nöja sig med att vid de läroverk, vid vilka gymnasiet skall vara tillgängligt även för flickor, anställa en kvinnlig sakkunnig att gå rektor tillhanda med råd och upplysningar angående de kvinnliga lärjungarna. Sådan sakkunnig bör, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, erhålla ett årligt arvode av 300 kronor. För detta ändamål synes det ordinarie reservationsanslaget böra höjas med $2 \times 300 = 600$ kronor. Emellertid medför öppnandet av gymnasiet vid dessa läroverk för flickor även en annan kostnadsökning. Givetvis böra de kvinnliga lärjungarna på detta stadium åtnjuta skild undervisning i gymnastik. Kostnaden härför kan beräknas till $2 \times 4 \times 85 = 680$ kronor. Däremot synes det knappast erforderligt att beräkna särskilt arvode för de kvinnliga lärjungarnas undervisning i musik. Den sammanlagda kostnaden för ifrågavarande utbildning uppgår alltså till $600 + 680 = 1,280$ kronor.

Ett genomförande av de av mig i det föregående framställda förslagen för tillgodoseende av flickornas läroverksutbildning skulle alltså för budgetåret 1930/1931 medföra följande kostnader:

Upprättande av en första klass av den femåriga realskolan vid vart och ett av de högre flickläroverken i Stockholm, Göte- borg, Malmö och Hälsingborg	kr. 15,600:—
högre flickläroverk i Örebro	» 13,970:—
flickrealskolor i Linköping och Borås	» 17,420:—
bidrag till läroverkens kassor vid nämnda läroverk i Örebro, Linköping och Borås	» 14,500:—
ombildning av gymnasierna i Linköping och Borås till sam- gymnasier	» 1,280:—
	kr. 62,770:—

Sammanställer man åter kostnaderna efter de olika anslag, vilka de böra belasta, visar det sig, att på reservationsanslaget kommer:

avlöning åt 3 rektorer	kr. 20,300:—
» » 1 ämneslärarinna	» 2,800:—
arvode åt 3 tillsyningslärare	» 400:—
» » 2 kvinnliga sakkunniga	» 600:—
» » skolläkare	» 600:—
	kr. 24,700:—

samt på extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare:

arvode till 4 extra lärare	kr. 13,200:—
» för 30 timlärartimmar	» 4,200:—
	kr. 17,400:—

Vidare skulle på extra anslag till extra arvoden åt övningslärare komma:

för teckning 23 t. à 90:—	kr. 2,070:—
» musik 15 t. à 90:—	» 1,350:—
» gymnastik med lek och idrott 20 t. à 85:—	» 1,700:—
» kvinnlig slöjd 14 t. à 75:—	» 1,050:—
	kr. 6,170:—

Slutligen skulle bidragen till läroverkens kassor bestridas av besparingar å det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken.

På de olika anslagen komma alltså:

ordinarie reservationsanslaget	kr. 24,700:—
extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare	» 17,400:—
extra anslagen till extra arvoden åt övningslärare	» 6,170:—
från besparingar å ordinarie reservationsanslaget	» 14,500:—
	kr. 62,770:—

I likhet med de sakkunniga anser jag, att de föreslagna nya flickläroverken böra upprättas under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor.

B. Kommunala flickskolor och flickskollinjer.

Enligt de sakkunnigas förslag skulle, såsom förut är nämnt, i vissa fall en samorganisation av en statlig flickrealskola och en kommunal flickskola kunna komma till stånd. Dessa skolor skulle i så fall hava gemensam rektor, vilken utom vanlig lön som rektor vid den statliga flickrealskolan borde tillerkännas ett särskilt årligt arvode å 600 kronor. Dessutom borde han erhålla minskning i den honom som rektor vid realskolan åliggande undervisningsskyldigheten med tre timmar i veckan.

De av de sakkunniga i det föregående omnämnda kommunala flickskollinjerna skulle upprättas vid statsläroverk och bygga på realskolans näst högsta klass. En sådan linje skulle hava till ändamål att bereda kvinnliga lärjungar, som genomgått näst högsta klassen av realskola vid allmänt läroverk, tillfälle till inhämtande av ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart samt att därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område. Den borde enligt de sakkunnigas mening omfatta tre år och vara organiserad på i huvudsak samma sätt som den kommunala flickskolans tre högsta klasser. Linjen i fråga borde alltså under de två sista åren kunna omfatta antingen både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller endera av dessa utbildningslinjer. Vidare borde bestämmelserna i stadgan för kommunala flickskolor med vissa modifikationer bliva i tillämpliga delar gällande även för flickskollinjen. Bland annat borde bestämmelser utfärdas därom, att rektor och lärare vid allmänt läroverk, med vilket kommunal flickskollinje är förenad, må kunna hava någon del av sin tjänstgöring förlagd till flickskollinjen, dock under iakttagande av att sådan tjänstgöring må omfatta högst hälften av den vederbörande såsom lärare vid allmänna läroverket åliggande undervisningsskyldigheten samt att statsverket icke därigenom förorsakas ökade kostnader; samt att lärare vid kommunal flickskollinje må kunna hava högst hälften av sin tjänstgöring förlagd till det allmänna läroverk, med vilket flickskollinjen är förenad, dock under iakttagande av att statsbidrag ej må utgå till flera sådana lärare än som skulle erfordras vid den kommunala flickskollinjen, därest samtliga vid densamma anställda lärare med full tjänstgöring haft hela sin undervisning dit förlagd.

Även i fråga om läraravlöning och statsbidrag torde enligt de sakkunniga bestämmelserna för kommunala flickskolor i huvudsak kunna tillämpas på den ifrågasatta kommunala treåriga flickskollinjen.

Härom anföra *de sakkunniga* följande:

Beträffande statsbidrag till kommunala flickskolor vilja de sakkunniga erinra om att det s. k. grundanslaget till dylika skolor utgår med 2,800 kronor för klassavdelning med ett tillägg av 400 kronor för var och en av de två högsta klasserna å den teoretiska linjen. Om skolan har enbart praktisk linje, utgår dock grundanslaget med blott 1,400 kronor för var och en av de två högsta klassernas klassavdelningar.

Som allmän förutsättning för statsbidrags utgående till kommunal flickskola fordras, bland annat, att skolan skall hava sammanlagt minst 91 lärjungar, d. v. s. i medeltal minst 13 lärjungar i varje årsklass. Då emellertid antalet lärjungar i en skola av här ifrågavarande art i regel brukar sjunka i de högre klasserna, synes det vara fullt motiverat, att minimiantalet lärjungar i den treåriga flickskollinjen, som motsvarar de tre högsta klasserna i en kommunal flickskola, sättes något lägre per årsklass. De sakkunniga vilja här föreslå samma antal, som är bestämt för kommunal mellanskola, d. v. s. i medeltal minst 10 i varje årsklass.

Enär de ifrågasatta treåriga flickskollinjerna, såsom de sakkunniga förut anfört, böra upprättas endast å sådana orter, där antalet lärjungar är för litet för att möjliggöra upprättandet av en fullständig kommunal flickskola, torde parallellavdelning vid flickskollinje böra förekomma endast i särskilda undantagsfall. Det synes därför böra meddelas föreskrift om att parallellavdelning icke får upprättas utan skolöverstyrelsens medgivande i varje särskilt fall.

Nedanstående särbestämmelser synas vara erforderliga.

1. Rektor vid kommunal treårig flickskollinje skall åtnjuta ett särskilt arvode av 400 kronor; biträdande föreståndarinna ett särskilt arvode av 100 kronor; vikarierande rektor ett särskilt arvode av 200 kronor samt vikarie för biträdande föreståndarinna ett särskilt arvode av 100 kronor, allt för år räknat (§ 3).¹

Därjämte bör rektor beredas minskning i den honom som rektor vid allmänt läroverk åliggande undervisningsskyldigheten med två timmar i veckan, varvid det bör åligga vederbörande kommun att bestrida kostnaden för timlärare för motsvarande antal timmar.

2. Skolområde, som underhåller kommunal treårig flickskollinje, vilken blivit av Kungl. Maj:t erkänd såsom sådan, skall för bestridande av kostnaderna härför erhålla bidrag av statsmedel dels till skolan och till parallellavdelning av årsklass, dels ock för lärare enligt nedanstående grunder:

a) till skola med teoretisk och praktisk linje eller enbart teoretisk linje med 9,200 kronor för år och till skola med enbart praktisk linje 5,600 kronor för år; samt därutöver

b) till parallellavdelning av lägsta årsklassen med 2,800 kronor för år, dock att sådant bidrag må utgå till högst så stort antal parallella klassavdelningar, som uppkommer med iakttagande därav, att vid läsårets början minst 30 lärjungar komma på varje sådan avdelning inom årsklassen, innan ny klassavdelning upprättas inom densamma, samt att parallellavdelning ej må upprättas utan skolöverstyrelsens medgivande;

c) till parallellavdelning av årsklass inom de två högsta årsklasserna, med iakttagande av de i b) angivna begränsningarna, med 2,800 kronor för år för parallellavdelning inom den teoretiska linjen och med 1,400 kronor för år för parallellavdelning inom den praktiska linjen;

d) till undervisning i ämnena hushållsgöromål, kvinnlig slöjd, barnavård och trädgårdsskötsel med 75 kronor för läsår och veckotimme, under villkor att vid läsårets början vid undervisningen i dylikt tillvalt ämne antalet lärjungar i varje lärjungegrupp inom viss klass icke understiger 5 samt att minst 15 lärjungar komma på sådan lärjungegrupp, innan ny grupp för ämnet upprättas (§§ 16—17).

3. Som allmänna förutsättningar för statsbidrags utgående skola gälla de i § 20 av kungörelsen den 22 juni 1928 angående avlöning åt lärare vid kom-

¹ De inom parentes anförda paragraferna hänvisa till kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 229) angående avlöning åt lärare vid kommunal flickskola samt statsbidrag till sådan skola.

munal flickskola samt statsbidrag till sådan skola givna bestämmelserna, dock att den kommunala treåriga flickskollinjen skall hava sammanlagt minst 30 lärjungar (§ 20 mom. 5).

4. Till skolområde, som enligt plan, som av Kungl. Maj:t godkännes, upprättar kommunal treårig flickskollinje genom successivt uppbyggande med en eller flera klasser av sådan linje, utgår statsbidrag enligt bestämmelserna i § 21 av den i näst föregående punkt omförmälda kungörelsen, dock att skolan skall hava i medeltal minst 10 lärjungar i varje årsklass (§ 21).

Som stöd för beräkning av kostnaderna för en kommunal treårig flickskollinje hava de sakkunniga till sitt yttrande som bilaga fogat ett exempel på »utgifts- och inkomststat för kommunal treårig flickskollinje, förenad med allmänt läroverk», vilken bilaga torde få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag (bil. 4).

Som framgår av denna bilaga, yttra de sakkunniga, kunna *statens* kostnader, oberäknat tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt lärarna, för en kommunal treårig flickskollinje i enlighet med de sakkunnigas förslag uppskattas till omkring 12,000 kronor om året. Det förutsättes härvid, att enbart teoretisk linje anordnas inom de två högsta klasserna. För enbart praktisk linje kunna kostnaderna beräknas till något lägre belopp. För både teoretisk och praktisk linje — en organisation, som emellertid torde komma att bli mycket sällsynt vid de jämförelsevis små skolor, det här är fråga om — ökas kostnaden för staten med omkring 1,500 kronor.

De sakkunniga anför vidare, att de i den länsvis ordnade undersökningen räknat med att treårig flickskollinje skulle kunna komma att upprättas på ett femtontal orter. Om så blir fallet, skulle alltså statens årliga kostnader för sådana linjer komma att uppgå till omkring $15 \times 12,000 = 180,000$ kronor. Då emellertid på en del av dessa orter fullständig flickskola nu finnes, skulle i stället en besparing göras å anslaget till privatläroverken. Genom upprättande av särskild flickskollinje torde också i vissa fall besparing kunna uppstå genom ett minskat antal parallellavdelningar vid det allmänna läroverket. Då flickskollinjer sannolikt till en början komme att upprättas endast i ringa omfattning och successivt, syntes för första budgetåret ett förslagsanslag till statsbidrag till sådana linjer å 10,000 kronor vara tillräckligt.

Beträffande vederbörande *kommuns* kostnader för den ifrågasatta flickskollinjen skulle dessa enligt omförmälda bilaga belöpa sig till omkring 3,800 kronor om året. Därtill komme kostnaden för skollokaler och inredningsmateriel. Då flickskollinjen skulle vara samorganiserad med det allmänna läroverket, erfordras i regel endast tre klassrum med inredning. Övriga lokaler, undervisningsmateriel m. m. skulle de båda skolformerna i stor utsträckning hava gemensamt.

Beträffande pensionsrätt för lärare vid kommunala flickskollinjer vid statsläroverk anför *statens pensionsanstalt* följande:

Utredningen synes beröra statens pensionsanstalts verksamhetsområde endast i vad ifrågasättes inrättande vid allmänna läroverk av kommunala treåriga flickskolelinjer.

Då dessa flickskolelinjer enligt utredningen skola åsyfta samma slututbildning som kommunala flickskolor och ej synas skola förete annan olikhet med de sistnämnda än som påkallas därav, att en del av undervisningen förutsättes vara före inträdet å flickskolelinjen fullgjord vid realskola, torde dessa linjer kunna betraktas som kommunala flickskolor, om ock organisationen på grund

av särskilda förhållanden kunnat inskränkas. Vid sådant förhållande torde ock få anses, att vid flickskolelinjerna anställda lärare böra äga pensionsrätt i statens pensionsanstalt på samma villkor som lärare vid fullständiga kommunala flickskolor.

Mot de sakkunnigas förslag till samorganisation mellan kommunal flickskola och flickrealskola samt upprättande under ovan (s. 29) angivna förutsättningar av treårig flickskollinje liksom mot förslaget till avlönings- och statsbidragsbestämmelser ifråga om dylik organisation har jag i huvudsak intet att erinra. Jag vill därför tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna de bestämmelser i förevarande avseende, som jag i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag i det följande kommer att angiva. Här må endast erinras därom, att den ifrågasatta nedsättningen i rektors undervisningsskyldighet givetvis bör kompenseras genom att den kommunala flickskolan respektive flickskollinjen bekostar motsvarande antal timlärartimmar.

Departement-
schefen.

I anslutning till vad av 1928 års riksdag beslöts i fråga om åtgärder för sådana lärarinnor, som på grund av statsunderstödda enskilda högre flickskolors upphörande med sin verksamhet i samband med inrättandet av kommunal flickskola på orten förlorade sin anställning, finner jag, att motsvarande bestämmelser böra gälla även för de lärarinnor vid omförmälda högre flickskolor, vilka på grund av kommunal flickskollinjes inrättande på orten gå förlustiga sin befattning.

Ej heller i fråga om den av de sakkunniga framlagda kostnadsberäkningen för kommunala flickskollinjers upprättande har jag något att erinra. Givetvis är det ej möjligt att på förhand beräkna, i vilken omfattning sådana flickskollinjer under den närmaste tiden komma att upprättas. Till frågan om erforderligt anslag för nästa budgetår skall jag återkomma vid behandlingen av frågan om anslag till kommunala flickskolor.

Vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 5 juli 1929 av samma års riksdags skrivelse nr 250 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor anförde jag, efter att hava närmare berört riksdagens i nämnda skrivelse begärda utredning rörande behovet av ytterligare högre allmänna läroverk för flickor utöver de fyra av 1927 års riksdag beslutade samt om deras organisation, bland annat, följande:

I samband med prövningen av de föreslagna flickläroverkens organisation synas mig lämpligen också vissa andra med 1927 års skolorganisation sammanhängande frågor böra upptagas till omprövning.

Riksdagen har beslutat, att den föreslagna ombildningen och utvidgningen av läroverksorganisationen samt de förändringar, som därmed stå i samband, skola försiggå i huvudsaklig enlighet med den plan beträffande tidpunkter för ikraftträdandet och grunder i övrigt, som av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över ekklesiastikärenden den 18 februari 1927 samt av 1927 års riksdag i dess skrivelse nr 262 angivits. Vid det praktiska genomförandet av sagda plan ha emellertid framträtt svårigheter av den art och räckvidd, att vissa jämkningar utöver dem, som Kungl. Maj:t själv kan äga befogenhet medgiva, i planen synas påkallade. Det torde under sådana omständigheter vara lämpligt att även dessa frågor nu erhålla erforderlig utredning.

Efter att hava erinrat om lyceelinjerna vid de allmänna läroverken fortsatte jag sålunda:

Slutligen vill jag vidare erinra om den ojämnhet, som läroverkens nederstadiet för närvarande uppvisa i avseende å möjligheterna att mottaga elever. Medan elevtillströmningen till den 5-åriga realskolans första klass å många orter är så stark, att många måste avvisas, är tillströmningen till den 4-åriga realskolans första klass mångenstädes så ringa, att denna linje ej alltid torde kunna upprätthållas. Den nuvarande organisationen företer onekligen en viss stelhet, som synes påkalla en uppmjukning. Frånsett det ekonomiskt otillfredsställande i en dylik från början fastlåst anordning, föreligger här en av erfarenheten redan ådagalagd ojämnhet i organisationen, och det synes mig angeläget att tillse, i vad mån man kan vinna en smidigare anpassning allt efter de förefintliga behoven på de olika orterna. Jag erinrar t. ex. om det sätt, på vilket 1928 års riksdag löst frågan om den kommunala flickskolans dubbla anknytning till folkskolan.

Vid överbägande av denna fråga har jag givetvis i första rummet beaktat den ståndpunkt, som riksdagen intagit till densamma. När vid 1927 års riksdag andra särskilda utskottets förslag till omorganisation av det högre skolväsendet var föremål för överläggningar i kamrarna, framhölls från skilda håll med stor styrka, att den nya ordningen för det högre skolväsendet, om den bleve av riksdagen antagen, icke vore att anse som en oföränderlig, i alla detaljer fastlåst organisation; i den mån nya erfarenheter framträdde, vilka gjorde jämkningar i den fastställda planen önskvärda, borde dylika jämkningar ock genomföras, så att den nya organisationen kunde så smidigt som möjligt anpassa sig efter växlande tidsförhållanden och lokala behov. I den mån en sådan anpassning icke kunde åvägabringas genom mera tillfälliga åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, vore riksdagen beredd att efter därom av Kungl. Maj:t gjord framställning lämna sin medverkan. Sålunda framhöll enligt riksdagens protokoll min företrädare i statsrådsämbetet,

»att det icke är meningen — och det förutsatte icke heller Kungl. Maj:t — att på det sättet fastlåsa organisationen, att den icke, därest omständigheterna så påkalla, kan förändras. För egen del vill jag starkt betona det nödvändiga uti att organisationen kan givas erforderlig smidighet och anpassning, och samtidigt vill jag betona, att reformens genomförande kommer att ställa stora krav på klokhet och förståelse hos dem, som skola leda och övervaka detta arbete.»

I samma riktning uttalade sig enligt riksdagens protokoll dåvarande statsministern:

»Jag önskar också, innan jag slutar, understryka den uppfattning, som utskottet givit uttryck åt på sidan 131 i sitt betänkande, nämligen att förändringar böra komma till stånd, när förhållandena motivera sådana, och att man sålunda icke får betrakta det nu fattade beslutet såsom ett fastlåsande av organisationen på alla punkter och under alla förhållanden.

Jag tror sålunda, att man till fördel för det hela lika väl i efterhand kan göra de jämkningar, som befinnas nödvändiga, och jag förutsätter, att behörig hänsyn kommer att tagas till sakliga framställningar och framför allt till de erfarenheter, som den fortsatta utvecklingen i detta avseende visar hän på.»

Liknande synpunkter framhöllos, såsom jämväl framgår av riksdagens protokoll, av ordföranden i andra särskilda utskottet (»skolutskottet»):

»Jag är på grund av den debatt, som i denna detalj ägt rum, angelägen om att betona, att det är klart, att vi icke här göra anspråk på att ha förfarit så, att icke framdeles en korrigering kan behöva göras, men vad jag håller på, det är, att med nuvarande lärjungeantal och med nuvarande fördelning av lärjungarna mellan läroverksorterna och kringliggande bygd förefaller den organisation, som föreslagits av utskottsmajoriteten, att vara väl grundad. Jag vill emellertid samtidigt betona, att utskottsmajoriteten aldrig har tänkt sig, att den organisation, som nu göres upp, i alla detaljer skulle förbli oföränderlig genom tiderna. Över huvud skulle jag vilja framhålla, att det har varit en brist hos våra svenska läroverk, att deras organisation varit så stel, och att man på detta område icke haft tillräcklig möjlighet av en smi-

dig anpassning för växlande tider och växlande förhållanden. Min uppfattning är, och däråt har givits uttryck i den del av utskottets motivering, som herr statsrådet nyss läste upp, att läroverkens organisation i sina stora drag nu bör fastställas av konung och riksdag gemensamt, men denna organisation bör kunna anpassa sig efter tidernas behov, så att riksdagen, utan tillämpande av några doktrinära synpunkter i dessa fall, vid varje tidpunkt lämnar sin medverkan till de av erfarenheten betingade jämkningarna med hänsyn till behovet på de olika platserna. Och det vill jag ha förklarat såsom representant för uppfattningen inom den delegation, vilken i detalj granskat läroverksorganisationen, att vår mening varit den, att skulle det visa sig, att på en eller annan punkt de kalkyler, på vilka vi byggt vårt förslag, icke skulle hålla streck eller ändrade förhållanden skulle inträda, så har det varit vår mening att organisationen framdeles skall, utan hinder av skoldoktrinära uppfattningar, jämkas efter det praktiska livets förhållanden och behov.

Glöm icke den mening, som funnits hos utskottet och som är uttryckt i det yttrande herr statsrådet nyss uppläste, glöm inte, att övergången till det nya måste göras synnerligen mjuk! Denna organisation måste tillämpas med omdömesgillhet och varsamhet. Ni måste komma ihåg detta, och i det avseendet har det aldrig varit någon meningsskiljaktighet inom utskottet. Denna organisation skall införas smidigt, så att allmänheten och föräldrar, som ha barn i skolorn, icke komma att utsättas för svårigheter genom de förhållanden, som komma att uppstå. — — — — —

Det måste vidare beaktas, vad redan förut påpekats, nämligen att den detaljorganisation som här förslagits, är gjord på grundvalen av nu tillgängligt material. Visar erfarenheten och livet, att detaljjämkningsorganisationen behöva göras, så tvekar icke, ni, som skola handhåva skolfrågan i framtiden, att komma till riksdagen med edra förslag, ty få vi frågan löst vid denna riksdag och under sådana former och i den anda, som är bärande för skolutskottets förslag, så kommer mycket att i detta hänseende ställa sig annorlunda i framtiden, när det gäller att få frågor av detta slag behandlade här i riksdagen.»

Denna uppfattning är det också, som kommer till uttryck i 1927 års riksdags skrivelse nr 262, där med avseende på den nya realskolorganisationen anföres:

Riksdagen vill särskilt framhålla angelägenheten av att övergången till den nya organisationen sker under så mjuka former som möjligt.

Med avseende på hela den nya skolorganisationen uttalade riksdagen uttryckligen sin förväntan, att Kungl. Maj:t i mån av framträdande behov skulle framlägga förslag för organisationens anpassande efter erfarenhetens krav:

Slutligen vill riksdagen beträffande hela den organisation, som nedan föreslås, framhålla, att erfarenheten givetvis kan göra vissa jämkningar i densamma önskvärda på grund av lokala förhållanden, ändrat elevantal m. m., och riksdagen förutsätter, att i sådant fall Eders Kungl. Maj:t härom kommer att för riksdagen framlägga förslag.

Den väsentligaste förändring, som på grund av 1927 års riksdags beslut genomförts inom de allmänna läroverkens organisation, är otvivelaktigt den, att realskolan nu skall vara antingen fyraårig och grundad på genomgången sju

klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer eller femårig och grundad på genomgången fjärde klass i folkskola, som nyss nämnts, eller ock såväl fyra- som femårig och ansluten till folkskolan på båda nu angivna sätt. Vid genomförandet av denna nya organisation av realskolan hava emellertid vissa svårigheter framträtt. Dessa hava särskilt tydligt gjort sig gällande vid vissa läroverk, där realskolan enligt 1927 års organisationsplan är dels femårig, dels fyraårig och alltså har vad man kallat dubbel anknytning till folkskolan.

Det var dessa allt tydligare framträdande olägenheter med den gällande organisationsplanen, som med hänsyn till riksdagens nyss anförda uttalanden föranledde mig att förenämnda dag bringa denna fråga under Kungl. Maj:ts prövning.

På min därvid gjorda framställning beslöt Kungl. Maj:t att uppdraga åt 1927 års skolsakkunniga att verkställa utredning och avgiva yttrande och förslag i, bland andra, det av mig sålunda angivna hänseendet. Därjämte bemyndigades chefen för ecklesiastikdepartementet att till förstärkning av nyssnämnda sakkunnigberedning tillkalla ytterligare två sakkunniga.

Den 30 november 1929 avgåvo 1927 års skolsakkunniga sitt betänkande i frågan, benämnt Utredning av vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation (Statens offentliga utredningar 1929:32).

På grund av remiss hava utlåtanden över ifrågavarande betänkande avgivits: den 28 december 1929 av statskontoret och den 9 januari 1930 av skolöverstyrelsen, vilken inhämtat yttranden från läroverkskollegierna vid de allmänna läroverk, beträffande vilkas organisation de sakkunniga framlagt förslag till jämkningar.

Då jag nu övergår till behandling av förevarande spörsmål, kommer jag att först stanna vid frågan om behovet av jämkningar inom 1927 års organisationsplan, därpå övergår jag till frågan om samorganisation av femårig och fyraårig realskollinje och till vissa i samband därmed stående pedagogiska synpunkter, varefter jag slutligen kommer att beröra frågan om förslagets tillämpning på olika orter samt kostnadsfrågan. Beträffande dessa spörsmål kommer jag att i erforderlig utsträckning lämna redogörelse för de skolsakkunnigas förslag samt för de uttalanden, som blivit gjorda i de däröver avgivna utlåtandena.

I. Den femåriga och den fyraåriga realskollinjens förekomst vid de olika läroverken.

A. Behov av jämkningar inom 1927 års organisationsplan.

Rörande de svårigheter, som yppat sig vid förverkligandet av 1927 års organisationsplan, och om orsakerna till dessa svårigheter yttra *de skolsakkunniga* bland annat:

Av formuleringen av det åt de sakkunniga lämnade uppdraget, i vad detta avser tillströmningen till realskollinjerna, framgår, att detta närmast avser att överväga de åtgärder, som kunna vara ägnade att avhjälpa den ojämnhet jämte andra svårigheter, som på åtskilliga orter yppat sig vid förverkligandet av den för genomförande av 1927 års läroverksreform av Kungl. Maj:t fastställda organisationsplanen för de allmänna läroverken. Som till detta betänkande fogade tabellbilagor visa, har under den tid, sagda plan varit i tillämpning, lärjungetillströmningen till de båda former, i vilka realskolan enligt reformen för framtiden skall förefinnas — den femåriga och den fyraåriga — i vissa fall blivit synnerligen ojämn. Anledningen till de svårigheter, som sålunda yppat sig, synes i främsta rummet vara att söka däri, att lärjungeströmmens fördelning på de två olika formerna av realskolan på ett antal orter ej motsvarat det genom organisationsplanen för var och en av dessa former bestämda antalet serier av klassavdelningar.

Vad då först beträffar lärjungeströmmens fördelning på de båda realskolformerna, har tillströmningen till den fyrklassiga realskollinjen på åtskilliga ställen varit väsentligen mindre än som synes hava beräknats. En följd härav har blivit, att linjen på vissa orter icke kunnat komma till stånd, på andra måst arbeta med ett mindre antal lärjungar än som ur statsfinansiell synpunkt kan anses tillfredsställande. Vad den femklassiga linjen åter angår, har på ej så få orter ett större antal lärjungar där sökt inträde än som enligt organisationsplanen kunnat mottagas. Nu påpekade förhållanden hava lett till att Kungl. Maj:t, på därom gjorda framställningar, i fråga om vissa orter föreskrivit av förhållandena påkallade interimsanordningar.

Nu har emellertid den frågan uppstått, huruvida den sakernas ordning, som sålunda inträtt, bör tills vidare fortfa, eller huruvida icke sakläget är av den art, att en ändring därutinnan i vissa avseenden måste redan nu anses påkallad.

Redan det förhållandet, att möjligheten av en ej sällan oundgänglig jämkning i organisationsplanen i varje särskilt fall, som yppar sig, skall bero på beslut av Kungl. Maj:t, måste anses vara mindre lämpligt. Vanligen är det så, att den svårighet, som av organisationsplanen föranledes och som det gäller att avlägsna, ej på förhand låter sig förutse utan uppträder plötsligt, särskilt vid ett nytt läsårs början, och därför också påkallar snabbt avhjälpan. Även om vederbörande vinnlägga sig om all snabbhet i ett dylikt ärendes handläggning, kan det i de flesta fall icke undgå, att, innan beslut kan fattas, längre tid kommer att förflyta än som kan vara tjänligt för de berörda läroverken och deras lärjungar. Den situation, som härvid uppstår, måste nämligen innebära en för vederbörande lärjungar och målsmän oroande ovisshet och en störande och för arbetets ändamålsenliga planläggning högst menlig osäkerhet vid läroverken. Därtill kommer vidare, att Kungl. Maj:t vid beslutets meddelande i de särskilda fallen dels av statsfinansiella hänsyn, dels på grund av nödvändigheten att inhämta riksdagens beslut för upprättande av nya klassavdelningar icke alltid kan tillgodose just de synpunkter, som varit bestämmande för den nya organisationen. Sålunda ingår ju som en bärande grundtanke i denna organisation, att på varje ort, där högre skola finnes, möjlighet skall beredas lärjungar från folkskolans sjätte klass att omedelbart övergå till det allmänna läroverket på orten. När det nu emellertid inträffar, att antalet lärjungar, som söka inträde i en fyraårig realskollinje, är så ringa, att Kungl. Maj:t av statsfinansiella skäl ej anser sig böra medgiva dess upprättande, har detta till följd, att de lärjungar, som haft för avsikt att begagna sig av den av riksdagen åsyftade möjligheten att omedelbart övergå till den högre skolan, förhindras att så göra. Å andra sidan måste det betecknas som

ett svårt missförhållande, att till inträde i femårig realskola godkända lärjungar på grund av organisationsplanens snävhet ej kunna ens genom beslut av Kungl. Maj:t tillfälligt beredas möjlighet att vid sådan skola bliva mottagna, under det att samtidigt vid samma skola de för den fyraåriga linjen beredde undervisningsmöjligheterna endast delvis utnyttjas.

De nu berörda förhållandena synas hava en sådan räckvidd och på ett så störande sätt ingripa såväl i de enskilda lärjungarnas studiegång som i planläggningen av läroverkens arbete, att de måste anses påkalla en ingående undersökning av möjliga utvägar att på ett smidigare sätt än som hittills kunnat ske anpassa den nya organisationen efter de krav, som den konkreta erfarenheten på de olika orterna ställer.

De sakkunniga hava icke förbisett de skäl, som kunna anses tala för uppskov med ett reglerande ingripande redan nu. De anföra i detta hänseende:

Mot vidtagande redan nu av åtgärder för att reglera de berörda förhållandena har framför allt anförts den omständigheten, att en relativt kort tid — omfattande endast två års inträdesprovningar — förflutit, sedan organisationsplanen trädde i tillämpning, varför det erfarenhetsmaterial, som för närvarande förefunnes, vore synnerligen begränsat. Det kunde under sådana förhållanden synas riktigast att — såsom också från olika håll yrkats — låta anstå med mera generellt reglerande åtgärder, intill dess en längre erfarenhet hunnit förvärfvas. För ett sådant tillvägagångssätt har dessutom ansetts tala den omständigheten, att den tid, under vilken den nya organisationsplanen varit i tillämpning, i åtskilliga avseenden haft karaktären av en övergångstid och att följaktligen de nuvarande förhållandena icke kunde anses motsvara det läge, som under andra och mera normala förhållanden skolat vara för handen. Särskilt har framhållits, att de årgångar av lärjungar, som, därest den nya ordningen längre tid varit i tillämpning, kunnat beräknas hava från folkskolans sjätte klass övergått till den fyraåriga realskolans första klass, till allra största delen redan från lägre folkskolklasser sökt sig in i allmänna läroverken, därtill föranledda av den äldre organisationens anknytning av realskolan till folkskolan. Finge den nya organisationen ännu någon tid ostört verka, skulle den visa sig i huvudsak fungera efter de gjorda beräkningarna.

Skälen mot att en reglering redan nu vidtages i här ifrågakommande hänseende kunna sammanfattas så, att den hittills vunna erfarenheten är allt för kort och hämtad från en ännu icke avslutad övergångsperiod. Vad som sålunda säges om den hittills vunna erfarenheten är givetvis i och för sig av den art, att det icke kan bestridas, men kan uppenbarligen anföras som skäl mot att en reglering redan nu vidtages, endast om en dylik reglering skulle på något sätt binda utvecklingen eller föra den i en icke avsedd riktning. Det gäller därför att söka finna en sådan form för regleringen, att denna icke med åberopande av en allt för kort erfarenhet gör våld på den naturliga utvecklingen utan fastmer ständigt låter leda sig just av den nya erfarenhet, som vinnes på de olika orterna år från år. En förutsättning för att denna utveckling skall kunna motsvara det verkliga behovet är givetvis, att den får föresiggå så fritt som statsfinansiella hänsyn kunna medgiva och icke regleras av det tvång, som uppstår, om på en ort den ena av de realskolformer, som jämlikt uttalande av 1928 års riksdag böra anses såsom likställda — den femåriga och den fyraåriga — tillgodoses på bekostnad av den andra.

Vore det nu möjligt att finna en generellt reglerbar anordning, varigenom förenämnda olägenheter redan nu kunde undvikas, samtidigt som den nya läroverksorganisationens grundsatser orubbade upprätthölles, skulle enligt de sakkunnigas mening synnerligen mycket vara vunnet för lugnet och stadgan i

läroverkens arbete, på samma gång allmänheten icke behövde sväva i oviss-
het om vilka bildningsmöjligheter olika orter erhöjde.

Att behov av jämkningar inom den av 1927 års riksdag fastställda organi-
sationsplanen för de allmänna läroverken gjort sig gällande bestyrkes antingen
i princip eller med avseende å det egna läroverket av flertalet av de hörda
läroverkskollegierna.

Sälunda anför kollegiet vid högre allmänna läroverket i Jönköping följande:
»De skäl, som av de skolsakkunniga framlagts för vidtagande redan nu av åt-
gårderna, ägnade att bringa den år 1927 antagna organisationen i bättre an-
slutning till de behov, som enligt den hittills vunna erfarenheten visat sig
vara förhanden, finner kollegiet vara synnerligen välgrundade.» Kollegiet vid
samrealskolan och kommunala gymnasiet i Söderhamn yttrar: »Kollegiet an-
ser mycket starka skäl tala för den av de sakkunniga föreslagna s. k. för-
enade linjen. Utan uppgivande av den i 1927 års skolreform bärande prin-
cipen om dubbel anknytning till folkskolan skulle genom linjens upprättande
organisationen förlänas en högst nödvändig ökad smidighet och anpassnings-
förmåga. Vinsterna härav såväl för det allmänna som för den enskilde äro så
betydande och så påtagliga, att kollegiet ej anser sig kunna annat än tillstyrka
linjens upprättande trots de invändningar, som från rent pedagogiska synpunk-
ter otvivelaktigt kunna riktas mot densamma.» Kollegiet vid samrealskolan i
Falköping framhåller: »att i fortsättningen, såsom här hittills skett, arbeta på
avdelningar med 3 å 5 elever i den 4-åriga realskolan, under det med all sanno-
likhet i framtiden många barn, som önska inträde i den 5-åriga, skulle behöva
avvisas, är icke försvarbart vare sig ur statsfinansiell synpunkt eller med hän-
syn till allmänheten». På samma sätt uttalar kollegiet vid samrealskolan i
Åmål, att det måste »medgivas, att den beslutade organisationen icke är väl
avpassad efter de olika orternas behov. Det kan ju icke heller ur statsfinansiell
synpunkt anses riktigt att upprätthålla klassavdelningar med mycket litet lär-
jungeantal. Kollegiet vill därför tillstyrka de skolsakkunnigas förslag i vad
det gäller realskolan.» Ett par kollegier framhålla även, att möjligheter att
mottaga lärjungar såväl från fjärde som sjätte folkskoleklassen borde beredas
jämväl vid de nu enkellinjiga realskolorna.

Skolöverstyrelsen anför i nu berörda hänseende huvudsakligen följande:

Den fråga, de sakkunniga i enlighet med det dem givna uppdraget haft att
i första hand undersöka rörande tillämpningen av 1927 års skolorganisation,
har gällt den ojämna lärjungetillströmningen till de båda huvudformerna av
realskolan å olika orter och det sätt, varpå en bättre anpassning av skolfor-
merna till de förefintliga lokala behoven skall kunna åvägbringas. Av den
undersökning av förhållandena vid varje särskilt läroverk inom den förutva-
rande läroverksorganisationen, som de sakkunniga företagit för de båda sista
åren, läsåren 1928—29 och 1929—30, framgår, att tillströmningen till den
6-åriga och den 5-åriga realskolan varit avsevärt större än tillströmningen till
den 4-åriga, så att, under det inträdessökande till den 5- och 6-åriga realskolan
måst avvisas av brist på utrymme, klasserna i den 4-åriga realskolan varit
nästan genomgående mycket glest besatta. De av de sakkunniga i detta av-
seende förebragta siffrorna giva sålunda vid handen, att lärjungantalet i klass
1 av den 4-åriga realskolan innevarande läsår i 19 fall understiger 10 och i
endast 8 fall uppgår till 20 eller därutöver, därav i 3 fall till 30 eller däröver
(Karlskrona, Halmstad, Sundsvall). I den 5-åriga realskolan åter understiger
antalet elever i endast 5 fall 20 — lägst 13 (Trälleborg), — medan det i 60
fall uppgår till eller överstiger 30. Därvid är även att märka, att i de ännu

bestående 65 avdelningarna av klass 2 i den 6-åriga realskolan, vilka i avseende på elevernas åldersstadium äro parallella med klass 1 av den 5-åriga realskolan, finnas innevarande läsår 2,115 elever, d. v. s. i medeltal 32.5 elever per klassavdelning. Medeltalet elever i klass 1 av den 5-åriga realskollinjen är innevarande termin mellan 31 och 32, medan i de 58 upprättade avdelningarna av klass 1 av den 4-åriga realskolan motsvarande siffror är 13.6 (föregående år 12.75).

Det framgår sålunda av vad här anförts, både att lärjungetillströmningen till den 4-åriga realskolan är avsevärt mindre än till den 5-åriga och att den även i och för sig måste anses så liten, att linjens upprätthållande å ett stort antal orter är förenat med proportionsvis mycket betydande ekonomiska upptriffringar från det allmännas sida. Å andra sidan finner överstyrelsen i likhet med de sakkunniga det ännu vara för tidigt att av de förebragta siffrorna draga några bestämda slutsatser angående den mera definitiva anslutningen till de båda linjerna. De gångna åren ha varit en övergångstid, och även om all sannolikhet talar för, att de kategorier av elever, som för närvarande söka sig in på den 5- eller 6-åriga linjen, i fortsättningen komma att i allmänhet välja den 5-åriga linjen, så långt utrymme där erbjuder sig, finner överstyrelsen det dock ingalunda uteslutet, att en mera utbredd kännedom bland allmänheten om de nya övergångsmöjligheter, som genom skolreformen öppnats, kan komma att framdeles tillföra den 4-åriga linjen ett ökat antal elever. Redan med hänsyn till denna omständighet finner överstyrelsen det uteslutet att nu ifrågasätta sådana åtgärder, varigenom den nuvarande fördelningen av lärjungeströmmen göres normerande för den slutgiltiga organisationen. Möjligheterna till inträde i realskolan efter helt avslutad folkskola böra alltså icke beskäras på sådant sätt, att plats icke med säkerhet kan beredas dem, som önska gå denna väg. Men det synes lika angeläget, att de elever, som önska välja den 5-åriga linjen, icke av brist på utrymme hindras därifrån. För en fri och obunden fortgång av utvecklingen i här berörda avseende tala även viktiga pedagogiska hänsyn. Allt för kort tid har ännu förflutit för att tillåta några på erfarenhet grundade omdömen om de båda linjernas företräden eller olägenheter i pedagogiskt avseende, och en mera definitiv reglering måste även bli avhängig av de rent pedagogiska erfarenheter, som komma att göras i fråga om undervisningen och arbetsresultatet å de bägge linjerna.

Inom skolöverstyrelsen hava undervisningsråden Fredriksson, Bruce, Ny-lund och t. f. undervisningsrådet Björkman hävdad den uppfattningen, att med hänsyn till den starkt begränsade erfarenhet angående de olika förutsättningar för genomförande av 1927 års läroverksorganisation, som kunnat vinnas under den korta tid, varunder denna organisation varit i tillämpning, ävensom till den omständigheten, att nämnda tid måste anses som en övergångsperiod, under vilken svårigheter helt naturligt måste yppa sig, några mera ingripande förändringar i fråga om läroverkens organisation och undervisning icke nu borde företagas. Dylika förändringar redan nu, innan tillräcklig erfarenhet vunnits angående deras nödvändighet för framtiden, syntes så mycket mindre erforderliga, som gällande övergångsbestämmelser samt föreskriften i läroverksstadgan om samläsning mellan olika klasser och avdelningar lämnade utrymme för sådana provisoriska jämkningar i organisationen, som från ekonomisk synpunkt kunde finnas påkallade.

Av vad de sakkunniga anført liksom av läroverkskollegiernas och skolöverstyrelsens yttranden framgår, att på åtskilliga orter erfarenheten gjort vissa jämkningar i den år 1927 fastställda organisationsplanen önskvärda (se bil. 5). De av de sakkunniga påpekade missförhållandena hava uppenbarligen

Departements-
chefen.

en sådan räckvidd och ingripa på ett så störande sätt såväl i de enskilda lärjungarnas studiegång som i planläggningen av läroverkens arbete, att åtgärder i syfte att bringa organisationen i bättre överensstämmelse med de av riksdagen fastställda grundsatserna enligt min uppfattning måste anses påkallade. Det synes mig under sådana omständigheter ofrånkomligt, att det nu, på sätt riksdagen förutsatt, för riksdagen framlägges förslag, ägnade att råda bot på de missförhållanden, som sålunda framträtt.

När jag intager denna ståndpunkt, sker det efter noggrant övervägande jämväl av de skäl, som ansetts tala emot att redan nu jämkningar i 1927 års organisationsplan vidtoges och som av de sakkunniga på förut anført sätt sammanfattats. Värde av dessa invändningar blir givetvis beroende på vilka jämkningar det är fråga om. Sattes det exempelvis i fråga att på en ort definitivt slopa den ena realskollinjen, därför att den visat sig icke kunna samla tillräckligt antal lärjungar, är det utan vidare klart, att den hittills vunna erfarenheten är för kort för att giva utslag i fråga om en dylik åtgärd, som ju skulle stå i uppenbar strid med de av 1927 och 1928 års riksdagar fastställda principerna för anknytningen till folkskolan. Gäller det återigen endast en utjämnande reglering inom den av organisationen angivna ramen, är det lika klart, att dylika åtgärder tillhöra de jämkningar, om vilka riksdagen förutsatt, att i den mån behovet icke kan i vanlig ordning tillgodoses med tillgängliga anslag, förslag skulle för riksdagen framläggas. Så långt tillgängliga anslag räcka till, behöva ju dylika frågor ej ens underställas riksdagens prövning, såsom enligt riksdagens protokoll under debatten i andra kammaren framhölls av andra särskilda utskottets ordförande: »då skolorganisationen nu även i detalj fastställts under riksdagens medverkan och följaktligen ej heller rubbningar i densamma kan ske utan riksdagsbeslut i ärendet, så innebär detta givetvis ingen inskränkning i rätten för Kungl. Maj:t att medgiva *tillfälliga* anordningar, t. ex. i fråga om inrättande eller indragning under ett läsår av en parallellklass på grund av variationer i tillströmningen av lärjungar».

Nu äro de svårigheter, som yppat sig vid genomförandet av 1927 års skolbeslut, endast i viss utsträckning av den art, att de kunna avhjälpas genom sådana jämkningar, som riksdagen förutsatt i mån av behov böra ske genom tillfälliga åtgärder av Kungl. Maj:t. I stor utsträckning äro de av den art, att de icke kunna undanröjas allenast genom tillfälliga anordningar med hjälp av tillgängliga anslag.

Med hänsyn till vad sålunda anförts synes mig, som nyss framhållits, ingen tvekan kunna råda därom, att frågan nu bör framläggas för riksdagen.

B. Samorganisation av femårig och fyraårig realskollinje.

Vid sin undersökning av olika möjligheter att förläna realskolans organisation på två olika linjer en smidigare form hava de sakkunniga stannat för en *organisation med en förenad linje* av samma slag som vid den kommunala flickskolan. Vad sistnämnda skolform beträffar, får jag erinra därom, att

kommunal flickskola enligt gällande stadga den 24 september 1928 (nr 426) skall vara anordnad med såväl sjuårig som sexårig lärokurs, vilka kurser skola vara antingen var för sig fristående eller med varandra förenade. Vid fristående lärokurs skall den sjuåriga lärokursens lägsta klass anknyta till folkskolans fjärde klass och den sexåriga kursens lägsta klass till sjätte klassen av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av denna skolas huvudformer. Då lärokurserna äro förenade, skola lärjungar, som genomgått folkskolans fjärde klass, kunna vinna inträde i den sjuåriga lärokursens första klass, samt lärjungar, som genomgått sjätte klassen av sex- eller sjuårig folkskola, anordnad enligt någon av sådan skolas huvudformer, kunna intagas i andra klassen av samma lärokurs, vilken klass således kommer att tillika utgöra den sexåriga lärokursens lägsta klass. De båda lärokurserna skola, om de äro fristående, i läroämnena undervisas var för sig, dock skall gemensam undervisning anordnas för de båda högsta klasserna i sjuårig och sexårig lärokurs i det fall, att det sammanlagda antalet lärjungar i de båda lärokurserna inom sådan klass ej överstiger 30.

Beträffande förenad linje vid realskola anföra *de sakkunniga* följande:

Den anordning med en i vissa fall förenad realskollinje, som de sakkunniga i det föregående förordat, utesluter risken att nödgas uppehålla undervisning i klassavdelningar med ett ur statsfinansiell synpunkt allt för ringa antal lärjungar och möjliggör samtidigt organisationens anpassning efter behovet, så långt den fastställda ramen är tillräcklig, i det att tack vare kombinationen allt utrymme inom den givna ramen kan planmässigt och effektivt utnyttjas. Med tillämpning av det nu gällande systemet kan, även om lärjungantalet skulle kunna rymmas i endast en serie av avdelningar, dubbel anknytning till folkskolan vinnas blott genom upprättande av två linjer, en femårig och en fyraårig. Med det här föreslagna systemet åter kan, då den sammanlagda årskontingenten icke överstiger 35 lärjungar, förhandenvarande behov av dubbel anknytning till folkskolan tillgodoses med endast en linje, en förenad. På liknande sätt förhåller det sig i fråga om större årskontingenter och flera serier av klassavdelningar i realskolan. Om exempelvis en kontingent på mera än 35 lärjungar önskar inträde å endera linjen av en realskola med endast en femårig och en fyraårig linje, förutsätter det nuvarande systemet — därest ej ett antal godkända inträdessökande skola helt uteslängas — upprättande av parallellavdelningar inom den linje (fem- eller fyraårig), som visat sig icke kunna mottaga hela antalet inträdessökande. Vidtages ej en dylik anordning, komma de lärjungar, vilka för sin fortsatta undervisning måste anlita statlig eller kommunal läroanstalt, i ett synnerligen ogynnsamt läge. Gäller fallet den femåriga linjen, måste de godkända inträdessökande, som icke kunnat mottagas, antingen påföljande läsår ånyo söka inträde i den då börjande femåriga linjen eller ock efter två läsår söka sig in i den fyraåriga linjen. I båda fallen innebär det en tidsförlust av ett år, vilken för de berörda lärjungarna kommer att bli liktydig med en, trots den godkända inträdesprövningen, påtvungen kvarsittning. Är det åter på den fyraåriga linjen, som utrymmet visar sig otillräckligt, kommer, därest nya avdelningar ej upprättas, de lärjungar, som i detta fall måste avvisas, i det ogynnsamma läget, att de nödgas antingen söka in i den femåriga linjens första klass och där ånyo genomgå i huvudsak samma kurser som de redan genomgått i folkskolan, eller också efter ännu ett års förlopp ånyo söka vinna inträde i den fyraåriga linjen. Även här inträder alltså en av organisationen vållad tidsför-

lust av ett år. Med det av de sakkunniga förordade systemet åter kunna lärjungarna, under förutsättning att *en* linje göres förenad, få fritt inrikta sitt val på femårig eller på fyraårig realskola, utan att antalet parallella klassavdelningar i något fall behöver bli större än om alla lärjungar valde realskollinje av samma längd.

Den anordning, som de sakkunniga — efter vad som i det föregående blivit närmare utvecklat — således tänkt sig böra komma till tillämpning, undanröjer alla dessa svårigheter. Den synes väl ägnad att giva åt läroverksorganisationen en smidighet, som möjliggör dess anpassning efter olika orters skiftande behov, på samma gång den låter de grundsatser, som 1927 och 1928 års riksdagar fastslagit för den nya läroverksorganisationen, komma till sin fulla rätt. Därtill kommer, att den på intet sätt äventyrar det syfte, nämnda riksdagar genom sina beslut velat nå i fråga om fördelning av utbildningsmöjligheterna.

Med avseende på eventuellt behov av parallellavdelningar anför de sakkunniga vidare:

Även vid tillämpning av det kombinerade systemet kunna givetvis, när vid en ökad lärjungefrekvens lärjungeantalet nått den siffra, som är föreskriven som villkor för uppdelning av klass på parallellavdelningar, fall inträffa, då nya parallellinjer behövas, men härvid är att märka, att sagda behov med det nuvarande systemet uppstår, så snart det å *endera* av de båda linjerna saknas tillräckligt utrymme för de inträdessökande, men att med ett kombinerat system behovet av nya parallellavdelningar inträder först i det fall, att *båda* linjerna äro fullt besatta.

Den av de sakkunniga föreslagna samorganisationen av femårig och fyraårig realskollinje bedömes i flertalet av de inkomna yttrandena gynnsamt. Sålunda tillstyrker majoriteten av de hörda läroverkskollegierna och likaså skolöverstyrelsen de sakkunnigas förslag.

Läroverkskollegierna framhäva i sina tillstyrkanden mer eller mindre starkt synpunkter av liknande art som de av de sakkunniga anförda: den förenade linjen gäve organisationen ökad smidighet och anpassningsförmåga; samtidigt som den lämnade den nya organisationens grundsatser orubbade, tillgodosåge den de statsfinansiella intressena o. s. v.

I samma riktning yttrar sig *skolöverstyrelsen*:

Det gäller alltså att finna en sådan form för reglering, att möjlighet hålles öppen till fritt val av linje och att utvecklingen icke på något sätt bindes eller hämmas men att likväl icke klassavdelningar behöva upprätthållas, vilka med hänsyn till ett allt för ringa elevantal komma att åsamka det allmänna proportionerligt stora kostnader.

Så vitt överstyrelsen kan finna, tillgodoser den av de sakkunniga föreslagna formen för reglering på ett lyckligt sätt det ovan uppställda kravet, att en eventuellt nu företagen reglering icke får binda utvecklingen eller leda den i icke avsedd riktning. I de fall, där en 5-årig eller 4-årig linje kan beräknas bli fulltalig, kvarstår den oförändrad, i de fall åter, där elevantalet kan antagas bli mera begränsat i den ena typen, medan den andra kan beräknas komma att uppvisa ett överskott av inträdessökande lärjungar, förenas det begränsade antalet elever i den förra typen med överskottet i den senare till en gemensam serie avdelningar. Sålunda tillgodoses samtidigt det enskilda in-

tresset av möjlighet att välja den i de särskilda fallen mest passande linjen och det statsekonomiska intresset att »arbeta med full drift», d. v. s. att på bästa sätt kunna utnyttja utrymmet i de av staten underhållna avdelningarna. Att införandet av förenad linje i stället för 4-årig är förbundet med något ökad kostnad för statsverket, är visserligen sant, men, såsom framgår av de sakkunnigas beräkningar, torde denna ökning, åtminstone i längden, kompenseras därav, att parallellavdelningarnas antal tack vare den förenade linjens förekomst kan nedbringas, varjämte betydande individuella och i vissa fall måhända även kommunala besparingar därigenom kunna göras.

I åtskilliga yttranden framkomma emellertid mot de sakkunnigas förslag vissa betänkligheter, dels av organisatorisk, dels av pedagogisk art. Till de senare återkommer jag i annat sammanhang. De anförda betänkligheterna hava lett till att man för att råda bot på de påvisade missförhållandena sökt andra utvägar än de av de sakkunniga föreslagna och eventuellt först i andra hand förordat de sakkunnigas förslag. Sålunda finna några kollegier det beklagligt, att godkända inträdessökande måste avvisas, och vitsorda behovet av större smidighet i organisationen, men anse, att detta behov bättre än genom en förenad linje skulle tillgodoses genom medgivande av obeskuren rätt för läroverken att allt efter framträdande behov upprätta parallellavdelningar. Medan dessa kollegier alltså mer eller mindre bestämt föredraga skild undervisning för de båda linjerna, har en ledamot av skolöverstyrelsen, undervisningsrådet Hänninger, i ett till överstyrelsens utlåtande fogat särskilt yttrande framlagt ett förslag, som går ut på samläsning i liknande utsträckning som av de sakkunniga föreslagits. Den av de sakkunniga föreslagna anordningen anser han sig ej kunna godtaga, enär denna innebure, att den femåriga realskollinjen bleve huvudformen inom vår läroverksorganisation; den förenade linjen skulle nämligen i verkligheten bliva en femårig realskollinje, i vars andra klass, om utrymmet det tillåte, lärjungar från folkskolans sjätte klass skulle kunna vinna inträde.

Det av Hänninger framlagda förslaget innebär i sin helhet,

dels att sådana ändringar vidtagas i organisationsplanen för de allmänna läroverken, som i en av honom bifogad tablå angivits, varvid sålunda ytterligare en femårig realskollinje inrättas vid vart och ett av de högre allmänna läroverken i Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall, Östersund, Hälsingborg, Jönköping, Vänersborg och Härnösand samt vid östra realskolan i Göteborg och realskolan i Malmö och vid envar av samrealskolorna i Ängelholm, Trälleborg och Falköping ävensom samtidigt härmed en fyraårig realskollinje indrages vid vart och ett av de högre allmänna läroverken i Linköping, Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall och Östersund samt vid östra realskolan i Göteborg och realskolan i Malmö, *dels* att föreskrift utfärdas därom, att samläsning enligt av honom angivna grunder skall anordnas mellan motsvarande klasser av femårig och fyraårig realskollinje, därest lärjungeantalet i endera klassen understiger 10 och det sammanlagda lärjungeantalet i de ifrågavarande klassavdelningarna icke är större, än vad som enligt gällande föreskrifter kan inrymmas inom en och samma klassavdelning, *dels* slutligen, att sådana ändringar vidtagas i gällande bestämmelser rörande inrättande av parallellavdelningar vid de allmänna läroverken, att överstyrelsen bemyndigas att inom av Kungl. Maj:t bestämda gränser förfoga över för ifrågavarande ändamål beviljade anslag.

Ät detta förslag giva undervisningsråden Fredriksson, Bruce, Nylund och t. f. undervisningsrådet Björkman sin villkorliga anslutning, i det de, därest det särskilt av ekonomiska skäl skulle anses erforderligt att redan nu företaga mera ingripande förändringar i läroverksorganisationen, finna dessa böra ske i den riktning, som angives i det sålunda framkomna förslaget.

Statskontoret anför, att då de sakkunnigas förslag till ändringar i den nya skolorganisationen vore av huvudsakligen rent pedagogisk art, statskontoret saknade möjlighet att om förslagen fälla annat omdöme än att, ur de synpunkter statskontoret hade att beakta, intet syntes vara att erinra mot desamma.

Departementschefen.

I sin skrivelse nr 356 angående kommunala flickskolor m. m. gör 1928 års riksdag ett förtydligande av 1927 års beslut i skolfrågan, som för bedömandet av hithörande spörsmål är av principiell betydelse:

Riksdagen anser, att i 1927 års riksdagsbeslut inrymmes full likställdhet mellan 4-årig och 6-årig folkskolekurs såsom grundval för den högre skolan. Eders Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag utgår också från de båda linjernas likaberättigande, och riksdagen vill i detta avseende ansluta sig till den av departementschefen härutinnan hävdade uppfattningen.

Denna princip, sedd mot bakgrunden av 1927 års riksdags beslut, kan givetvis icke innebära något slags numerär likställdhet, så att t. ex. inom realskolan ett lika antal linjer skulle avses för lärjungar från fyraårig och från sexårig folkskolekurs, utan är uppenbarligen att fatta så, att de från folkskolan avgående lärjungarna skola, där både fem- och fyraårig realskollinje finnes upprättad, äga lika möjligheter till omedelbart inträde i realskolan, vare sig de från fjärde folkskolklassen söka inträde i femårig realskollinje eller från sjätte folkskolklassen i fyraårig realskollinje.

Emellertid har, som förut påpekats, den år 1927 fastställda formen för realskolans dubbla anknytning till folkskolan visat sig icke allstädes fungera så, att sagda möjligheter varit för handen. Det har, såsom jämväl i det föregående framhållits, på åtskilliga orter inträffat, att till inträde berättigade lärjungar måst avvisas.

Såsom den enklaste och närmast till hands liggande möjligheten att i full utsträckning tillgodose förhandenvarande behov erbjuder sig under sådana förhållanden, såsom i åtskilliga yttranden över de sakkunnigas förslag påyrkats, givetvis den utvägen att genom ökade anslag till de allmänna läroverken möjliggöra upprättande av parallellavdelningar i sådan utsträckning, att på de olika orterna realskolan skulle kunna i en var av de båda linjerna mottaga samtliga till respektive linje godkända inträdessökande.

Vare sig man nu tänker sig upprättandet av parallellavdelningar i här ifrågasatt utsträckning möjliggjort genom en ökning av vederbörande anslag till de allmänna läroverken eller genom en förändring till förslagsanslag av det nu utgående anslaget till extra och vikarierande ämneslärare, synes mig emellertid den sålunda förordade utvägen av statsfinansiella skäl icke vara att anbefalla. En dylik anordning löser visserligen frågan om beredande av olika utbildningsvägar på ett sätt, som är för lärjungarna liksom för ifrågavarande läroanstalter tillfredsställande, men medför för staten risken att nödgas upp-

rätthålla undervisning i klassavdelningar med ett ur statsfinansiell synpunkt allt för litet lärjungantal. Den dubbla anknytningen till folkskolan förutsätter nämligen med nuvarande organisation alltid minst två serier av klassavdelningar. Även där den årliga lärjungekontingenten understiger 35 och sålunda skulle kunna rymmas i en klassavdelning, måste den enligt nu gällande ordning, huru ringa antalet lärjungar i vardera avdelningen än är, delas på två linjer. Där årskontingenten överstiger 35 men icke 70, kunna två klassavdelningar räcka, men endast under den förutsättning, att lärjungetillströmningen fördelar sig med högst 35 lärjungar på varje linje. Blir fördelningen, vilket i verkligheten ofta inträffar, mera ojämn, så att t. ex. av 60 inträdessökande 50 söka sig till den ena linjen och 10 till den andra, rymmas visserligen de 10 i den ena klassavdelningen, men de 50 icke i den andra. Med dessa 50, som icke kunna mottagas i en klassavdelning, kan då förfaras på två olika sätt: antingen öppnas för dem endast en klassavdelning, i vilken 35 mottagas, medan 15 avvisas, eller ock upprättas för dessa 50, vid sidan av den klassavdelning, som inrymmer de 10, två klassavdelningar, så att alla kunna mottagas. Båda alternativen äro uppenbarligen otillfredsställande, det förra med hänsyn till målsmäns och lärjungars berättigade krav, det senare ur ekonomisk synpunkt.

När det gäller att finna en lösning av realskolans organisationsfråga, som möjliggör både dubbel anknytning till folkskolan och fullt utnyttjande av klassavdelningarnas utrymme, måste alltså andra utvägar sökas. I själva verket är den riktning, i vilken lösningen är att söka, redan anvisad genom riksdagens ställningstagande i följande två skolorganisatoriska frågor, som voro föremål för behandling vid riksdagarna åren 1927 och 1928.

Riksdagens beslut år 1927 om upprättande av de båda formerna av realskola innebar, såsom redan är nämnt, att dessa, där de förekomme vid ett och samma läroverk, skulle i regel vara åtskilda, så att lärjungarna i vardera skolformen skulle åtnjuta särskild undervisning; dock förutsatte organisationsplanen, att i den högsta klassen lärjungarna från den femåriga och den fyraåriga skolan skulle åtnjuta gemensam undervisning i ett stort antal läroverk (minst 27). Genom den sålunda i viss omfattning anordnade samläsningen är alltså spörsmålet om effektivt utnyttjande av de i organisationsplanen ingående klassavdelningarnas fulla utrymme för den högsta realskolklassens del redan löst och därmed av riksdagen en väg anvisad till undvikande av en ur statsfinansiell synpunkt allt för betungande särundervisning.

Av 1928 års riksdag genomfördes inom den kommunala flickskolan den principiella likställdheten mellan fyraårig och sexårig grundskola genom föreskriften, att varje sådan skola skall innefatta två lärokurser, en sjuårig, byggande på folkskolans fjärde klass, och en sexårig, byggande på folkskolans sjätte klass. Dessa båda lärokurser skola, där lärjungantalet överstiger 30, anordnas såsom fristående, varvid undervisningen alltså meddelas i skilda klassavdelningar; där lärjungantalet icke överstiger 30, skola de anordnas såsom förenade, vilket innebär, att samtliga lärjungar i regel åtnjuta gemensam undervisning hela skolan igenom utom i tyska i den förenade linjens andra klass.

De skolsakkunniga hava nu vid utarbetandet av sitt förslag följt den genom riksdagens beslut åren 1927 och 1928 sålunda utstakade vägen och framlagt förslag till frågans lösning genom anordnande av en förenad fem- och fyraårig realskollinje.

Mot det av de sakkunniga framlagda förslaget har ur organisatorisk synpunkt blivit anmärkt, att dess förverkligande skulle innebära, att den femåriga realskollinjen bleve huvudformen inom vår läroverksorganisation. Den förenade linjen skulle nämligen i verkligheten bliva en femårig realskollinje, i vars andra klass, om utrymmet tillåte, lärjungar från folkskolans sjätte klass skulle kunna vinna inträde. Denna anmärkning utgår emellertid från den oriktiga förutsättningen, att inom en förenad linje icke alltid skulle kunna påräknas plats för de lärjungar, som från folkskolans sjätte klass önska övergå till det allmänna läroverket. Såsom de sakkunnigas förslag uppenbarligen är att fatta, måste, för den händelse i enstaka fall de från folkskolans sjätte klass kommande, till intagning i läroverket godkända lärjungarna tillsammans med de från den förenade linjens första klass flyttade lärjungarna skulle bliva så många, att de icke skulle rymmas i den förenade linjens andra klass, plats beredas dessa genom inrättande av en ny klassavdelning. Detta kan, med iakttagande av de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna för utrymmets effektiva utnyttjande, ske på två sätt. Antingen upprättas *i stället* för den förenade linjens andra klass en femårig linjes andra klass och en fyraårig linjes första klass eller ock upprättas *vid sidan om* den förenade linjens andra klass en femårig linjes andra klass respektive en fyraårig linjes första klass. De härför erforderliga kostnaderna böra givetvis i vanlig ordning bestridas av anslaget till extra och vikarierande lärare.

I detta sammanhang anser jag mig även böra med några ord beröra det av mig i det föregående omförmälda förslag till nu förevarande frågas lösning, som i ett särskilt yttrande framförts av en ledamot av skolöverstyrelsen. Förslaget går ut på att vissa ändringar redan nu skulle vidtagas i den fastställda organisationsplanen, så att vid åtskilliga läroverk nya femåriga realskollinjer bleve upprättade, under det att vid en del läroverk fyraåriga linjer indroges. Mellan de fem- och fyraåriga linjerna skulle i möjligaste utsträckning samläsning äga rum, utan att linjerna förenades under en och samma undervisningsplan. Såvitt jag kan se, måste — även om benämningen förenad linje undvikas — den föreslagna samläsningen leda till en förening av de båda linjerna i stort sett av den art, som de sakkunniga föreslagit. Skillnaden är i själva verket av formell natur och avser det yttre sätt, på vilket tim- och kursplaner skulle angivas för de samläsande linjerna. I detta avseende har de sakkunnigas förslag företräd genom den större fasthet och reda det förlämnar åt undervisningsplanen. Men det nyss nämnda förslaget går så till vida längre än de sakkunnigas, att bestämda ändringar skulle redan nu vidtagas i den fastställda organisationsplanen — vissa fyraåriga linjer skulle helt utgå ur organisationsplanen och vissa femåriga skulle däri införas — medan de sakkunnigas förslag endast räknar med att vissa linjer skulle omvandlas till förenade fyra- och femåriga linjer och att vissa åter skulle tills vidare icke behöva tagas

i anspråk. De sakkunnigas förslag öppnar alltså möjlighet till en smidigare tillämpning av den fastställda organisationsplanen. Härtill kommer slutligen, att det i det särskilda yttrandet framlagda förslaget måste leda till större kostnader för det allmänna än det av de sakkunniga framlagda. Förslaget innebär nämligen, dels att samläsning skall anordnas under flera timmar än de sakkunniga föreslagit, dels ock att samläsning skall äga rum, endast då antalet lärjungar i endera av de båda mot varandra svarande klassavdelningarna icke uppgår till 10 och det sammanlagda lärjungantalet i de ifrågavarande klassavdelningarna icke är större, än vad som enligt gällande föreskrifter kan inrymmas inom en och samma klassavdelning. En följd härav skulle bli, att om antalet lärjungar i en klassavdelning uppginge t. ex. till 11, denna alltså komme att åtnjuta särundervisning, även om det sammanlagda lärjungantalet i de ifrågavarande klassavdelningarna uppginge exempelvis till endast 22 och således mycket väl skulle kunnat rymmas i en och samma klassavdelning. Enligt de sakkunnigas förslag inträder särundervisning först, när antalet lärjungar i den förenade linjen överstiger 35.

Ur statsfinansiell synpunkt tillfredsställer den av de sakkunniga föreslagna organisationen alla rimliga anspråk, i det att den möjliggör den dubbla anknytningen, utan att flera klassavdelningar behöva upprättas än som skulle behövts även vid anknytning till endast *ett* stadium av folkskolan.

Jag anser mig alltså kunna ur organisatorisk synpunkt skänka min obetingade anslutning till de sakkunnigas förslag, vilket ur nämnda synpunkt vunnit understöd även av skolöverstyrelsen.

C. Pedagogiska synpunkter.

Jag övergår nu till frågan om den förenade linjen ur pedagogisk synpunkt.

Rörande den för denna linje uppgjorda undervisningsplanen anför *de sakkunniga* följande:

Vid uppgörandet av ovanstående förslag till undervisningsplan hava de sakkunniga utgått från vad som i den kungl. propositionen nr 116 till 1928 års riksdag, sid. 22, säges i fråga om den förenade linjen vid de kommunala flickskolorna, nämligen att enär lärokurserna i den sjuåriga flickskolans första klass, om man bortsåge från ämnet tyska, upptog det väsentliga av kursinnehållet för folkskolans femte och sjätte klass, den skilda undervisningen syntes kunna inskränkas till nämnda ämne. Detta uttalande äger nämligen i ännu högre grad giltighet i fråga om den femåriga realskolans första klass under jämförelse med de två högsta folkskolklasserna.

At den skilda undervisningen i tyska i den fyraåriga förenade kursens lägsta klass hava de sakkunniga sökt att giva en ställning, som motsvarar det kunskapsmått, som här erfordras. Det är de sakkunnigas övertygelse, att lärjungarna i sagda klass skola även i detta ämne bli i stånd att i de senare klasserna utan svårighet följa med sina kamrater från den längre kursen. Denna sin uppfattning grunda de sakkunniga därpå, att förstnämnda lärjungar nått en mognare ålder samt att man i den skilda undervisningen har att räkna med ett mindre antal lärjungar. Sist men ej minst hava de sakkunniga härvid tagit

hänsyn till det höga antal av 9 timmar i veckan, som föreslagits för detta ämne. I själva verket kommer totalsumman av timmar för ämnet tyska i den förenade fyraåriga kursen ($9 + 4 + 3 + 4 = 20$) att endast med 1 timme understiga motsvarande summa för den fristående fyraåriga kursen ($7 + 5 + 4 + 5 = 21$), en skillnad som uppväges av den starkare koncentrationen till nybörjarstadiet i den förra.

Såsom av timplanen framgår, har tyskan i den förenade fyraåriga kursens lägsta klass erhållit den erforderliga förstärkningen genom följande jämkningar.

I *modersmålet* undervisas lärjungarna i den fyraåriga kursen under 1 timme mindre än lärjungarna i den femåriga, vilket med hänsyn till längre föregående utbildning i folkskolan ej torde väcka några betänkligheter.

Vidare erhålla de förra lärjungarna i *matematik* 1 timmes mindre undervisning, vilket av enahanda skäl, som anförts i fråga om modersmålet, ej är ägnat att ingiva några betänkligheter, detta så mycket mindre som de förstnämnda i den näst högsta klassen — tillsammans med sina kamrater i den femåriga kursen — få 1 timmes högre timtal än motsvarande klass av den fristående fyraåriga realskolan.

Slutligen har den åt *välskrivning* i den femåriga realskolans klass 2 anslagna timmen disponerats för tyskan — av helt naturliga skäl, enär någon undervisning i detta ämne icke ansetts erforderlig å den fristående fyraåriga realskolans timplan. Däremot kan sådan undervisning enligt gällande bestämmelser undantagsvis anordnas utom nämnda timplan, och så kan givetvis även förfaras i fråga om den förenade kursen.

I de tre högsta klasserna av den förenade linjen gäller i samtliga ämnen samma timfördelning för den fyraåriga som för den femåriga kursen, och i samtliga förenade klasser å totalsummorna för läro- och övningsämnena tillsammans antagna lika stora i den ena kursen som i den andra.

De jämkningar, som påkallats i kursplanen, äro alla av enkel beskaffenhet och synas därför icke tarva någon särskild motivering.

På grund av vad ovan blivit anført torde det med fog kunna förväntas, att lärjungarna i den förenade fyraåriga kursen skola utan ökad ansträngning och utan att undervisningen behöver antaga någon ur metodisk synpunkt olämplig gestaltning kunna föras fram till ett studieresultat likvärdigt med det, som åsyftas med den fristående fyraåriga realskolkursen.

Rörande den av de sakkunniga föreslagna undervisningsplanens pedagogiska värde hava *läroverkskollegierna* yttrat olika meningar.

Medan åtskilliga av de 22 kollegier, som avgivit utlåtande i denna fråga, uttalat sig obetingat tillstyrkande, hava andra (flertalet) mot den framlagda undervisningsplanen framfört erinringar, vilka företrädesvis rikta sig mot den fyraåriga lärokursens timplan i tyska. Sålunda anses den minskning i det totala timantalet, som på den förenade linjen drabbar tyskan (20 veckotimmar mot 21 i den vanliga fyraåriga lärokursen), försvåra medhinnandet av kurserna. Den allt för starka koncentrationen till den fyraåriga linjens första klass gjorde det svårt att effektivt utnyttja det höga timtalet. Det vore ovisst, om lärjungarna i den förenade linjens fyraåriga kurs kunde komma i nivå med lärjungarna i den femåriga. En jämnare fördelning av timantalet bleve mera givande. Tyskans ställning borde därför förstärkas genom att den skilda undervisningen i detta ämne fördelades på två år med exempelvis 8 timmar i klass 2 och 5 i klass 3, eventuellt 7 timmar i klass 2 och 6 i klass 3 eller genom att den förenade linjen finge ungefärligen följa den fyraåriga realskolans timplan.

Med avseende på modersmålet anses minskningen i timtalet av vissa kollegier ägnad att väcka betänkligheter.

Beträffande biologi och geografi anföra några kollegier, att repetitionen i den förenade linjens andra klass för den femåriga lärokursens lärjungar innebure en onödig och betungande omläsning; ett par kollegier påyrka av denna anledning skild undervisning även i geografi och biologi för klasserna 2° och 1⁴.

I historia borde enligt ett par kollegier kursplanen i den femåriga kursens första klass omarbetas; ett kollegium förordar, att samläsningen i historia skulle börja först i den förenade linjens tredje klass.

Skolöverstyrelsen sammanfattar sitt omdöme om den av de sakkunniga föreslagna undervisningsplanen för förenad linje på följande sätt:

Det framgår av ovanstående, att några svårigheter för samläsning i ämnena modersmålet och matematik ur kursplanernas synpunkt icke kunna anses förefintliga. I ämnet kristendom bör en sådan uppdelning av lärostoffet icke heller vålla svårighet, varigenom det väsentliga av den för klass 1⁴ föreslagna kursen kan genomgås i klass 2 av en förenad linje. I de här nämnda ämnena ha de sakkunniga ej heller ifrågasatt någon ändring i de ovan citerade kursplanerna annat än så till vida, att modersmålet och matematik erhålla 1 veckotimme mindre vardera för eleverna i den 4-åriga kursen. Även om denna minskning i timtal är att beklaga, vill det dock förefalla, som om de sakkunnigas uppfattning vore berättigad, att denna omständighet med hänsyn till ifrågavarande lärjungars längre utbildning i folkskolan ej är ägnad att väcka några betänkligheter.

I de båda återstående ämnena, geografi och biologi, förekomma smärre avvikelser i kursplanerna, och sakkunniga hava därför föreslagit en obetydligt modifierad undervisningsplan för den förenade linjens klass 2 i geografi och klasserna 2 och 3 i biologi. Mot vad de sakkunniga därvidlag föreslagit finner överstyrelsen intet väsentligt att erinra, så mycket mindre som ämneskonferenserna enligt den nya stadgan äga större frihet än tidigare att i fråga om detaljer bestämma lärokurserna i de skilda klasserna och erfarenheten vid de olika läroverken snart torde giva vid handen, huru kursinnehållet i första klassen lämpligen bör avgränsas för att på bästa sätt motsvara de båda elevgruppernas behov vid samläsningen i klass 2.

Överstyrelsen har tills vidare förbigått frågan om tyskans ställning på den förenade linjen. Det torde icke vara tvivel underkastat, att detta är den detalj, där en tillfredsställande lösning är svårast att finna och där den av de sakkunniga föreslagna lösningen är förenad med de största vanskligheterna. De sakkunnigas förslag på denna punkt kan enligt överstyrelsens mening knappast betraktas annat än som en nödfallsutväg. Totalantalet timmar tyska för den 4-åriga gruppens elever på den förenade linjen (9 4 3 4) är visserligen endast 1 mindre än motsvarande timtal på den fristående fyraåriga (7 5 4 5), men den största svagheten ligger enligt överstyrelsens mening i timmarnas fördelning på de olika klasserna, och koncentrationen nedåt synes så långt ifrån vara en källa till styrka, såsom de sakkunniga vilja göra gällande å sid. 33, att den enligt överstyrelsens mening tvärtom skärper skillnaden mellan tyskans ställning å den 4-åriga linjen och i den 4-åriga kursen av den förenade linjen till den senares nackdel. I åtskilliga läroverkskollegiers och rektorers yttranden framhålles, att 9 veckotimmar tyska under första året innebära en för detta stadium alltför stark koncentration och att de därför näppeligen kunna rationellt utnyttjas. Timtalet är för högt i första klassen och för lågt i följande klasser.

En avsevärd förbättring skulle säkerligen vinnas, därest samläsningen i tyska, i likhet med vad en del läroverkskollegier och rektorer föreslå, kunde utsträckas

över båda de första åren med åtminstone någon jämkning i timplanen. Redan en överflyttning av 1 timme tyska från första årskursen till andra, så att timtalen i klasserna 2 och 3 bleve respektive 8 och 5 i stället för 9 och 4, skulle, i förening med särsläsningen i båda klasserna, utan tvivel visa sig mycket effektiv.

Med en sådan ändring i planen för tyska kan också förknippas en annan vinst, när det då bleve obehövt att för den fyraåriga gruppens elever minska undervisningen i modersmålet med 1 veckotimme. Dessa elever finge då identiskt samma timplan i detta ämne som den 4-åriga realskolans. I klass 3, där kompensations för den tillagda timmen tyska näppeligen står att vinna, bleve den totala arbetsbelastningen ökad från 29 till 30 läroämnestimmar för den 4-åriga kursens elever, men med hänsyn till dessa elevers genomsnittligt något högre ålder, torde denna timmes skillnad icke spela nämnvärd roll, särskilt som det synes mer än sannolikt, att eleverna utan densamma och med samläsning skulle få ökat hemarbete för att kunna följa med de säkerligen mera försigkomna eleverna i den 5-åriga kursen. En anordning av här antytt slag skulle visserligen bliva förenad med något större kostnader, i det ytterligare 4 lärartimmar per serie avdelningar och vecka bleve erforderliga eller sammanlagt 88 (4×22) veckotimmar, eventuellt, därest grupperna D och E medtagas, 132 (4×33), motsvarande i runt tal 3, respektive 5 lärarkrafter. Men särskilt som det i detta fall icke kan bliva fråga om nya ordinarie lärarbefattningar utan endast timlärartimmar, måste ju kostnadsökningen anses synnerligen liten i förhållande till de med anordningen förbunda fördelarna. Och med den här ifrågasatta modifikationen av de sakkunnigas förslag till förenad linje skulle man enligt överstyrelsens mening erhålla en i pedagogiskt avseende fullt bärkraftig kombinerad fyra- och femårig linje.

Emellertid vill överstyrelsen ifrågasätta ett alternativt förslag, som är lika enkelt och i vissa avseenden måhända pedagogiskt ännu fördelaktigare, varjämte det torde ställa sig något billigare för statsverket. Det kan icke bestridas, att med det ovan skisserade förslaget liksom i ännu högre grad med de sakkunnigas förslag det kan möta stora svårigheter att, såsom önskvärt är, låta samma lärare bestrida undervisningen i tyska och, om möjligt, även i svenska i klass 2 för eleverna av båda grupperna. Detta timtal blir i så fall mycket högt och det blir svårt eller omöjligt att inrymma övningsämnena under de vanliga lektionstiderna före middagen. Visserligen torde å många orter redan nu eftermiddagen tagas i anspråk för både gossarnas och flickornas slöjd, men det är givetvis önskvärt, att så icke oavvisligen måste ske å varje ort, där förenad linje kommer att upprättas. Överstyrelsen vill därför ifrågasätta en anordning, enligt vilken timtalet i tyska för den fyraåriga kursens elever i klass 2 sänkes till 7 och för den femåriga gruppen i samma klass till 5, varigenom antalet schematimmar för båda avdelningarna kan begränsas till 42,5, ett timtal, som det icke behöver vara omöjligt att inrymma på schemat, utan att eftermiddagen tages i anspråk.

I fortsättningen, i klasserna 3—5, skulle den för klasserna 2—4 av den fristående fyraåriga realskolan gällande timplanen oförändrad tillämpas, allenast med iakttagande därav, att särsläsning äger rum i tyska i klass 3 för de båda elevgrupperna. Vid särsläsningen i tyska i klass 2 tillämpas den för motsvarande klasser i de fristående linjerna gällande kursplanen, i klass 3 följa båda grupperna kursplanen för klass 2 av den fyraåriga linjen, dock, vad beträffar den femåriga gruppen med vissa modifikationer, som kunna företagas av ämneskonferenserna inom kursanvisningarnas ram, vid den fortsatta samläsningen i klasserna 4 och 5 följes den i sak identiska kursplanen för båda linjernas bägge högsta klasser. I övriga ämnen följes den fristående fyraåriga linjens kursplan med de modifikationer i fråga om ämnena geografi och biologi, som föreslås av

de sakkunniga. En anordning av här föreslagen art kan enklast betecknas som en utsträckning av den samläsning, vilken enligt specialplanen skall förekomma mellan klasserna 4^a och 5^a, då relevantet icke är tillräckligt stort för att medgiva uppdelning på två avdelningar.

Överstyrelsen hyser ingen tvekan, att med den här föreslagna anordningen en kombinerad linje skulle skapas, som icke blott vore pedagogiskt fullt bärkraftig utan även fullt likvärdig med de fristående linjerna. För den femåriga kursens lärjungar bleve studieresultatet väl icke alldeles detsamma som för den fristående femåriga linjens, enär de förra finge 1 timme engelska och 1 timme matematik mindre men i stället 2 timmar tyska mer än den fristående femåriga linjens, men det bleve säkerligen fullt likvärdigt. Överstyrelsen vill alltså för sin del i första hand föreslå denna form för kombinerad linje.

Rörande den av ett par läroverkskollegier framförda farhågan, att sammanförandet av två i ålder och kunskap heterogena lärjungegrupper i en samläsande linje kunde komma att verka hämmande på undervisningsarbetet, uttalar sig skolöverstyrelsen på följande sätt:

En farhåga, som kan göra sig gällande inför den planerade samundervisningen och som kommit till uttryck på ett och annat håll i läroverkskollegiernas yttranden, gäller frågan, huruvida det icke kan tänkas försvåra undervisningsarbetet att på detta tidiga stadium sammanföra elevgrupper med i vissa avseenden olika förutsättningar. Att arbetet under den första tiden i den kombinerade klassen kommer att i någon mån tyngas av här berörda förhållande, lär väl icke kunna undvikas. Men samläsningen mellan olika avdelningar, där ekonomiska hänsyn göra den nödvändig, har ju blivit principiellt fastslagen icke blott genom de anordningar, som vidtagits för åstadkommande av differentiering å högsta gymnasialstadiet och genom den nybildning av klassavdelningar, som äger rum vid gymnasiets början, utan även genom den i nådiga cirkuläret den 22 december 1927 föreskrivna sammanslagningen i en stor mängd fall av högsta klasserna i den fyra- och femåriga realskolan. I § 14 av nya läroverksstadgan har dessutom lämnats direkt föreskrift, att lärjungarna i olika klasser, ringar, kretsar och avdelningar skola, med tillämpning av de grunder, som gälla för klassavdelningars storlek, undervisas gemensamt i de ämnen, i vilka kurserna äro så lagda, att undervisningens ändamålsenliga bedrivande sådant medgiver. Omfattande erfarenheter föreligga också beträffande samläsning av här ifrågasvarande slag från den hittillsvarande undervisningen, i det vid läsårets början snart sagt varje klassavdelning får mottaga ofta ganska betydande tillskott av elever från olika avdelningar och skolor. Detta är ju helt enkelt oundvikligt. Sannolikt äro olägenheterna något större, när det gäller ett så tidigt stadium. Dock kan överstyrelsen ingalunda tillmäta dessa olägenheter sådan betydelse, att de skulle få anses utgöra ett hinder för en ur andra synpunkter önskvärd anordning.

När det gäller att ur pedagogisk synpunkt bedöma den av de sakkunniga föreslagna förenade linjen, synes det lämpligt att först till prövning upptaga en anmärkning, som framställts mot undervisningsplanen i första klassen av den förenade linjens femåriga kurs. Anmärkningen går ut på att denna klass skulle bliva allt för ansträngande, då den i ett enda skolar sammanpressade vad som i folkskolan inhämtas under två läsår, i dess femte och sjätte klass. En närmare granskning av kursen, vilken icke innebär någon ändring i den för den femåriga linjen fastställda, ger emellertid vid handen, att här icke finnes någon anledning att befara, att kursen skulle vara i pedagogiskt avseende mindre

Departementschefen.

väl avvägd. Dels tillämpar ju realskolan med sitt starkt gallrade lärjunge-material en vida raskare arbetstakt än folkskolan med sitt osovrade, dels är ifrågavarande sammanpressning av de två sista folkskolärens kurs mera skenbar än verklig: i själva verket inskränkes undervisningen i realskolans första klass, som bildar inledning till realskolans undervisning i dess helhet, till sådana stycken, som utgöra förutsättning för den fortsatta utbildningen i de följande klasserna, medan undervisningen i de två högsta folkskoleklasserna, som bildar avrundning och avslutning till folkskolans hela lärokurs, måste taga sikte på alla de stycken, som de i arbetslivet utträdande lärjungarna sedermera sakna tillfälle att inhämta.

Vad vidare beträffar den föreslagna samläsningen mellan de båda realskol-linjerna, är det att märka, att samläsningen på det stadium av två år, som representeras av den femåriga realskolans tredje och fjärde och den fyraåriga realskolans andra och tredje klass, i stort sett låter anordna sig med samma lätthet som den redan föreskrivna samläsningen i realskolans högsta klass. Den egentliga svårigheten ligger i att på ett tillfredsställande sätt organisera samläsningen mellan den femåriga realskolans andra och den fyraårigas första klass. Denna samläsning har av de sakkunniga föreslagits ordnad i väsentlig överensstämmelse med motsvarande föreskrifter rörande den kommunala flickskolan. Det förspång, den femåriga linjens lärjungar hava framför den fyraårigas i en ett år tidigare börjad undervisning i tyska, skulle kompenseras genom en koncentration av den fyraåriga linjens tyska kurs till denna linjes första klass, där de från folkskolans sjätte klass kommande lärjungarna, vilka förut icke läst tyska, skulle åtnjuta särskild undervisning i detta ämne nio timmar i veckan, alltså tre timmar mera än de övriga lärjungarna i klassen. Undervisningen i ämnet skulle emellertid helt falla inom klassens vanliga tidsram, och de tre överskjutande timmarna skulle fås genom minskning av timtalet för vissa andra ämnen.

Det är emellertid utan vidare klart, att ett sammanförande av lärjungar från skild undervisning sker lättare, när det gäller en längre skola som den kommunala flickskolan med dess mera elastiska undervisningsplan, än när fråga är om en kortare skola som realskolan med dess mera sammanträngda studiekurs. Som förut anförts hava också i yttranden såväl från läroverkskollegierna som från skolöverstyrelsen framförts vissa betänkligheter mot enskildheter i den förenade linjens undervisningsplan i den form, denna fått i de sakkunnigas förslag. Anmärkningarna rikta sig huvudsakligen mot den av de sakkunniga föreslagna koncentrationen av tyskan till den fyraåriga lärokursens första klass, vilken koncentration å ena sidan vore väl stark, å andra sidan icke kunde uppväga den minskning i tyskans totala timtal — en timme — som den förenade linjens fyraåriga lärokurs visade, jämförd med den fyraåriga realskolans vanliga lärokurs.

De förslag till undanröjande av de sålunda påpekade olägenheterna, som blivit framlagda, gå ut på att den särskilda undervisningen i tyska skall omfattas två år, varigenom den förenade linjens fyraåriga lärokurs kommer att i timplanen närmare ansluta sig till eller helt överensstämma med den fyra-

åriga realskolans vanliga timplan. Av särskilt intresse är det av skolöverstyrelsen utarbetade förslaget till timplan, som går ut på samläsning mellan de båda linjerna alla de fyra gemensamma klasserna igenom utom i tyska, där skild undervisning skulle meddelas icke blott i klass 2⁵-1⁴ utan även i klass 3⁵-2⁴. Den av överstyrelsen skisserade planen innebär ett närmande av den förenade linjens undervisningsplan till den fyraåriga realskolans; enligt skolöverstyrelsens andra alternativ skulle den fyraåriga lärokursens timplan i själva verket bliva identisk med den vanliga fyraåriga realskolans. För den femåriga kursen medför förslaget vissa smärre förskjutningar i undervisningsplanen, vilka emellertid ej äro ägnade att väcka några som helst betänkligheter.

Det är uppenbart, att den av skolöverstyrelsen förordade anordningen av timplanen med två års särundervisning i tyska måste draga något större kostnad än den av de sakkunniga föreslagna anordningen med endast ett års särundervisning, vilket förslag synes vara påverkat just av ekonomiska synpunkter. Å andra sidan är överstyrelsens förslag av pedagogiska skäl enligt min mening att föredraga, i det att detsamma tillmötesgår de från läroverken uttalade önskemålen och undanröjer de betänkligheter, som ur undervisningens synpunkt anförts mot den förenade linjen. Då skillnaden i kostnad i själva verket är obetydlig i förhållande till den pedagogiska vinst, som skulle göras, synas övervägande skäl tala för den av överstyrelsen föreslagna anordningen, som på ett övertygande sätt visar, att undervisningsplanen för en förenad fem- och fyraårig linje kan få en pedagogiskt god utformning. Definitiv ställning till denna fråga behöver jag ej nu intaga, detta så mycket mindre som den av skolöverstyrelsen föreslagna anordningen icke skulle medföra någon ökad kostnad för budgetåret 1930/1931. Givetvis ankommer det på Kungl. Maj:t att meddela de föreskrifter, som bliva erforderliga i här förevarande avseende.

D. Organisationsförslagets tillämpning på olika orter.

Vad beträffar tillämpningen på de olika orterna av den föreslagna organisationen med förenad linje uttala sig *de sakkunniga* på följande sätt:

Såsom ovan anförts, hava de sakkunniga verkställt undersökning rörande de olika läroverken i avseende på antalet lärjungar i de klasser av realskolan, som i här förevarande avseende äro av betydelse. Med anledning av de allmänna synpunkter, som ovan framförts, hava de sakkunniga här sammanfört de läroverk, i fråga om vilka viss reglering av organisationen ansetts önskvärd, i grupper nämligen: grupp A: läroverk med (enligt 1927 års riksdags beslut) en eller två femåriga samt två fyraåriga linjer; grupp B: läroverk med två femåriga och en fyraårig linje; grupp C: läroverk med en femårig och en fyraårig linje; grupp D: läroverk med en femårig linje; samt grupp E: läroverk med en fyraårig linje. De resultat, till vilka denna undersökning kommit, angivas här nedan.

I det föregående hava närmare angivits de grundprinciper, som de sakkunniga ansett böra vara ledande vid nyssnämnda undersökning. Då de sakkunniga sökt en utgångspunkt för bestämmande av de läroverk, vilkas realskolestadium synes böra underkastas den av de sakkunniga föreslagna regleringen,

och övervägt de åtgärder, som därvid i de olika fallen påkallas, hava de sakkunniga givetvis i främsta rummet måst taga hänsyn till den fördelning, lärjungeströmmen på de olika linjerna hittills uppvisat. Härvid hava de sakkunniga beaktat dels antalet lärjungar höstterminen 1929 — i förekommande fall även höstterminen 1928 — i den fyraåriga realskolans första klass, dels ock det sammanlagda antalet lärjungar under vardera av höstterminerna 1928 och 1929 i den femåriga realskolans första klass och den sexåriga realskolans andra klass, vilken senare två grupper av lärjungar tillhöra samma åldersklass. Det är uppenbart, att dessa siffror endast kunna giva en bild av lärjungetillströmningen sådan den fördelade sig ifrågavarande två år; att taga denna begränsade erfarenhet till utgångspunkt synes emellertid icke innebära någon som helst fara, då det förfarande, de sakkunniga valt, icke i något avseende förlänar den hittills konstaterade fördelningen av lärjungeströmmen något bindande eller hindrande inflytande på den framtida utvecklingen, sådan denna kan komma att förlöpa med tillämpning av den av riksdagen fastslagna grundsatsen om de båda linjernas likställdhet. Givetvis kan en förändring i lärjungeströmmens fördelning komma att medföra, att vid läroverk, där en anordning med förenad linje för närvarande synes erforderlig, en dylik anordning i framtiden ej kan påkallas. I så fall leder det nu föreslagna regleringsförfarandet av sig självt till en anordning, som kan motsvara de då inträdande förhållandena. Å andra sidan kan det inträffa, att vid läroverk, där för närvarande förenad linje icke anses påkallad, en dylik anordning kan i framtiden bli önskvärd. I så fall gäller det blott att utsträcka tillämpningen av det av de sakkunniga förordade regleringsförfarandet.

Grupp A.

Linköping. Enligt 1927 års organisationsplan skall allmänna läroverkets realskola omfatta två femåriga och två fyraåriga linjer; av de femåriga linjerna må den ena upprättas endast därest och så länge Kungl. Maj:t finner detta av behovet påkallat. Antalet lärjungar höstterminen 1929 är i klass 1⁴: 16 (h. t. 1928: 13) och i klass 1⁵ (upprättad h. t. 1929) och 2⁶: 71 (h. t. 1928 i kl. 2⁶: 92). Av den faktiska tillströmningen att döma skulle fyra serier av avdelningar icke för närvarande vara erforderliga utan behovet kunna täckas av tre linjer. Av dessa synes en böra anordnas som femårig och en som fyraårig samt en med hänsyn till det växlande lärjungantalet anordnas som förenad fem- och fyraårig.

Borås. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två fyraåriga och en femårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: ingen (enligt vederbörlig föreskrift upprättades h. t. 1928 och h. t. 1929 ingen avdelning av den fyraåriga realskolan), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h. t. 1929): 82 (h. t. 1928 i kl. 2⁶: 61). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Örebro. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga linjer och två fyraåriga linjer. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 5 (h. t. 1928: 7), i klass 2⁶ och 1⁵: 95 (h. t. 1928: 96). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer och en förenad linje.

Halmstad. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två fyraåriga och en femårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 31 (h. t. 1928: 25), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h. t. 1929): 72 (h. t. 1928 i kl. 2⁶: 64). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje, en fyraårig linje och en förenad linje.

Sundsvall. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två fyraåriga linjer och en femårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 34

(h.t. 1928: 35), i klass 2° och 1° (upprättad h. t. 1929): 70 (h. t. 1928 i kl. 2°: 64). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje, en fyraårig linje och en förenad linje.

Östersund. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två fyraåriga linjer och en femårig linje. Antalet lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: 17 (h. t. 1928: 7), i klass 2° och 1° (upprättad h.t. 1929): 70 (h. t. 1928 i kl. 2°: 58). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje, en fyraårig linje och en förenad linje.

Göteborg, östra realskolan. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga och två fyraåriga linjer. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: 10 (h.t. 1928: 9), i klass 2° och 1°: 105 (h. t. 1928: 134). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer, en fyraårig linje och en förenad linje.

Malmö, realskolan. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga och två fyraåriga linjer. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: 10 (h.t. 1928: 6), i klass 2° och 1° (upprättad h.t. 1929): 87 (h.t. 1928 i kl. 2°: 92). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer, en fyraårig linje och en förenad linje.

Grupp B.

Hälsingborg. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga linjer och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: 6 (h.t. 1928 var enligt vederbörlig föreskrift ingen avdelning av den fyraåriga realskolan upprättad), i klass 2° och 1° (upprättad h.t. 1929): 75 (h. t. 1928 i kl. 2°: 80). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer och en förenad linje.

Jönköping. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga linjer och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: ingen (h. t. 1928 och h.t. 1929 upprättades enligt vederbörlig föreskrift icke någon första klass av den fyraåriga realskolan), i klass 2° och 1°: 88 (h.t. 1928: 61). Behovet synes här motsvaras av två femåriga linjer och en förenad linje.

Karlskrona. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta två femåriga linjer och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: 30 (h.t. 1928: 30), i klass 2° och 1° (upprättad h.t. 1929): 70 (h.t. 1928 i kl. 2°: 66). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje, en fyraårig linje och en förenad linje.

Grupp C.

Eksjö. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: 7 (h.t. 1928: 9), i klass 1° (upprättad h.t. 1929): 34 (ingen avdelning av klass 2° finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2°: 33). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Västervik. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: 6 (h.t. 1928: 2), i klass 1° (upprättad h.t. 1929): 22 (ingen avdelning av klass 2° finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2°: 22). Behovet synes här, med hänsyn till det begränsade lärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Uddenvalla. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1°: 8 (h.t. 1928: 10), i klass 1° (upprättad h.t. 1929): 35 (ingen avdelning av klass 2° finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2°: 31). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Vänersborg. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en fem-årig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 9 (h.t. 1928: 8), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 36 (ingen avdelning av klass 2⁶ finnes läsåret 1929—1930; h. t. 1928 i kl. 2⁶: 26). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Härnösand. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en fem-årig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 8 (h.t. 1928: 9), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 47 (h.t. 1928 i kl. 2⁶: 26). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Arvika. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 5 (h.t. 1928 var enligt vederbörlig föreskrift ingen avdelning av den fyraåriga realskolan upprättad), i klass 2⁶: 28 (ingen avdelning av klass 1⁵ finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2⁶: 16). Behovet synes här, med hänsyn till det begränsade lärjungeantalet, motsvaras av en förenad linje.

Söderhamn. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en fem-årig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 6 (h.t. 1928: 8), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 25 (ingen avdelning av klass 2⁶ finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2⁶: 27). Behovet synes här, med hänsyn till det begränsade lärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Ängelholm. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en fem-årig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 8 (h.t. 1928: 11), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 66 (h.t. 1928 i här, med hänsyn till det begränsade lärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Trälleborg. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en fem-årig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 8 (h.t. 1928: 5), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 41 (h.t. 1928 i kl. 2⁶: 35). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Åmål. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 5 (h.t. 1928 var enligt vederbörlig föreskrift ingen avdelning av den fyraåriga realskolan upprättad), i klass 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 28 (ingen avdelning av klass 2⁶ finnes läsåret 1929—1930; h.t. 1928 i kl. 2⁶: 39). Behovet synes här, med hänsyn till det begränsade uärjungantalet, motsvaras av en förenad linje.

Falköping. Realskolan skall enligt organisationsplanen omfatta en femårig linje och en fyraårig linje. Antal lärjungar höstterminen 1929: i klass 1⁴: 5 (h.t. 1928: 5), i klass 2⁶ och 1⁵ (upprättad h.t. 1929): 55 (h.t. i kl. 2⁶: 45). Behovet synes här motsvaras av en femårig linje och en förenad linje.

Grupp D.

Beträffande de till grupp D hörande läroverken, samrealskolorna i Vadstena, Strömstad, Piteå och Haparanda, hänvisas till vad som anföres å sid. 12 och 20 i de sakkunnigas betänkande.

Grupp E.

Beträffande de till grupp E hörande samrealskolorna, i Norrtälje, Vimmerby, Filipstad, Askersund, Sala, Köping och Arboga, hänvisas likaledes till vad som anföres å sid 12 och 20 i de sakkunnigas betänkande.

De sakkunnigas förslag belyses närmare av en av dem uppgjord tabell, vilken torde få som bilaga (bil. 6) fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag.

Vissa *läroverkskollegier* hava uttalat något avvikande mening beträffande de sakkunnigas förslag i avseende på realskolans organisation på de olika orterna.

Kollegiet vid högre allmänna läroverket i Linköping tillstryker, att till den femåriga realskollinje, som redan finnes, så snart behovet det krävde — antagligen h.t. 1930 och säkert h.t. 1931 — upprättades ännu en femårig, fristående linje. Den fyraåriga linje, som upprättats h.t. 1928, borde fortfarande vara fristående. — Kollegiet vid östra realskolan i Göteborg uttalar sig för att från h.t. 1931 vid läroverket upprättas en förenad fem- och fyraårig linje i stället för den fyraåriga linje b, som enligt organisationsplanen då skulle påbörjas, i vilket fall det alltså från h.t. 1931 vid läroverket skulle finnas två avdelningar av första klassen å den femåriga linjen, en avdelning av första klassen å den fyraåriga linjen samt en avdelning av första klassen å den förenade fem- och fyraåriga linjen. — Av kollegiet vid samrealskolan i Arvika anføres, att i fråga om denna läroanstalt icke någon annan ändring i 1927 års organisationsplan borde vidtagas, än att den fyraåriga linjen förvandlades till en förenad fem- och fyraårig linje. — Kollegiet vid högre allmänna läroverket i Borås uttalar som sin åsikt, att nämnda läroverk borde organiseras med två femåriga och en förenad linje. — Av kollegiet vid högre allmänna läroverket i Östersund förordas en organisation av läroverket med en fyraårig och två femåriga avdelningar. — Kollegiet vid högre allmänna läroverket i Karlskrona avstyrker, att en av parallellavdelningarna på detta läroverks femåriga realskollinje utbytes mot en s. k. förenad linje.

Skolöverstyrelsen anför i nu berörda hänseende huvudsakligen följande:

Överstyrelsen finner sig i stort sett kunna uttala sin anslutning till de sakkunnigas förslag. Visserligen är överstyrelsen tveksam, huruvida en femårig linje verkligen behöver ersättas av förenad vid högre allmänna läroverken i Linköping och Karlskrona och huruvida icke den normala organisationen vid dessa läroverk lika väl kan fastslås till två femåriga och en fyraårig linje vid vardera, men överstyrelsen medgiver, att den förenade linjen i dessa båda fall innebär en viss garanti, och vill därför biträda förslaget. Vid högre allmänna läroverket i Borås finner överstyrelsen behovet av två femåriga linjer styrkt, varjämte en linje där torde böra anordnas som förenad. Vid samrealskolan i Arvika finner överstyrelsen på av kollegiet uttalade skäl behovet motsvaras av en femårig och en förenad linje från och med den tidpunkt, då den nuvarande flickskolan i staden börjar nedläggas. Till dess så skett synes man emellertid böra räkna med vad de sakkunniga föreslagit. I intet av de nämnda fallen innebär vad överstyrelsen här ifrågasatt någon utökning av antalet parallellavdelningar mot vad som fastställts genom 1927 års riksdagsbeslut, men väl ett avstyrkande av den minskning, som av de sakkunniga ifrågasatts beträffande Borås och, längre fram, sannolikt även beträffande Arvika.

Överstyrelsen finner starka skäl tala för ett utsträckande av de här ifrågasatta jämkningarna jämväl till de enkellinjiga samrealskolorna, vilka de sakkunniga sammanfört under grupperna D och E å sid. 19. Såsom framgår av sakkunnigas yttrande å sid. 20, hava de sakkunniga funnit behovet av förenad linje styrkt även vid dessa läroverk. Då de ifrågasatta deras utslutande, sker detta endast villkorligt och under åberopande av ekonomiska hänsyn: »om det vid uppgörande av organisationsplanen beräknade antalet lärarkrafter med anledning av den här ifrågasatta regleringen ej skall överskridas och följaktligen denna reglering ej skall föranleda någon ökad kostnad.» Från åtskilliga av här berörda skolor har uttalats livlig önskan att

erhålla dubbla anknytningsmöjligheter, och då erfarenheterna redan givit vid handen, att tillströmningen till den fyraåriga realskolan å dessa orter varit mycket avsevärt mindre än tidigare till den sexåriga samt då viss risk torde föreligga, att elever i en del fall föredraga en annan närliggande skola med för dem gynnsammare anknytning, synes rättvisan kräva, att en jämkning redan nu vidtages, så att vid de enkellinjiga femåriga realskolorna beredes möjlighet till inträde efter avslutad folkskola och vid de enkellinjiga fyraåriga realskolorna möjlighet till övergång efter fjärde folkskoleklassen. Denna jämkning är visserligen förenad med något ökad kostnad, som i fråga om denna kategori av skolor icke kompenseras genom minskning i antalet parallellavdelningar, men då det icke synes nödvändigt att upprätta en fristående femårig och en fristående fyraårig linje, utan jämkningen kan ske allenast genom den fristående linjens anordnande såsom förenad, bliva dessa kostnader jämförelsevis obetydliga i förhållande till de fördelar, som för de enskilda och de av reformen berörda samhällena därigenom ernås. Överstyrelsen vill sålunda med allt eftertryck hava framhållit både det principiellt rättvisa och ur olika synpunkter fördelaktiga i en sådan utsträckning av reformen som den här ifrågasatta, dock utan att nu vilja definitivt påyrka densamma, därest statsfinansiella hänsyn göra detta för närvarande förbundet med särskilda svårigheter.

Departements-
chefen.

Mot de sakkunnigas förslag i fråga om realskolans organisation på varje särskild ort har skolöverstyrelsen efter tagen kännedom om läroverkskollegiernas yttranden i huvudsak icke haft annat att erinra, än att överstyrelsen beträffande högre allmänna läroverket i Borås, för vilket organisationsplanen upptager en femårig och två fyraåriga linjer, förordar två femåriga linjer och en förenad linje, under det att de sakkunniga ansett, att tills vidare en femårig linje och en förenad linje borde vara tillfyllest. Då under de sista åren lärjungantalet — som i realskolan omfattar endast gossar — å det åldersstadium, som motsvarar första klassen i den femåriga linjen, visat avsevärda växlingar och det följaktligen är svårt att nu draga någon bestämd slutsats angående det antal fristående linjer, som varje särskilt år behöves, synes mig försiktigheten bjuda, att den av de sakkunniga förordade anordningen för läroverket tills vidare godtages. Om tillströmningen av inträdessökande något år skulle bliva så stor, att dessa ej rymmas inom de av de sakkunniga föreslagna klassavdelningarna, bör, allt efter föreliggande omständigheter, antingen den förenade linjen, på sätt jag förut anført, uppdelas i en femårig och en fyraårig linje eller ock i vanlig ordning en parallellavdelning upprättas.

Såsom de sakkunniga anført, skulle en utsträckning av regleringen till att gälla även de elva samrealskolor, som av de sakkunniga sammanförts till grupperna D och E (sid. 74 här ovan), medföra ett behov av ytterligare 10 lärarkrafter. Även om jag i likhet med skolöverstyrelsen finner tungt vägande skäl tala för en sådan utsträckning av den ifrågasatta regleringen, anser jag mig av statsfinansiella skäl icke för närvarande böra påyrka en dylik åtgärd.

Ej heller i övrigt har jag någon erinran att göra mot de sakkunnigas uttalanden i fråga om tillämpningen på de olika orterna av den av dem föreslagna organisationen med förenad linje. Jag kommer ock att i överensstämmelse med dessa uttalanden hemställa om förslag till riksdagen om åtgärder i angivet syfte, och jag har jämväl lagt uttalandena till grund för de ekonomiska beräkningar, som jag i det följande kommer att framlägga.

E. Kostnadsberäkning.

Den av de sakkunniga lämnade utredningen omfattar även en ekonomisk översikt, som utvisar, att den av dem ifrågasatta regleringen icke kommer att medföra något ökat behov av lärarkrafter i jämförelse med det vid uppgörande av organisationsplanen beräknade antalet lärare. Härom anföra *de sakkunniga* följande:

Ett genomförande av de sakkunnigas nu angivna förslag kommer att i vissa fall medföra en minskning i antalet vid de olika läroverken erforderliga lärarkrafter, i andra fall en ökning i dylikt hänseende. Undersöker man ökningen och minskningen i antal veckotimmar i läroämnena, visar det sig, att ombildning av en femårig realskollinje till en förenad innebär en ökning med 9 veckotimmar, medan ombildning av en fyraårig linje till en förenad medför en ökning av 35 veckotimmar.¹ I de fall, där en fyraårig linje tills vidare icke behöver tagas i anspråk, innebär detta förhållande en minskning i antalet behöfliga veckotimmar med 120.5 i fråga om de läroverk, där samläsning mellan den femåriga och den fyraåriga realskolans högsta klass ej äger rum, eljest med 87.5.

Ett genomförande av förenad realskollinje vid samtliga de läroverk, där sådan linje, enligt vad de sakkunniga ovan anført, skulle motsvara behovet, innebär dels förändring av femårig linje till kombinerad i 10 fall, därav 6 tillhörande grupperna A—C och 4 tillhörande grupp D, dels förändring av fyraårig linje till förenad i 23 fall, därav 16 tillhörande grupperna A—C och 7 tillhörande grupp E. En sådan ändring i organisationsplanen skulle medföra en ökning i antalet veckotimmar med $90 (10 \times 9) + 805 (23 \times 35) = 895$ veckotimmar. De sakkunniga hava emellertid utgått från att den fyraåriga linjen tills vidare icke skulle behöva tagas i anspråk i 7 fall, vilket skulle medföra en minskning i antalet veckotimmar med $645.5 (6 \times 87.5 + 120.5)$. Ett genomförande av ovan angivna jämkningar i organisationsplanen skulle alltså innebära ett ökat behov av 249.5 ($895 - 645.5$) veckotimmar i läroämnena eller i det närmaste 10 lärarkrafter.

Om det vid uppgörande av organisationsplanen beräknade antalet lärarkrafter med anledning av den här ifrågasatta regleringen ej skall överskridas och följaktligen denna reglering ej skall föranleda någon ökad kostnad, måste en sådan begränsning av den ovan ifrågasatta regleringen ske, att nyssnämnda ökning av 10 lärarkrafter icke blir erforderlig. En dylik begränsning uppnås därigenom, att grupperna D och E icke medtagas. Den reglering, som berör läroverk, tillhörande grupperna A—C, innebär nämligen å ena sidan en ökning, å andra sidan en minskning i behov av lärartimmar, som i stort sett taga ut varandra: mot ett ökat behov av 614 veckotimmar står nämligen ett minskat behov av 645.5 veckotimmar. I själva verket uppstår en nettominskning av 31.5 veckotimmar.

De sakkunniga vilja emellertid icke underlåta att i detta sammanhang påpeka, att därjämte en synnerligen betydelsefull vinst för det allmänna såväl som för den enskilde göres genom de förslagna regleringsåtgärderna: för det allmänna därigenom att behovet av parallellavdelningar väsentligen minskas, i det att läroverken utan ökad kostnad för statsverket kunna mottaga ett betydligt större antal lärjungar än för närvarande, för den enskilde därigenom att rikare tillfällen erbjudas att efter olika förhandenvarande förhållanden tillgodose barnens undervisning och uppfostran.

¹ I denna timsumma hava de sakkunniga tydligen inräknat de två timmar välskrivning, som vid en fyraårig linjes övergång till förenad tillkomma för de lärjungar, vilka övergå från folkskolans fjärde klass. Sådan undervisning bestrides nämligen i åtskilliga fall av ämneslärare.

Mot de sakkunnigas kostnadsberäkning har *statskontoret* icke haft något att erinra.

Då *skolöverstyrelsen* dels ifrågasatt särsläsning i tyska inom den förenade linjen i något större utsträckning än de sakkunniga, dels ock föreslagit en något vidare organisation för högre allmänna läroverket i Borås, skulle kostnaderna i sin helhet enligt dess förslag komma att ställa sig något högre än enligt de sakkunnigas beräkning. Därest jämkningen genomfördes endast för grupperna A—C, skulle överstyrelsens förslag kräva ett ökat timtal av 114, motsvarande ett ökat behov av något mer än 4 lärarkrafter. De största kostnaderna skulle komma på budgetåret 1930/1931, då det erfordrades ett ökat anslagsbelopp av 40,000 kronor. Medtoges även grupperna D och E, skulle ytterligare 28,000 kronor tillkomma. I dessa belopp vore icke tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg inberäknade. I detta sammanhang framhåller överstyrelsen, att den ökade kostnaden i fråga om grupperna A—C så till vida bleve endast skenbar, som utan inrättande av förenad linje parallellavdelningar av den femåriga realskolan måste upprättas i större utsträckning, därest icke elever i mycket stor omfattning skulle avvisas. Överstyrelsen hade icke tagit hänsyn till ökning i inkomster på grund av ökade elevavgifter.

Departements-
chefen.

De sakkunnigas förslag går ut på dels att en femårig linje tills vidare anordnas som förenad vid läroverken i Linköping, Karlskrona, Västervik, Arvika, Söderhamn och Åmål och en fyraårig linje som förenad i Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall, Östersund, Göteborgs östra realskola, Malmö realskola, Hälsingborg, Jönköping, Eksjö, Uddevalla, Vänersborg, Härnösand, Ängelholm, Trälleborg och Falköping, dels ock att en fyraårig linje tills vidare icke skulle behöva tagas i anspråk i Linköping, Borås, Örebro, Västervik, Arvika, Söderhamn och Åmål. Vinsten och förlusten i lärartimmar vid de 22 läroverk, vid vilka de sakkunniga ifrågasatt anordnande av förenad linje, är följande:

L ä r o v e r k	Ökat behov av lärar- timmar	Minskat behov av lärar- timmar	L ä r o v e r k	Ökat behov av lärar- timmar	Minskat behov av lärar- timmar
Linköping	9	120.5	Eksjö	33	—
Borås	33	87.5	Västervik	9	87.5
Örebro	33	87.5	Uddevalla	33	—
Halmstad	33	—	Vänersborg	33	—
Sundsvall	33	—	Härnösand	33	—
Östersund	33	—	Arvika	9	87.5
Göteborgs ö. realsk. . .	33	—	Söderhamn	9	87.5
Malmö realskola	33	—	Ängelholm	33	—
Hälsingborg	33	—	Trälleborg	33	—
Jönköping	33	—	Åmål	9	87.5
Karlskrona	9	—	Falköping	33	—
			Summa	582	645.5

Härvid är räknat med endast läroämnen, och nettominskningen blir i så fall 63.5 timmar eller något över två lärarkrafter. Om man i enlighet med skolöverstyrelsens förslag anordnar sär läsning i tyska i något större utsträckning än de sakkunniga förutsatt, ökas det behövliga antalet timmar med 66. Överstyrelsens förslag innebär emellertid även en ökning av 24 timmar och en utebliven minskning av 87.5 timmar för utbyte av en fyraårig realskollinje mot en femårig vid läroverket i Borås. Som jag förut omnämnt, ansluter jag mig emellertid beträffande läroverket i Borås till de sakkunnigas förslag. Även i fråga om lärartimmar i övningsämnena motsvara i stort sett ökningen och minskningen varandra.

Vad de sakkunniga anfört om att de ökade och minskade behoven av lärartimmar i stort sett taga ut varandra, äger dock sin giltighet först sedan 1927 års organisation och den av dem förordade regleringen blivit till fullo genomförda. Minskningen i behovet av lärarkrafter inträder nämligen först i den mån den fyraåriga linjen avvecklas såsom fristående linje.

Vidare är att märka, att den fyraåriga linje, som enligt förslaget skulle ombildas till förenad vid läroverken i Borås, Halmstad, Sundsvall och Östersund samt vid Göteborgs östra realskola och Malmö realskola, enligt de av Kungl. Maj:t den 22 december 1927 för nämnda läroverk fastställda specialplanerna skall upprättas först från och med höstterminen 1931. Om man vill undvika även en tillfällig kostnadsökning, skulle alltså den förenade linjen kunna upprättas vid dessa läroverk först höstterminen 1931. Detta skulle utan tvivel hava till följd, att ett stort antal lärjungar, som höstterminen 1930 ville övergå från folkskolans fjärde klass till den femåriga realskolans första klass, skulle komma att vägras sådan övergång på grund av bristande utrymme. Som stöd härför vill jag meddela, att vid de läroverk, varom nu är fråga, antalet lärjungar i den åldersgrupp, som motsvarar första klassen av den femåriga realskolan, höstterminen 1929 uppgår till resp. 82, 72, 70, 70, 105 och 87, under det att enligt nyss åberopade specialplaner höstterminen 1930 plats skulle komma att finnas för resp. 35, 35, 35, 35, 70 och 70 lärjungar. Jag tvekar därför ej att föreslå, att den förenade linjen upprättas vid dessa läroverk redan från och med sistnämnda termin, en anordning som för budgetåret 1930/1931 medför ett ökat behov av 6 lärarkrafter.

I detta sammanhang har jag att upptaga även en annan fråga, som står i samband med igångsättningen av den förenade linjen. Vid t. ex. läroverket i Jönköping skall enligt förslaget den fyraåriga linjen förändras till förenad. Om nu under första året endast *första* klassen av den förenade linjen upprättas, skulle detta år lärjungar från folkskolans sjätte klass icke få tillfälle att övergå till läroverket, enär ju dessa lärjungar skola intagas i den förenade linjens *andra* klass. Vid de 7 läroverk (Jönköping, Borås, Eksjö, Uddevalla, Vänersborg, Ängelholm och Arvika), där detta skulle bliva fallet, synes mig därför redan från och med höstterminen 1930 böra upprättas både en första och en andra klass av den förenade linjen. En sådan anordning medför ett ökat behov av ungefär 7 lärarkrafter. Vid en del andra läroverk (8 stycken) åter har första klassen av den femåriga linjen läsåret 1929—1930 ej större antal lär-

jungar, än att andra klassen läsåret 1930—1931 kan övergå till »förenad» och då upptaga även de lärjungar, som kunna beräknas komma från folkskolans sjätte klass. Härför erfordras sammanlagt ungefär 2 lärarkrafter. Vid återstående 7 av de här ifrågavarande 22 läroverken skulle allt fortfarande fyra-årig linje vara anordnad.

Mot den här motiverade ökningen i behovet av lärarkrafter ($6 + 7 + 2$) svarar emellertid för budgetåret 1930/1931 ett minskat behov av en lärarkraft vid vart och ett av läroverken i Västervik, Söderhamn och Åmål, där nämligen en femårig och en fyraårig linje skola ersättas av en förenad. Nettoökningen kan alltså beräknas till 12 lärarkrafter. Härvid får man emellertid ej bortse ifrån att, såsom skolöverstyrelsen också framhållit, vid läroverk, där såväl förenad som fyraårig linje skulle finnas, det ej är osannolikt, att den förenade linjen i verkligheten icke behöver i klass 2 upptaga nya elever, tillhörande den fyraåriga kursen, då nytillkommande lärjungar av denna kategori i regel torde rymmas i den fristående fyraåriga linjen. I så fall inbesparas ytterligare något mer än 3 lärarkrafter. Den av skolöverstyrelsen ifrågasatta förändringen av de sakkunnigas förslag till timplan för den förenade linjen medför icke något ökat behov av lärartimmar för budgetåret 1930/1931.

Mitt förslag innebär alltså, att höstterminen 1930 första och andra klasserna av den förenade linjen skola finnas vid läroverken i Borås, Örebro, Hälsingborg, Jönköping, Eksjö, Västervik, Uddevalla, Vänersborg, Härnösand, Arvika, Söderhamn, Ängelholm, Trälleborg, Åmål och Falköping samt första klassen av nämnda linje vid läroverken i Linköping, Halmstad, Sundsvall, Östersund och Karlskrona ävensom vid östra realskolan i Göteborg och Malmö realskola.

Till frågan om anslag till den härför erforderliga ökningen i lärarkrafter skall jag återkomma vid behandlingen av extra anslaget till extra och vikarierande ämneslärare.

Ett genomförande av förenämnda förslag medför också ett ökat behov av omkring 30 timmar i teckning och välskrivning, vartill medel torde böra utgå från extra anslaget till extra arvoden åt teckningslärare. Undervisningen i övriga övningsämnen torde kunna tillgodoses inom ramen av de för sådan undervisning tillgängliga medel.

Som jag redan förut antytt, gäller detta ökade behov av lärarkrafter endast budgetåret 1930/1931. Under de följande fem budgetåren minskas behovet successivt.

II. Lyceerna.

Bland de frågor, som jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 5 juli 1929 omnämnde och vilka jag förklarade mig anse böra närmare undersökas i samband med den av 1929 års riksdag begärda utredningen rörande högre allmänna läroverk för flickor, var också frågan om lyceerna. I sitt förenämnda, den 30 november 1929 avgivna betänkande med utredning av vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation hava skolsakkunniga ägnat ett kapitel åt lyceernas förekomst.

Innan jag redogör för de sakkunnigas uttalanden och förslag beträffande de ifrågavarande läroanstalterna, torde jag böra i anslutning till nämnda betänkande lämna en översikt av lyceiformens tillblivelse och hittillsvarande utveckling.

Lyceerna leda som bekant sitt ursprung från den av 1927 års riksdag beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet.

I proposition nr 116 till 1927 års riksdag föreslog nämligen Kungl. Maj:t riksdagen besluta, bland annat, *att* rikets allmänna läroverk skulle vara av tre slag, nämligen dels realskolor, dels högre allmänna läroverk, dels ock lyceer, de sistnämnda anordnade antingen såsom fristående läroanstalter eller såsom avdelningar, knutna vid högre allmänna läroverk, *att* lyceet skulle bestå av sex ettåriga klasser och med avseende å det kunskapsmått, som erfordrades för inträde i lyceets första klass, grundat på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer, *att* lyceet skulle kunna delas på enahanda bildningslinjer som gymnasiet, *att* statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, skulle successivt ombildas till ett lyceum enbart för manliga lärjungar, *samt att* vid vart och ett av de högre allmänna läroverken i Uppsala, Malmö: läroverket för gossar, Lund, Göteborg: latinläroverket och realläroverket samt Härnösand skulle successivt anordnas en lyceiavdelning.

Riksdagen biföll enligt sin skrivelse nr 262 Kungl. Maj:ts förslag i väsentliga delar. Med hänsyn till riksdagens beslut därom, att gymnasiet skulle kunna delas på två bildningslinjer, latingymnasium och realgymnasium, bestämde riksdagen, att lyceet skulle kunna delas på enahanda bildningslinjer som gymnasiet, dock att vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm, skulle finnas jämväl en nyspråklig linje. Och vidare beslöt riksdagen, att nya elementarskolan skulle successivt ombildas till ett lyceum enbart för manliga lärjungar, samt att lyceiavdelningar skulle anordnas vid högre allmänna läroverken i Uppsala, Malmö och Lund samt vid högre latinläroverket och högre realläroverket i Göteborg.

I cirkulär den 18 juni 1927 lämnade Kungl. Maj:t föreskrifter i enlighet med riksdagens nämnda beslut. Närmare föreskrifter beträffande tidpunkten för upprättandet av lyceerna (lyceiavdelningarna) gåvos i kungl. cirkulär den 22 december 1927. Enligt detta cirkulär skulle lyceet vid de läroverk, där lycei-linje skulle vara inrättad, successivt upprättas från och med läsåret 1928—1929. Vad beträffar nya elementarskolan, skulle denna läroanstalt från och med läsåret 1928—1929 ombildas till ett lyceum på det sätt, att första årsklassen av en reallycei-linje och en nyspråklig linje upprättades från och med läsåret 1928—1929 och en latinlycei-linje från och med läsåret 1930—1931.

I den sålunda fastställda planen för lyceernas upprättande har emellertid Kungl. Maj:t medgivit vissa jämkningar, beroende på bristande anslutning till läroanstalterna i fråga. Dessa jämkningar äro följande.

I fråga om *nya elementarskolan* föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 8 juni 1928, med anledning av en av vederbörande rektor gjord framställning,

att reallyceet och det nyspråkliga lyceet skulle taga sin början först med läsåret 1929—1930 samt att höstterminen 1928 en ny avdelning av den sexåriga realskolan skulle upprättas vid läroverket. Sedermera förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 maj 1929, att under läsåret 1929—1930 lyceikretsar ej skulle upprättas vid ifrågakvarande läroverk samt att under sagda läsår vid läroverket skulle vara upprättade en avdelning av sexårig realskolas första klass och två avdelningar av andra klassen av samma skolform. Slutligen förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 6 september 1929, jämte annat, att vid nya elementarskolan första klassen av den sexåriga realskolan skulle under läsåret 1929—1930 omfatta två avdelningar.

Vad beträffar lyceelinjerna vid *högre latinläroverket* och vid *högre realläroverket* i Göteborg, föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 10 augusti 1928, att upprättandet av respektive lyceelinjer skulle taga sin början höstterminen 1929, och genom särskilda beslut den 3 augusti 1929 förordnade Kungl. Maj:t i fråga om båda dessa läroverk, bland annat, att under läsåret 1929—1930 någon krets av lyceet icke skulle upprättas.

I fråga om lyceelinjen vid *högre allmänna läroverket* i Uppsala föreskrev Kungl. Maj:t genom beslut den 6 juli 1928, att nämnda linje skulle upprättas höstterminen 1929, och genom beslut den 3 augusti 1929, bland annat, att under läsåret 1929—1930 icke skulle upprättas någon krets av lyceet.

Beträffande slutligen lyceelinjen vid *högre allmänna läroverket* i Lund, meddelade Kungl. Maj:t genom beslut den 22 juni 1928 och den 3 augusti 1929 föreskrifter, motsvarande dem, som givits rörande lyceelinjen i Uppsala.

Jag bör här jämväl erinra därom, att 1929 års riksdag i anledning av inom riksdagen väckta motioner beslutit, bland annat, att vid inträdesprövningar till lyceum skulle gälla samma bestämmelser i avseende på kunskapsfordringar som till fyraårig realskola. Genom kungörelse den 27 juni 1929 (nr 197) angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i stadgan för rikets allmänna läroverk den 24 september 1928 (nr 412) har Kungl. Maj:t meddelat i anledning av riksdagens beslut erforderliga bestämmelser.

Såsom jag redan antytt, hava de uppskov med upprättandet av lyceer, som på nyss angivet sätt måst medgivas, föranletts av bristande anslutning till nämnda skolform. Härom lämna de sakkunniga följande sifferuppgifter, avseende antalet prövade och godkända inträdessökande vid lyceerna åren 1928 och 1929:

L y c e u m	Antal prövade resp. godkända			
	1928		1929	
Nya elementarskolan	5	1	0	0
Malmö	4	4 ¹	8	2 ²
Uppsala	1	1	0	0
Lund	1	0	3	2
Göteborgs högre latinläroverk	0	0	0	0
» » realläroverk	0	0	0	0

¹ Vårterminen 1929 tillkom ytterligare en lärjunge.

² Därför intogs h. t. 1929 två lärjungar, som prövats och godkänts vid annat läroverk.

De sakkunniga erinra i detta sammanhang om 1929 års riksdags nyssberörda beslut beträffande inträdesprovningarna vid lyceet och anför, att det ej syntes kunna nu bedömas, i vad mån den sålunda åvägabragta ändringen kunde komma att inverka på tillströmningen till lyceerna.

Beträffande spörsmålet om lyceernas framtida tillvaro anför de sakkunniga, att även om planen på inrättandet av lyceer kunde realiseras endast i ringa omfattning, det likväl enligt de sakkunnigas mening vore önskvärt, att denna skolform så vitt möjligt komme till användning. Å andra sidan syntes det nödvändigt, att detta skedde under former, som icke komme att i förhållande till lärjungantalet draga allt för stora kostnader.

De sakkunniga hava därefter upptagit varje särskilt lyceum till övervägande och angivit de åtgärder, som de sakkunniga i de olika fallen funnit lämpliga. Den viktigaste åtgärden skulle enligt de sakkunnigas förslag bestå i ett uppskov med upprättandet av vissa bland lyceelinjerna.

Innan jag mera detaljerat återger de sakkunnigas förslag, bör jag omnämna vissa allmänna förhållanden, som stå i samband med de ifrågasatta åtgärderna.

De sakkunniga påpeka, att därest vissa lyceelinjer för närvarande icke upprättades, detta komme att frigöra för dessa linjer beräknade lärarkrafter, vilka kunde tagas i anspråk för annan undervisning. I den för de allmänna läroverken fastställda organisationsplanen hade givetvis räknats med att lyceerna skulle bereda avlastning av lärjungar för såväl realskola som gymnasium. Om nu i vissa fall lyceelinjer ej komme till stånd, kunde detta komma att medföra behov av en utökning av realskola respektive gymnasium genom upprättande av nya parallellavdelningar. De lärarkrafter, som, på sätt nyss antytts, beräknats för lyceelinjerna men ej komme att tagas i anspråk för detta ändamål, kunde då användas inom realskolan respektive gymnasiet. Hur detta komme att ställa sig i de olika fallen vore givetvis icke möjligt att förutse, och de sakkunniga kunde alltså ej framlägga något förslag i förevarande hänseende. Enligt de sakkunnigas mening borde det tillkomma Kungl. Maj:t att, intill dess organisationsplanen beträffande lyceerna blivit fullt genomförd, efter förslag av skolöverstyrelsen och inom gränserna för de för ändamålet beviljade anslagen fatta erforderliga beslut. Vad sålunda anförts i fråga om de lyceelinjer, vilkas upprättande skulle tills vidare uppskjutas, borde givetvis, därest de linjer, som de sakkunniga ansett böra upphållas, icke kunde på grund av bristande anslutning helt eller delvis vidmakthållas, gälla även beträffande dessa.

Det uppskov med vissa lyceelinjers upprättande, som de sakkunniga funnit önskvärt, borde, framhålla de vidare, vara endast av tillfällig natur. De sakkunniga ansåge frågan om lyceiformens betydelse för vårt högre undervisningsväsen ännu icke avgjord och hade därför nu blott velat föreslå sådana åtgärder, som kunde anses omedelbart påkallade med hänsyn till nuvarande förhållanden. Med hänsyn härtill ansåge de sakkunniga det önskligt, att en viss fast ordning i förevarande hänseende bleve rådande; de sakkunniga tänkte sig därför, att uppskjutandet nu skulle avse en begränsad tid, och förordade, att skolöverstyrelsen senast före utgången av en tid av fem år efter vederbörligt beslut om lyceelinjernas uppskjutande skulle hava att upptaga hela frågan om lyceiorganisationen till provning.

De sakkunniga hava jämväl föreslagit visst villkor för upprättande av lyceum.

Det syntes, säga de sakkunniga, på grund av hittills gjorda erfarenheter tydligt, att föreskrift borde givas därom, att upprättandet av en lyceelinje över huvud borde äga rum endast under förutsättning av att ett visst minimiantal lärjungar godkänts i de vid slutet av vårterminen anställda inträdesprövningarna. Vid bestämmande av detta minimiantal låge det närmast att utgå från det genomsnittliga minimiantal för årsklass, som vore bestämt som villkor för upprätthållandet av kommunal mellanskola och privatläroverk, eller 10. Därest denna siffra skulle anses för hög, erbjöde sig det i nyssnämnda hänseende tidigare gällande minimiantalet, eller 8. Att gå under denna siffra syntes icke vara tillrådligt, helst man vid en så lång och krävande kurs, som ett sexårigt lyceum innebure, givetvis måste förutsätta en viss avgång under lärokursens lopp.

Jag övergår nu till ett omnämnande av de sakkunnigas förslag i fråga om de olika lyceelinjerna.

1. *Nya elementarskolan.* Beträffande detta läroverks organisation anför de sakkunniga, efter att hava redogjort för Kungl. Maj:ts beslut om uppskov med lyceets inrättande, i huvudsak följande:

Av den nu lämnade redogörelsen synes framgå, att en fullständig ombildning av nya elementarskolan till lyceum, på sätt riksdagen beslutit, ej lärers för närvarande kunna genomföras. Men de sakkunniga anse sig icke kunna förorda, att tanken på upprättande av ett lyceum vid läroanstalten i fråga helt uppgives. Dock synes tills vidare en begränsning av antalet lyceelinjer vara tillrådlig. Vid överbäggande av spörsmålet, vilken eller vilka av lyceets linjer som i främsta rummet borde upprättas vid skolan, hava de sakkunniga funnit de starkaste skälen tala för latinlyceet. Som bekant har latinlyceet genom den fastställda undervisningsplanen för de allmänna läroverken fått en utformning, som skiljer detsamma från latingymnasiet, i det att latinets och grekiskans ställning är väsentligt starkare vid latinlyceet än å latingymnasiet. Då nu nya elementarskolan allt fortfarande skall behålla sin natur av försöks- eller provskola, synes det de sakkunniga önskvärt, att den nya latinlyceiformen där får komma till stånd och erfarenheter om densamma kunna inhämtas. De sakkunniga förbise härvid icke, att den nyspråkliga lyceelinjen är av särskilt intresse, enär den är den enda i sitt slag vid våra statsläroverk. Men då de sakkunniga hava för avsikt att i det följande förorda, att det nuvarande gymnasiet tills vidare bibehålles, finna de sakkunniga lämpligast, att försök med nyspråklig linje fortfarande som hittills där anordnas.

Givetvis kan man i fråga om nya elementarskolan ej begränsa dess organisation endast till ett latinlyceum. Det är uppenbart, att man även på annat sätt måste tillgodose den tillströmning av lärjungar till skolan, som är att vänta, liksom det måste tillses, att läroanstalten kan i avvaktan på eventuell ombildning taga vid densamma anställda lärarkrafter i anspråk. Enligt de sakkunnigas mening skulle detta bäst ske genom sådana jämkningar i planen, att vid nya elementarskolan tills vidare funnes en realskola och ett gymnasium. Vad först beträffar realskolan, som hittills i regel omfattat två serier av klassavdelningar, synes den i likhet med realskolan vid övriga högre allmänna läroverk i Stockholm böra i första rummet organiseras med en femårig linje. Även om det av olika skäl kunde anses önskvärt, att vid statens provskola anordnades även en fyraårig realskollinje eller ock en förenad linje av det slag, som de sakkunniga ovan förordat i fråga om vissa läroverk, kunna varken skolans lokaler eller det för läroverket beräknade antalet lärarkrafter medgiva en sådan anordning.

Beträffande åter gymnasiet finna de sakkunniga inga skäl motivera en

ändring i de hittills rådande förhållandena. I enlighet med denna uppfattning skulle gymnasiet alltså fortfarande och tills vidare omfatta fyraårigt latin- och fyraårigt realgymnasium.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang betona, att den av de sakkunniga nu föreslagna anordningen av elementarskolans organisation givetvis ej bör medföra någon rubbning i den möjlighet, skolan hittills haft att där anordna pedagogiska försök liksom att fortsätta redan påbörjade försök.

2. *Lyceilinjén vid högre allmänna läroverket i Malmö:* De sakkunniga anföra om denna linje följande:

Denna lyceilinjé är den enda linje, som hittills kunnat komma till stånd, om än med ett så ringa lärjungantal, att detta ur ekonomisk synpunkt och med hänsyn till möjligheten att vinna en djupare grundad erfarenhet av ifrågavarande skolform måste betecknas som väl lågt. Enligt de sakkunnigas mening bör linjen emellertid fortfarande äga bestånd, dock under förutsättning — i fråga om upprättandet av ny första krets — att de bestämmelser rörande minimiantal lärjungar, som de sakkunniga föreslagit, iakttages. De två serier av klassavdelningar, som hittills upprättats vid läroverket, böra givetvis föras fram i stadgad ordning, ehuru ingendera serien fyller nyssberörda förutsättning.

3. *Lyceilinjerna vid högre latinläroverket och högre realläroverket i Göteborg.* Beträffande dessa linjer anföra de sakkunniga huvudsakligen följande:

De sakkunniga finna lämpligt, att med upprättandet av endera av lyceilinjerna finge anstå. Emellertid anse de sakkunniga det önskligt, att på en ort med så stort lärjungematerial som i Göteborg möjligheterna till anlitande av en skolform sådan som lyceet i viss utsträckning bevaras. Såsom framgår av det förut anförda, hava de sakkunniga förordat latinlyceilinjér i Stockholm och i Malmö. Under sådana omständigheter synes i Göteborg en reallyceilinjé vara att tillråda. Den för realläroverket därstädes bestämda lyceilinjén bör alltså om möjligt komma till stånd, medan upprättandet av latinläroverkets lyceilinjé skulle uppskjutas på samma sätt som de sakkunniga föreslagit i fråga om två lyceilinjér vid nya elementarskolan i Stockholm.

4. *Lyceilinjerna vid högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund.* I fråga om nu nämnda lyceilinjér lyder de sakkunnigas yttrande sålunda:

Lyceilinjerna i Uppsala och Lund hava på grund av bristande tillslutning icke kommit till stånd. Trots energisk upplysningsverksamhet och starkt intresse från läroverkens och deras ledares sida hava vid nämnda läroanstalter endast några få inträdessökande anmält sig. Upprättandet av skolformen i fråga synes därför böra tills vidare uppskjutas.

Sina förslag i avseende på lyceerna sammanfatta de sakkunniga sålunda,

att vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm skall bibehållas en latinlyceilinjé, medan upprättandet av reallyceilinjén och den nyspråkliga lyceilinjén där tills vidare skall uppskjutas;

att vid nya elementarskolan tills vidare skall finnas ett gymnasium, omfattande fyraårigt latingymnasium och fyraårigt realgymnasium, samt en realskola, organiserad med en femårig linje;

att lyceilinjén vid högre allmänna läroverket i Malmö fortfarande skall upprätthållas;

att upprättandet av lyceilinjerna vid högre latinläroverket i Göteborg tills vidare skall uppskjutas;

att lyceilinjerna vid högre realläroverket i Göteborg skall bibehållas;

att upprättandet av lyceilinjerna vid högre allmänna läroverket i Uppsala och lyceilinjerna vid högre allmänna läroverket i Lund tills vidare skall uppskjutas;

att intill dess organisationsplanen beträffande lyceilinjerna blivit fullt genomförd, Kungl. Maj:t skall äga att, efter förslag av skolöverstyrelsen och inom gränserna för de för ändamålet beviljade anslagen, fatta de beslut, som kunna bliva erforderliga med hänsyn därtill, att på grund av att upprättandet av vissa lyceilinjerna uppskjutes, behov kan uppstå av utökning av realskola respektive gymnasium vid vederbörande läroverk genom upprättande av nya parallellavdelningar;

att skolöverstyrelsen skall senast före utgången av en tid av fem år efter det vederbörligt beslut om vissa lyceilinjernas uppskjutande fattats, hava att upptaga hela frågan om lyceiorganisationen till prövning; samt

att första krets av lyceilinjerna må upprättas endast under förutsättning att minst 10 (eventuellt minst 8, se sid. 26 i de sakkunnigas betänkande) lärjungar blivit godkända i de vid slutet av vårterminen anställda inträdesprövningsarna.

Över de sakkunnigas förslag har statskontoret den 28 december 1929 yttrat sig samt skolöverstyrelsen, efter inhämtande av yttranden från läroverkskollegierna vid de allmänna läroverk, vid vilka lyceilinjerna skola upprättas, den 9 januari 1930 avgivit utlåtande.

Statskontoret anför, att då de sakkunnigas förslag till ändringar i den nya skolorganisationen vore av huvudsakligen rent pedagogisk art, statskontoret saknade möjlighet att om förslagen fälla annat omdöme än att, ur de synpunkter statskontoret hade att beakta, intet syntes vara att erinra mot desamma.

Av de av förslaget berörda sex *läroverkskollegierna* hava de vid högre allmänna läroverken i Uppsala och Malmö samt vid högre latinläroverket i Göteborg tillstyrkt de sakkunnigas förslag. Kollegierna vid högre realläroverket i Göteborg och vid nya elementarskolan i Stockholm hava uttalat den meningen, att de lyceilinjerna, som enligt de sakkunnigas förslag skulle upprättas vid nämnda läroanstalter, icke borde komma till stånd. Vad sistberörda läroanstalt beträffar, har läroverkskollegiet därstädes, jämte det kollegiet för sin mening anfört principiella skäl, yttrat, bland annat, följande:

Det bör slutligen och med skärpa framhållas, att det osäkerhetstillstånd, med avseende på nya elementarskolans framtid, vilket varit rådande, allt sedan förslaget angående skolans förändring till lyceum uppkom, i mycket hög grad inverkat till skolans nackdel. Det torde i detta sammanhang knappast behöva erinras om att inträdessökande till läroverket under senare år först sent kunnat få visshet angående antalet klassavdelningar, som för läroverket stå till förfogande. Allmänheten synes under sådana förhållanden ha dragit sig för att sända ungdom till en läroanstalt, om vilken man med säkerhet egentligen icke kan veta annat än det, att densamma skulle ombildas till en ny skoltyp, som redan från början rönt starkt motstånd och om vilken erfarenheten vittnat, att den på de ställen, där den införts, alldeles icke visat någon livskraft. Det är under sådana förhållanden helt naturligt, att allmänheten i främsta rummet vänder sig till de skolor, som — åtminstone i det hela — fort-

sätta efter beprövade linjer. Först om det visat sig omöjligt att i andra läroverk finna inträde, kan nya elementarskolan komma i fråga. Det urval av lärjungar, som på grund härav står nya elementarskolan till buds, är ju kvalitativt sämre. Man frågar sig, huru det i längden skall ställa sig med ett läroverk, som på grund av statsmakternas hållning numera ständigt måste komma i efterhand, då det gäller läroverkets rekrytering. Undervisningsresultaten måste med nödvändighet bli desto sämre, ju lägre lärjungematerials medelstandard blir.

Kollegiet har slutligen hemställt, att den planerade lyceilinjens vid nya elementarskolan inhiberas samt att i överensstämmelse med skolsakkunnigas förslag i övrigt nya elementarskolan organiseras såsom femårig realskola och fyraårigt gymnasium, dock med det antal parallellklasser i realskolan och linjer på gymnasiet, som förhållandena påkalla.

Kollegiet vid högre allmänna läroverket i Lund uttalar sig för upprättandet av lyceilinjens vid läroverket och anför till stöd härför följande:

Kollegiet anser, att — därest en lyceilinjens över huvud skall förekomma — Lunds läroverk framför alla andra i södra Sverige bör utrustas med en sådan. Läroverket saknar anknytning till folkskolans sjätte klass. Stadens kommunala mellanskola har icke plats ens för alla godkända inträdessökande från staden, än mindre för några från landsbygden. Ynglingar från läroverksområdets landsbygd ha alltså ingen möjlighet att efter genomgången sjätte klass vinna inträde vid läroverket utan privatläsning eller avsevärd försening. Samma skäl ha icke förelegat för inrättande av lyceum i Malmö. Som provårsanstalt skulle Lunds läroverk dessutom vinna i värde, om där även funnes en lyceilinjens.

Emellertid är kollegiet övertygat om att en lyceilinjens icke kan upprättas här, om icke den misstro blir hävd, som fått spridning i samband med felaktiga uppgifter om förbud mot kvarsittning i lyceet, och som ökats, sedan staten vid innevarande läsårs början tagit tillbaka sitt löfte att här upprätta ett lyceum. Det enligt kollegiets mening enda sättet att avlägsna denna misstro är att låta lyceet träda i verksamhet och i praktiken prövas. Detta kan dock knappast ske, om det icke får börja med ett ringa antal elever. Upprätthålles fordran på ett antal godkända inträdessökande av 8 eller 10, kan linjen enligt kollegiets mening aldrig bli verklighet. Ett uppskov på några år kan knappast bringa ändring i detta förhållande.

Skolöverstyrelsen anför i förevarande fråga huvudsakligen följande:

Enligt de sakkunnigas förslag skola i fortsättningen lyceilinjens finnas endast vid nya elementarskolan i Stockholm (latin), högre realläroverket i Göteborg (real) och högre allmänna läroverket i Malmö (latin). Överstyrelsen finner den hittillsvarande erfarenheten mycket avgjort peka därhän, att någon nämnvärd anslutning icke kan för närvarande påräknas till någon av dessa lyceilinjens. I Göteborg har ännu ingen enda sökande anmält sig till inträde å lyceum, och i Stockholm har antalet hittills godkända inträdessökande under två år utgjort sammanlagt 1. Vad särskilt nya elementarskolan i Stockholm beträffar, vore det högeligen önskvärt för detta läroverk med hänsyn till dess brännande byggnadsfråga och de av speciella omständigheter föranledda tämligen höga terminsavgifterna att med det snaraste erhålla en definitiv lösning av sin organisationsfråga och överstyrelsen befarar, att ett bibehållande av en lyceilinjens vid detta läroverk endast kommer att förlänga det osäkerhetstillstånd, i vilket läroverket alltsedan skolreformen befunnit sig. Men då de skäl, som föranlett 1927 års riksdags beslut om inrättande av lyceer, å ingen

ort böra äga större giltighet än i Stockholm med dess stora lärjungematerial, synes det icke möjligt att utesluta Stockholm från försöken, därest dessa skola fortsättas i Göteborg och Malmö. Av vissa skäl kan rekryteringen till lyceerna från och med innevarande år också tänkas komma i ett annat och måhända något gynnsammare läge, och det synes därför mindre lämpligt att redan nu helt avbryta försöken. Under sådana förhållanden finner sig överstyrelsen, ehuru med stor tvekan, böra tillstyrka de sakkunnigas förslag i vad de röra fortsatta försök med lyceilinjor vid ovannämnda tre läroverk.

Såsom villkor för inrättande av lyceum bör emellertid gälla, att antalet godkända inträdessökande är tillräckligt stort för att ekonomiskt försvara upprätthållandet av sådan linje. De sakkunniga hava därvid föreslagit 10, eventuellt 8 såsom minimiantal. Med hänsyn icke minst till nödvändigheten därav, att frågan om lyceilinjers inrättande är avgjord i god tid före nästkommande läsårs början och att man alltså måste utgå från antalet i *vårterminens* inträdesprövningar godkända, synes minimisiffran böra bestämmas till den lägre av de sakkunnigas alternativt föreslagna, d. v. s. 8.

Av skäl, som framgå av vad redan anförts, bör emellertid det slutgiltiga avgörandet av lyceiinstitutionens förekomst icke uppskjutas längre än som är oundgängligen nödvändigt. De sakkunniga föreslå därför, att skolöverstyrelsen skall senast före utgången av en tid av fem år efter det vederbörligt beslut om vissa lyceilinjers uppskjutande fattats, hava att upptaga hela frågan om lyceiorganisationen till prövning. Överstyrelsen vill ifrågasätta, huruvida det verkligen skall anses nödvändigt att fixera så lång övergångstid. En tid av sammanlagt fem år borde enligt överstyrelsens mening vara tillräcklig för att möjliggöra ett tillförlitligt slutomdöme, och överstyrelsen vill därför ifrågasätta, att den föreslagna övergångstiden begränsas till ytterligare tre år.

Överstyrelsen biträder vad de sakkunniga föreslagit i fråga om nya elementarskolans organisation tills vidare i övrigt samt föreslår dessutom, att vid högre allmänna läroverken i Lund och Uppsala samt högre latinläroverket i Göteborg må tills vidare inrättas ytterligare en parallellavdelning av det fyraåriga latینگymnasiet.

Skulle under något läsår en avdelning av en lyceilinja vid nya elementarskolan i Stockholm, högre realläroverket i Göteborg och högre allmänna läroverket i Malmö icke komma till stånd av brist på tillräckligt antal elever, synes det böra bero på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida annan linje inom realskolan eller gymnasiet och i så fall vilken skall i stället under ifrågasvarande år upprättas.

Departements-
chefen.

Lyceet är en skolform, som under diskussionen angående läroverksreformen från olika håll framhållits såsom värd att bli förhållande för ett försök. Ehuru byggande på avslutad folkskola komme det sexåriga lyceet icke att för lärjungarna förlänga vägen till studentexamen. Redan av detta skäl synes denna skolform vara värd beaktande. Därtill kommer, att den väg fram till studentexamen, som lyceiformen erbjuder och som icke avbrytes av en realexamen, möjliggör en läggning av kurserna i vissa ämnen, som för lärjungarna är gynnsammare än den, som kan åstadkommas i ett vanligt allmänt läroverk. Detta gäller framför allt de klassiska språken. Å andra sidan förutsätter lyceiformen ett i vissa avseenden valt lärjungematerial för att icke bli för betungande.

Nu har det emellertid visat sig, att de av riksdagen år 1927 beslutade lyceerna ej vunnit önskvärd anslutning. Då de för närvarande måste anses

hava karaktären av försöksform, hava de efter min mening bestämts till upprättande på för många platser. På sätt jag i mitt förut omnämnda anförande till statsrådsprotokollet den 5 juli 1929 antytt, har det syntts mig, att en inskränkning i lyceernas förekomst borde göras, åtminstone temporärt. Det sätt, varpå de sakkunniga löst frågan, är enligt min mening lämpligt. Det innebär icke någon definitiv ändring, endast uppskov med vissa lyceelinjers upprättande samt ett fixerande av vissa förutsättningar för de övrigas igångsättande. En sådan anordning bereder möjlighet till prövning av lyceiformens lämplighet och ger tillfälle att erfara, i vad mån densamma har förmåga att draga till sig lärjungar och således fyller ett behov. Man bör således, synes det mig, se tiden an och icke nu vidtaga några åtgärder av definitiv natur.

Läroverkskollegierna vid nya elementarskolan i Stockholm och högre realläroverket i Göteborg hava ansett, att någon lyceilinj vid sagda läroanstalter över huvud icke vidare bör ifrågasättas. Då jag emellertid finner de sakkunnigas förslag i denna punkt väl motiverat och skolöverstyrelsen biträtt det samma, saknar jag anledning att avvika från sakkunnigförslaget. Läroverkskollegiet vid högre allmänna läroverket i Lund anser av skäl, som i och för sig synas mig beaktansvärda, att lyceilinj vid sagda läroverk icke bör, såsom de sakkunniga föreslagit, för närvarande nedläggas. Då emellertid linjen, efter vad kollegiet förutsätter, icke synes kunna bringas till stånd, därest icke det av de sakkunniga föreslagna minimiantalet lärjungar finge underskridas, finner jag mig med hänsyn till de ekonomiska konsekvenser, en dylik anordning skulle få, och särskilt i betraktande av den omständigheten, att vid läroverket i den närbelägna staden Malmö en lyceilinj redan nu upprätthålles med ett mycket ringa antal lärjungar, böra även i denna punkt avsluta mig till de sakkunnigas förslag.

Jag anser mig alltså böra tillstyrka förslag till riksdagen i överensstämmelse med de sakkunnigas av mig nyss återgivna förslag. Vad beträffar de av de sakkunniga alternativt ifrågasatta minimisiffror, som böra uppställas som villkor för lyceelinjes upprättande, finner jag i likhet med skolöverstyrelsen och på de av överstyrelsen anförda skälen siffran 8 lämpligen böra i detta avseende fastställas.

Skolöverstyrelsen har i sitt yttrande ifrågasatt, att det skulle tillkomma överstyrelsen att inom förloppet av tre år — i stället för som de sakkunniga föreslagit inom förloppet av fem år — efter det vederbörligt beslut fattats om vissa lyceelinjers uppskjutande, upptaga frågan om lyceiorganisationen till prövning. Då det ur flera synpunkter är angeläget, att de berörda läroverken så snart som möjligt få klarhet i sin organisationsfråga, och då tillräcklig erfarenhet rörande förutsättningarna för upprättande av sexåriga lyceer på ifrågavarande orter synes kunna vinnas på kortare tid än de sakkunniga föreslagit, anser jag i likhet med skolöverstyrelsen övergångstiden kunna begränsas till tre år.

Beräkningen av vederbörande anslag å riksstaten.

1. De allmänna läroverken.

Nya ordinarie lärartjänster m. m. Vid anmälan den 3 januari 1930 inför Kungl. Maj:t av de anslagsbehov under riksstatens åttonde huvudtitel, vilka borde föreläggas riksdagen, erinrade jag under punkt 147 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag därom, att under de tre senaste åren det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken blivit väsentligt höjt och att anslagshöjningarna huvudsakligen föranletts av 1927 års riksdags beslut angående omorganisation av det högre skolväsendet, vilket beslut beräknats komma att under ett antal år framåt medföra ökat behov av ordinarie lärarkrafter och således en fortgående ökning av anslagsbehovet under denna anslagstitel. I avseende å det belopp, varmed anslaget av denna anledning borde höjas med ingången av budgetåret 1930/1931, hade skolöverstyrelsen verkställt utförliga beräkningar. Med hänsyn till de nya flickläroverk, rörande vilka proposition sedermera komme att för riksdagen framläggas, kunde anslagsbeloppet då ej definitivt bestämmas. Verkställda beräkningar gäve emellertid vid handen, att den erforderliga ökningen då kunde uppskattas till 587,900 kronor.

I enlighet med min hemställan beslöt Kungl. Maj:t att föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, beräkna en höjning av det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med nämnda belopp.

Vad först beträffar de av 1927 års riksdags beslut angående omorganisation av det högre skolväsendet föranledda höjningarna i nu ifrågavarande anslag har skolöverstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1929 i huvudsak anfört följande:

Antalet ordinarie rektors- och ämneslärarbefattningar vid de allmänna läroverken, för vilka under *budgetåret 1928—1929* anslag var beviljat, utgjorde 1,331, varav 102 rektors-, 305 lektors-, 826 adjunkts- och 98 ämneslärarinnetjänster. På de allmänna läroverkens stat voro emellertid samma budgetår endast uppförda 1,316 ordinarie tjänster, nämligen 98 rektors-, 298 lektors-, 826 adjunkts- och 94 ämneslärarinnebefattningar. De 15 befattningar — 4 rektors-, 7 lektors- och 4 ämneslärarinnetjänster —, som sålunda icke blevo tagna i anspråk under budgetåret 1928—1929, hade av riksdagen beviljats för de 4 då ännu icke upprättade högre flickläroverken.

Nyssnämnda antal av riksdagen beviljade ordinarie ämneslärarbefattningar vid de allmänna läroverken var exakt det, som överstyrelsen i sin skrivelse den 21 november 1927 med plan över lärarbehovet vid de allmänna läroverken 1 juli 1927—30 juni 1937 angivit som behövt för budgetåret 1928—1929 med allenast det undantaget, att, på grund av riksdagens skrivelse nr 286:3/1928 och Kungl. Maj:ts brev den 24 augusti 1928, adjunktstjänsterna voro 6 fler och ämneslärarinnebefattningarna 10 färre än i sagda skrivelse beräknats.

För *budgetåret 1929—1930* hade av 1927 års riksdag liksom av överstyrelsen i dess skrivelse den 21 november 1927 beräknats sammanlagt 1,449 ordinarie ämneslärarbefattningar. På grund framför allt av uppskovet med inrättande av de beslutade flickläroverken begärde överstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 augusti 1928 emellertid endast anslag till 1,430 befattningar, varav *110 rektors-, 316 lektors-, 857 adjunkts- och 147 ämneslärarinnebefattningar*. Kungl. Maj:t gjorde framställning till 1929 års riksdag i enlighet med detta förslag, vilket, i vad det rörde antalet befattningar, av riksdagen lämnades utan erinran.

Den ökning i antalet befattningar, som belöper sig på budgetåret 1929—1930 i förhållande till det för föregående år beviljade, utgör sålunda 8 rektorstjänster (vid förstatligade kommunala mellanskolor), 11 lektorstjänster, 31 adjunktstjänster (därav 15 vid de äldre läroverken och 16 vid förstatligade kommunala mellanskolor) samt 49 ämneslärarinnetjänster (därav respektive 32 och 17 vid nyssnämnda båda slag av skolor) eller sammanlagt 99 befattningar. Samtliga dessa tjänster hava inrättats genom beslut av Kungl. Maj:t den 16 maj, 31 maj och 14 juni 1929 och bliva sålunda tagna i anspråk under löpande budgetår.

För *budgetåret 1930—1931* beräknade 1927 års riksdag 118 rektorstjänster, 345 lektors-, 908 adjunkts- och 232 ämneslärarinnetjänster eller tillhopa 1,603 befattningar, vilket innebar en ökning av det av samma riksdag för 1929—1930 beräknade antalet med 154 befattningar. Överstyrelsen har underkastat frågan om lärarbehovet för 1930—1931 förnyad prövning och därvid funnit vissa modifikationer erforderliga eller önskvärda särskilt med hänsyn dels till inrättande av nya ämneslärarinnetjänster vid de gamla läroverken dels till inrättande av nya ordinarie befattningar vid de under ombildning stående kommunala mellanskolorna. Vid nedanstående översikt över behovet av nya ordinarie ämneslärartjänster behandlar överstyrelsen först de gamla läroverken, inklusive de nyinrättade flickläroverken, därefter de förstatligade kommunala mellanskolorna.

Vid de gamla läroverken, inklusive de nyinrättade flickläroverken erfordras, på grund av uppskovet med inrättande av ytterligare nya flickläroverk utöver de av 1927 års riksdag beslutade, *inga nya rektorstjänster*. I fråga om *lektorstjänster* beräknades i överstyrelsens skrivelser den 21 november 1927 med plan angående lärarbehovet under omorganisationstiden, att i och med början av läsåret 1930—1931 skulle inrättas 24 nya sådana befattningar samt indragas 1. Någon ändring i denna plan anser sig överstyrelsen icke hava anledning att ifrågasätta. Visserligen torde av de redan för läsåret 1929—1930 beviljade 4 nya lektorstjänsterna för högre allmänna läroverken för flickor i Malmö och Hålsingborg några icke komma att under läsåret besättas utan uppehållas med vikarier å tills vidare vakanssatta tjänster. Men även om elevantalet under det första året av dessa läroverks verksamhet icke å gymnasiet blivit tillräckligt stor för att nödvändiggöra särsläsnings för latin- och realringarna, torde man icke våga därav sluta, att så skall bli fallet även nästkommande år, då de nya studiemöjligheterna hunnit bliva mer bekanta. Vad dessa läroverks nuvarande ring 1 beträffar, inträder i och med nästa läsår differentieringen, som gör det omöjligt att i förväg exakt beräkna antalet lästimmor. Överstyrelsen anser sig alltså böra räkna därmed, att det för läsåret 1930—1931 beräknade behovet av lärarkrafter också kan komma att visa sig föreligga, varför överstyrelsen föreslår, att 2 nya lektorstjänster då inrättas även vid vart och ett av de nya flickläroverken i Malmö och Hålsingborg, och att alltså sammanlagt inrättas *23 nya lektorstjänster* (24—1).

I meromnämnda plan hade överstyrelsen för budgetåret 1930—1931 beräknat, att 10 nya *adjunktstjänster* skulle inrättas, därav 4 vid de nya flickläroverken och 1 vid vart och ett av läroverken i Uppsala, Eksjö, Uddevalla, Skövde

och Ämål samt vid Göteborgs latinläroverk, samt att 9 adjunktstjänster skulle indragas, nämligen 1 vid vart och ett av läroverken å Östermalm i Stockholm samt i Hälsingborg, Norrköping, Växjö, Kalmar, Skara, Falun, Härnösand och Filipstad, att alltså antalet adjunktsbefattningar skulle under budgetåret ökas med 1. Med hänsyn till uppskovet med de 4 flickläroverken synas emellertid 5 adjunktstjänster vilka beräknats böra vara inrättade före de 4 nyssnämnda adjunktstjänsterna, i stället böra med ingången av sagda budgetår inrättas vid dessa. Å andra sidan anser sig överstyrelsen icke nu böra föreslå någon ny adjunktstjänst vid högre allmänna läroverket i Uppsala, såsom i sagda plan beräknats, med hänsyn till det uppskov, som Kungl. Maj:t medgivit med inrättande av lyceum vid ifrågavarande läroverk. Den indragning av en adjunktstjänst vid högre allmänna läroverket i Norrköping och det inrättande av en adjunktstjänst vid högre latinläroverket i Göteborg, vilka i planen beräknats skola äga rum den 1 juli 1930, hava redan verkställts, i det Kungl. Maj:t den 1 mars 1929 beslutat, att en adjunktstjänst vid högre allmänna läroverket i Norrköping skulle från och med den 1 juli 1929 tilldelas högre latinläroverket i Göteborg. En adjunktstjänst vid samrealskolan i Ämål, som beräknats nyinrättad från och med budgetåret 1930—1931, har av Kungl. Maj:t den 16 maj 1929 beslutats skola inrättas från och med den 1 juli 1929. Av de i planen ifrågasatta adjunktstjänsterna vid de gamla läroverken återstå under sådana förhållanden till nyinrättande endast 1 vid vart och ett av läroverken i Eksjö, Uddevalla och Skövde, sammanlagt 3, varjämte överstyrelsen föreslår 5 adjunktstjänster vid de nya flickläroverken, sammanlagt 8. Av de i planen ifrågasatta indragningarna skulle på samma sätt återstå 8.

Emellertid måste, med hänsyn till riksdagens beslut av år 1928 angående tills vidare ändrad proportion av antalet adjunks- och ämneslärarinnetjänster vid samläroverk, frågan om nya adjunktstjänster ses i samband med frågan om nya ämneslärarinnetjänster. Enligt överstyrelsens plan av den 21 november 1927 skulle vid ifrågavarande läroverk med ingången av budgetåret 1930—1931 inrättas 45 nya ämneslärarinnetjänster, därav 4 vid de nya flickläroverken. Såsom en följd av det senare inrättandet av dessa bliva dock inga nya ämneslärarinnetjänster vid de nya flickläroverken nu erforderliga. Av de återstående 41 tilltänkta nya tjänsterna torde enligt nyssnämnda riksdagsbeslut en del böra utbytas mot adjunktstjänster. Överstyrelsen finner det därvid så mycket mer önskvärt, att inrättandet av de återstående nya ämneslärarinnetjänsterna icke forceras, som verkningarna av omorganisationen på lärarinnebeståndet vid privatläroverken först något senare torde komma att visa sig, varför en viss reserv av sådana tjänster torde böra finnas tillgänglig för överflyttning av vid enskilda skolor anställda och till ämneslärarinnetjänster behöriga lärarinnor, som genom omorganisationen gå förlustiga sina nuvarande platser. I enlighet med denna princip och under iakttagande av 1928 års riksdags beslut, att proportionen mellan adjunkter och ämneslärarinnor icke förskjutes utanför den ram, som finnes angiven i Kungl. Maj:ts proposition till 1928 års riksdag, nr 231, sid. 21, föreslår därför överstyrelsen, att av de ämneslärarinnetjänster, som enligt överstyrelsens plan av den 21 november 1927 tänkts skola inrättas från och med ingången av läsåret 1930—1931 endast en del då inrättas, medan andra utbytas mot adjunktstjänster och en annan del slutligen ställes på framtiden och icke nu inrättas vare sig som adjunks- eller ämneslärarinnetjänster. Efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall föreslår överstyrelsen sålunda, att det tilltänkta inrättandet av 1 ämneslärarinnetjänst uppskjutes i fråga om högre allmänna läroverken i Strängnäs, Eksjö, Växjö, Kalmar, Visby, Kristianstad, Skara, Skövde, Falun och Härnösand samt samrealskolorna i Mariestad, Kristinehamn och Arvika, sammanlagt 13 tjänster, att 1 adjunktstjänst inrättas i stället för 1 äm-

neslärarinnjetjänst vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Södertälje, Nyköping, Eskilstuna, Eksjö, Västervik, Ystad, Landskrona, Vänersborg, Skara, Skövde, Hudiksvall, Umeå och Luleå samt samrealskolan i Lidköping sammanlagt 14 tjänster, samt att 1 ämneslärarinnjetjänst redan nu inrättas vid vart och ett av högre allmänna läroverken i Strängnäs, Kalmar, Karlskrona, Halmstad, Uddevalla, Gävle, Hudiksvall, Sundsvall och Östersund samt samrealskolorna i Enköping, Oskarshamn, Karlshamn, Varberg och Söderhamn, sammanlagt 14 tjänster. Å andra sidan hade, såsom redan framhållits, 8 — ursprungligen 9 — adjunktstjänster beräknats till indragning eller förflyttning, nämligen 1 tjänst vid vardera av högre allmänna läroverken å Östermalm i Stockholm, i Hälsingborg, Växjö, Kalmar, Skara, Falun, Härnösand samt samrealskolan i Filipstad. Genom nyssnämnda åtgärder bliva dessa indragningar eller förflyttningar emellertid icke erforderliga i fråga om läroverken i Växjö, Kalmar, Skara, Falun och Hudiksvall, vadan endast 3 indragningar av adjunktstjänster behöva förekomma, vilka samtliga kunna ske i samband med nuvarande innehavares avgång från tjänsten.

Överstyrelsen anser sig icke böra för närvarande föreslå indragning av någon adjunktstjänst vid högre allmänna läroverket i Linköping, då överstyrelsen har anledning förmoda, att dubbling av den femklassiga realskolelinjen vid ifrågavarande läroverk med största sannolikhet kommer att visa sig erforderlig.

Vid de gamla läroverken, inklusive de nyinrättade flickläroverken, föreslår överstyrelsen alltså inrättande av sammanlagt *19 nya adjunktstjänster* ($8 + 14 - 3$) samt *14 nya ämneslärarinnjetjänster*.

När det gäller att avväga anslagsbehovet för såväl ordinarie som extra ordinarie lärare vid de under ombildning till samrealskolor stående kommunala mellanskolorna, vilka skolor för budgetåret 1930—1931 uppgå till ett antal av 37, synes först och främst den omständigheten böra beaktas, att 13 av dessa skolor med ingången av sagda budgetår äro i sin helhet förstatligade. Då för närvarande i överensstämmelse med kungörelsen nr 496/1927 mom. B 2 rektorsbefattningen vid samrealskolan innehaves av rektorn vid den kommunala mellanskolan och denne tillika först av de vid skolan anställda ordinarie lärarna överförs som adjunkt i statstjänst vid samrealskolan men avlönas som rektor enligt därför under övergångstiden särskilt gällande bestämmelser, kunna rektorstjänsten och rektorns adjunktstjänst under övergångstiden sägas utgöra en enhetlig tjänst, som budgetärt betecknas som rektorstjänst. I och med skolans fullständiga förstatligande måste emellertid nytt rektorsförordnande ske. Skulle därvid ny rektor komma att förordnas, kvarstår förutvarande rektorn i sin egenskap av adjunkt, men då hans befattning förut i budgeten upptagits icke som adjunkts- utan som rektorstjänst, tillkommer i så fall i själva verket en ny adjunktstjänst vid skolan. Skulle åter förutvarande rektorn erhålla förordnande som rektor vid den färdigbildade samrealskolan, måste uppenbarligen med hans adjunktstjänst förfaras i enlighet med bestämmelserna i läroverksstadgan § 174, och man måste alltså även i så fall räkna med tillkomsten av en ny adjunktstjänst, vare sig denna sedan av Kungl. Maj:t provas böra i vanlig ordning tillsättas eller tills vidare vakanssätts eller eventuellt överförs till annat läroverk. För de 13 ifrågavarande skolorna skulle sålunda redan i och med de nya rektorsförordnandena tillkomma 13 nya adjunktstjänster, och enligt preliminär beräkning av överstyrelsen skulle samtliga dessa tjänster också bliva erforderliga vid ifrågavarande skolor. Vad i övrigt beträffar behovet av nya ordinarie ämneslärare vid denna grupp av under ombildning stående skolor, har överstyrelsen utgått från det antal klassavdelningar, som enligt 1927 års riksdags beslut — riksdagens skrivelse nr 262, sid. 189 — och Kungl. Maj:ts cirkulär den 22 december 1927 beräknas som det slutliga. Emel-

Iertid har överstyrelsen vid förnyad prövning av frågan funnit det ovisst eller rentav osannolikt beträffande åtskilliga av dessa skolor, att det slutliga antalet klassavdelningar blir det däri förutsatta. Det torde i intet fall bli större, men väl i åtskilliga fall mindre. Överstyrelsen har därför ansett en viss försiktighet tillräddig i fråga om inrättande av nya ordinarie tjänster och anser, att det mera ovissa behovet tills vidare bör tillgodoses med extra ordinarie och timlärare. Utöver de nyss föreslagna 13 nya adjunktstjänsterna anser sig överstyrelsen sålunda tills vidare endast böra föreslå 1 ny adjunktstjänst vid vardera av samrealskolorna i Katrineholm, Trollhättan och Sollefteå, 2 ämneslärarinnetjänster vid Lidingö samrealskola samt 1 ämneslärarinnetjänst vid vardera av samrealskolorna i Motala, Hässleholm, Höganäs, Karlskoga och Boden. Av dessa äro ämneslärarinnetjänsterna vid Lidingö och Karlskoga samrealskolor avsedda att tillsättas genom överflyttande i statstjänst i vanlig ordning av vid den kommunala mellanskolan redan anställda ordinarie ämneslärarinnor, övriga ämneslärarinnetjänster att nytillsättas. Vad särskilt beträffar Lidingö samrealskola, föreligger egentligen behov av nya adjunks- och ämneslärarinnetjänster, men då det gäller överförande i statstjänst av vid en skola redan anställda lärare, torde den av riksdagen fastställda proportionen mellan adjunks- och ämneslärarinnetjänster icke böra alltför strikt upprätthållas vid själva övergången, utan, såsom överstyrelsen föreslagit i sin skrivelse den 24 oktober 1927, förhållandet böra regleras vid framdeles inträffande ledigheter. Av samma skäl har överstyrelsen icke föreslagit någon ny ämneslärarinnetjänst vid kommunala mellanskolan i Sollefteå, utan i stället två adjunktstjänster — en tredje (ev. två) ordinarie manliga ämneslärare vid denna skola synes det däremot bli nödvändigt att i samband med överförandet i statstjänst förflytta till annat läroverk. Därest Kungl. Maj:t och riksdagen skulle ansluta sig till ovan gjorda förslag angående nya ordinarie ämnesläartjänster vid meromnämnda 13 skolor, skulle detta innebära, att tills vidare inrättas ett med 8 minskat antal av ordinarie tjänster vid dessa läroverk jämfört med det antal, som ligger till grund för 1927 års riksdags kostnadsberäkningar. Såsom framgår av tabell 2, beräknar överstyrelsen en motsvarande ökning i antalet extra ordinarie lärare, dock att även det antal extralärare, som beräknades i nyssnämnda kostnadsöverslag, torde kunna reduceras med 1, enär samrealskolan i Karlskoga på sin höjd endast i en klass torde komma att omfatta dubbla avdelningar.

Vid återstående under utbildning till samrealskolor stående kommunala mellanskolor föreslår överstyrelsen, att 8 nya rektorstjänster inrättas, nämligen vid samrealskolorna i Söderköping, Sölvesborg, Simrishamn, Hörby, Laholm, Avesta, Ludvika och Sandviken, vilkas förstättligande är avsett taga sin början med budgetåret 1930—1931, 8 nya adjunktstjänster, nämligen 1 vid var och en av samrealskolorna i Ljungby, Mönsterås, Eslöv, Lysekil, Vara, Säffle, Bollnäs och Ström, samt 9 ämneslärarinnetjänster, 1 vid var och en av samrealskolorna i Eslöv, Vaxholm, Mjölby, Tranås, Tomelilla, Anderslöv, Ulricehamn, Mora och Nederkalix. I samtliga dessa fall gäller det överförande i statstjänst av vid den nuvarande kommunala mellanskolan anställda ordinarie lärare utom i fråga om 1 adjunktstjänst vid samrealskolan i Eslöv, vilken överstyrelsen föreslår till nyinrättande.

Överstyrelsen föreslår sålunda, att vid de under utbildning till samrealskolor stående kommunala mellanskolorna inrättas sammanlagt 48 nya tjänster, därav 8 rektors-, 24 adjunks- och 16 ämneslärarinnetjänster.

Vid samtliga allmänna läroverk skulle alltså för budgetåret 1930—1931 tillkomma följande nya befattningar: 8 rektorstjänster, 23 lektorstjänster, 43 adjunktstjänster och 30 ämneslärarinnetjänster, eller tillsammans 104 befattningar.

Den ordinarie lärarpersonalen vid de allmänna läroverken skulle under arbetsåret 1930—1931 sålunda komma att utgöra **118 rektorer, 339 lektorer, 900 adjunkter och 177 ämneslärarinnor**, och samtliga dessa 1,534 lärarkrafter beräknas under samma tid komma att bli tagna i anspråk.

Motsvarande antal lärarkrafter skulle enligt överstyrelsens plan den 21 november 1927 utgöra 1,570, nämligen 118 rektors-, 345 lektors-, 876 adjunkts- och 231 ämneslärarinnetjänster. Att det slutliga antalet blivit lägre och att vissa förskjutningar inträtt, beror huvudsakligen, såsom redan framhållits, dels på det senare inrättandet av flickläroverken, dels på riksdagens beslut år 1928 angående ändrad proportion mellan manliga och kvinnliga lärare, dels slutligen på en viss återhållsamhet vid inrättande av nya tjänster både vid en del samläroverk och vid de med budgetåret 1930—1931 fullt förstatligade kommunala mellanskolorna.

För åskådligghetens skull lämnas följande översikt.

Översikt över antalet ordinarie befattningar vid de allmänna läroverken.

	Rek- torer	Lek- torer	Adjunk- ter	Ämnes- lärarin- nor	Summa
<i>1928—1929.</i>					
Av 1927 års riksdag beräknade	102	305	824	117	1,348
» 1928 » » »	102	305	820	108	1,335
På läroverkens stat upptagna	98	298	826	94	1,316
<i>1929—1930.</i>					
Av 1927 års riksdag beräknade	110	325	853	161	1,449
» 1929 » » »	110	316	857	147	1,430
<i>1930—1931.</i>					
Av 1927 års riksdag beräknade	118	345	908	232	1,603
Enligt överstyrelsens beräkning s. 318 i 1928 års statsverksproposition, 8:e huvudtiteln	118	345	876	231	1,570
Enligt överstyrelsens nu framlagda förslag	118	339	900	177	1,534

Den kostnad, som den av överstyrelsen föreslagna utökningen av lärarpersonalen vid de allmänna läroverken med 8 rektorstjänster, 23 lektorstjänster, 43 adjunktstjänster och 30 ämneslärarinnetjänster medför, skulle, såsom bifogade tabell 3 närmare utvisar, uppgå till **464,400 kronor**. Däri är även inräknad den ökning, som enligt därför gällande grunder erfordras för ökat arvode till vissa första lärarinnor samt för arvode till tillsyningslärare vid vissa nya läroverk. Däremot är däri icke inräknad någon ökning av det anslagsbelopp på 11,200 kronor, vilket av de båda senaste årens riksdagar beviljats till adjunktskompetenta ämneslärarinnor, och vilket torde bli alldeles otillräckligt, då för närvarande rentav de flesta av de sökande till ämneslärarinnetjänster äro adjunktskompetenta. Överstyrelsen har icke verkställt någon exakt beräkning av antalet adjunktskompetenta och icke adjunktskompetenta bland för närvarande anställda ämneslärarinnor och kan naturligtvis icke yttra sig om förhållandena i detta avseende under arbetsåret 1930—1931, men det torde snarare vara en låg än hög beräkning, om överstyrelsen utgår från att $\frac{1}{3}$ eller omkring 60 av de ifrågasatta 177 ämneslärarinnetjänsterna under budgetåret 1930—1931 komma att äga adjunktskompetenta innehavare. Då skillnaden i avlöning utgör 800 kronor, skulle detta nödvändiggöra ett anslag av 48,000 kronor, men härifrån torde kunna avgå c:a 12,000 kronor, vilka utgöra minskning i anslaget till avlöning av adjunkter på grund därav, att vissa adjunkter vid förstatligade kommunala mellanskolor icke äga full adjunktskompetens och därför avlönas enligt en något lägre skala. Överstyrelsen vill alltså ifrågasätta en höjning av anslaget

till adjunktskompetenta ämneslärarinnor med allenast 24,800 kronor. Den sammanlagda ökningen av anslaget till avlöning åt ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken skulle alltså uppgå till 489,200 kronor.

Departement-
chefen.

Mot den av skolöverstyrelsen föreslagna utökningen av lärarpersonalen vid de allmänna läroverken med 8 rektorstjänster, 23 lektorstjänster, 43 adjunkts-tjänster och 30 ämneslärarinnetjänster har jag intet att erinra. De av överstyrelsen nu gjorda beräkningarna angående behovet av nya ordinarie lärartjänster synas vara gjorda med nödig försiktighet och väl överensstämmande med de grunder, som i detta hänseende godkänts av de båda senaste årens riksdagar. Jag vill dock redan i detta sammanhang framhålla, att då överstyrelsen för budgetåret 1930/1931 räknat med 69 ordinarie lärartjänster mindre än vad 1927 års riksdag beräknade, detta helt naturligt kommer att medföra ett ökat behov av extralärare.

Den sammanlagda ökningen av anslaget till avlöning åt ordinarie ämneslärare skulle enligt överstyrelsens förslag uppgå till 489,200 kronor. Huru man kommer till detta belopp framgår av följande översikt:

Nya tjänster:

8 rektorstjänster à 5,200	kr. 41,600: —
23 lektorstjänster à 5,800	» 133,400: —
43 adjunktstjänster à 4,300	» 184,900: —
30 ämneslärarinnetjänster à 2,800	» 84,000: —
8 tillsyningslärare à 200	» 1,600: —
Fortskridande ökning av arvoden åt rektorer	» 11,600: —
» » » » » tillsyningslärare	» 7,300: —
Höjning av anslaget till ämneslärarinnor med adjunktskompetens	» 24,800: —
Summa kr. 489,200: —	

Utom nu omförmälda anslagsökning erfordras en höjning av anslaget med hänsyn till de av mig framlagda förslagen om upprättande av ett högre flickläroverk i Örebro och av flickrealskolor i Linköping och Borås samt för ombildning av gymnasierna vid de allmänna läroverken i Linköping och Borås till samgymnasier. Den härför erforderliga kostnadsökningen, som enligt kostnadsberäkningen sid. 45 skulle belasta reservationsanslaget, nämligen avlöning åt 3 rektorer och 1 ämneslärarinna samt arvode åt 3 tillsyningslärare och 2 kvinnliga sakkunniga, uppgår till 24,100 kronor.

I enlighet med vad sålunda anförts skulle en höjning av reservationsanslaget till de allmänna läroverken med (489,200 + 24,100) 513,300 kronor vara erforderlig.

En ytterligare ökning av detta anslag är emellertid av behovet påkallad med anledning därav att både 1928 och 1929 års riksdag med hänsyn till förefintliga besparingar å anslaget beslutat något mindre höjning däri än som motiverats av antalet nyinrättade tjänster. Med hänsyn till förefintliga besparingar å anslaget beslöt sålunda 1928 års riksdag att för inrättande av nya ordinarie ämneslärartjänster höja reservationsanslaget med endast 275,000 kronor

i stället för med 424,750 kronor, till vilket sistnämnda belopp de verkliga kostnaderna för de då avsedda tjänsterna beräknats. Enligt mina under punkt 148 av 1929 års åttonde huvudtitel framlagda beräkningar skulle vidare för budgetåret 1929/1930 erfordrats en höjning med tillhopa 550,450 kronor för att uppbringa det i riksstaten upptagna reservationsanslaget till sådan storlek, att det, med bortseende från vad som avsetts för andra ändamål, skulle motsvara de för nämnda budgetår för ordinarie lärare beräknade utgifter, som vore av beskaffenhet att böra bestridas av detta anslag. På grund av en väntad besparing för budgetåret 1928/1929 av 81,800 kronor — uppkommen därigenom att vissa för de högre flickläroverken avsedda lärarlöner icke beräknades komma att disponeras — och en vid utgången av budgetåret 1927/1928 förefintlig reservation å anslaget av 262,815 kronor 39 öre ansåg jag emellertid, att anslagsökningen kunde begränsas till 420,000 kronor, vilket sålunda innebar, att ett belopp av (550,450 — 420,000) 130,450 kronor skulle bestridas av tillgängliga reservationer å anslaget.

I skrivelse den 26 april 1929, nr 8 A, anförde emellertid riksdagen under punkt 140, att riksdagen icke kunde finna den sålunda föreslagna anslagsökningen i dess helhet behövlig. Förefintliga och eventuellt blivande besparingar å anslaget syntes riksdagen kunna beräknas till så betydande belopp, att en höjning av anslaget med 400,000 kronor förefölle riksdagen fullt tillräcklig.

Detta riksdagens beslut innebar sålunda, att för här ifrågakvarande ändamål under budgetåret 1929/1930 ett belopp av (550,450 — 400,000) 150,450 kronor skulle bestridas av å anslaget tillgängliga reservationer.

Vid en beräkning av den för budgetåret 1930/1931 erforderliga anslagshöjningen har man alltså att taga hänsyn jämväl till sistnämnda belopp, med vilket det i riksstaten upptagna anslaget understiger det verkliga behovet. Med hänsyn tagen härtill måste man då beräkna den för nästkommande budgetår erforderliga bruttoförhöjningen av här ifrågakvarande anslagspost till (513,300 + 150,450) 663,750 kronor.

Emellertid torde i detta belopp någon minskning kunna beräknas. Enligt riksräkenskapsverkets budgetredovisning för budgetåret 1928/1929 uppgick reservationen å här förevarande anslag vid utgången av sagda budgetår till 274,914 kronor 59 öre. Enligt vad nyss erinrats, har av denna summa ett belopp av 150,450 kronor beräknats komma till användning under innevarande budgetår. Reservationen å anslaget vid ingången av budgetåret 1930/1931 skulle då uppgå till (274,914: 59 — 150,450: —) 124,464 kronor 59 öre eller i avrundat tal 125,000 kronor. Av detta sålunda tillgängliga belopp finner jag mig kunna räkna med att en summa av 75,000 kronor under budgetåret 1930/1931 användes för här ifrågakvarande ändamål.

Den för de nya ordinarie lärartjänsterna för budgetåret 1930/1931 erforderliga ökningen av reservationsanslaget till de allmänna läroverken skulle i anslutning härtill beräknas till (663,750 — 75,000) 588,750 kronor.

Extra och vikarierande lärare m. m. I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost till arvoden åt extra lärare och

Anslagets storlek.

vikarier samt för oförsedda behov. Denna anslagspost bestämdes av 1918 års riksdag till 250,000 kronor. Härutöver har riksdagen under en lång följd av år å extra stat anvisat särskilda anslag till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken. För budgetåret 1928/1929 anvisade riksdagen för sistnämnda ändamål 562,500 kronor, förutom ett belopp å 77,500 kronor till arvodesförhöjning för vissa extra ordinarie lärare, och för budgetåret 1929/1930 är anslaget upptaget till 516,300 kronor.

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln anförde jag beträffande här ifrågavarande anslag bl. a., att jag hade för avsikt att längre fram för riksdagen framlägga förslag ej endast angående nya flickläroverk utan även rörande vissa förändringar i avseende å tillämpningen av den nuvarande skolorganisationen, vilka förändringar komme att i viss utsträckning inverka på beräkningen av ifrågavarande anslag. Jag hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken m. m. för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra anslag av 878,400 kronor. Kungl. Maj:t biföll denna min hemställan.

Vad då först beträffar den höjning av här ifrågavarande anslagspost, som ej är beroende av förenämnda förslag angående nya flickläroverk eller vissa förändringar i avseende å tillämpningen av den nuvarande skolorganisationen, har skolöverstyrelsen verkställt erforderliga beräkningar och anför därom i skrivelse den 11 november 1929 i huvudsak följande:

Vid sina beräkningar av det för budgetåret 1930/1931 erforderliga anslaget till arvoden åt extra lärare vid de allmänna läroverken har överstyrelsen haft att, bland annat, taga hänsyn till den förändring av antalet undervisningstimmar i gymnasiets båda högsta ringar, som blir en följd av anordningen med dels fasta ämnen dels tillvalsämnen inom denna gymnasiets s. k. differentierade del. Gällande stadga för rikets allmänna läroverk föreskriver i § 9 B, att undervisning i tillvalsämne skall anordnas, om minst 5 lärjungar i ringen eller det lägre antal, som skolöverstyrelsen på grund av särskilda omständigheter må kunna medgiva, anmält sig skola deltaga i denna undervisning.

Under läsåret 1930/1931 kommer undervisning i tillvalsämnena att anordnas i tredje ringen av fyraårigt gymnasium och i andra och tredje ringarna av treårigt gymnasium vid samtliga läroverk, där dessa ringar då finnas upprättade. Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda timplanerna är sammanlagda antalet undervisningstimmar i samtliga de läsämnena, i vilka undervisning kan anordnas inom den differentierade delen av gymnasiet, följande:

L II ³	R II ³	L III ³	R III ³	L III ⁴	R III ⁴
52	45	51	45	50	43

Till jämförelse härmed torde böra meddelas motsvarande uppgifter för det under avveckling varande fyraåriga gymnasiet, vilka äro:

L III A ¹	L III B ²	R III	L IV A ¹	L IV B ²	R IV
33	32	31	33	32	31

Det är uppenbart, att antalet erforderliga lärartimmar skulle komma att i hög grad stegras, om undervisning skulle anordnas i samtliga tillvalsämnena.

¹ = med grekiska.

² = utan grekiska.

Det synes överstyrelsen emellertid sannolikt, att detta kommer att bli nödvändigt endast vid vissa av de största läroverken. Vidare är det otvivelaktigt, att antalet lärartimmar skall kunna nedbringas därigenom, att gemensam undervisning för lärjungar å latin- och reallinjen anordnas i ett större eller mindre antal tillvalsämnen.

Under innevarande läsår förekommer differentiering beträffande undervisningen vid de läroverk, där andra ringen av treårigt gymnasium är upprättad, men detta är fallet vid endast 19 läroverk med tillsammans 20 avdelningar. I ifrågavarande 20 avdelningar varierar antalet ämneslärartimmar mellan lägst 31 och högst 45. Det är givetvis i och för sig omöjligt att på ett så begränsat material bygga några beräkningar angående lärarbehovet under nästa läsår i de nya differentierade avdelningarna, och detta desto mer, som lärjungeantalet i nuvarande differentierade ringar vid samtliga läroverk är jämförelsevis litet, och endast vid ett läroverk differentierad avdelning förekommer å såväl latin- som reallinjen. På grund av det låga lärjungeantalet har givetvis undervisning i tillvalsämnen under innevarande år icke erfordrats i normal utsträckning, men å andra sidan har totalsumman av undervisningstimmar endast i ett fall kunnat nedbringas genom anordnande av gemensam undervisning i tillvalsämnen för lärjungar å latin- och reallinjen.

Då man således icke har någon nämnvärd erfarenhet att bygga på, och då gällande läroverksstadga icke synes förutsätta en av eventuell anslagsbrist be- tingad begränsning av lärjungarnas stadgeenliga rätt att tillvälja ämnen, skulle det kunna ifrågasättas, om icke överstyrelsen för budgetåret 1930/1931 av försiktighetsskäl borde räkna med ett maximum av undervisning i tillvalsäm- nen. Ett sådant förfarande skulle emellertid med all sannolikhet leda till ett anslagskrav, som med ett avsevärt belopp skulle överstiga det i verkligheten erforderliga, och överstyrelsen har därför ansett riktigast att vid beräkningarna taga hänsyn till alla de besparingar, som kunna synas möjliga att genomföra, trots det att detta förfaringssätt givetvis i enstaka fall kan leda till att det beräknade lärarbehovet icke kommer att uppgå till det i verkligheten erforderliga.

Då de omständigheter, som inverka på lärarbehovet, gestalta sig tämligen olika vid de olika läroverken, har överstyrelsen sett sig nödsakad att för läs- året 1930/1931 verkställa en fullständig beräkning av erforderliga lärarkraf- ter vid varje särskilt läroverk. Vad beträffar de differentierade delarna av gymnasiet, har överstyrelsen därvid haft att taga hänsyn till vissa rent lokala förhållanden, men i stort sett hava nedan angivna principer tillämpats. De anförda sifferuppgifterna beteckna antalet undervisningstimmar i veckan på det sätt, att de båda första talen angiva antalet skilda undervisningstimmar i veckan i respektive avdelningar, medan det tredje talet anger antalet för båda avdelningarna gemensamma veckotimmar i läsämnen.

Vid *stora läroverk* med enkel latin- och reallinje räknas med undervisning i samtliga ämnen utom i latin å reallinjen, men med för latinare och realister gemensam undervisning i tyska, franska, geografi, filosofi och biologi. I en- lighet härmed bliva timtalen:

$$L \text{ III}^4 + R \text{ III}^4 \quad 36 + 26 + 14 = 76$$

$$L \text{ II}^3 + R \text{ II}^3 \quad 38 + 28 + 14 = 80$$

$$L \text{ III}^3 + R \text{ III}^3 \quad 37 + 28 + 14 = 79$$

$$L \text{ III}^4 + R \text{ II}^3 \quad 36 + 28 + 14 = 78$$

Vid *medelstora läroverk* med enkel latin- och reallinje räknas icke med un- dervisning i grekiska, filosofi och kemi å latinlinjen och icke med undervisning i latin och filosofi å reallinjen. Vidare räknas med för latinare och realister

gemensam undervisning i tyska, engelska, franska, geografi och biologi. Timtalen bliva således:

$$\begin{aligned} \text{L III}^4 + \text{R III}^4 & 23 + 23 + 15 = 61 \\ \text{L II}^3 + \text{R II}^3 & 24 + 24 + 16 = 64 \\ \text{L III}^3 + \text{R III}^3 & 24 + 25 + 15 = 64 \end{aligned}$$

Vid medelstora läroverk med enkel 4-årig latinlinje och enkel 3-årig reallinje räknas med ett genomsnittligt timtal för

$$\text{L III}^4 + \text{R II}^3 \text{ av 70 veckotimmar.}$$

Vid de *minsta läroverken* räknas icke med undervisning i grekiska, filosofi och kemi å latinlinjen och icke med undervisning i latin och filosofi å reallinjen. Vidare räknas med för latinare och realister gemensam undervisning i alla ämnen, där sådan med hänsyn till kursplanerna lämpligen kan anordnas. I enlighet härmed bliva tidtalen:

$$\begin{aligned} \text{L III}^4 + \text{R III}^4 & 13 + 13 + 25 = 51 \\ \text{L II}^3 + \text{R II}^3 & 15 + 15 + 25 = 55 \\ \text{L III}^3 + \text{R III}^3 & 14 + 15 + 25 = 54 \\ \text{L III}^4 + \text{R II}^3 & 22 + 22 + 18 = 62 \end{aligned}$$

Vid läroverk med mer än två linjer har i allmänhet räknats med undervisning i samtliga ämnen utom i latin å reallinjen, vilken undervisning beräknats förekomma endast vid gymnasier utan latinlinje. Överstyrelsen har vidare ansett sig vid beräkningarna böra taga hänsyn till att vid de största läroverken lärjungarnas antal i vissa tillvalsämnen förmodligen blir så stort, att de icke kunna sammanföras till en avdelning.

Vid beräkning av det totala lärarbehovet har beträffande de högre allmänna läroverken skillnad gjorts mellan understadiet och överstadiet. Till det senare har med anledning av bestämmelserna i läroverksstadgans § 133 mom. 2 räknats även realskolans högsta klass. För lärare med undervisning uteslutande å överstadiet har räknats med en tjänstgöring av 21 veckotimmar och för lärare å understadiet med en tjänstgöring av 26 veckotimmar. Vid realskolor har ingen skillnad gjorts mellan över- och understadium, utan vid dessa har för samtliga lärare räknats med en tjänstgöring av 26 veckotimmar. Någon minskning av undervisningsskyldigheten för tillsyningslärare har icke förutsatts. Vid läroverk i stiftsstäder, där lektorer äro domkapitelsledamöter, har räknats med en minskning av undervisningsskyldigheten för 4 lektorer med 2 veckotimmar för varje. Vid provårsläroverken har med hänsyn till bestämmelserna i läroverksstadgans § 133 mom. 9 räknats med en efter läroverkets storlek avpassad nedsättning av undervisningsskyldigheten, vilken nedsättning emellertid i genomsnitt icke belöper sig till mer än cirka en halv veckotimme per lärare. Överstyrelsen måste framhålla, att den sålunda förutsatta genomsnittliga undervisningsskyldigheten för lärare av olika slag med hänsyn till bestämmelserna i läroverksstadgans § 133 mom. 6 måste anses i stort sett motsvara maximum av vad en ämneslärare enligt gällande bestämmelser kan åläggas.

Under förutsättning att de av överstyrelsen föreslagna nya ordinarie tjänsterna, nämligen 8 rektorstjänster, 23 lektorstjänster, 43 adjunktstjänster och 30 ämneslärarinnetjänster komma att beviljas, har den efter ovan angivna grunder verkställda fullständiga beräkningen av behovet extra ämneslärare vad varje särskilt läroverk givit vid handen, att det torde komma att erfordras ett sammanlagt antal av 244 extra lärare med full tjänstgöring och dessutom timlärare med en sammanlagd tjänstgöring av 1,074 veckotimmar. Då arvodet för 24 timlärartimmar kan anses motsvara arvodet till en extralärare med full

tjänstgöring, kan det totala behovet uppskattas till $244 + 45 = 289$ extra lärare med full tjänstgöring.

Med stöd av förhållandena under innevarande år anser sig överstyrelsen böra räkna med att $\frac{4}{5}$ av dessa extra lärare äga behörighet till adjunktstjänst och således äro berättigade till ett årligt arvode av 3,300 kronor, medan för de övriga bör räknas med ett årsarvode av 2,900 kronor.

Den sammanlagda kostnaden kan således beräknas till $231 \times 3,300 + 58 \times 2,900 = 930,500$ kronor, vilken summa med 294,200 kronor överstiger den för innevarande år anslagna.

Här har räknats uteslutande med manliga lärare. Överstyrelsen håller visserligen för sannolikt, att även kvinnliga lärare komma att bestrida extra ordinarie tjänstgöring, men detta torde i regel bliva fallet i egenskap av vikarier å lediga ämneslärarinnebefattningar, och de säkerligen mycket fåtaliga fall, då kvinnlig lärare kommer att förordnas i annan egenskap, kunna icke avsevärt inverka på totalkostnaden.

Då den ökning av anslaget till extra lärare, som enligt de anförda beräkningarna skulle bliva erforderlig för budgetåret 1930/1931 måhända kunde synas överraskande stor, har överstyrelsen verkställt en jämförelse mellan det beräknade lärarbehovet under nästa läsår och det faktiska antalet avdelningar och lärartimmar under innevarande läsår och därvid kommit till i huvudsak samma resultat. Överstyrelsen har därvid anfört huvudsakligen följande:

Den ökning av antalet ämneslärartimmar, som erfordras, blir således:

	Under- stadiet	Över- stadiet	Summa
Vid högre allmänna läroverk	1,026	1,624	2,650
» förutvarande real- och samskolor	436		436
» förutvarande kommunala mellan- skolor	1,504		1,504
Summa	2,966	1,624	4,590

Denna ökning av timtalen kräver givetvis en motsvarande ökning av antalet lärarkrafter. Därvid har man att först taga hänsyn till de nya ordinarie tjänster, vilkas inrättande överstyrelsen tidigare föreslagit. De blivande innehavarna av dessa tjänster kunna beräknas att bestrida nedan angivna antal undervisningstimmar:

	A n t a l		
	tjänster	undervisningstimmar	
Lektorer med 21 veckotimmars undervisning	23		483
Rektorer » 20 » » »	8	160	
Adjunkter » 25 » » »	43	1,118	
Ämneslärarinnor med 26 » » » »	30	780	2,058
Summa	104		2,541

Den ökning i antalet undervisningstimmar, som måste anförtros åt extra lärare, erhålles tydligen på följande sätt:

	Under- stadiet	Över- stadiet	Summa
Totala ökningen i lärartimmar	2,966	1,624	4,590
Nya ordinarie lärares tjänstgöring	2,058	483	2,541
Rest	908	1,141	2,049

908 veckotimmar motsvara 35 extra lärare med 26 veckotimmars undervisning
1,141 » » 54 » » » 21 » »

Om man, som ovan skett, räknar uteslutande med manliga extra lärare, samt med att $\frac{1}{4}$ av hela antalet förvärvat behörighet till adjunktstjänst, erhålles kostnadsökningen på följande sätt:

71	extralärararvoden å	kronor	3,300 =	kronor	234,300
18	»	»	2,900 =	»	52,200
Summa kronor 286,500					

Den i det föregående omnämnda beräkningen av lärarbehovet vid varje särskilt läroverk gav vid handen, att kostnadsökningen för läsåret 1930/1931 skulle belöpa sig till 294,200 kronor, vilket belopp med 7,700 kronor överstiger det sist funna. Denna differens betingas bland annat av den omständigheten, att det till arvoden under läsåret 1929/1930 åt extra lärare ursprungligen anvisade beloppet 636,300 kronor visat sig otillräckligt, och att Kungl. Maj:t med anledning därav genom nådiga brev den 16 augusti och den 26 september 1929 anvisat ytterligare et sammanlagt belopp av 1,860 kronor. Ovannämnda differens bör därför minskas med detta belopp och kommer därigenom att sjunka till 5,840 kronor. Denna summa, som ungefär motsvarar lärararvode för 42 veckotimmar, har inbesparats dels därigenom att överstyrelsen av bristande tillgång på medel under innevarande läsår nödgats inställa vissa önskvärda laborationsövningar, vilka beräknas åter komma till stånd under nästa läsår, dels därigenom att vissa rektorer och lärare nödgats åtaga sig en tillfällig ökning av sin undervisningsskyldighet.

Genom nådigt cirkulär till statskontoret m. fl. myndigheter den 22 december 1927 fastställde Kungl. Maj:t specialplaner för den beslutade omorganisationens genomförande vid varje särskilt läroverk. I dessa specialplaner hava sedan vid olika tillfällen jämkningar medgivits. För att belysa frågan om huru dessa jämkningar inverkat på behovet av ämneslärare, anser sig överstyrelsen böra meddela de uppgifter, som finnas angivna i nedanstående tabell.

	A n t a l a v d e l n i n g a r					
	Enl. specialpl.		Efter jämn.		Ökning h. t. 1930	
	H. t. 1929	H. t. 1930	H. t. 1929	H. t. 1930	Enligt spec. pl.	Efter jämn.
Högre allmänna läroverk	883	950	892	943	67	51
Förutv. real- och samskolor	288	297	284	293	9	9
» kommunala mellansk.	113	161	105	156	48	51
Summa	1,284	1,408	1,281	1,392	124	111

Om de 1927 fastställda specialplanerna skulle hava oförändrade tillämpats, så skulle således klassavdelningarnas antal vid början av höstterminen 1930 hava ökats med 124. De beslutade jämkningarna i nämnda specialplaner hava emellertid nedbringat denna ökning till 111 klassavdelningar och därigenom medfört en avsevärd minskning av statsverkets utgifter för avlönande av ämneslärare vid de allmänna läroverken. Den utgiftsökning för ifrågavarande ändamål, som nu blir erforderlig, betingas emellertid icke endast av undervisningen i dessa 111 avdelningar utan jämväl av kostnaderna för genomförandet av differentieringen i gymnasiets båda högsta ringar, och av den merkostnad, som blir en följd av det ökade genomsnittliga timtalet per klassavdelning.

Ur de anslag, vilka äro avsedda att bestrida arvoden till extra lärare vid de allmänna läroverken, skola enligt hittills gällande anordning även utgå arvoden till vikarierande ämneslärare. Med anledning härav vill överstyrelsen framhålla, att 104 nya ordinarie lärartjänster kunna beräknas bli upprättade vid början av höstterminen 1930. Då härigenom antalet ordinarie lärare kommer att ökas, måste man givetvis räkna med en motsvarande ökning av antalet sjukdomsfall bland ifrågavarande lärarpersonal. Med anledning härav kan det ifrågasättas, om icke den anslagspost, ur vilken arvoden till vikarierande lärare skall utgå, borde höjas. Då överstyrelsen emellertid för närvarande icke har möjlighet att bedöma, i vilken utsträckning det under sistförflutna budgetår för ifrågavarande ändamål disponibla beloppet tagits i anspråk, anser sig överstyrelsen för budgetåret 1930/1931 icke böra föreslå någon ändring i förevarande avseende.

Då för innevarande budgetår det extra anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken är upptaget till 516,300 kronor, och då enligt ovan meddelade beräkningar för nästkommande budgetår torde komma att erfordras ett med 294,200 kronor förhöjt anslag, får överstyrelsen med stöd av det anförda hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 bevilja ett extra anslag av 810,500 kronor.

Genom beslut den 19 juli 1929 anvisade Kungl. Maj:t för läsåret 1929/1930 för avlönande av extra ämneslärare vid de allmänna läroverken högst 636,300 kronor att utgå från det i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslaget till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov ävensom från det av riksdagen för budgetåret 1929/1930 anvisade extra anslaget å 516,300 kronor till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken. Beloppet ifråga kunde enligt skolöverstyrelsens beräkning anses motsvara arvoden till omkring 197 extra ämneslärare.

Departements-
chefen.

I skrivelse den 20 juli 1929 meddelade överstyrelsen, att från flera läroverk skrivelser inkommit till överstyrelsen, vari framhölls, att det för resp. läroverk avsedda antalet extra lärare och timmar till timlärare icke vore tillräckligt för läroverkets behov, samt att överstyrelsen vid prövning av de sålunda inkomna framställningarna funnit sammanlagt ytterligare omkring 30 timlärartimmar oundgängligen nödvändiga. Såväl med hänsyn därtill som till det vid höstterminens början väntade behovet av att uppdelning en klass eller ring vid ett eller annat läroverk, där sådan uppdelning icke varit beräknad i rektorernas ursprungliga framställningar, anhöll överstyrelsen om anvisande av ytterligare 10,740 kronor till avlönande av extra ämneslärare vid de allmänna läroverken.

Genom beslut den 16 augusti 1929 anvisade Kungl. Maj:t för bekostande av 12 timlärartimmar 1,440 kronor. För liknande ändamål anvisades den 26 september 1929 ytterligare 420 kronor. En från rektor vid samrealskolan i Örnsköldsvik gjord framställning om uppdelning under läsåret 1929/1930 av sjätte klassen, som hade 37 lärjungar, i två parallellavdelningar, har Kungl. Maj:t ej funnit skäl bifalla.

För läsåret 1930/1931 har skolöverstyrelsen med hänsyn till de fastställda

omorganisationsplanerna för de olika läroverken ävensom till den förändring av antalet undervisningstimmar i gymnasiets båda högsta ringar, som blir en följd av anordningen med dels fasta ämnen dels tillvalsämnena inom denna gymnasiets s. k. differentierade del, beräknat det erforderliga antalet extra lärare till 289. Med beräkning av att $\frac{4}{5}$ av dessa extra lärare äga behörighet till adjunktstjänst och således äro berättigade till ett årligt arvode av 3,300 kronor, medan för de övriga bör räknas med ett årsarvode av 2,900 kronor, skulle den sammanlagda kostnaden uppgå till $231 \times 3,300 + 58 \times 2,900 = 930,500$ kronor, vilken summa med 294,200 kronor överstiger det för innevarande år anslagna beloppet 636,300 kronor, därav 120,000 kronor ur reservationsanslaget och 516,300 kronor ur extra anslaget. Vid denna sin beräkning har överstyrelsen utgått från att de av överstyrelsen föreslagna nya ordinarie tjänsterna, nämligen 8 rektorstjänster, 23 lektorstjänster, 43 adjunktstjänster och 30 ämneslärarinnetjänster komma att beviljas.

Som jag redan vid behandling av frågan om nya ordinarie lärartjänster m. m. antytt, sammanhänger det ökade behovet av extra lärare i ej ringa grad med att skolöverstyrelsen för budgetåret 1930/1931 räknat med 69 ordinarie lärarbefattningar, därav 55 ämneslärarinnetjänster, mindre än vad 1927 års riksdag angivit i sina beräkningar av lärarbehovet. Nämnda riksdag uppskattade det sammanlagda antalet ämneslärare — extra lärare, men ej rektorer medräknade — för läsåret 1930/1931 till 1,629, under det att skolöverstyrelsen nu räknat med 1,705. Härvid är dock att märka, att genom uppskov med de högre flickläroverkens i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg upprättande till början av höstterminen 1929 behovet av lärare blivit något mindre än som från början beräknats.

Oaktat jag i likhet med skolöverstyrelsen finner det vara förenat med mycket stora svårigheter att under rådande förhållanden beräkna lärarbehovet för kommande läsår, synes mig dock den av överstyrelsen ifrågasatta ökningen väl högt tilltagen. Den närmare granskning av överstyrelsens beräkningar, som jag med anledning härav låtit utföra, har givit vid handen, att man torde kunna uppskatta antalet klassavdelningar för läsåret 1930/1931 till något mindre än vad överstyrelsen gjort. Vidare torde man kunna räkna med samläsning mellan olika linjer och avdelningar i något större utsträckning än vad överstyrelsen utgått från. Slutligen synes man enligt min mening vid ifrågasatt beräkningar även böra utgå ifrån att rektorerna vid de minsta samrealskolorna och vid de nyss påbörjade högre flickläroverken i allmänhet åtaga sig något större undervisningsskyldighet, än vad som under höstterminen 1929 varit fallet.

Med stöd av de av mig utförda beräkningarna har jag kommit till den uppfattningen, att man torde kunna minska det av skolöverstyrelsen beräknade antalet extra lärare från 289 till 264.

Som jag i det föregående omnämnt, erfordras emellertid ökat antal extra lärare även för genomförande av mitt förslag rörande flickläroverken samt för de av mig ifrågasatta jämkningarna i organisationsplanen för de allmänna läroverken. För flickläroverken skulle erfordras 4 extra lärare och 30 timlärar-

timmar eller ungefär 5 extra lärare (sid. 45) samt för jämkningarna i organisationsplanen 12 extra lärare (sid. 80).

Slutligen har jag att i detta sammanhang upptaga ytterligare en fråga, som berör här ifrågavarande anslagsbehov. 1927 års skolsakkunniga hava i sin utredning av vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation erinrat om att lärjungetillströmningen till vissa läroverk är större än att den med nu bestämd omfattning av organisationen kan upptagas av läroverken. Av de av dem verkställda undersökningarna i fråga om de olika läroverken har framgått, att detta skulle vara fallet beträffande följande 10 läroverk, nämligen allmänna läroverken i Södertälje, Eskilstuna, Växjö, Kristianstad, Landskrona, Falun, Umeå, Kristinehamn, Örnsköldsvik och Skellefteå. Även skolöverstyrelsen finner i förenämnda yttrande den 9 januari 1930 det framgå av de av de sakkunniga anförda siffrorna, att organisationen vid dessa läroverk — möjligen med undantag för Örnsköldsvik — är i behov av utvidgning och att ytterligare en serie avdelningar där behöver inrättas.

De nu nämnda läroverken skola enligt den av 1927 års riksdag fastställda organisationen hava en femårig och en fyraårig realskollinje. Nu har det emellertid visat sig, att den fyraåriga linjen vid dessa läroverk är väl besatt, under det att redan innan realskolan öppnades för flickor vid de 8 förstnämnda av dessa läroverk (läroverken i Örnsköldsvik och Skellefteå blevo redan 1904 samskolor), den sexåriga realskolan i regel varit uppdelad i parallellavdelningar. Med hänsyn till nu nämnda förhållanden samt till lärjungefrekvensen i den från och med höstterminen 1929 igångsatta första klassen av den femåriga realskolan är det uppenbart, att åtminstone i regel parallellavdelningar bliva erforderliga vid ovan nämnda läroverk, därest icke ett avsevärt antal lärjungar, som önska läroverksutbildning, skall komma att helt utestängas från sådan. Skolöverstyrelsen har vid sina beräkningar av antalet klassavdelningar för läsåret 1930/1931 icke räknat med sådana parallellavdelningar utan ansett sig böra utgå från de av Kungl. Maj:t den 22 december 1927 fastställda specialplanerna för de olika läroverkens omorganisation med däri sedermera beslutade jämkningar. Jag finner det därför nödvändigt, att man vid beräkning av anslaget till extra lärare tager hänsyn även till nu omförmälda omständigheter samt att man härför beräknar ytterligare 10 extra lärare.

Sammanfattar jag det nu anförda angående behovet av extra ämneslärare vid de allmänna läroverken, visar det sig, att man för läsåret 1930/1931 har att räkna med $264 + 5 + 12 + 10 = 291$ extra lärare, däri inberäknat erforderligt antal timlärartimmar, d. v. s. sammanlagt 2 extra lärare mer än vad skolöverstyrelsen i sin ovannämnda framställning beräknat.

Ehuru jag ställer mig betänksam mot att förorda en så stark utökning av antalet extra lärare i förhållande till antalet ordinarie lärare, anser jag mig likväl, särskilt med hänsyn därtill, att frågan om proportionen mellan antalet adjunkter och ämneslärarinnor ännu icke vunnit sin lösning, icke för närvarande kunna föreslå upprättandet av flera nya ordinarie ämneslärartjänster, än vad skolöverstyrelsen föreslagit. Den av överstyrelsen ifrågasatta höjningen av det

för budgetåret 1929/1930 utgående extra anslaget å 516,300 kronor med 294,200 kronor skulle alltså behöva ökas med $2 \times 3,300 = 6,600$ kronor. Jag anser mig alltså böra föreslå, att extra anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1930/1931 må utgå med ett belopp av $516,300 + 294,200 + 6,600 = 817,100$ kronor.

Disposition av anslaget. Ett spörsmål, som står i nära samband med frågan om extra anslaget till extra och vikarierande lärare m. m., är ordningen för upprättande av parallellavdelningar av mera *tillfällig art* vid de allmänna läroverken och den därmed sammanhängande frågan om tilldelning av extra lärare m. m. till olika läroverk.

Enligt bestämmelse i § 44 av läroverksstadgan må i varje för viss årsklass bestämd avdelning undervisas i realskolan högst 35 samt å gymnasiet och lyceet högst 30 lärjungar, såvida icke skolöverstyrelsen efter framställning av vederbörande rektor annorlunda bestämmer.

Det åligger rektor vid läroverk, där antalet ordinarie ämneslärare befinnes otillräckligt för undervisningens behöriga uppehållande, att till skolöverstyrelsen inkomma med förslag å det antal lärare utöver läroverkets ordinarie lärarpersonal, som han, med hänsyn till den av Kungl. Maj:t för läroverket fastställda organisationsplanen samt med tillämpning av övriga hithörande bestämmelser, finner vid läroverket erforderligt. Efter prövning av de inkomna förslagen bestämmer skolöverstyrelsen inom av Kungl. Maj:t för varje år på framställning av överstyrelsen bestämda gränser, om och till vilket antal extra lärare skola anställas vid de särskilda läroverken, samt meddelar i sammanhang därmed föreskrifter i fråga om lärjungarnas antal och fördelning i klassavdelningar.

Skulle vid höstterminens början efter verkställd flyttningsprövning befinnas, att sammanlagda antalet av de lärjungar, vilka förut tillhöra viss klass, ring eller krets och äro berättigade att där kvarstanna, och de lärjungar, vilka fullgjort villkoren för att där vinna inträde, är sådant, att den ovan omförmälda, redan bestämda fördelningen i klassavdelningar icke längre står i överensstämmelse med föreskrifterna angående maximiantalet lärjungar i resp. klassavdelningar, skall rektor skyndsamt ingå till skolöverstyrelsen med anmälan om förhållandet jämte förslag till den åtgärd, som av omständigheterna må anses påkallad. Därefter förfar överstyrelsen med ärendet, som här ovan är nämnt.

Före år 1928 och allt sedan läroverksöverstyrelsens upprättande år 1905 har det tillkommit överstyrelsen att inom ramen av härför anvisade medel fatta beslut om uppdelning av klass eller ring i parallellavdelningar och anställande av extra lärare m. m. vid de olika läroverken. Sedan Kungl. Maj:t den 22 december 1927 med hänsyn till den av 1927 års riksdag beslutade organisationen av de allmänna läroverken fastställt planer för de olika läroverkens organisation under övergångstiden, har skolöverstyrelsen beträffande läsåren 1928—1929 och 1929—1930 gjort underdånig framställning för varje särskilt fall, där någon ändring i de s. k. specialplanerna ansetts erforderlig, och har Kungl.

Maj:t fattat beslut med anledning därav. Den under de senaste åren tillämpade ordningen för upprättande av parallellavdelningar av mera tillfällig art och för indragning av redan beslutade parallellavdelningar har emellertid påtalats av såväl 1927 års skolsakkunniga som av flera myndigheter, som yttrat sig i frågan.

De sakkunniga yttra härom:

För tillgodoseende av de behov av nya parallellavdelningar, vilka på nu anvisat sätt kunna yppa sig, fordras givetvis att nödiga medel stå till buds för avlönande av de lärarkrafter, som påkallas för de nya klassavdelningarna. Det ligger vikt på att dessa medel utan större tidsutdräkt stå till förfogande. Skulle varje fall, som på detta sätt kan uppstå, hänskjutas till riksdagens prövning och avgörande, komme detta att omöjliggöra den snabba anpassbarhet efter sig yppande förhållanden, som det kombinerade systemet har till sitt förnämsta syfte att främja. I avvaktan på riksdagens medgivande finge åtskilliga lärjungar under väntetiden avvisas. Måhända komme det ock att inträffa, att, när medgivandet omsider meddelats, de förhållanden, som en gång föranlett dess utverkande, icke längre vore för handen. Det synes därför önskvärt, att riksdagens medgivande icke behövde i varje särskilt fall utverkas. Skulle det icke befinnas lämpligt, att den ordning, som före 1927 års riksdags beslut tillämpats i fråga om medel för upprättande av ny klassavdelning — skolöverstyrelsen hade då befogenhet att inom av Kungl. Maj:t bestämda gränser förfoga över här ifrågavarande medel — återinfördes, synes frågan kunna lösas så, att riksdagen överläte åt Kungl. Maj:t att inom fastslagna anslagsgränser, på förslag av överstyrelsen, bestämma om det antal klassavdelningar, som skulle upprättas. Även detta tillvägagångssätt komme givetvis att i vissa fall medföra en ej önskad tidsutdräkt, men med den reglering genom användande av ett kombinerat system, som hela denna fråga enligt de sakkunnigas förslag skulle vara underkastad, torde man kunna räkna med både att fallen bliva färre och att tidsutdräkten skall bliva ringa. Riksdagens inflytande på hithörande frågor torde lämpligen kunna tillgodoses därigenom, att riksdagen för varje budgetår finge en översikt av senast verkställda anslagsfördelning och därmed också sattes i tillfälle att, där så syntes önskvärt, reglerande ingripa i fråga om en följande anslagsfördelning.

Statskontoret har härom anfört följande:

De sakkunniga hava framhållit olägenheterna av att, innan parallellavdelning finge upprättas, riksdagens medgivande härtill måste inhämtas samt uttalat sig för att skolöverstyrelsen, eller i varje fall Kungl. Maj:t, efter förslag av överstyrelsen, erhöle befogenhet att besluta i dessa frågor inom ramen av tillgängliga anslagsmedel.

Statskontoret delar till fullo denna de sakkunnigas uppfattning. Att riksdagens medgivande skulle behöva inhämtas även för en så obetydlig ändring i den beslutade organisationen, som inrättandet av nya klassavdelningar innebär, synes orimligt och, såsom de sakkunniga framhållit, ledande till stora praktiska olägenheter. Statskontoret kan icke finna annat än att även Kungl. Maj:t borde befrias från dylika detaljbeslut och att sålunda den hittills gällande ordningen med skolöverstyrelsen såsom beslutande myndighet i dessa frågor borde bibehållas. Såvitt statskontoret har sig bekant, hava några olägenheter av denna överstyrelsens beslutanderätt icke försports och då överstyrelsen givetvis även hädanefter skulle vid sina beslut om nya klassavdelningar vara bunden av de för avlönande av extra lärare till förfogande stående

medel, torde i varje fall inga ekonomiska betänkligheter böra möta mot bibehållande av den hittillsvarande ordningen.

Slutligen anför *skolöverstyrelsen* i huvudsak följande:

Innan *överstyrelsen* går att behandla den huvudfråga, som utredningen rörande tillämpningen av 1927 års skolorganisation gäller, vill *överstyrelsen* i korthet beröra ett annat spörsmål, som de sakkunniga uppställa i detta sammanhang, nämligen frågan om sättet för inrättande av nya parallellavdelningar. Såsom de sakkunniga erinra å sid. 14 av sin utredning ägde *skolöverstyrelsen* före 1927 års skolreform att inom av Kungl. Maj:t bestämda gränser förfoga över erforderliga medel för upprättande vid behov av parallellavdelningar. Genom 1927 års riksdags beslut i fråga om skolväsendets organisation blev organisationen på så sätt i detalj fastslagen, att antalet parallellavdelningar å varje särskild linje inom realskolan och gymnasiet fastställdes och icke får definitivt ändras utan efter beslut av riksdagen. Visserligen torde det icke föreligga något hinder, att Kungl. Maj:t, så långt det beviljade anslaget till extra ordinarie lärare räcker, beslutar upprättande av parallellavdelning, men så vitt *överstyrelsen* kan finna, torde detta endast kunna ske, då det är fråga om ett tillfälligt anordnande av parallellavdelning och endast under den förutsättning, vad beträffar realskolan, att det för året i organisationsplanen fastslagna antalet avdelningar å *båda* linjerna redan blivit upprättat. Därtill kommer, att *överstyrelsen* i sina årliga beräkningar av anslagsbehovet för anställande av extra ordinarie lärare utgår från antalet avdelningar enligt 1927 års riksdagsbeslut och Kungl. Maj:ts cirkulär den 22 december 1927, den s. k. specialplanen, och att *överstyrelsen* alltså icke anser sig kunna föreslå Kungl. Maj:t att hos riksdagen hemställa om medel för anställande av extra ordinarie lärare i större utsträckning än som motsvarar det enligt organisationsplanen föreliggande behovet. Detta behov har emellertid redan visat sig icke sammanfalla med det verkliga, vilket för övrigt aldrig kan med säkerhet förutses. Den på samma gång enklaste och lämpligaste lösningen av svårigheterna vore enligt *överstyrelsens* mening, att anslaget till extra ordinarie lärare beviljades i form av förslagsanslag och att *överstyrelsen*, eventuellt Kungl. Maj:t, erhöile rätt att besluta upprättande av parallellavdelning inom de gränser, som riksdagen komme att uppdraga. Därest emellertid riksdagen icke anser sig kunna medgiva detta, synes det i varje fall ofrånkomligt, att en viss icke alltför liten anslagsreserv ställes till Kungl. Maj:ts förfogande att användas för här ifrågasatt ändamål. Då frågorna om upprättande av nya klassavdelningar emellertid enligt sin natur oftast äro synnerligen brådskande, vill *överstyrelsen* eftertryckligt framhålla önskvärdheten av att *överstyrelsen*, då det gäller tillfälligt anordnande av parallellavdelning, erhåller beslutanderätten, under iakttagande givetvis därav, att anslagets ram icke spränges, men utan skyldighet att i varje särskilt fall underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning. Kontroll kunde ju lätt åstadkommas genom att *överstyrelsen* i sina anslagsäskanden varje år redogjorde för de tillfälliga avvikelser från specialplanen, som under året förekommit, såväl de fall, då parallellavdelning tillkommit, som de fall, då i specialplanen upptagen avdelning icke visat sig behöfelig, och föreskrift om sådan redogörelse torde då böra utfärdas av Kungl. Maj:t. Skulle det därvid under två (eventuellt tre) år i följd visa sig nödvändigt att vid visst läroverk upprätta avdelning utöver de i specialplanen fastställda, skall *överstyrelsen* äga att ingå med framställning till Kungl. Maj:t med begäran om ändring i specialplanen, och skall Kungl. Maj:t då äga rätt att efter riksdagen givna riktlinjer företaga sådan ändring.

Överstyrelsen tillåter sig även framhålla, att ett stort antal läroverkskolle-

gier i sina nu avgivna yttranden uttalat sig i här antydd riktning. Genom läroverksreformen har behovet av större frihet härutinnan i själva verket gjort sig så mycket starkare gällande som ett stort antal kommunala mellanskolor sedan dess börjat förstatligas och dessa i och med förstatligandet i förevarande avseende gått miste om de författningsenligt garanterade möjligheter till fri utveckling, som de tidigare ägt. Vid av överstyrelsen verkställda inspektioner av dylika skolor hava också bekymmer i här berörda avseende av dessa uttalats. Det torde icke hava varit riksdagens avsikt, att dessa skolor i och genom förstatligandet skulle erhålla minskade möjligheter att tillgodose inom ifrågavarande kommuner förefintliga behov av högre skolundervisning.

Jag instämmer till fullo i vad sålunda anförts angående olägenheterna av att skolöverstyrelsen icke på egen hand inom gränserna av härför anvisade medel kan fatta beslut om *tillfälligt* upprättande av parallellavdelningar. I många fall kan det först i samband med allmänna uppropet vid höstterminens början avgöras, om antalet lärjungar i viss klassavdelning kommer att över- eller understiga det i läroverksstadgan medgivna maximiantalet. Det blir då förenat med stora olägenheter för vederbörande läroverk att endast efter framställning till Kungl. Maj:t, över vilken framställning skolöverstyrelsen först skall avgiva utlåtande, kunna få definitivt besked om vilken eller vilka klasser eller ringar, som för läsåret skola vara uppdelade i parallellavdelningar. Dylik framställning kan nämligen ingivas först efter allmänna uppropet och kan i allmänhet ej bliva slutligen prövad förrän en eller annan vecka efter terminens början.

Även om vissa skäl kunna anses tala härför, anser jag mig dock icke, såsom jag i annat sammanhang redan nämnt, kunna tillstyrka, att anslaget till extra och vikarierande lärare förändras till förslagsanslag. Däremot har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t bemyndiga skolöverstyrelsen att på sätt som ägt rum före år 1928 fatta beslut om tillfälligt upprättande av parallellavdelningar och fördela av Kungl. Maj:t anvisade anslag till extra lärare. Riksdagen får i varje fall tillfälle, att, där så kan finnas önskvärt, i samband med anslags beviljande ingripa reglerande i fråga om anslagets användning.

Arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminarier, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier. Från och med budgetåret 1928/1929 har utgått anslag till arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminarier, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier. Jämlikt beslut av 1929 års riksdag är det härför avsedda beloppet, 55,000 kronor, i riksstaten för budgetåret 1929/1930 upptaget såsom ett särskilt extra anslag.

I skrivelse den 14 november 1929 har skolöverstyrelsen meddelat, att beloppet torde komma att i sin helhet tagas i anspråk. Vidare har överstyrelsen beräknat, att under budgetåret 1930/1931 i stort sett samma anslagsbelopp kommer att bliva erforderligt. Då det emellertid icke är möjligt att i förväg verkställa en fullt tillförlitlig beräkning, och då ifrågavarande arvodesförhöjningar skola automatiskt utgå efter fastställda grunder, finner överstyrelsen det synnerligen önskvärt, att anslaget i fråga får karaktären av förslagsanslag.

Departement-
chefen.

Departements-
chefen.

Mot vad skolöverstyrelsen sålunda föreslagit, har jag ingenting att erinra. Jag anser mig alltså böra förorda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till här ifrågavarande arvodesförhöjning för budgetåret 1930/1931 bevilja ett extra förslagsanslag av 55,000 kronor.

Extra arvoden åt teckningslärare. I reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en särskild anslagspost till extra arvoden åt teckningslärare. Anslagsposten bestämdes av 1918 års riksdag till 132,600 kronor. Utöver detta belopp har riksdagen under flera år å extra stat anvisat medel för ändamålet. För budgetåret 1929/1930 utgår dylikt extra anslag med 97,400 kronor.

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln meddelade jag under punkt 155, att storleken av det extra anslag, som kunde erfordras för budgetåret 1930/1931, med hänsyn till nya flickläroverk och vissa förändringar i avseende å tillämpningen av den nuvarande skolorganisationen, då ej kunde beräknas. Jag hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken för nämnda budgetår beräkna ett extra anslag av 119,700 kronor. Kungl. Maj:t biföll denna min hemställan.

Beträffande nu ifrågavarande anslag har skolöverstyrelsen i skrivelse den 11 november 1929 anfört i huvudsak följande:

Genom beslut den 19 juli 1929 angående arvoden åt extra ämneslärare samt extra arvoden åt övningslärare vid de allmänna läroverken anvisade Kungl. Maj:t för extra tjänstgöring av teckningslärare vid nämnda läroverk ett belopp av 227,950 kronor, vilket belopp beräknats erforderligt för att bestrida kostnader för 1,895 extra timmar i teckning, varav 1,640 vid läroverk med ordinarie teckningslärartjänst och 255 vid läroverk utan sådan tjänst efter ett medelpris av 125 kronor för veckotimme vid de förra läroverken och 90 kronor för veckotimme vid de senare. För höstterminen 1929 äro emellertid endast 1,840 timmar beviljade av överstyrelsen, varav 1,597 vid läroverk med ordinarie teckningslärartjänst och 243 vid läroverk utan sådan tjänst. Orsaken till att hela det av Kungl. Maj:t anvisade beloppet sålunda icke behövt tagas i anspråk, är till en del att söka i den omständigheten, att undervisning i välskrivning i första klassen av den fyraåriga realskolan icke varit erforderlig i den utsträckning, som av överstyrelsen beräknats.

Vad anslagsbehovet för budgetåret 1930/1931 beträffar, tillåter sig överstyrelsen först hänvisa till att överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1929 föreslagit, att ordinarie teckningslärartjänster skulle inrättas vid samrealskolorna i Lidingö, Katrineholm, Motala, Nässjö, Hässleholm, Trollhättan, Stora Tuna och Boden. I de följande beräkningarna har överstyrelsen förutsatt bifall till vad sålunda föreslagits.

Enligt vad en inom överstyrelsen verkställd utredning givit vid handen, skulle för budgetåret 1930/1931 komma att erfordras 2,059 extra timmar i teckning och välskrivning, varav 1,806 timmar vid läroverk med ordinarie teckningslärartjänst och 253 vid läroverk utan sådan tjänst. En jämförelse med antalet innevarande läsår beviljade extra timmar visar en avsevärd höjning i fråga om den första kategorien läroverk, men endast en obetydlig ökning i fråga om de senare. Detta sammanhänger givetvis därmed, att de skolor, vid vilka ordinarie teckningslärartjänster, enligt vad förut nämnts, föreslagits till inrättande, överförts till den förstnämnda kategorien läroverk.

Ökningen i antalet teckningstimmar vid denna kategori beror emellertid även på en rätt avsevärd höjning av antalet klassavdelningar vid läroverken samt därpå, att i det nyorganiserade gymnasiet båda högsta ringar antalet deltagare i teckningsundervisningen kan väntas bli större än i motsvarande ringar av det gamla gymnasiet, då det ju numera stadgas, att även i dessa ringar alla skola deltaga i undervisningen i teckning, som ej därifrån blivit av rektor befriade. Slutligen betingas höjningen också därav, att tidigare vid några läroverk välskrivningsundervisning i större eller mindre utsträckning bestritts av ämneslärare och inräknats i deras ordinarie tjänstgöring, en praxis, som enligt överstyrelsens åsikt icke längre bör fortsätta i de fall, då den förorsakar statsverket onödiga kostnader.

I de angivna timalen har även inräknats den fakultativa välskrivningsundervisningen i klass 1^a. För denna har beräknats 25 timmar vid läroverk med ordinarie teckningslärartjänst och 15 timmar för läroverk utan sådan tjänst.

Kostnaden för den sålunda beräknade extra teckningsundervisningen skulle, efter ett medelpris av 125 kronor per timme för den förstnämnda kategorien undervisningstimmar och 90 kronor för den senare, belöpa sig till $(1,806 \times 125 + 253 \times 90 =) 248,520$ kronor eller i runt tal 248,500 kronor. Det extra anslaget skulle alltså kunna beräknas till $(248,500 - 132,600 =) 115,900$ kronor.

På grund av vad sålunda anförts får överstyrelsen hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken under budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra anslag av 115,900 kronor.

Jag vill till en början erinra om att anslag till inrättande av ordinarie teckningslärarbefattningar vid de i skolöverstyrelsens skrivelse omförmälda 8 samrealskolorna redan blivit av riksdagen äskat. Med hänsyn till vad jag i samband med frågan om extra anslag till extra lärare vid de allmänna läroverken förut anförts beträffande antalet klassavdelningar m. m., anser jag, att det av skolöverstyrelsen äskade anslagsbeloppet, 115,900 kronor, för därmed avsedda ändamål bör kunna minskas till 110,000 kronor, detta givetvis under förutsättning, att ovannämnda 8 ordinarie teckningslärarbefattningar upprättas.

Som jag i det föregående anförts, erfordras emellertid ökat antal timmar i teckning och välskrivning även för genomförande av mitt förslag angående flickläroverken samt för de av mig ifrågasatta jämkningarna i organisationsplanen för de allmänna läroverken. Dessutom har jag i föregående punkt omnämnt behov av parallellavdelningar vid 10 läroverk, Södertälje m. fl., som ej medtagits i skolöverstyrelsens beräkningar. För flickläroverken erfordras, såsom förut är nämnt å sidan 45, 2,070 kronor, samt för de båda övriga nyss nämnda ändamålen tillsammans 60 (30 + 30) veckotimmar à 125 kronor, eller 7,500 kronor. Det extra anslaget till extra arvoden åt teckningslärare bör alltså kunna begränsas till $110,000 + 2,070 + 7,500 = 119,570$ kronor eller avrundat till 119,600 kronor.

Extra arvoden åt gymnastiklärare. Bland de i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående särskilda anslagen avser ett att bereda medel till extra arvoden åt gymnastiklärare. Anslaget uppgår till 20,000 kronor. Härutöver har riksdagen under åtskilliga år för ändamålet anvisat medel å extra stat, för budgetåret 1927/1928 uppgående till 44,800 kro-

Departements-
chefen.

nor, för budgetåret 1928/1929 till 77,000 kronor och för budgetåret 1929/1930 till 82,500 kronor. De för sistnämnda två budgetår vidtagna förhöjningarna av det extra anslaget hava betingats huvudsakligen av det ökade antal gymnastikavdelningar vid de allmänna läroverken, som tillkommit genom upprättande av nya läroverk och genom vissa läroverks utvidgning, men i viss mån även av den omständigheten, att kvinnliga lärjungar i större utsträckning än tidigare erhållit möjlighet att vinna inträde vid allmänna läroverk och att dessa lärjungar ansetts icke lämpligen böra åtnjuta gymnastikundervisning tillsammans med manliga lärjungar.

Genom beslut den 19 juli 1929 anvisade Kungl. Maj:t i enlighet med överstyrelsens förslag 102,500 kronor för extra tjänstgöring av gymnastiklärare vid de allmänna läroverken, motsvarande kostnaden för 884 veckotimmar, nämligen 506 timmar till ordinarie och biträdande manliga gymnastiklärare vid de förutvarande allmänna läroverken, 164 timmar till biträdande kvinnliga gymnastiklärare vid de högre samläroverken och de under utbildning till samrealskolor stående realskolorna för gossar samt till gymnastiklärarinnor vid de högre flickläroverken ävensom 214 timmar till gymnastiklärare vid läroanstalter, som stode under utbildning från kommunala mellanskolor till samrealskolor, varvid kostnaden för en timme av varje slag beräknats uppgå till respektive 137, 85 och 90 kronor.

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln meddelade jag, att storleken av det extra anslag, som kunde erfordras för budgetåret 1930/1931, med hänsyn till den av mig förut omnämnda frågan angående nya flickläroverk m. m. då ej kunde beräknas. Jag hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken för nämnda budgetår beräkna ett extra anslag av 105,200 kronor. Kungl. Maj:t biföll denna min hemställan.

I skrivelse den 14 november 1929 har skolöverstyrelsen gjort framställning beträffande behovet av extra anslag för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1930/1931.

Anslagen till extra undervisning i gymnastik, yttrar överstyrelsen, äro för närvarande i anslutning till ett av 1925 års riksdag gjort uttalande avpassade så, att vid intet läroverk någon gymnastikavdelning bör behöva omfatta nämnvärt mer än 80 lärjungar. Någon ändring i denna beräkningsgrund anser sig överstyrelsen icke för närvarande böra ifrågasätta. Den för budgetåret 1930/1931 erforderliga ökningen av gymnastiktimmar torde därför böra beräknas utslutande med hänsyn till de nya undervisningsavdelningar, som tillkomma på grund av omorganisationen av det högre skolväsendet.

Vad då först beträffar extra undervisningstimmar till *ordinarie gymnastiklärare vid de gamla läroverken* samt till *manliga biträdande gymnastiklärare vid de läroverk, där flickor antingen icke alls äga tillträde eller endast kunnat intagas i gymnasiet på kommunens bekostnad*, anser sig överstyrelsen icke böra ifrågasätta någon annan ändring av det nuvarande antalet gymnastikavdelningar med manliga lärjungar, än som föranledes av den fortskridande utvidgningen av vissa realskolor till högre allmänna läroverk. Därest, på sätt överstyrelsen i annat sammanhang föreslagit, gymnastiklärarbefattningarna

vid de högre allmänna läroverken i Eksjö, Landskrona och Skövde, vilka innevarande läsår ännu äro att betrakta såsom gymnastiklärarbefattningar vid realskola, från och med läsåret 1930/1931 ombildas till motsvarande befattningar vid högre allmänt läroverk, kommer härigenom det antal timmar, som dessa lärare äro skyldiga att för den fasta lönen bestrida, att höjas från 13 till 21. Innevarande läsår hava dessa tre läroverk erhållit sammanlagt 13 extra timmar i gymnastik. Nu är det icke antagligt, att antalet gymnastikavdelningar med manliga lärjungar kommer att stiga så, att antalet undervisningstimmar kommer att överstiga 21. De nämnda 13 extra timmarna kunna därför bortfalla.

Vid de övriga fyra under utbildning från realskolor befintliga högre allmänna läroverken anser sig överstyrelsen böra räkna med ytterligare en gymnastikavdelning för gossar vid vart och ett av dessa läroverk. Härigenom uppkommer en ökning av 16 veckotimmar.

I nu ifrågavarande kategori gymnastiklärartimmar har även i viss utsträckning ingått undervisning av kvinnliga lärjungar, nämligen i sådana fall, där den ordinarie gymnastikläraren bestritt denna undervisning och extra timmar på denna grund beviljats honom. I några fall har detta berott på att lämplig kvinnlig gymnastiklärare icke funnits att tillgå å orten; i andra fall har det antal extra undervisningstimmar, som beviljats ett läroverk, icke uppgått till det antal, som motsvarar en gymnastikavdelning, varigenom en del av den undervisning, som den ordinarie gymnastikläraren meddelat de kvinnliga lärjungarna, fallit inom den tjänstgöring, som han är skyldig att för sin fasta lön fullgöra. Slutligen har det beträffande de gamla statssamskolorna sedan länge gällt, att all gymnastikundervisning vid skolorna, såväl för gossar som för flickor, bestritts av den ordinarie gymnastikläraren.

Vid beräkning av anslagsbehovet för nästa budgetår har överstyrelsen ansett sig böra förutsätta, att kvinnliga lärjungar skola undervisas i gymnastik av kvinnlig lärare i alla de fall, där detta utan allt för stora kostnader och allt för stora olägenheter av annat slag låter sig göra. Vid de förutvarande statssamskolorna har överstyrelsen av kostnadshänsyn icke ansett sig böra ifrågasätta någon förändring av nuvarande förhållanden. Sannolikt kommer det av praktiska hänsyn även eljest i enstaka fall att bliva nödvändigt att anförtro gymnastikundervisningen av kvinnliga lärjungar åt manlig lärare, men då överstyrelsen för närvarande icke har någon möjlighet att bedöma, i vilken utsträckning detta måste ske, har överstyrelsen vid sina beräkningar icke kunnat taga hänsyn till dessa undantagsfall.

Det antal veckotimmar, under vilka undervisning i gymnastik av kvinnliga lärjungar innevarande år meddelas av den ordinarie gymnastikläraren, men där detta, enligt vad förut sagts, icke här beräknas bliva fallet, uppgår till 17. Nu ifrågavarande kategori gymnastiktimmar bör alltså minskas med detta tal.

Det sammanlagda antalet till denna kategori hörande extra undervisningstimmar kan alltså för budgetåret 1930/1931 beräknas komma att uppgå till $(505 - 13 + 16 - 17 =) 491$ timmar. Efter en medelkostnad av 137 kronor per timme skulle den härför erforderliga kostnaden belöpa sig till $(491 \times 137 =) 67,267$ kronor.

För de kvinnliga lärjungarnas vid de gamla läroverken undervisning i gymnastik beräknar överstyrelsen två undervisningsavdelningar vid varje högre samläroverk utom vid ett, där innevarande år finnas tre dylika avdelningar och detta antal torde böra bibehållas. Härtill kommer en avdelning flickor vid gymnasiet vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm.

Vidare räknar överstyrelsen med en undervisningsavdelning flickor vid var och en av de samrealskolor, som stå under ombildning från realskolor för gossar. Det sammanlagda antalet undervisningsavdelningar flickor vid dessa skolor torde alltså bära uppskattas till $(25 \times 2 + 1 \times 3 + 1 + 9 \times 1 =)$ 63 avdelningar och antalet undervisningstimmar till $(4 \times 63 =)$ 252. Härför erfordras ett anslag av $(252 \times 85 =)$ 21,420 kronor.

Vid de *högre allmänna läroverken för flickor* räknar överstyrelsen med två undervisningsavdelningar per läroverk, alltså sammanlagt 8 undervisningsavdelningar. Antalet undervisningstimmar kommer alltså att vid dessa skolor uppgå till 32. Kostnaden härför kan beräknas till $(85 \times 32 =)$ 2,720 kronor.

Komma så slutligen de *samrealskolor, som uppkommit genom ombildning av kommunala mellanskolor*. För budgetåret 1930/1931 har överstyrelsen beräknat sammanlagt 91 gymnastikavdelningar vid dessa skolor. Gossar och flickor hava avsetts skola erhålla skild undervisning. Härifrån har undantag gjorts beträffande de skolor, vilkas förstatligande börjar den 1 juli 1930, vid vilka beräknats endast en gymnastikavdelning gemensam för gossar och flickor; även i några andra fall har överstyrelsen ansett sig bära räkna med en dylik anordning i första klassen. Vad kostnaden för veckotimme vid dessa skolor beträffar, har överstyrelsen liksom föregående år ansett försiktigheten bjuda, att den sättes till 90 kronor, d. v. s. arvudet per veckotimme för manlig lärare. Visserligen kommer helt säkert på åtskilliga håll gymnastikundervisningen att antingen delas mellan manlig och kvinnlig lärare eller helt bestridas av kvinnlig lärare, men då förhållandena i detta avseende växla ej blott från ort till ort utan även från år till år, kan man icke på denna punkt företaga någon tillnärmelsevis exakt beräkning. För övrigt kan framhållas, att, om på denna punkt en för hög uppskattnings av ifrågasvarande kostnader gjorts, detta motväges av, att kostnaden för flickornas undervisning vid de gamla läroverken, enligt vad förut sagts, möjligen uppskattats något för lågt.

Antalet gymnastiktimmor vid nu nämnda skolor skulle alltså komma att utgöra $(91 \times 4) = 364$ veckotimmor. Kostnaden härför skulle belöpa sig till $(364 \times 90 =)$ 32,760 kronor.

Till extra undervisningstimmar i gymnastik vid de allmänna läroverken skulle alltså enligt skolöverstyrelsens beräkningar för budgetåret 1930/1931 komma att erfordras ett belopp av $(67,267 + 21,420 + 2,720 + 32,760 =)$ 124,167 kronor eller i runt tal 124,200 kronor. Det extra anslaget till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken bör alltså beräknas till $(124,200 - 20,000 =)$ 104,200 kronor.

Departementschefen.

Förslag angående ombildning av gymnastiklärarbefattningarna vid de högre allmänna läroverken i Eksjö, Landskrona och Skövde har redan förelagts riksdagen. Vid bifall härtill bör den av överstyrelsen på grund av en dylik ombildning beräknade minskningen av antalet extra undervisningstimmar i gymnastik godtagas. Jag har ej heller i övrigt något att erinra mot överstyrelsens beräkningar.

I enlighet med vad jag i kostnadsberäkningen beträffande flickläroverken (sid. 45) anført, skulle dock anslaget i fråga behöva höjas med ytterligare 1,700 kronor. Jag anser mig därför bära hemställa om att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet anvisa 105,900 kronor.

Extra arvoden åt musiklärare. I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost å 5,000 kronor, avsedd till extra arvoden åt musiklärare.

För samma ändamål har riksdagen under åtskilliga år anvisat medel på extra stat. Detta extra anslag, som för budgetåret 1927/1928 utgick med 5,900 kronor, höjdes för budgetåret 1928/1929 till 14,100 kronor och för budgetåret 1929/1930 till 29,700 kronor.

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln meddelade jag, att storleken av det extra anslag, som kunde erfordras för budgetåret 1930/1931, med hänsyn till den av mig förut berörda frågan angående nya flickläroverk m. m., då ej kunde beräknas. Jag hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken för nämnda budgetår beräkna ett extra anslag av 45,300 kronor. Kungl. Maj:t biföll denna min hemställan.

I skrivelse den 18 november 1929 har skolöverstyrelsen gjort framställning beträffande behovet av extra anslag för ifrågavarande ändamål under budgetåret 1930/1931. Överstyrelsen har härvid till en början erinrat om sitt anslagsäskande för nu ifrågavarande ändamål för budgetåret 1929/1930 och den av överstyrelsen därvid framlagda utredningen angående den kostnadsökning, som tillämpningen av de genom kungörelsen den 29 juni 1928 (nr 252) angående undervisningsplaner för rikets allmänna läroverk fastställda planerna för musikundervisningen skulle medföra.

Enligt berörda utredning skulle för sångundervisningen erfordras en ökning av antalet undervisningstimmar med 321 $\frac{1}{2}$ vid de gamla allmänna läroverken och 361 vid de samrealskolor, som uppkomma genom ombildning av kommunala mellanskolor. På grund av den betydande kostnadsökning, som de nya planerna sålunda skulle medföra, föreslog överstyrelsen, att de icke ännu skulle träda i kraft, men att antalet undervisningstimmar i sång skulle successivt ökas med $\frac{1}{6}$ av nyss angivna antal för vart och ett av de följande sex budgetåren, så att de nya planerna i ämnet skulle kunna börja helt tillämpas från och med läsåret 1934/1935. Utgående från denna princip föreslog överstyrelsen en ökning med 50 undervisningstimmar sång vid vardera av nyssnämnda kategorier läroverk.

Beträffande instrumentalmusiken framhöll överstyrelsen nödvändigheten av ett bättre tillgodoseende av denna gren av musikundervisningen vid de allmänna läroverken, än hittills varit fallet, och föreslog en ökning med 20 undervisningstimmar för ändamålet vid var och en av ovannämnda kategorier läroverk.

Överstyrelsen erinrar nu, att vad sålunda föreslagits vann såväl Kungl. Maj:ts som riksdagens bifall. Överstyrelsens plan för genomförande av en utsträckt musikundervisning vid läroverken förklarades dock icke böra godtagas såsom bindande för det framtida bedömandet av detta anslagsbehov, utan borde detta behov fritt prövas efter föreliggande förhållanden.

Överstyrelsen erinrar vidare, att Kungl. Maj:t genom beslut den 19 juli 1929 för läsåret 1929/1930 anvisat för extra tjänstgöring av musiklärare vid de allmänna läroverken högst 34,700 kronor. Av detta belopp, yttrar överstyrelsen, bestrides kostnaden för 160 undervisningstimmar vid läroverk med ordinarie musiklärarbefattning och 128 timmar vid läroverk utan sådan be-

fattning efter ett medelpris av 145 kronor för timme för den förra kategorien och 90 kronor för timme för den senare kategorien. Den första kategorien timmar, som omfattar undervisningen vid de gamla allmänna läroverken, betecknar en ökning av sammanlagt 79 timmar i förhållande till läsåret 1928/1929, av vilken ökning $29\frac{1}{2}$ timmar kommit instrumentalmusiken till del. I den andra kategorien ingå dels 16 veckotimmar vid de högre allmänna läroverken för flickor, vilka voro beräknade i det av riksdagen för budgetåret 1928/1929 anvisade anslaget, men för vilka arvode under detta år aldrig kom att utgå, dels 112 timmar vid de samrealskolor, som stå under utbildning från kommunala mellanskolor, betecknande en ökning i förhållande till läsåret 1928/1929 med 58 undervisningstimmar, varav 14 timmar instrumentalmusik.

Skolöverstyrelsen övergår härefter till beräkning av det för budgetåret 1930/1931 erforderliga anslagsbeloppet och anför härvid:

Vad anslagsbehovet för budgetåret 1930/1931 beträffar, anser sig överstyrelsen böra tillämpa i huvudsak samma principer som föregående år. För sångundervisningen vid de gamla läroverken räknar överstyrelsen därför med en ökning av ytterligare 50 undervisningstimmar och för instrumentalmusiken vid samma läroverk en ökning av 20 veckotimmar. I händelse av bifall till överstyrelsens i annat sammanhang gjorda hemställan, att musiklärarbefattningarna vid de under utbildning till högre allmänna läroverk stående realskolorna i Södertälje, Eksjö, Uddevalla och Skövde, vilka befattningar innevarande läsår ännu äro musiklärarbefattningar vid realskola, från och med läsåret 1930/1931 måtte utbildas till motsvarande befattningar vid högre allmänt läroverk, kommer ökningen i antalet extra undervisningstimmar i musik vid dessa läroverk, då musiklärare vid högre allmänt läroverk enligt gällande bestämmelser är skyldig att för sin fasta lön tjänstgöra 6 timmar mer än musiklärare vid realskola, att uppgå till endast $[50 + 20 - (6 \times 4) =]$ 46 timmar. Den härför erforderliga anslagsökningen kan, efter ett medelpris av 145 kronor för timme, beräknas till $(46 \times 145 =)$ 6,670 kronor.

Vid de övriga läroverken, d. v. s. de högre allmänna läroverken för flickor och de samrealskolor, som uppkomma genom utbildning av kommunala mellanskolor, uppskattar överstyrelsen den erforderliga ökningen av musikundervisningen till 60 undervisningstimmar i sång och 25 undervisningstimmar i instrumentalmusik. Ökningen har angivits något större än föregående år, emedan nu de högre flickläroverken ingå i denna kategori. Efter ett beräknat pris av 90 kronor för veckotimme skulle kostnaden för denna ökning belöpa sig till $[90 \times (60 + 25) =]$ 7,650 kronor.

I enlighet med vad sålunda anförts har det extra anslaget till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken av skolöverstyrelsen beräknats till $(29,700 + 6,670 + 7,650 =)$ 44,020 kronor eller i runt tal 44,000 kronor.

Departements-
chefen.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag, att det successiva genomförandet vid de allmänna läroverken av de nya kurs- och timplanerna i musik bör fortsättas under budgetåret 1930/1931. Givetvis bör, såsom riksdagen uttryckligen framhållit i samband med beviljandet av motsvarande anslag för innevarande budgetår, överstyrelsens plan för genomförande av en utsträckt musikundervisning vid läroverken nu icke godtagas såsom bindande för det framtida bedömandet av anslagsbehovet, utan bör detta prövas efter föreliggande förhållanden.

Överstyrelsens beräkning av kostnaderna för budgetåret 1930/1931 grundar sig på samma principer, som tillämpades vid bestämmandet av anslaget för budgetåret 1929/1930, och jag har intet att erinra mot det av överstyrelsen nu ifrågasatta anslagsbeloppet, 44,000 kronor. Emellertid får jag, liksom beträffande de av mig under nästföregående två punkter tillstyrkta anslagen till extra arvoden åt teckningslärare och gymnastiklärare, framhålla, att även det nu förevarande anslaget har beräknats under förutsättning av bifall till det av Kungl. Maj:t hos riksdagen redan framställda förslaget till ombildning av musiklärarbefattningarna vid fyra under utvidgning till högre allmänna läroverk stående realskolor.

I kostnadsberäkningen beträffande flickläroverken (sid. 45) har jag för undervisning i musik upptagit ett belopp av 1,350 kronor. Vid bifall till mitt förslag angående dessa läroverk, skulle alltså här ifrågavarande extra anslag böra beräknas till 44,000 + 1,350 kronor eller avrundat till 45,300 kronor. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet anvisa 45,300 kronor.

Extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete. I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken finnes sedan flera år tillbaka upptagen en anslagspost å 7,500 kronor till extra arvoden åt handarbetslärarinnor. Utom detta anslag har riksdagen under en följd av år till bestridande av undervisningen i handarbete tidigare vid statens samskolor, numera vid de allmänna läroverken, anvisat ett extra anslag. Budgetåren 1926/1927 och 1927/1928 uppgick detta anslag till 2,850 kronor. För budgetåret 1928/1929 höjdes beloppet till 19,600 kronor, och i riksstaten för budgetåret 1929/1930 är anslaget upptaget till 27,550 kronor. Höjningen har betingats av dels nytillkomna allmänna läroverk, dels ombildning av vissa tidigare allmänna läroverk för gossar till samläroverk.

Genom beslut den 19 juli 1929 anvisade Kungl. Maj:t för läsåret 1929/1930 för extra tjänstgöring av lärarinnor i kvinnligt handarbete vid högre samläroverk, högre flickläroverk och samrealskolor 34,500 kronor, vilket belopp beräknats motsvara 425 extra övningstimmar, varav 105 vid läroverk med ordinarie handarbetslärarinnobefattning och 320 vid läroverk utan sådan befattning. Härvid har medelkostnaden för veckotimme beräknats till 100 kronor vid de förra läroverken och 75 kronor vid de senare.

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln meddelade jag, att storleken av det extra anslag, som kunde erfordras för budgetåret 1930/1931, med hänsyn till den av mig förut berörda frågan angående nya flickläroverk m. m., då ej kunde beräknas. Jag hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken för nämnda budgetår beräkna ett extra anslag av 47,300 kronor. Kungl. Maj:t biföll denna min hemställan.

I skrivelse den 11 november 1929 har skolöverstyrelsen gjort framställning om extra anslag för nu ifrågavarande ändamål under budgetåret 1930/1931 och därvid anfört huvudsakligen följande:

Vid beräkandet av anslagsbehovet för budgetåret 1930/1931 har överstyrelsen att taga hänsyn till de faktorer, som hava förorsakat den alltjämt stegrade ökningen av nu förevarande anslagsbehov.

Vad då först beträffar *de under ombildning till samläroverk stående goss-läroverken*, hade man vid beräkningen av anslaget för innevarande budgetår räknat med ett antal av 74 undervisningsavdelningar i handarbete med två undervisningstimmar för varje avdelning. Vid fördelningen av anslaget har emellertid antalet avdelningar uppgått till 86. Hur stor ökning som är erforderlig för läsåret 1930/1931, är beroende av huruvida de nya undervisningsplanerna i kvinnlig slöjd komma att detta läsår träda i kraft. Blir detta händelsen, kommer icke någon undervisning i ämnet att meddelas i klass 3⁴. Skola åter de hittills gällande bestämmelserna fortfarande tillämpas, måste man räkna med undervisning i handarbete även i nu sist nämnda klass. Överstyrelsen anser sig icke i detta sammanhang böra definitivt taga ställning till frågan, när de nya undervisningsplanerna i kvinnlig slöjd skola träda i kraft, utan vill här endast uttala, att frågan i viss mån torde böra göras beroende av i vilken utsträckning undervisning i hushållsgöromål kan anordnas i nu ifrågavarande klass. Sannolikt kommer det emellertid endast i relativt ringa grad bliva möjligt att anordna sådan undervisning, detta på grund av bristande tillgång på lämpliga lokaler. Under sådana förhållanden anser överstyrelsen försiktigheten bjuda, att man nu räknar med undervisning i handarbete även i klass 3⁴.

Antalet för flickor tillgängliga avdelningar å realskolestadiet vid nu ifrågavarande läroverk, vilket antal innevarande läsår uppgår till 100, kan för läsåret 1930/1931 beräknas till 173, varav 30 avdelningar av klass 3⁴. Överstyrelsen har ansett sig nu böra räkna med lika många handarbetsavdelningar som klassavdelningar. Antalet undervisningstimmar skulle under sådana förhållanden komma att uppgå till 346, varav 60 i klass 3⁴. Kostnaden härför skulle belöpa sig till $(346 \times 75 =) 25,950$ kronor, varav 4,500 kronor äro beräknade för klass 3⁴.

Vid de *skolor, som stå under ombildning från kommunala mellanskolor till samrealskolor*, hade man vid beräkandet av det för innevarande budgetår beviljade anslaget uppskattat antalet undervisningstimmar i handarbete till 150. Härav hava emellertid endast 140 undervisningstimmar visat sig vara i verkligheten erforderliga. För läsåret 1930/1931 anser sig överstyrelsen böra räkna med en ökning av i medeltal två undervisningstimmar för var och en av de skolor, vilkas förstatligande påbörjats tidigast den 1 juli 1928. Då antalet av dessa skolor läsåret 1930/1931 kommer att uppgå till 24, skulle ökningen i antalet handarbetstimmar kunna beräknas till 48 och alltså hela antalet dylika timmar vid nu ifrågavarande skolor till 188. Kostnaden härför skulle belöpa sig till $(188 \times 75 =) 14,100$ kronor. Skall icke någon undervisning i handarbete förekomma i klass 3⁴, torde antalet undervisningstimmar kunna minskas med omkring 40 och alltså kostnaden med omkring 3,000 kronor.

Vid de *högre allmänna läroverken för flickor* hade för innevarande läsår räknats med 16 undervisningstimmar, av vilka dock endast 12 behövt utgå. För läsåret 1930/1931 torde man böra räkna med ytterligare 16 undervisningstimmar, alltså sammanlagt 28. Kostnaden härför uppgår till $(28 \times 75 =) 2,100$ kronor.

Återstår så endast de *företvarande statens samskolor*, alltså de läroverk, å vilkas stat en ordinarie handarbetslärarinnebefattning finnes upptagen. Dessa skolor hava innevarande läsår tilldelats 104 extra undervisningstimmar. Ehuru endast en obetydlig ökning av antalet klassavdelningar i dessa skolor torde komma att under läsåret 1930/1931 äga rum, anser överstyrelsen dock, med hänsyn därtill, att vid skolorna för närvarande i rätt stor utsträckning två klassavdelningar sammanslagits vid undervisning i handarbete, och man icke

med säkerhet kan räkna med, att detta förhållande skall kunna fortfa-
ra, att anslag bör beviljas för ett något högre antal timmar, än som innevarande år
utgått, förslagsvis för ytterligare 12 veckotimmar, varigenom det totala behovet
för dessa skolor skulle stiga till 116 veckotimmar. Efter ett medelpris av 100
kronor för veckotimme skulle detta komma att draga en kostnad av
($100 \times 116 =$) 11,600 kronor. Skall icke någon undervisning i handarbete
förekomma i klass 3ⁱ, torde detta belopp kunna minskas med ($20 \times 100 =$)
2,000 kronor.

Det för extra undervisning i handarbete vid de allmänna läroverken under
budgetåret 1930/1931 erforderliga beloppet skulle alltså belöpa sig till
($25,950 + 14,100 + 2,100 + 11,600 =$) 53,750 kronor. Det extra anslaget till
nu ifrågavarande ändamål kan alltså beräknas böra uppgå till ett belopp av
($53,750 - 7,500 =$) 46,250 kronor.

Till en början får jag erinra om att Kungl. Maj:t, i enlighet med min därom
under punkt 160 av 1930 års åttonde huvudtitel gjorda hemställan, föreslagit
riksdagen att till undervisning i hushållsgöromål vid de allmänna läroverken
för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra anslag av 7,200 kronor. I likhet med
skolöverstyrelsen finner jag det emellertid föga sannolikt, att undervisning i
hushållsgöromål under nästa läsår kan komma till stånd i sådan omfattning,
att det i någon nämnvärd grad kan inverka på behovet av undervisningstimmar
i kvinnligt handarbete. Mot överstyrelsens beräkningar beträffande erforder-
liga medel för ifrågavarande ändamål har jag ej heller i övrigt något att
erinra.

Med hänvisning till vad jag å sid. 45 anført angående kostnaden för under-
visning i kvinnlig slöjd vid flickläroverken, får jag dock hemställa, att det av
skolöverstyrelsen ifrågasatta beloppet, 46,250 kronor, höjes med 1,050 till
47,300 kronor.

Arvoden till skolläkare. Under punkt 161 av 1930 års åttonde huvudtitel har
Kungl. Maj:t till arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken för bud-
getåret 1930/1931 äskat som extra förslagsanslag ett belopp av 60,000 kro-
nor. Nämda belopp är avsett för bestridande av det till skolläkarna utgående
rörliga arvodet efter oförändrade grunder, d. v. s. med 2 kronor för lärjunge.

Beträffande den i det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läro-
verken ingående posten till skolläkarna, nu 37,325 kronor och avseende skol-
läkarnas fasta arvoden, har Kungl. Maj:t, likaledes under punkt 161 av 1930
års åttonde huvudtitel, på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan
på den proposition, som i samband med frågan om nya flickläroverk kunde
varda riksdagen förelagd, beräkna en höjning av den i det ordinarie reserva-
tionsanslaget till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden åt skol-
läkare med 3,875 kronor.

I fråga om erforderlig höjning av anslaget till fasta arvoden åt skolläkarna
vid de allmänna läroverken har skolöverstyrelsen i skrivelse den 11 november
1929 anført:

För bestridande av arvoden åt skolläkare vid de allmänna läroverken finnes
en i reservationsanslaget till dessa läroverk ingående anslagspost, arvoden åt
skolläkare, vilken för budgetåret 1928—1929 uppgick till 33,750 kronor och

Departement-
chefen.

för innevarande budgetår utgör 37,325 kronor. Ur denna anslagspost ha utgått de till skolläkare utgående fasta årliga grundbeloppen, vilka under budgetåret 1929—1930 äro: vid fullständigt högre allmänt läroverk 500 kronor, vid under utvidgning till högre allmänt läroverk stående realskola 400 kronor, vid icke fullständigt högre allmänt läroverk för flickor, realskola och fullständig samrealskola 300 kronor samt vid icke fullständig samrealskola,, som tillkommit genom ombildning av kommunal mellanskola från och med den 1 januari 1928, 225 kronor, från och med den 1 juli 1928, 150 kronor, och från och med den 1 juli 1929, 75 kronor.

Den 1 juli 1930 hava de med realskolorna i Södertälje, Eskilstuna, Uddevalla och Skövde förenade kommunala gymnasierna fullständigt övertagits av staten, varjämte högre allmänna läroverket i Eksjö vid samma tidpunkt blir fullständigt i fråga om det treåriga gymnasiet. Att sistnämnda läroverk till skillnad från högre allmänna läroverket i Uddevalla är avsett att erhålla en 4-årig i stället för en 3-årig latinlinje och på grund därav icke får sin latinlinje fullständigt förstatligad förr än den 1 juli 1931, torde ej böra inverka på skolläkarens arvode vid detta läroverk. Den 1 juli 1930 börjar även förstatligandet av 8 kommunala mellanskolor. Med höstterminen 1930 ökas antalet statsövertagna klasser vid var och en av de tidigare nyinrättade 29 samrealskolorna; 13 av dessa skolor hava vid denna tidpunkt ombildats till fullständiga samrealskolor. På grund av dessa förändringar torde nu ifrågasvarande anslagspost böra höjas med $[5 \times 100 + (8 + 29) \times 75 =]$ 3,275 kronor.

När det gäller att bedöma lärjungeantalet för beräkning av det erforderliga beloppet för detta anslag under budgetåret 1930/1931, har överstyrelsen utgått från lärjungeantalet höstterminen 1929 och vidare tagit hänsyn till riksdagens beslut om successivt förstatligande av vissa skolor. Vid beräkning av lärjungeantalet i nämnda skolor har endast räknats med det antal lärjungar, som läsåret 1930/1931 beräknats tillhöra förstatligade klasser. Lärjungeantalet höstterminen 1929 uppgår till sammanlagt 28,936, varav dock 146 kvinnliga lärjungar i de två högsta ringarna av det fyraåriga gymnasiet, för vilka, jämlikt bestämmelserna i kungörelsen den 27 juni 1929, nr 202, vederbörande kommun i nu förevarande avseende har att bestrida kostnaderna. Höstterminen 1928 uppgick lärjungeantalet till 27,944, varav 245 kvinnliga lärjungar å gymnasiet, beträffande vilka kostnaderna för ersättning åt skolläkare ej påvildade statsverket. Då i jämförelse med närmast föregående termin stegringen i antalet klassavdelningar höstterminen 1930 torde komma att bliva densamma som innevarande termin, anser sig överstyrelsen böra räkna med en liknande stegring i lärjungeantalet höstterminen 1930, d. v. s. omkring 1,000, och sålunda beräkna lärjungeantalet denna termin till i runt tal 30,000. Under sådana förhållanden torde någon förhöjning av det nu utgående anslaget för ifrågasatta ändamål icke erfordras utan kunna upptagas till oförändrat belopp, 60,000 kronor.

Departementschefen.

Mot denna skolöverstyrelsens beräkning har jag intet att erinra. Med anledning av vad jag förut anfört angående arvoden åt skolläkare vid de av mig föreslagna nya flickläroverken och med hänvisning till kostnadsberäkningen för dessa (sid. 45) får jag dock hemställa, att den av skolöverstyrelsen ifrågasatta höjningen, 3,275 kronor, ökas med 600 kronor till 3,875 kronor.

Sammanfattning. Vid min anmälan inför Kungl. Maj:t av anslagsäskandena under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1930/1931 beräknade jag å sid. 383 av 1930 års åttonde huvudtitel, att det ordinarie reservationsanslaget till

de allmänna läroverken, som i riksstaten för budgetåret 1929/1930 är upptaget med ett belopp av 7,453,225 kronor, skulle behöva höjas med ett belopp av 633,675 kronor till 8,086,900 kronor.

Jag anhåller nu att få lämna en översikt av de höjningar av ifrågavarande reservationsanslag, som skulle bli erforderliga vid ett bifall till vad som av mig föreslagits dels under punkterna 149, 150 och 151 i 1930 års åttonde huvudtitel, dels ock nu i det föregående:

nya ordinarie lärartjänster	kronor 588,750:—
ombildning av vissa övningslärarbefattningar m. m.	» 15,300:—
arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna	» 3,000:—
anslag till bibliotekarier	» 23,600:—
arvoden åt skolläkare	» 3,875:—

Summa kronor 634,525:—

Det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, vilket, såsom nyss nämnts, i riksstaten för innevarande budgetår upptagits med ett belopp av 7,453,225 kronor, skulle alltså vid ett bifall till mina förslag behöva ökas med nyssberörda belopp, 634,525 kronor, till 8,087,750 kronor.

Härefter anhåller jag så att få erinra om följande.

Under punkterna 148, 153, 155, 156, 157, 158 och 161 av 1930 års åttonde huvudtitel har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för nedannämnda ändamål för budgetåret 1930/1931 beräkna följande anslag eller anslagsförhöjningar, nämligen:

nya ordinarie lärartjänster m. m.	kronor 587,900:—
extra och vikarierande lärare m. m.	» 878,400:—
extra arvoden åt teckningslärare	» 119,700:—
extra arvoden åt gymnastiklärare	» 105,200:—
extra arvoden åt musiklärare	» 45,300:—
extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete	» 47,300:—
arvoden åt skolläkare	» 3,875:—

Summa kronor 1,787,675:—

Vid ett bifall till vad jag nu i det föregående anført skulle sagda anslag och anslagsförhöjningar i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptagas på följande sätt:

nya ordinarie lärartjänster m. m.	kronor 588,750:—
extra och vikarierande lärare	» 817,100:—
arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare ..	» 55,000:—
extra arvoden åt teckningslärare	» 119,600:—
extra arvoden åt gymnastiklärare	» 105,900:—
extra arvoden åt musiklärare	» 45,300:—
extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete	» 47,300:—
arvoden åt skolläkare	» 3,875:—

Summa kronor 1,782,825:—

Då, såsom nyss nämnts, i riksstaten för budgetåret 1930/1931 för dessa ändamål beräknats ett sammanlagt belopp av 1,787,675 kronor, skulle sålunda vid ett bifall till mina nu framlagda förslag uppkomma en besparing av (1,787,675—1,782,825) 4,850 kronor.

2. Kommunal flickskolor och flickskollinjer.

I riksstaten har för vartdera av budgetåren 1928/1929 och 1929/1930 uppförts ett ordinarie förslagsanslag å 50,000 kronor till statsbidrag till kommunala flickskolor. Beträffande sättet för beräkandet av detta anslag hänvisar jag till 1928 års riksdagsskrivelse nr 356 sid. 38 o. f. I fråga om utgående av medel från anslaget hava bestämmelser meddelats i kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 229) angående avlöning åt lärare vid kommunal flickskola samt statsbidrag till sådan skola.

Då frågan om anslag till kommunala flickskolor stode i visst samband med spörsmålet rörande nya flickläroverk, hemställde jag vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till statsbidrag till kommunala flickskolor beräkna för budgetåret 1930/1931 ett ordinarie förslagsanslag av 50,000 kronor. Kungl. Maj:t biföll denna min hemställan.

I skrivelse den 31 augusti 1929 har skolöverstyrelsen i avseende å anslagsbehovet för budgetåret 1930/1931 anfört följande:

Under budgetåret 1929/1930 kommer sannolikt en kommunal flickskola att inrättas, nämligen i Landskrona, där stadsfullmäktige anhållit, att Landskrona läroverk för flickor måtte ombildas till en sjuårig kommunal flickskola med såväl teoretisk som praktisk linje. Statsbidrag till denna skola kan beräknas utgå med sammanlagt omkring 25,000 kronor. Någon ytterligare kommunal flickskola torde icke tillkomma under innevarande budgetår.

I vilken omfattning kommunala flickskolor kunna komma att inrättas under budgetåret 1930/1931 undandrager sig varje säkert bedömande. Överstyrelsen vill fördensskull föreslå, att för statsbidrag till eventuellt blivande kommunala flickskolor beräknas samma belopp som hittills och att sålunda anslaget i sin helhet uppföres med 75,000 kronor.

Departementschefen.

Jag bör till en början erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 11 oktober 1929 erkänt den kommunala flickskolan i Landskrona.

Enär de av mig i det föregående ifrågasatta kommunala flickskollinjerna kunna betraktas som ett slags kommunala flickskolor, synes det mig, att anslagen till båda dessa skolformer lämpligen böra i riksstaten kunna sammanföras till ett gemensamt ordinarie förslagsanslag, benämnt »statsbidrag till kommunala flickskolor och flickskollinjer».

Då för närvarande endast en kommunal flickskola är upprättad och då det är ovisst, huruvida eller i vilken utsträckning nya kommunala flickskolor eller flickskollinjer komma att bliva berättigade till statsbidrag under budgetåret 1930/1931 samt då härtill kommer, att anslaget har förslagsanslags natur, anser jag det icke erforderligt att redan nu ifrågasätta någon höjning

av det anslagsbelopp, som för budgetåret 1929/1930 utgår till kommunala flickskolor. Min hemställan går alltså ut på att anslag till statsbidrag till kommunala flickskolor och flickskollinjer må uppföras med 50,000 kronor.

3. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer.

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning har 1929 års riksdag *dels* medgivit, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1929—30 juni 1930 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare och timplärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer;

dels ock för ändamålet anvisat för budgetåret 1929/1930 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

Bestämmelser i fråga om löneförbättringen äro givna i kungörelse den 22 juni 1928 (nr 230).

Vid anmälan den 3 januari 1930 av anslagsbehoven under åttonde huvudtiteln meddelade jag, att jag, med hänsyn till vad jag under punkt 171 anfört, då ej vore beredd att framlägga slutligt förslag beträffande löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor. På min hemställan beslöt Kungl. Maj:t att föreslå riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för ändamålet beräkna för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1929 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av medel för ifrågavarande löneförbättring under budgetåret 1930/1931. Överstyrelsen har därvid, under hänvisning till vad ämbetsverket anfört i fråga om det under nästföregående punkt omförmälda ordinarie anslaget, föreslagit, att det nu förevarande extra anslaget måtte upptagas med ett till 12,000 kronor förhöjt belopp.

I anslutning till vad jag under föregående punkt angående anslag till kommunala flickskolor och flickskollinjer anfört, hemställer jag, att även det nu förevarande förslagsanslaget må för budgetåret 1930/1931 upptagas med oförändrat belopp, men med benämningen ändrad till »tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer».

Departements-
chefen.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa,

att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. beträffande de allmänna läroverken:

A. de allmänna läroverkens organisation:

medgiva, att, utöver vad beträffande denna organisation

Departements-
chefens
hemställan.

nu är stadgat, vid realskola må, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående angivit, femårig och fyraårig linje kunna anordnas som förenad linje med anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass;

B. upprättande och ombildning av läroverk:
besluta:

a) i avseende å allmänna läroverk för flickor:

1. i Örebro skall från och med den tid, Kungl. Maj:t bestämmer, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande realskola med anknytning, på sätt jag tidigare i mitt anförande angivit, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, ävensom fyraårigt latingymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. i en var av städerna Linköping och Borås skall från och med den tid Kungl. Maj:t bestämmer upprättas en realskola för flickor med anknytning, på sätt jag tidigare i mitt anförande angivit, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

3. realskolorna vid de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg skola anordnas med anknytning, på sätt jag tidigare i mitt anförande angivit, till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

b) i avseende å allmänna läroverk för gossar och samläroverk:

1. gymnasiet vid det högre allmänna läroverket i en var av städerna Linköping och Borås skall ombildas till samgymnasium, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

2. vid ett vart av de allmänna läroverken i Linköping, Karlskrona, Västervik, Arvika, Söderhamn och Åmål skall en femårig linje av realskolan ombildas till en sådan förenad linje som här ovan under A omförmäles, och vid ett vart av de allmänna läroverken i Borås, Örebro, Halmstad, Sundsvall, Östersund, Hälsingborg, Jönköping, Eksjö, Uddevalla, Vänersborg, Härnösand, Ängelholm, Trälleborg och Falköping ävensom vid östra realskolan i Göteborg och realskolan i Malmö

skall en fyraårig linje av realskolan ombildas till dylik för-
enad linje;

c) i avseende å lyceerna:

1. — med bibehållande av lyceilinjén vid vartdera av högre allmänna läroverket för gossar i Malmö och högre realläro-
verket i Göteborg samt av latinlyceilinjén vid statens prov-
skola, nya elementarskolan i Stockholm — skall

dels vid högre latinläroverket i Göteborg samt vid högre allmänna läroverken i Uppsala och Lund med upprättandet av vederbörande lyceilinjér tills vidare anstå;

dels ock vid statens provskola, nya elementarskolan i Stock-
holm, med upprättandet av reallyceilinjén och den nyspråk-
liga lyceilinjén tills vidare anstå samt i stället tills vidare
finnas ett gymnasium, omfattande fyraårigt latingymnasium
och fyraårigt realgymnasium, samt en realskola, anordnad
med fem ettåriga klasser och anknyttande till folkskolans fjär-
de klass;

2. intill dess organisationsplanen beträffande lyceilinjerna
blivit fullt genomförd, skall Kungl. Maj:t äga att, efter för-
slag av skolöverstyrelsen och inom gränserna för de för ända-
målet beviljade anslagen, fatta de beslut, som kunna bliva er-
forderliga med hänsyn därtill, att på grund av att upprättan-
det av vissa lyceilinjér uppskjutes, behov kan uppstå av utök-
ning av realskola respektive gymnasium vid vederbörande läro-
verk genom upprättande av nya parallellavdelningar;

3. första krets av lyceilinjé må upprättas endast under för-
utsättning att minst 8 lärjungar blivit godkända i de vid slut-
tet av vårterminen anställda inträdesprövningarna.

C. anslag till de allmänna läroverken:

dels för inrättande av nya ordinarie ämneslärartjänster vid
de allmänna läroverken, med den fördelning som av Kungl.
Maj:t bestämmes, m. m. höja det ordinarie reservationsansla-
get till de allmänna läroverken med kronor 588,750:—;

dels för höjning av den i det ordinarie reservationsansla-
get till de allmänna läroverken ingående posten: arvoden åt
skolläkare höja nämnda anslag, nu kronor 37,325:—, med kro-
nor 3,875:— till kronor 41,200:—;

kommande förty, vid bifall ej mindre härtill än även till
Kungl. Maj:ts under punkterna 148, 149 och 150 i statsverks-
propositionens åttonde huvudtitel framlagda förslag, det *orda-*
narie reservationsanslaget till de allmänna läroverken,

nu	kronor 7,453,225:—
att ökas med	» 634,525:—
till	» 8,087,750:—;

dels till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken m. m. anvisa för budgetåret 1930/1931 ett *extra* anslag avkronor 817,100:—;

dels till arvodesförhöjning åt vissa extra ordinarie ämneslärare vid högre lärarinneseminariet, allmänna läroverk och statens folkskoleseminarier anvisa för budgetåret 1930/1931 ett *extra* anslag av kronor 55,000:—;

dels till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett *extra* anslag av kronor 119,600:—;

dels till extra arvoden åt gymnastiklärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett *extra* anslag av kronor 105,900:—;

dels till extra arvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett *extra* anslag av kronor 45,300:—;

dels till extra arvoden åt lärarinnor i kvinnligt handarbete vid de allmänna läroverken anvisa för budgetåret 1930/1931 ett *extra* anslag av kronor 47,300:—.

II. *beträffande kommunala flickskolor och flickskollinjer:*

A. upprättande av kommunala flickskollinjer:

dels godkänna följande allmänna förutsättningar för åtnjutande av statsbidrag till kommunal flickskollinje:

1. Kommunal flickskollinje skall vara inrättad vid allmänt läroverk samt vara upprättad och underhållen av skolområde, bestående av ett eller flera skoldistrikt, eller, efter Kungl. Maj:ts beprövande, av annan kommunal samfällighet eller förening av flera sådana, samt hava till ändamål att bereda kvinnliga lärjungar, som genomgått näst högsta klassen av realskola vid allmänt läroverk, tillfälle att inhämta ett högre mått av allmän medborgerlig bildning med hänsyn tagen till den kvinnliga ungdomens egenart och därvid tillika i större eller mindre utsträckning förbereda lärjungarna för praktisk verksamhet, särskilt inom hemmets område.

2. Kommunal flickskollinje skall vara anordnad med treårig lärokurs.

3. Inom de två högsta klasserna av kommunal flickskollinje skall undervisningen, i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som gälla för kommunala flickskolor, anordnas antingen på både en teoretisk och en praktisk utbildningslinje eller på endera av dessa linjer.

4. Kommunal flickskollinje skall, vare sig den omfattar både en teoretisk och en praktisk linje eller enbart en av dessa linjer, hava sammanlagt minst 30 lärjungar.

5. Kommunal flickskollinje skall stå under skolöverstyrelsens inseende.

6. Varje årsklass skall i de teoretiska undervisningsämnena åtnjuta från föregående och efterföljande årsklass skild undervisning.

7. Vid varje kommunal flickskollinje skall minst halva antalet av de ordinarie lärarna utgöras av kvinnor.

8. Läsåret skall hava samma längd som vid det allmänna läroverk, vid vilket flickskollinjen är inrättad.

9. Skolområdet skall för undervisningen tillhandahålla tjänliga och tillräckliga lokaler samt erforderliga och lämpliga skolmöbler och nödig undervisningsmateriel.

10. Statsbidrag till kommunal flickskollinje må utgå endast där Kungl. Maj:t, med hänsyn tagen till inom skolområdet redan befintliga läroanstalter, för vilka statsbidrag utgår, finner förutsättningar saknas för uppehållande eller upprättande av fullständig flickskola och prövar inrättandet av kommunal flickskollinje med av skolområdet föreslagen organisation vara för orten behöfligt och lämpligt.

11. Undervisningen i kommunal flickskollinje, vilken skall stå öppen för elever oberoende av deras hemorter, skall vara avgiftsfri, såvida ej i visst fall på grund av särskilda undantagsförhållanden annorlunda bestämmes i skolans reglemente. Terminsavgifter må dock i intet fall bestämmas till olika belopp för elever allt efter deras olika hemorter, ej heller påföras medellösa lärjungar.

12. I övrigt skall kommunal flickskollinje vara organiserad och undervisningen därstädes ordnad i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som gälla för kommunal flickskola;

dels bestämma,

att lärarpersonalen vid kommunal flickskollinje skall åtnjuta samma avlöningsförmåner med därtill hörande villkor och bestämmelser som äro eller varda bestämda för lärare vid kommunal flickskola, dock med iakttagande, att de i sådant hänseende stadgade särskilda arvoden skola utgå till rektor vid kommunal flickskollinje med 400 kronor, till biträdande föreståndarinna med 100 kronor, till vikarierande rektor med 200 kronor samt till vikarie för biträdande föreståndarinna med 100 kronor, allt för år räknat;

dels föreskriva, att i fråga om utgående av statsbidrag till kommunala flickskollinjer skola, förutom vad angår själva organisationen och därmed sammanhängande eller likartade spörsmål, gälla följande grunder:

I.

Statsbidrag till kommunal flickskollinje, vilken av Kungl. Maj:t blivit erkänd såsom sådan, utgår på följande sätt:

a) till flickskollinje, där undervisningen är anordnad på teoretisk och praktisk linje eller på enbart teoretisk linje med 9,200 kronor för år, och till flickskollinje, där undervisningen är anordnad på enbart praktisk linje 5,600 kronor för år; samt därutöver

b) till parallellavdelning av lägsta årsklassen med 2,800 kronor för år, dock att sådant bidrag må utgå till högst så stort antal parallella klassavdelningar, som uppkommer med iakttagande därav, att vid läsårets början minst 30 lärjungar komma på varje sådan avdelning inom årsklassen, innan ny klassavdelning upprättas inom densamma, samt att parallellavdelning ej må upprättas utan skolöverstyrelsens medgivande;

c) till parallellavdelning av årsklass inom de två högsta klasserna, under iakttagande av de i b) angivna begränsningarna, med 2,800 kronor för år för parallellavdelning inom den teoretiska linjen och med 1,400 kronor för år för parallellavdelning inom den praktiska linjen;

d) till undervisning i ämnena hushållsgöromål, kvinnlig slöjd, barnavård och trädgårdsskötsel med 75 kronor för läsår och veckotimme, under villkor att vid läsårets början vid undervisningen i dylikt tillvalt ämne antalet lärjungar i varje lärjungegrupp inom viss klass icke understiger 5 samt att minst 15 lärjungar komma på sådan lärjungegrupp, innan ny grupp för ämnet upprättas.

Härförutom skall till varje kommunal flickskollinje av statsmedel utgå bidrag för lärare enligt samma grunder som gälla för kommunal flickskola.

II.

Till skolområde, vilket enligt plan, som av Kungl. Maj:t godkännes, upprättar kommunal flickskollinje genom successivt uppbyggande med en eller två klasser av sådan linje, skall, under den tid, som erfordras för dess utbyggande till treårig kommunal flickskollinje, och utan hinder därav att densamma icke omfattar tre årsklasser, statsbidrag, med tillämpning i övrigt av de här ovan under A I stadgade grunder och med de i fråga om de två högsta årsklasserna av praktisk linje där angivna undantag, beräknas till 2,800 kronor för varje årsklass eller avdelning av årsklass, under villkor:

a) att linjen i medeltal har minst 10 lärjungar i varje årsklass;

b) att linjen fortsättningsvis uppbygges år för år i oavbruten följd;

c) att vid linjen finnas ordinarie lärare till ett antal, som med en understiger antalet årsklasser i linjen, dock att då enbart praktisk linje är upprättad, endast en ordinarie lärare behöver anställas och att denne behöver tillsättas först vid tredje klassens upprättande, samt att rektor förordnas vid den nya organisationens påbörjande; ävensom

d) att flickskollinjen i övrigt i tillämpliga delar är anordnad i enlighet med de för kommunal flickskollinje gällande föreskrifter.

III.

För utbekommande av statsbidrag enligt här ovan under A I och II givna stadganden skola i övrigt gälla de föreskrifter, som i sådant avseende äro eller varda utfärdade för kommunala flickskolor;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i fråga om tillämpningen av de under A I—III angivna grunder utfärda de närmare föreskrifter, vilka, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller i fråga om kommunala flickskolor, kunna finnas erforderliga;

dels ock besluta,

a) att lärarpersonalen vid kommunala flickskollinjer skall vara delaktig i statens pensionsanstalt, med iakttagande i tillämpliga delar av vad angående delaktighet i denna anstalt är stadgat i fråga om lärare vid kommunala flickskolor, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som på grund härav finnas erforderliga; samt

b) att, därest på grund av inrättandet av kommunal flickskollinje statsunderstödd enskild högre flickskola på orten upphör med sin verksamhet och på den grund vid den senare skolan anställd ämneslärarinna med full tjänstgöring går förlustig sin anställning, hon må, under förutsättning att hon vid början av skolans avveckling uppnått en ålder av 50 år samt vunnit sådan anställning, som nu angivits, vid statsunderstödd enskild läroanstalt före den 1 mars 1930, intill dess hon fyller 60 år, av statsmedel åtnjuta en årlig ersättning uppgående till två tredjedelar av den avlöning hon i enlighet med gällande bestämmelser vid entledigandet åtnjöt från skolan, tillfällig löneförbättring och eventuellt utgående dyrtidstillägg däri inberäknade, samt för tiden därefter en årlig pension till samma belopp, som skulle tillkommit henne, därest hon intill uppnåendet av sistnämnda ålder varit i tjänst vid statsunder-

stödd enskild flickskola; skolande vad nu sagts äga tillämpning beträffande lärarinnor vid sådana skolor, vilkas avveckling påbörjats inom tio år, räknat från den 1 januari 1931.

B. kommunal flickskola, som är förenad med statlig realskola för flickor:

föreskriva, att å ort, där efter prövning av Kungl. Maj:ts kommunal flickskola är i visst organisatoriskt avseende, på sätt jag i det föregående angivit, förenad med statlig realskola för flickor, rektor skall utom lön såsom rektor vid den statliga realskolan, åtnjuta ett särskilt årligt arvode av 600 kronor.

C. anslag till kommunala flickskolor och flickskollinjer:

dels, med uteslutande ur riksstaten av det ordinarie förslagsanslaget till statsbidrag till kommunala flickskolor å 50,000 kronor, därstädes uppföra ett ordinarie förslagsanslag till statsbidrag till kommunala flickskolor och flickskollinjer med enahanda belopp, 50,000 kronor;

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1930—30 juni 1931 utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 600 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 500 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer;

dels ock för sådan tillfällig löneförbättring anvisa för budgetåret 1930/1931 ett extra förslagsanslag av 8,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter tillstyrkta hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. B. Hammar.

Bilaga 1.

Länsvis ordnad undersökning.

(Ur 1927 års skolsakkunnigas utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m.)

Sedan de sakkunniga i det föregående redogjort för sin principiella uppfattning av de frågor, som blivit dem lämnade till utredning, övergå de sakkunniga till en detaljerad redogörelse för de förhållanden, som utredningen avser. För överskådlighetens skull lämnas denna redogörelse länsvis, varvid dock i sådana fall, då de naturliga förbindelserna gå till någon utom länet belägen ort, hänsyn tagits även till dessa.

Vid beräkningen av utrymmet å de fyraåriga gymnasielinjerna hava de sakkunniga för underlättande av jämförelsen med treåriga gymnasielinjer räknat allenast med antalet platser i de tre högsta ringarna. Givetvis blir från utrymmessynpunkt resultatet praktiskt sett detsamma, vare sig man räknar med tillsammans $4 \times 25 = 100$ platser i ett fyraårigt gymnasiums alla fyra ringar eller med $3 \times 25 = 75$ platser i de tre högsta ringarna av ett sådant gymnasium.

I varje klassavdelning inom gymnasiet räknas med *i medeltal* 25 lärjungar. Enligt gällande bestämmelser kunna visserligen 30 lärjungar mottagas i varje sådan avdelning, men erfarenheten har till fullo visat, att även om en klassavdelning i lägsta ringen är fulltalig, den i nästa ring i regel brukar hava något mindre antal lärjungar och i den därpå följande ringen ytterligare minskat antal. Genom en sådan beräkningsgrund har man också erhållit en viss marginal som motvikt mot någon oförutsedd mindre ökning i antalet lärjungar.

Inom realskolan kunna enligt gällande bestämmelser 35 och i lyceet 30 lärjungar mottagas i varje klassavdelning. Av liknande skäl, som nyss anförts, hava de sakkunniga räknat med ett *medeltal* av 30 lärjungar i varje klassavdelning i realskolan och av 20 i lyceet.

Stockholms stad.(474 094 invånare.¹)

Gymnasieundervisning för flickor är i Stockholm och dess närmaste omnejd sedan flera år tillbaka anordnad vid fem enskilda högre flickskolor, nämligen lyceum för flickor (fyraårigt latin- och realgymnasium², terminsavgift kr. 190:—), nya elementarskolan för flickor (fyraårigt latin- och realgymnasium, terminsavgift i ring I—II 190:—, i ring III—IV kr. 210:—), Södermalms högre läroanstalt för flickor (fyraårigt latingymnasium, terminsavgift kr.

¹ Invänarsiffrorna här och i det följande avse tiden den 31 december 1928.

² Realgymnasiet är avsett att indragas.

170:—), Wallinska skolan (fyraårigt latingymnasium, terminsavgift i ring I—II kr. 185:—, i ring III—IV kr. 195:—) samt Ählinska skolan (fyraårigt latin- och realgymnasium, terminsavgift i ring I—II kr. 190:—, i ring III—IV kr. 200:—), ävensom vid sju högre enskilda eller kommunala samskolor: Sofi Almquists samskola (fyraårigt realgymnasium, terminsavgift i ring I—II kr. 210:—, i ring III—IV kr. 220:—), Palmgrenska samskolan (treårigt latin- och realgymnasium, terminsavgift i ring I kr. 230:—, i ring II kr. 250:—, i ring III kr. 270:—), Stockholms samgymnasium (fyraårigt latin- och realgymnasium, terminsavgift i ring I kr. 215:—, i ring II kr. 240:—, i ring III kr. 260:—, i ring IV kr. 280:—), Whitlockska samskolan (treårigt latin- och realgymnasium, terminsavgift i ring I kr. 195:—, i ring II—III kr. 205:—), Djursholms samskola (fyraårigt latin- och realgymnasium, terminsavgift kr. 200:—), Saltsjöbadens samskola (fyraårigt latin- och realgymnasium, terminsavgift i ring I—II kr. 175:—, i ring III—IV kr. 200:—) samt Lidingö samskola (fyraårigt latin- och realgymnasium, terminsavgift i ring I—II kr. 155:—, i ring III—IV kr. 165:—).

Från och med höstterminen 1929 hava flickor tillgång till gymnasieundervisning även vid det nyupprättade statliga högre flickläroverket i Stockholm (med terminsavgifter enligt samma grunder som vid övriga statsläroverk) samt vid Kungsholmens högre allmänna läroverk därstädes. Flickläroverket skall enligt den år 1927 beslutade läroverksorganisationen hava en fyraårig och en treårig latinlinje samt en treårig reallinje. Vid Kungsholmens högre allmänna läroverk skola finnas en treårig latinlinje och en treårig reallinje.

Flickor hava i Stockholm tillträde till realskolundervisning vid det ovan nämnda högre flickläroverket, vid de mycket omfattande två kommunala mellanskolorna samt vid Grevesmühliska samskolan (enskild donationsskola). Därtill komma i Stockholms närmaste omnejd den nya samrealskolan i Lidingö, den blivande samrealskolan i Sundbyberg samt de kommunala mellanskolorna i Solna och Stocksund.

De från det allmännas sida vidtagna åtgärderna för beredande av gymnasieundervisning för flickor i Stockholm torde åtminstone för den närmaste framtiden kunna anses tillfyllestgörande, och detsamma kan sägas även om fyraårig realskolutbildning, varemot inga anordningar för femårig realskolutbildning för flickor för närvarande finnas därstädes.

Normalskolutbildning — d. v. s. sådan utbildning, som erhålles i statens normalskola för flickor — meddelas i Stockholm dels vid nämnda skola, dels vid: Afzelii elementarskola för flickor, ateneum för flickor, Brummerska skolan, Detthowska skolan, Kungsholms elementarskola för flickor, Kungsholms läroverk för flickor, lyceum för flickor, Lychouska skolan, Margaretaskolan, nya elementarskolan för flickor, Oskarsskolan, Anna Sandströms skola, Anna Schuldheis' skola, Södermalms högre läroanstalt för flickor, Wallinska skolan, Ählinska skolan och Annaskolan. Sådan utbildning är därjämte att tillgå vid de i Stockholms närmaste grannskap belägna Djursholms samskola, Saltsjöbadens samskola och Lidingö samskola. De sakkunniga vilja i detta sammanhang erinra om vad i det föregående (sid. 16) framhållits, nämligen att öppnandet

i allt vidare utsträckning av statliga och kommunala läroanstalter med en utbildning, som leder till real- och studentexamen och som för den enskilde medför jämförelsevis ringa eller inga avgifter, måste väntas medföra en stark dragning från den speciellt kvinnliga utbildningsvägen till den teoretiska banan. En utveckling i sådan riktning synes icke vara gagnelig och överensstämmer icke heller med riksdagens uttalade mening, att »det icke är önskvärt, att sådana åtgärder från statsmakternas sida vidtagas, vilka kunna komma att öka antalet kvinnliga elever i de läroverk, som föra till studentexamen, och samtidigt minska antalet i de läroanstalter, vilka avse att giva en efter den kvinnliga ungdomens egenart och framtida livsuppgifter i hem och samhälle speciellt anpassad uppfostran och utbildning». Det enda effektiva sättet att motverka en dylik strömning till real- och studentexamensstudier synes vara, att en för flickor särskilt tillrättalagd utbildning genom det allmännas försorg erbjuds på samma ekonomiska villkor som den till real- och studentexamen ledande. Detta kan, såsom förut antytts, ske genom att på vederbörande ort en kommunal flickskola inrättas. Det synes därför angeläget, att denna skolform blir i erforderlig utsträckning representerad även i Stockholm.

Stockholms län. (263 264 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är inom länet för närvarande anordnad vid det fyraåriga kommunala gymnasiet i Södertälje (terminsavgift kr. 100:—), vilket från och med vårterminen 1928 är under förstatligande. Flickor mottagas jämväl i de enskilda läroanstalterna Djursholms samskola och Saltsjöbadens samskola samt i Lidingö samskola, vars realskola, tidigare organiserad som kommunal mellanskola, från och med vårterminen 1928 successivt övertages av staten. De tre sistnämnda läroanstalterna synas emellertid på grund av sitt geografiska läge böra, såsom i det föregående antytts, i nu förevarande sammanhang betraktas som hörande till Stockholms stad med omnejd. Givetvis drager ock Stockholm med sina goda kommunikationsförhållanden till sig lärjungar från trakter, som eljest haft Södertälje som sin naturliga skolstad.

Genomsnittliga antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var 78.4, av vilka 1.6 från Södertälje med omnejd och 76.8 från länet i övrigt (bland dessa 19.8 från Djursholm med omnejd, 18.4 från Saltsjöbaden med omnejd, 23.8 från Lidingö med omnejd och 14.8 från återstoden av länet).

Högre allmänna läroverket i Södertälje skall enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiets tre högsta ringar giva plats för 150 lärjungar. Sammanlagda antalet gossar i de tre högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 65.4. Gymnasiet i Södertälje har således genomsnittligt utrymme för ytterligare 84.6 lärjungar och kan utan svårighet bereda plats för det antal flickor från Södertälje med omnejd (1.6) och från länet i övrigt (14.8), som hittills åtnjutit gymnasieundervisning.

Behovet av realskolutbildning för flickor synes vara i tillräcklig utsträckning tillgodosett genom samläroverket i Södertälje, samrealskolan i Norrtälje, den nya samrealskolan i Vaxholm samt den kommunala mellanskolan i Nynäshamn. Kommunala mellanskolor finnas inom länet ytterligare i Solna, Stocksund och Sundbyberg, varjämte i Lidingö finnes en samrealskola, tidigare kommunal mellanskola. På grund av sitt läge torde emellertid dessa fyra skolor i här ifrågavarande sammanhang bära närmast betraktas såsom hörande till Stockholm med omnejd.

Normalskolutbildning finnes inom länet för närvarande anordnad vid elementarskolan för flickor i Södertälje. Därtill kommer den som internat anordnade Herrsättra skola i närheten av Södertälje samt, som förut nämnts, Djursholms samskola, Saltsjöbadens samskola och Lidingö samskola.

Till förhindrande av en av riksdagen såsom icke önskvärd betecknad tillströmning av flickor till den teoretiska studiebanan synes det vara ändamålsenligt, att en kommunal flickskola kommer till stånd i Södertälje.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring beträffande högre undervisning för flickor i länet icke vara av nöden.

Uppsala län.

(139 568 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är inom länet för närvarande anordnad endast i Uppsala: i det treåriga latingymnasiet vid Uppsala högre elementarläroverk och gymnasium för flickor (terminsavgift kr. 200:—) och i det likaledes treåriga latin- och realgymnasiet vid Uppsala enskilda läroverk och privatgymnasium (terminsavgift höstterminen kr. 200:—, vårterminen kr. 225:—). Till det högre allmänna läroverkets gymnasium hava däremot flickor icke fått tillträde.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 67.4, av vilka 57.0 från Uppsala med omnejd och 10.4 från länet i övrigt. Den enda ort, där statlig gymnasieundervisning för flickor kan ifrågasättas vara av behovet påkallad, är alltså Uppsala (30 208 invånare).

Högre allmänna läroverket i Uppsala har haft tvålinjigt gymnasium med endera linjen uppdelad på två parallellavdelningar, men detta skall enligt 1927 års läroverksorganisation omdanas till ett tvålinjigt gymnasium utan parallellavdelningar, vid vars sida skulle stå ett lyceum. Gymnasiet får alltså i de tre högsta ringarna en kapacitet av allenast 150 platser, vartill avses komma ett lyceum med 60 platser i de tre högsta kretsarna. Sammanlagda antalet gossar i de tre högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 189.4. Gymnasiet i Uppsala har sålunda efter omorganisationen icke plats för hela det antal manliga lärjungar, som för närvarande undervisas där, långt mindre för kvinnliga lärjungar.

Så länge lyceet på grund av lärjungebrist icke kan komma till stånd, torde

man emellertid för Uppsala få räkna med tvålinjigt gymnasium med tillsammans tre avdelningar i varje ring, alltså med 225 platser i gymnasiets tre högsta ringar. Men icke heller under denna förutsättning kan gymnasiet upptaga mer än en del (35.6) av flickorna från länet (67.4).

En utvidgning av gymnasiet med en fjärde serie av parallellavdelningar synes med hänsyn till läroverkets storlek icke tillrådlig; det hade höstterminen 1929 ej mindre än 550 lärjungar, varjämte är att märka, att realskolan enligt 1927 års organisation tills vidare skall hava icke, såsom förut varit fallet, två utan tre serier av parallellavdelningar.

Därtill kommer, att Uppsala som universitets- och skolstad med gamla traditioner har särskilda förutsättningar (goda inackorderingsmöjligheter, föräldrarnas önskan att sammanhålla medlemmarna av en syskonkrets i gemensamt skolhushåll o. s. v.) att även från avlägsna orter, enkannerligen från Norrland, draga till sig flickor, som önska gymnasieutbildning.

Under sådana omständigheter synes i Uppsala ett statligt gymnasium för flickor vara av behovet påkallat. Då reallinjen vid Uppsala enskilda läroverk och privatgymnasium visat mycket ringa anslutning av flickor, synes en reallinje i Uppsala näppeligen erforderlig. Däremot är behovet av ett latینگymnasium uppenbart. Med hänsyn till det stora antalet flickor från Uppsala med omnejd, som valt latinlinjen (höstterminerna 1924—1928 i medeltal 51.4 i de tre högsta ringarna), synes ingen tvekan kunna råda därom, att detta latینگymnasium i första rummet bör göras fyraårigt. Skulle för framtiden yppa sig behov av gymnasiets utvidgning med ännu en serie ringar, bör med hänsyn till de organisatoriska och praktiska skäl, som de sakkunniga i det föregående (sid. 23) anfört, övervägas, huruvida icke detta behov borde tillgodoses genom en treårig latinlinje.

Realskolutbildning för flickor finnes inom länet genom det allmännas försorg anordnad vid samrealskolan i Enköping och den kommunala mellanskolan i Tierp; i Uppsala, där det allmänna läroverkets realskola mottager endast gossar, finnes möjlighet för flickor att få realskolutbildning blott i Uppsala enskilda läroverk och privatgymnasium (terminsavgift i realskolan i medeltal kr. 105.83). Det är utan vidare uppenbart, att i ett samhälle av Uppsalas storlek och med dess särskilda förutsättningar som skolstad tillfälle till realskolutbildning bör stå öppet för flickor på lika villkor som för gossar.

Då med hänsyn till det högre allmänna läroverkets storlek icke heller dess realskola kan öppnas för flickor, torde alltså i Uppsala böra anordnas även en statlig realskola för flickor. Denna synes tills vidare kunna organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan (se sid. 22) och bör givetvis förbindas med det ovan föreslagna statliga flickgymnasiet samt alltså tillsammans med detta utgöra ett högre flickläroverk.

Normalskolutbildning finnes inom länet tillgänglig i Uppsala vid Uppsala högre elementarläroverk och gymnasium för flickor och vid Lindska skolan samt i Enköping vid elementarskolan för flickor därstädes.¹

¹ Därjämte finnes vid Uppsala enskilda läroverk och privatgymnasium enligt läroanstaltens organisationsplan tillfälle att vinna normalskolkompetens.

I Uppsala är antalet flickor, som eftersträva högre skolbildning, uppenbarligen så stort, att även efter upprättandet av ett högre flickläroverk åtminstone en, sannolikt två, flickskolor kunna beräknas fortbestå. För att förhindra en icke önskvärd dragning av särskilt mindre bemedlade flickor till den teoretiska studiebanan synas emellertid, såsom ovan (sid. 16) framhållits, åtgärder från det allmännas sida påkallade i syfte att i nödig utsträckning förbilliga den egentliga flickskolutbildningen. Den utväg, som här närmast anbefaller sig, är omdanandet av endera flickskolan till en kommunal flickskola.

I Enköping synes flickskolan i framtiden icke kunna påräkna tillräcklig anslutning, och antalet flickor i samrealskolan torde icke ens kunna möjliggöra upprättande av en från näst högsta realskolklassen avgrenad treårig flickskollinje.

På grund av vad som sålunda anförts finna sig de sakkunniga böra föreslå, att i Uppsala upprättas ett statligt högre flickläroverk, bestående av enkellinjig realskola med dubbel anknytning till folkskolan (om kombination av linjer se sid. 22) och gymnasium med fyraårig latinlinje. Dessutom anse sig de sakkunniga böra framhålla lämpligheten av att i Uppsala endera flickskolan omdanas till kommunal flickskola.

Södermanlands län.

(190 670 invånare.)

De tre gymnasierna i länet äro alla öppna för flickor, i Nyköping sedan höstterminen 1924, i Strängnäs sedan vårterminen 1924 och i Eskilstuna sedan höstterminen 1923. För delar av länet erbjuda de ej långt utanför länsgränsen liggande städerna Södertälje, Västerås, Örebro och Norrköping med hänsyn till kommunikationerna bestämda fördelar som skolestäder.

I de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseeende undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 30.0 flickor från länet, varav 4.4 flickor från Nyköping med omnejd, 6.0 från Strängnäs med omnejd, 6.0 från Eskilstuna med omnejd och 13.6 från länet i övrigt. Enligt 1927 års läroverksorganisation blir antalet platser i de tre högsta ringarna av gymnasiet i Nyköping 150, i Strängnäs 75 och i Eskilstuna 150. Genomsnittliga antalet gossar var i motsvarande ringar höstterminerna 1924—1928 i respektive städer 60.6, 35.2 och 63.8. Dessa tre gymnasier kunna således med ett disponibelt utrymme av genomsnittligt 89.4 platser i Nyköping, 39.8 i Strängnäs och 86.2 i Eskilstuna ej blott upptaga de fåtaliga flickorna från respektive orter med den ökning i dessas antal, som rimligen kan väntas, utan även bereda möjligheter till gymnasieutbildning för flickorna från länet i övrigt.

Behovet av realskolundervisning i länet synes vara tillräckligt tillgodosett genom de högre allmänna läroverken i Nyköping, Strängnäs och Eskilstuna, den nya samrealskolan i Katrineholm samt de kommunala mellanskolorna i Gnesta och Malmköping, samtliga anstalter öppna jämväl för flickor.

Högre flickskolor finnas för närvarande i Nyköping, Strängnäs och Eskilstuna. Dessa tre skolor, och särskilt de i Nyköping och Strängnäs, torde i konkurrens med den statliga realskolan få svårt att draga till sig erforderligt antal lärjungar, varigenom den speciella flickskolutbildningen i dessa städer skulle äventyras. Dragningen till den statliga lärda skolan synes för flickorna kunna motverkas endast genom att flickskolutbildningen i motsvarande mån förbilligas; lämpligast torde detta kunna ske genom flickskolornas omdanande till kommunala flickskolor.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Södermanlands län icke vara erforderlig.

Östergötlands län.

(309 653 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor finnes inom länet för närvarande anordnad vid Linköpings gymnasium för flickor med fyraårig latinlinje (terminsavgift kr. 250:—) och vid det fyraåriga kommunala latin- och realgymnasiet i Motala (terminsavgift kr. 200:—).

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 83.0 (sedan år 1926 i starkt sjunkande). Av dessa flickor komma på Linköping med omnejd 23.2 (sjunkande sedan år 1925), på Norrköping med omnejd 12.8 (sjunkande), på Motala med omnejd 18.6 och på länet i övrigt 28.4.

De orter, som kunna komma i fråga till upprättande av särskild gymnasieundervisning för flickor, äro Linköping (29 172 invånare) och Norrköping (61 134 invånare). Linköpings gymnasium för flickor hade höstterminen 1928 tillhopa 42 lärjungar i de tre högsta ringarna. I Norrköping finnes för närvarande ingen av skolöverstyrelsen kontrollerad gymnasieundervisning för flickor anordnad.

I Linköpings högre allmänna läroverk rymmas enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiet tre högsta ringar 225 lärjungar. Sammanlagda antalet gossar i de tre högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 156.4. Gymnasiet i Linköping har sålunda genomsnittligt utrymme för ytterligare 68.6 lärjungar och kan med lätthet bereda plats för det antal flickor (23.2) från staden med omnejd, som hittills undervisats i gymnasium.

Norrköpings högre allmänna läroverk rymmer enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiet tre högsta ringar 225 lärjungar. Sammanlagda antalet gossar i de högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 137.6 (jämnt sjunkande under hela femårsperioden). Gymnasiet i Norrköping har sålunda plats för ytterligare 87.4 lärjungar och kan med lätthet upptaga det fåtal flickor (12.8) från staden med omnejd, som hittills undervisats i gymnasium å annan plats.

I Motala erbjudes för närvarande gymnasieundervisning i det kommunala sängymnasiet.

Från länet i övrigt hava 28.4 flickor undervisats i gymnasium. Även dessa flickor kunna utan svårighet upptagas i de statliga gymnasierna i Linköping och Norrköping liksom även, om så skulle erfordras, det antal lärjungar (54.8), som nu undervisas i gymnasiet i Motala.

Den stegring i antalet flickor i gymnasierna, som kan väntas bliva en följd av gymnasieundervisningens förbilligande, synes icke heller föranleda någon vidgning av den föreslagna ramen för den statliga gymnasieundervisningen i Östergötlands län. Sammanlagda antalet flickor från länet, som undervisas i gymnasium, är 83.0 (sjunkande sedan år 1926); den för Linköping och Norrköping fastställda gymnasieorganisationen medger ytterligare utrymme för 156 lärjungar och kan sålunda upptaga en betydande ökning av antalet flickor.

Behovet av realskolundervisning för flickor tillgodoses för närvarande genom samskolan i Vadstena, de nya samrealskolorna i Motala och Mjölby, den blivande samrealskolan i Söderköping och de kommunala mellanskolorna i Valdemarsvik, Åtvidaberg, Skänninge och Norrköping. Däremot saknas möjlighet till realskolutbildning för flickor i Linköping. Högre allmänna läroverket i Linköping har emellertid den storlek (höstterminen 1929 i realskolan, frånräknat första klassen av den sexåriga realskolan, 401 lärjungar, i gymnasiet 169, sammanlagt 570 lärjungar, vartill enligt här föreslagen ordning skulle komma ett antal flickor i gymnasiet), att det måste anses uteslutet att öppna även realskolan för flickor. Under sådana förhållanden synes realskolundervisning för flickor i Linköping lämpligast böra ordnas så, att i staden upprättas en statlig realskola för flickor, vilken synes tills vidare kunna organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan (se sid. 22). De sakkunniga kunna visserligen ej undgå att hysa betänkligheter mot upprättandet av ett läroverk av så ringa omfattning, som här synes vara att vänta. Men i valet mellan upprättandet av helt flickläroverk med ett gymnasium, som efter allt att döma komme att få en ganska obetydlig anslutning och följaktligen jämförelsevis små resurser, och en organisation av här angiven art hava de sakkunniga dock föredragit det senare alternativet. Så mycket hellre hava de sakkunniga ansett sig kunna göra detta, som den nya realskolan, därest det högre allmänna läroverket skulle komma att svälla ut avsevärt över sin nuvarande storlek, skulle kunna bereda en avlastning genom att den ombildades till samrealskola. Om eventuell samorganisation med kommunal flickskola hava de sakkunniga ovan (sid. 16) talat.

Ej heller i Norrköping synes det tillrådligt att öppna det högre allmänna läroverkets realskola för flickor: läroverket hade höstterminen 1929 i realskolan 386 lärjungar, i gymnasiet 118, sammanlagt 504 lärjungar, vartill kommer, att antalet lärjungar i gymnasiet kan väntas stiga något, om, såsom av de sakkunniga föreslås, gymnasiet öppnas för flickor. I Norrköping är visserligen nu sörgt för realskolutbildning för flickor genom den kommunala mellanskolan i staden, som jämväl har berett det högre allmänna läroverkets realskola en viss avlastning, men det synes innebära en orättvisa mot Norrköping, om i detta fall

staden nödgades vidkännas kostnader för en utbildning, som eljest under jämförliga förhållanden åvila staten, i synnerhet om staden, såsom de sakkunniga här nedan förorda, dessutom skulle bekosta upprättandet och uppehållet av en kommunal flickskola. Även i Norrköping synes därför böra upprättas en flickrealskola, som tills vidare torde kunna organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan (se sid. 22). Härigenom tillgodosåges på billigaste sätt det av stadsfullmäktige i Norrköping i beslut den 14 juni 1928 angående åtagande av föreskrivna villkor för upprättande i staden av ett högre flickläroverk uttalade önskemålet, att »flickläroverket må ansluta icke endast till folkskolans sjätte klass utan jämväl vid behov av parallella linjer till dess fjärde klass och realskolan sålunda omfatta såväl en fyraårig som en femårig kurs». Därest det högre allmänna läroverket skulle komma att svälla ut mer än skäligt, skulle den nya flickrealskolan kunna ombildas till samrealskola. En dylik utveckling synes så mycket mera sannolik, som inrättandet av en flickrealskola i Norrköping antagligen skulle få till följd den kommunala mellanskolans upphörande och därigenom en ökad tillströmning till läroverkets realskola, som skulle komma läroverket att stiga över vad som här ansetts önskvärt.

Normalskolutbildning meddelas inom länet i Linköping vid elementarläroverket för flickor samt i Norrköping vid norra läroverket för flickor och östra läroverket för flickor. I Linköping torde flickskolan även efter anordnande av statlig realskolundervisning för flickor allt fortfarande komma att äga bestånd, och i Norrköping torde under samma förutsättning åtminstone endera av de nuvarande flickskolorna kunna fortsätta sin verksamhet. För att hindra den av riksdagen såsom icke önskvärd betecknade tillströmningen av kvinnliga elever till den teoretiska studiebanan synas emellertid åtgärder från det allmännas sida böra vidtagas. Även i dessa båda städer torde upprättandet av kommunal flickskola vara den lämpligaste vägen att realisera det av riksdagen uttalade önskemålet. Därest dylika skolor komma till stånd, synes böra övervägas, huruvida dessa böra organiseras såsom självständiga eller, på sätt de sakkunniga ovan (sid. 16) närmare utfört, samorganiseras med de av de sakkunniga förordade nya realskolorna.

De sakkunniga anse sig alltså böra föreslå, att gymnasiet i Linköping och i Norrköping organiseras som samgymnasium samt att i Linköping liksom i Norrköping upprättas en enkellinjig flickrealskola med dubbel anknytning till folkskolan (om kombination av linjer se sid. 22); en efter den kvinnliga ungdomens egenart och framtida livsuppgifter i hem och samhälle anpassad uppföstran och utbildning torde bäst tryggas genom upprättande i vardera staden av en kommunal flickskola.

Jönköpings län. (231 085 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är i länet för närvarande anordnad vid läroverket i Jönköping, vars gymnasium med Kungl. Maj:ts medgivande är se-

dan höstterminen 1924 tillgängligt för flickor, och vid det fyraåriga kommunala gymnasiet i Eksjö (terminsavgift kr. 100:—), som från och med höstterminen 1928 är under förstatligande.

Genomsnittliga antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var 65.2, varav 18.0 från Jönköping med omnejd, 16.2 från Eksjö med omnejd (starkt sjunkande) och 31.0 från länet i övrigt.

Jönköpings högre allmänna läroverk har enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiets tre högsta ringar plats för 225 lärjungar. Sammanlagda antalet gossar i de tre högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 155.4 (starkt sjunkande). Gymnasiet i Jönköping har sålunda genomsnittligt utrymme för ytterligare 69.6 lärjungar och kan, såvida ej hinder av annan art möta, med lätthet bereda plats för det antal flickor från staden med omnejd (18.0), som hittills sökt gymnasieundervisning.

Eksjö högre allmänna läroverk rymmer enligt 1927 års organisation i gymnasiets tre högsta ringar 150 lärjungar. I de tre högsta ringarna undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 71.4 gossar. Till förfogande stå alltså ytterligare 78.6 platser. Gymnasiet kan sålunda med lätthet upptaga även de flickor från Eksjö med omnejd (16.2), som önska gymnasieundervisning.

Jämväl för flickorna från länet (31.0) kan utan svårighet plats beredas i vilketdera läroverket de finna önskligast.

Behovet av realskolutbildning för flickor i länet synes i det hela väl tillgodosett genom samläroverket i Eksjö, de nya samrealskolorna i Nässjö och Tranås samt de blivande samrealskolorna i Huskvarna, Vetlanda och Värnamo.

I Jönköping saknas emellertid möjlighet för flickor till realskolutbildning. Lättast skulle en dylik kunna anordnas genom att läroverket även på realskolstadiet öppnades för kvinnliga lärjungar. I realskolan är emellertid höstterminen 1929 antalet lärjungar 323. Härtill komma i gymnasiet 203 lärjungar, varav 47 kvinnliga. Då det torde kunna förutsättas, att antalet flickor i gymnasiet småningom och särskilt om realskolutbildning för flickor genom statens försorg anordnas i Jönköping, kommer att i någon mån växa, synes det icke möjligt att öppna även realskolan för flickor, utan att läroverkets storlek kommer att svälla ut över vad som ovan ansetts vara tillrädligt.

Under sådana förhållanden, och då i en stad av Jönköpings storlek (30 119 invånare) tillfälle till realskolundervisning givetvis bör beredas även åt flickor, synes en statlig realskola för flickor i Jönköping vara av behovet påkallad. Denna realskola torde tills vidare kunna organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan (se sid. 22). Därest det högre allmänna läroverket i framtiden skulle komma att växa mer än som kan anses lämpligt, erbjuder denna nya realskola möjlighet att bereda avlastning, närmast i den formen, att flickskolan ombildas till samrealskola.

Normalskolutbildning finnes inom länet anordnad i Jönköping vid elementarskolan för flickor och vid västra elementarläroverket för flickor samt i Eksjö vid läroverket för flickor.

Även om i Jönköping upprättas en statlig flickrealskola, torde åtminstone endera av de nuvarande högre flickskolorna kunna fortsätta sin verksamhet. För att normalskolutbildning skall kunna göras tillgänglig även för flickor ur mindre bemedlade hem, synes emellertid de enskilda flickskolornas verksamhet lämpligen helt eller delvis kunna övertagas av en kommunal flickskola. Om en sådan upprättas, torde det böra tagas i övervägande, huruvida icke en samorganisation med den här föreslagna statliga flickrealskolan, på sätt ovan (sid. 16) antytts, vore lämplig.

Även i Eksjö synes av samma skäl en ombildning av den högre flickskolan till kommunal flickskola vara att anbefalla. Därest det skulle visa sig icke vara möjligt att i Eksjö upprätthålla en fullständig kommunal eller enskild flickskola, hava de sakkunniga trots sig finna, att en sådan treårig flickskolinje, som ovan (sid. 17) omnämnts, skulle vara av behovet påkallad.

På grund av vad sålunda anförts få de sakkunniga föreslå, att i Jönköping gymnasiet organiseras som samgymnasium men att en enkellinjig flickrealskola med dubbel anknytning till folkskolan (om kombination av linjer se sid. 22) upprättas. För trygghet av den speciella flickutbildningen synes upp- rättandet av kommunal flickskola i Jönköping och i Eksjö ändamålsenligt.

Kronobergs län. (157 095 invånare.)

Sedan höstterminen 1926 hava flickor haft tillträde till gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Växjö.

Växjö ligger centralt i länet; i vissa fall torde dock något av gymnasierna i Kalmar, Karlskrona och Halmstad ligga gynnsammare till för lärjungar från Kronobergs län.

I de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseeende undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 20.0 flickor från länet, varav 6.4 från Växjö med omnejd och 13.6 från länet i övrigt.

Växjö högre allmänna läroverk rymmer enligt 1927 års läroverksorganisation 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. I motsvarande ringar undervisades höstterminerna 1924—1928 genomsnittligt 95.6 gossar. Gymnasiet har alltså ytterligare 54.4 platser och kan således upptaga samtliga flickor från länet (20.0) även med den ökning, som kan föräntas av gymnasieundervisningens förbilligande.

Behovet av realskolutbildning för flickor synes vara i tillräcklig utsträckning tillgodosett genom samläroverket i Växjö, den nya samrealskolan i Ljungby samt de kommunala mellanskolorna i Älmhult, Alvesta och Strömsnäsbruk.

Normalskolutbildning finnes för närvarande anordnad vid elementarläroverket för flickor i Växjö. En dylik utbildnings fortbestånd synes bäst kunna tryggas genom den högre flickskolans ombildande till kommunal flickskola.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Kronobergs län icke vara erforderlig.

Kalmar län.

(231 495 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor har funnits vid högre allmänna läroverket i Kalmar läsåret 1923—1924 samt sedan höstterminen 1928 och i Västervik sedan höstterminen 1923.

I de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 36.6 flickor från Kalmar län, varav 5.8 från Kalmar med omnejd, 5.2 från Västervik med omnejd och 25.6 från länet i övrigt. Med avseende på gymnasiet i Västervik må erinras därom, att detta sedan gammalt endast har reallinje, vilken omständighet tvivelsutan bidrager till att göra läroverket mindre besökt av kvinnlig ungdom. För de norra delarna av Kalmar län spelar emellertid Linköping en icke oväsentlig roll som skolestad.

Enligt 1927 års läroverksorganisation blir antalet platser i gymnasiets tre högsta ringar i Kalmar 225 och i Västervik 75. Genomsnittliga antalet gossar var i motsvarande ringar höstterminerna 1924—1928 i Kalmar 110.4 och i Västervik 41.0. De båda gymnasierna kunna sålunda med ett disponibelt utrymme av genomsnittligt 114.6 platser i Kalmar och 34.0 i Västervik ej blott upptaga de fåtaliga flickorna från respektive orter med den ökning i dessas antal, som rimligen kan väntas, utan även bereda möjligheter till gymnasieutbildning för flickorna från länet i övrigt.

För flickornas realskolutbildning synes i tillräcklig utsträckning vara sörjt genom samläroverken i Kalmar och Västervik, samrealskolorna i Oskarshamn och Vimmerby, den nya samrealskolan i Mönsterås, den blivande samrealskolan i Borgholm samt de kommunala mellanskolorna i Torsås och Nybro.

Normalskolutbildning erbjudes för närvarande vid elementarskolan för flickor i Kalmar, Oskarshamns elementarläroverk för flickor och Västerviks läroanstalt för flickor. Den dragning till realskola och gymnasium, som kan väntas bliva en följd av läroverkets öppnande för flickor, synes i Kalmar bäst kunna motverkas genom den högre flickskolans ombildande till kommunal flickskola. Skulle i Västervik och i Oskarshamn en hel flickskola icke kunna påräkna erforderlig anslutning, synas i varje fall förutsättningar för en från näst högsta realskolklassen avgrenad kommunal treårig flickskollinje (se sid. 17) vara för handen.

Beträffande Kalmar län finna de sakkunniga sålunda ingen anledning att föreslå någon förändring i statsläroverkens organisation men vilja för sin del framhålla ändamålsenligheten av upprättandet i Kalmar av en kommunal flickskola samt i Västervik och Oskarshamn av en kommunal flickskola eller, om detta icke är möjligt, av en från näst sista realskolklassen avgrenad flickskollinje.

Gotlands län.
(57 269 invånare.)

Sedan höstterminen 1923 hava flickor tillträde till gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Visby.

Höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende i medeltal 13.8 flickor, varav 10.4 från Visby och 3.4 från länet i övrigt.

Visby högre allmänna läroverk rymmer enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiet tre högsta ringar i medeltal 150 lärjungar. I motsvarande ringar undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 48.0 gossar. Detta innebär ett genomsnittligt antal av 102.0 disponibla platser, vilket väl täcker även den kvinnliga ungdomens utbildningsbehov.

Flickornas behov av realskolutbildning synes vara tillräckligt tillgodosett genom samläroverket i Visby.

Normalskolutbildning finnes för närvarande anordnad vid högre flickskolan i Visby. För att denna utbildning må kunna erbjudas på samma ekonomiska villkor som realskolutbildningen, synes den högre flickskolan lämpligen kunna ombildas till kommunal flickskola.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Gotlands län icke vara erforderlig.

Blekinge län.
(146 851 invånare.)

Sedan höstterminen 1928 hava flickor haft tillträde till gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlskrona. Dessförinnan erbjöds gymnasieundervisning för flickor i det till Karlskrona högre läroverk för flickor knutna, för närvarande under avveckling varande fyraåriga latingymnasiet (terminsavgift kr. 200:—). Även i Karlshamn har under ett antal år erbjudits gymnasieundervisning för flickor så till vida, att kvinnliga lärjungar haft tillträde till det på realskolan byggda kommunala gymnasiet, omfattande endast ringarna I och II av ett fyraårigt gymnasium. För de västliga delarna av länet erbjuder enligt gammal erfarenhet Kristianstad bestämda fördelar såsom skolestad; gymnasiet där är sedan höstterminen 1923 öppnat även för flickor.

Höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende i medeltal 48.4 flickor från länet, varav 22.4 från Karlskrona med omnejd, 9.8 från Karlshamn med omnejd och 16.2 från länet i övrigt.

Karlskrona högre allmänna läroverk rymmer enligt 1927 års läroverksorganisation i de tre högsta ringarna 225 lärjungar. I motsvarande ringar undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 124.8 gossar, varför alltså skulle finnas i genomsnitt 100.2 platser disponibla. Detta antal täcker väl behovet även för flickorna såväl från Karlskrona med omnejd som från länet i övrigt,

inberäknat Karlshamn, detta så mycket lättare som, såsom ovan nämnts, läroverket i Kristianstad kan väntas upptaga en del även av den kvinnliga ungdomen från Blekinge län.

För realskolundervisningen synes vara tillräckligt sörjt genom högre allmänna läroverket i Karlskrona, samrealskolan i Karlshamn samt den nya samrealskolan i Ronneby och den blivande samrealskolan i Sölvesborg.

Högre flickskolor finnas i Karlskrona och Karlshamn. Av dessa kan högre läroverket för flickor i Karlskrona beräknas kunna äga bestånd, även sedan allmänna läroverkets realskola öppnats för flickor. För att icke det statliga läroverket skall utöva för stark dragning på flickor, särskilt ur de mindre bemedlade samhällslagren, synes den högre flickskolan böra sättas i stånd att på lika ekonomiska villkor erbjuda den för flertalet flickor bättre lämpade flickskolutbildningen, vilket lämpligast torde ske genom flickskolans ombildande till kommunal flickskola. I Karlshamn synas förutsättningar för uppehållande av speciell flickundervisning jämsides med den statliga realskolundervisningen vara för handen endast om flickskolan ombildas till kommunal. Skulle det visa sig icke vara möjligt att i Karlshamn upprätthålla en fullständig kommunal eller enskild flickskola, hava de sakkunniga trots sig finna, att en sådan treårig flickskollinje, som ovan (sid. 17) omnämnts, skulle vara av behovet påkallad.

Den högre undervisningen för flickor i Blekinge län synes sålunda vara tillräckligt tillgodosedd i vad den avser utbildning till real- och studentexamen. För att trygga den speciella flickutbildningen synes en ombildning av högre läroverket för flickor i Karlskrona till kommunal flickskola vara ändamålsenlig, medan i Karlshamn normalskolutbildning lämpligen kan beredas genom en fullständig kommunal flickskola eller, om en sådan icke kan uppehållas, genom en till realskolan knuten treårig flickskollinje.

Kristianstads län.

(245 988 invånare.)

Gymnasiet i Kristianstad har sedan höstterminen 1923 stått öppet även för flickor. Därjämte är att märka, att länets geografiska form är sådan, att flickorna från länet delvis söka sig till Ystad och Hälsingborg, i någon utsträckning måhända även till Landskrona och Halmstad.

Höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseeende i medeltal 52.2 flickor från länet, varav 16.8 från Kristianstad och 35.4 från länet i övrigt.

Enligt 1927 års läroverksorganisation har högre allmänna läroverket i Kristianstad i de tre högsta ringarna plats för 225 lärjungar. I motsvarande ringar undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 109.8 gossar; antalet disponibla platser i Kristianstads gymnasium skulle alltså bliva i medeltal 115.2, vilket väl täcker behovet för flickorna såväl från staden med omnejd som från närliggande delar av Kristianstads och Blekinge län.

Tillfälle till realskolundervisning erbjudes flickor i högre allmänna läroverket i Kristianstad, i samrealskolan i Ängelholm, i de nya samrealskolorna i Hässleholm och Tomelilla, i de blivande samrealskolorna i Klippan, Åstorp och Simrishamn, i den kommunala mellanskolan i Örkelljunga samt i den som internat anordnade Osby realskola. Den sålunda erbjudna undervisningen synes täcka behovet.

Högre flickskolutbildning finnes för närvarande anordnad endast vid elementarläroverket för flickor i Kristianstad. Det ekonomiska företräde, som den teoretiska utbildningen särskilt för mindre bemedlade flickor får genom att den anordnas av staten, torde lämpligen kunna motvägas genom att i Kristianstad den högre flickskolan ombildas till kommunal flickskola; därjämte synas i Ängelholm och Hässleholm förutsättningar för upprättande av en från näst högsta realskolklassen avgrenad flickskollinje (se sid. 17) vara för handen.

Flickornas behov av högre undervisning i Kristianstads län synes sålunda icke påkalla någon ändring i det statliga skolsystemet. Däremot vilja de sakkunniga framhålla ändamålsenligheten av att för ernående av jämvikt mellan teoretisk och praktisk flickutbildning en kommunal flickskola upprättas i Kristianstad samt treåriga flickskollinjer i Ängelholm och Hässleholm.

Malmöhus län.

(507 654 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor har inom länet varit anordnad i sex städer: i det treåriga gymnasiet vid Ebba Lundbergs högre läroverk för flickor i Hälsingborg (terminsavgift kr. 180:—); i det till statsrealskolan knutna fyraåriga kommunala latin- och realgymnasiet i Landskrona (terminsavgift kr. 100:—); i det fyraåriga kommunala latin- och realgymnasiet i Eslöv (terminsavgift kr. 150:—); sedan höstterminen 1921 resp. höstterminen 1923 i det fyraåriga latin- och realgymnasiet vid högre allmänna läroverket i Ystad; i det treåriga latینگymnasiet vid fullständiga läroverket för flickor i Lund (terminsavgift kr. 200:—) samt i det fyraåriga latینگymnasiet vid Tekla Åbergs högre läroverk för flickor i Malmö (terminsavgift kr. 175:—).

Genomsnittliga antalet flickor, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var 313.4, varav 52.8 från Hälsingborg med omnejd, 20.6 från Landskrona med omnejd, 21.2 från Eslöv med omnejd, 14.8 från Ystad med omnejd, 58.0 från Lund med omnejd, 115.8 från Malmö med omnejd samt 30.2 från länet i övrigt.

Statlig gymnasieundervisning för flickor är numera för Hälsingborg med omnejd ordnad genom upprättandet från och med höstterminen 1929 av det högre flickläroverket i denna stad. Det nya gymnasiet har i sina tre ringar plats för genomsnittligt 150 flickor, medan antalet flickor från Hälsingborg med omnejd som studerat i motsvarande ringar varit i medeltal 52.8. Gymnasiet i Hälsingborg har alltså ytterligare 97.2 platser för att möta dels anspråken från angränsande delar av Malmöhus och Kristianstads län, dels den ökning av

lärjungantalet, som kan väntas bli en följd av gymnasieundervisningens förbilligande.

Även i Malmö är från och med höstterminen 1929 upprättat ett högre flickläroverk, som i sina tre ringar har plats för genomsnittligt 150 flickor; antalet flickor från Malmö med omnejd i motsvarande ringar har varit i medeltal 115.8. Det nya gymnasiet torde alltså med sitt nu fastställda utrymme kunna upptaga den ökning i antalet flickor, som kan antagas bli en följd av gymnasieutbildningens förstatligande, men knappast någon avsevärd tillströmning från länet i övrigt. Då emellertid statlig gymnasieundervisning kommer att erbjudas såväl, enligt de sakkunnigas förslag, i det nära intill belägna Lund som i Landskrona, Hälsingborg och Ystad, synas i Malmö ytterligare åtgärder till förmån för flickorna från länet i övrigt icke påkallade. Skulle tillströmningen till flickgymnasiet i Malmö komma att svälla ut över den nu fastställda ramen, kan denna vidgas genom upprättande av parallellavdelningar.

Landskrona högre allmänna läroverk skall enligt 1927 års läroverksorganisation i sina tre högsta ringar rymma genomsnittligt 150 lärjungar. I motsvarande ringar undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 59.8 gossar. Plats skulle alltså finnas för ytterligare 90.2 lärjungar, medan antalet flickor från Landskrona med omnejd, som sagda tid åtnjöt gymnasieundervisning i motsvarande ringar, var 20.6. Det antal av 69.6 platser, som icke tagas i anspråk av dessa flickor, synes väl kunna motsvara både tillströmningen från länet i övrigt och den antagliga ökningen av lärjungantalet.

Ystads högre allmänna läroverk skall enligt 1927 års läroverksorganisation i sina tre högsta ringar hava genomsnittligt utrymme för 150 lärjungar. I dessa ringar undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 81.6 gossar, vilket innebär, att plats finnes för ytterligare 68.4 lärjungar. Samma tid undervisades i motsvarande ringar 14.8 flickor från Ystad med omnejd, vilket antal alltså lätteligen får plats i stadens gymnasium. Jämväl för den sannolika tillströmningen från länet i övrigt liksom för eventuell ökning av antalet lärjungar å gymnasiet finnes nödigt utrymme.

Det högre allmänna läroverket i Lund skall enligt 1927 års läroverksorganisation hava tvålinjigt gymnasium samt enlinjigt lyceum. Gymnasiet får alltså i sina tre högsta ringar utrymme för 150 lärjungar, vartill, därest lyceet kan bringas till stånd, kommer utrymme för 60 lärjungar i dess tre högsta kretsar. Sammanlagda antalet gossar i de tre högsta ringarna av gymnasiet var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 133.4. Gymnasiet har sålunda därutöver utrymme för allenast 16.6 lärjungar, medan antalet flickor från Lund med omnejd, som 1924—1928 undervisades i motsvarande ringar, utgjorde 58.0. Gymnasiet kan alltså i sitt nu fastställda skick icke upptaga ens flickorna från Lund med omnejd, långt mindre den relativt starka tillströmning från landsbygden och övriga delar av landet, som är naturlig i en universitets- och skolstad som Lund med dess inackorderingsmöjligheter och jämförelsevis måttliga priser.

Även om gymnasiet, för det fall att lyceet icke komme till stånd, utrustades med en tredje serie parallellavdelningar, skulle utrymmet i läroverkets tre högsta årsavdelningar ändå näppeligen motsvara det verkliga behovet.

En utvidgning av gymnasiet med en fjärde serie av parallellavdelningar synes emellertid med hänsyn till läroverkets nuvarande storlek (437 lärjungar höstterminen 1929) ej gärna vara att tillråda, då läroverket i så fall, i betraktande av den tillströmning ej blott från omgivande landsbygd utan även från andra delar av landet, som är att vänta till en stad med dess traditioner och möjligheter som skolestad och bildningshärd, kunde befaras svälla ut över vad som ansetts lämpligt. Under sådana omständigheter torde gymnasieundervisning för flickor i Lund knappast kunna lämpligen anordnas på annat sätt än genom upprättande av ett särskilt gymnasium för flickor. Då under femårsperioden 1924—1928 endast 1 flicka från Lund valt reallinjen, och då vid flickgymnasiet i det närbelägna Malmö finnes en reallinje för flickor, synes ingen tvëkan kunna råda därom, att flickgymnasiet i Lund bör organiseras som latinggymnasium. Med hänsyn till det stora antalet flickor från Lund med omnejd (höstterminerna 1924—1928 i medeltal 58.0 i de tre högsta ringarna) torde detta flickgymnasium i första rummet böra göras fyraårigt.

För flickornas realskolutbildning synes vara sörjt genom de nya flickläroverken i Hälsingborg och Malmö, samläroverken i Landskrona och Ystad, samrealskolan i Trälleborg, de nya samrealskolorna i Anderslöv, Eslöv och Höganäs, de blivande samrealskolorna i Hörby, Skurup och Svedala samt de kommunala mellanskolorna i Höör, Svalöv, Malmö och Lund. Vad beträffar Lund vilja de sakkunniga erinra därom, att där för närvarande visserligen är sörjt för flickornas realskolutbildning genom stadens kommunala mellanskola, som dessutom i sin mån verkat avlastande på det allmänna läroverkets realskola. Emellertid måste det te sig som en orättvisa, om i Lund staden nödgades allt fortfarande vidkännas de kostnader för flickornas realskolutbildning, som i städer av jämförlig storlek övertagits av staten. Vägande skäl synas alltså tala för att i Lund även en flickrealskola upprättas, i synnerhet om staden, såsom de sakkunniga här nedan förorda, dessutom skulle bekosta upprättandet och uppehållandet av en kommunal flickskola. Flickrealskolan torde tills vidare böra organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan (se sid. 22) och givetvis förbindas med det ovan föreslagna statliga flickgymnasiet till ett högre flickläroverk.

Enskilda högre flickskolor finnas för närvarande på fyra orter: högre elementarskolan för flickor, Ebba Lundbergs högre läroverk för flickor och nya elementarskolan för flickor i Hälsingborg; högre läroverket för flickor i Ystad; fullständiga läroverket för flickor och högre elementarskolan för flickor i Lund; Anna och Eva Bunths skola för flickor, högre läroverket för flickor, Nyströmska högre flickläroverket¹ samt Tekla Åbergs högre läroverk för flickor i Malmö. Om alla dessa fyra orter gäller det, att öppnandet av statliga läroverk med en för den enskilde billig utbildning fram till real- och studentexamen kommer att medföra en särskilt på de mindre bemedlade flickorna starkt verkande dragning från den speciellt kvinnliga utbildningsvägen till den teoretiska banan. Även här synes det riktiga vara att på varje särskild ort

¹ För närvarande under avveckling.

upprätta en kommunal flickskola. I Ystad, som har endast en högre flickskola, torde denna lämpligen böra ombildas till kommunal flickskola. I Hälsingborg åter, där mer än en högre flickskola är verksam, vore det ur här förevarande synpunkt tillräckligt, om en av flickskolorna ombildades till kommunal, och detsamma gäller om Lund och Malmö. En utveckling i denna riktning har inletts därigenom, att efter framställning av stadsfullmäktige i Landskrona Kungl. Maj:t den 11 oktober 1929 fastställt reglemente för kommunala flickskolan därstädes. Ett fortskridande på denna väg synes vara det bästa sättet att neutralisera de icke önskade följderna av åtgärder från statsmakternas sida, vilka enligt riksdagens uttalade mening »kunna komma att öka antalet kvinnliga elever i de läroverk, som föra till studentexamen, och samtidigt minska antalet i de läroanstalter, vilka avse att giva en efter den kvinnliga ungdomens egenart och framtida livsuppgifter i hem och samhälle speciellt anpassad uppfostran och utbildning».

På grund av vad sålunda anförts få de sakkunniga föreslå, att i Lund upprättas ett statligt högre flickläroverk, bestående av enkellinjig realskola med dubbel anknytning till folkskolan (om kombination av linjer se sid. 22) och gymnasium med fyraårig latinlinje. Vidare synas såväl sociala som pedagogiska skäl tala för att, såsom redan skett i Landskrona, i städerna Hälsingborg, Ystad, Malmö och Lund upprättas kommunala flickskolor.

Hallands län.

(149 958 invånare.)

Sedan höstterminen 1923 hava flickor haft tillträde till gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Halmstad. För avsevärda delar av länet erbjuder dessutom Göteborg som skolstad vissa fördelar.

I de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 36.2 flickor från Hallands län, varav 17.2 från Halmstad med omnejd och 19.0 från länet i övrigt.

Halmstads högre allmänna läroverk skall enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiets tre högsta ringar rymma 225 lärjungar. I de tre högsta ringarna undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 121.8 gossar. Ytterligare skulle alltså finnas genomsnittligt 103.2 platser, vilket antal synes väl täcka behovet även för flickornas del.

Flickornas behov av realskolutbildning tillgodoses för närvarande genom högre allmänna läroverket i Halmstad, samrealskolan i Varberg, den nya samrealskolan i Falkenberg, den blivande samrealskolan i Laholm och den kommunala mellanskolan i Kungsbacka.

Högre flickskolor finnas för närvarande i Halmstad och Varberg. För att den speciella flickutbildningen icke skall bli för ogynnsamt ställd i konkurrensen med den statliga realskolutbildningen och dess existens därigenom äventyras, synas dessa båda flickskolor lämpligen kunna ombildas till kommunala flickskolor. Därest det skulle visa sig icke vara möjligt att i Varberg upprätt-

hålla en fullständig kommunal eller enskild flickskola, hava de sakkunniga trott sig finna, att en sådan treårig flickskollinje, som ovan (sid. 17) omnämnts, skulle vara av behovet påkallad vid därvarande samrealskola

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Hallands län icke vara erforderlig.

Göteborgs och Bohus län.

(449 653 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är inom länet för närvarande anordnad i Göteborg och Uddevalla. I Göteborg finnes utom vid det nyupprättade statliga högre flickläroverket med treårigt latin- och realgymnasium tillfälle till sådan undervisning vid Sigrid Rudebecks skola med treårigt latin- och realgymnasium (terminsavgift kr. 200:—) samt vid Göteborgs högre samskola med fyraårigt latin- och realgymnasium (terminsavgift i ring I kr. 275:—, i övriga ringar kr. 280:—). I Uddevalla, där flickor sedan höstterminen 1923 haft tillträde till det kommunala gymnasiet (terminsavgift kr. 100:—), är realskolan sedan höstterminen 1928 under ombildning till högre samläroverk med treårigt latin- och realgymnasium.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 åtnjoto undervisning i de tre högsta ringarna av gymnasiet vid läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 181.6. Av dessa flickor kommo på Göteborg med omnejd 153.4, på Uddevalla med omnejd 13.4 och på länet i övrigt 14.8.

Enligt 1927 års läroverksorganisation skall det statliga högre flickläroverket i Göteborg rymma 150 lärjungar i gymnasiets tre ringar. Detta gymnasium kan således enligt nämnda organisation icke rymma ens hela det antal flickor från Göteborg med omnejd, som hittills undervisats å gymnasium. Härtill kommer, att man för framtiden bör räkna med någon tillströmning till gymnasiet även från angränsande län och att med all sannolikhet upprättandet av ett statligt flickgymnasium i Göteborg i viss mån kommer att öka antalet flickor, som önska studentexamensutbildning. Då emellertid det statliga flickgymnasiet vid behov kan utvidgas med parallellavdelningar och då det torde vara sannolikt, att något av de nuvarande enskilda gymnasierna i Göteborg kommer att fortfarande upprätthållas, synes åtminstone icke under den närmaste framtiden något nytt gymnasium för flickor därstädes bliva erforderligt.

Högre allmänna läroverket i Uddevalla rymmer enligt 1927 års läroverksorganisation 150 lärjungar i gymnasiets tre ringar. I motsvarande ringar undervisades höstterminerna 1924—1928 genomsnittligt 63.0 gossar. Gymnasiet har alltså ytterligare 87.0 platser och kan med lätthet upptaga de flickor såväl från staden med omnejd som från länet i övrigt, vilka kunna väntas önska gymnasieundervisning i Uddevalla.

Realskolundervisning finnes inom länet tillgänglig för flickor vid följande statliga eller kommunala läroanstalter, nämligen: i Göteborg vid högre flick-

läroverket och vid kommunala mellanskolan, i Uddevalla vid högre allmänna läroverket därstädes, i Strömstad och i Lysekil vid därvarande samrealskolor samt i Mölndal vid kommunala mellanskolan därstädes. Därtill är att räkna med Lundénska privatskolan i Göteborg, som likaledes leder fram till real-examen. Då dessa skolor, av vilka endast kommunala mellanskolan i Göteborg har något större antal lärjungar, kunna mottaga ytterligare lärjungar eller vid behov utvidgas med parallellavdelningar, finnes ingen anledning att ifrågasätta nyupprättandet av läroverk för tillgodoseende av flickors undervisning på realskolstadiet.

Högre flickskolutbildning finnes för närvarande anordnad i Göteborg vid fruntimmersföreningens flickskola, lyceum för flickor, nya elementarläroverket för flickor, Mathilda Halls skola, Kjellbergska flickskolan, Majornas elementarläroverk för flickor, Sigrid Rudebecks skola och Vasa flickskola ävensom i Uddevalla vid elementarläroverket för flickor. För att förhindra den dragning från den speciellt kvinnliga utbildningsvägen till den teoretiska banan, som öppnandet av statliga läroverk med en för den enskilde billig utbildning fram till real- och studentexamen helt visst kommer att medföra, synes det vara önskvärt, att kommunal flickskola inrättas såväl i Göteborg som i Uddevalla.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Göteborgs och Bohus län icke vara erforderlig.

Älvsborgs län.

(312 447 invånare.)

I länet finnas två högre allmänna läroverk, förlagda till Borås och Vänersborg. Det förra är gossläroverk med gymnasiet sedan höstterminen 1928 tillgängligt även för flickor enligt Kungl. Maj:ts medgivande, det senare är numera samläroverk men har redan från och med höstterminen 1923 på gymnasiet mottagit kvinnliga lärjungar.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av gymnasiet vid läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 59.2, därav 9.4 från Borås med omnejd, 11.0 från Vänersborg med omnejd och 38.8 från länet i övrigt.

Den stad, som kan komma i fråga till viss särskild undervisning för flickor, är Borås (35 799 invånare).

Högre allmänna läroverket i Borås skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet gossar i motsvarande ringar var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 107.4. Gymnasiet har således i sina tre högsta ringar genomsnittligt utrymme för ytterligare 42.6 lärjungar och kan utan svårighet bereda plats för det antal flickor från Borås med omnejd (9.4) som hittills undervisats å gymnasium. Flickor böra således i vanlig ordning äga tillträde till gymnasiet, vilket alltså bör ombildas till samgymnasium.

Annorlunda förhåller det sig med avseende på utrymmet för flickor å realskolestadiet. Enligt 1927 års läroverksorganisation skall läroverket i realskolan rymma 360 lärjungar. Då emellertid lärjungantalet i realskolan, bortsett från första klassen av den sexåriga realskolan, som skall försvinna, för höstterminerna 1924—1928 uppgår till i medeltal 309.4, vilka alla äro manliga, och stadens invånarantal är i ovanligt stark tillväxt (år 1923: 30 345, år 1928: 35 799 invånare), föreligger all sannolikhet för att plats i tillräcklig utsträckning ej kan beredas åt flickorna inom den nuvarande realskolans ram. Visserligen skulle en utvidgning med parallellavdelningar av några av klasserna kunna tills vidare ifrågasättas, men en sådan åtgärd skulle antagligen snart nog förorsaka det totala lärjungantalets vid läroverket stegring till en omfattning, som ej vore önskvärd, nämligen till inemot 600.

Under sådana omständigheter synes i Borås böra upprättas en särskild realskola för flickor, avsedd att giva flickorna samma möjlighet till realskolundervisning som gossarna. Den nya realskolan torde tills vidare kunna organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan (se sid. 22).

Därest antalet lärjungar i den nuvarande realskolan, som fortfarande bör avses för endast gossar, med tiden skulle bliva allt för stort, kunde avlastning beredas därigenom, att även gossar intoges i den nya flickrealskolan, som sålunda bleve en samrealskola. Om, på sätt de sakkunniga i det följande ifrågasätta, en kommunal flickskola upprättas i staden, kan det ock tagas i övervägande, huruvida icke den nya flickrealskolan borde samorganiseras med denna flickskola.

Högre allmänna läroverket i Vänersborg skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 225 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet gossar i motsvarande ringar var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 102.8. Gymnasiet i Vänersborg har alltså där genomsnittligt utrymme för ytterligare 122.2 lärjungar och kan med lätthet bereda plats för det antal flickor (11.0) från staden med omnejd, som hittills undervisats å gymnasium.

Vad realskolan angår, skall den enligt 1927 års organisation rymma 240 lärjungar. Då lärjungantalet där höstterminen 1929 uppgår till 173, manliga och i de två lägsta klasserna även kvinnliga, finnes för närvarande även i realskolan tillräcklig plats för kvinnliga lärjungar.

I fråga om läroverket i Vänersborg är alltså den nu fastställda organisationens omfattning att anse som tillräcklig.

Från länet i övrigt hava i medeltal 38.8 flickor, som där äga sin hemort, undervisats å gymnasium. Även åt dessa torde plats utan svårighet kunna beredas vid de två samgymnasierna i Borås och Vänersborg, särskilt vid det senare.

I länets realskolor i övrigt, samrealskolorna i Alingsås och Åmål, de nya samrealskolorna i Trollhättan och Ulricehamn samt de kommunala mellanskolorna i Lilla Edet och Mellerud, finnes utrymme för kvinnliga lärjungar.

Dessutom är att märka, att närheten till Göteborg med dess talrika utbildningsanstalter, allmänna och enskilda läroverk samt flickskolor och olika slag

av fackskolor, medför en avsevärd avlastning av tillströmningen till statsläroverken i Älvsborgs län.

Högre flickskolutbildning meddelas inom länet för närvarande vid elementarläroverket för flickor i Borås, högre läroverket för kvinnlig ungdom i Vänersborg samt helpensionen Tyringe vid Hindås. För att trygga den speciella flickutbildningen synes en ombildning av förstnämnda båda läroanstalter till kommunala flickskolor vara önskvärd. Därjämte hava de sakkunniga trott sig finna, att en sådan treårig flickskollinje, som ovan (sid. 17) omnämnts, skulle kunna komma i fråga vid en var av samrealskolorna i Trollhättan, Alingsås och Åmål.

I fråga om Älvsborgs län föreslå de sakkunniga alltså, att gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Borås ombildas till samgymnasium samt att i Borås upprättas en enkellinjig flickrealskola med dubbel anknytning till folkskolan (om kombination av linjer se sid. 22). För att trygga den speciella flickskolundervisningen synes det vara ändamålsenligt, att kommunala flickskolor komma till stånd i Borås och Vänersborg samt att kommunala treåriga flickskollinjer inrättas vid samrealskolorna i Trollhättan, Alingsås och Åmål.

Skaraborgs län.

(244 305 invånare.)

I länet finnas två högre allmänna läroverk, förlagda till Skara och Skövde och båda numera högre samläroverk.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 45.2, därav 3.0 från Skara med omnejd, 8.4 från Skövde med omnejd och 33.8 från länet i övrigt.

Högre allmänna läroverket i Skara, som först från och med höstterminen 1927 haft gymnasiet tillgängligt även för flickor, skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 225 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet gossar i motsvarande ringar var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 137.2. Gymnasiet i Skara har alltså där genomsnittligt utrymme för ytterligare 87.8 lärjungar och kan med lätthet bereda plats för det antal flickor (3.0) från staden med omnejd, som hittills undervisats å gymnasium.

Realskolan skall enligt 1927 års organisation rymma 240 lärjungar. Då lärjungantalet där höstterminen 1929 uppgår till 166, manliga och i de två lägsta klasserna även kvinnliga, finnes jämväl i realskolan tillräcklig plats för kvinnliga lärjungar.

Högre allmänna läroverket i Skövde, vars gymnasium från och med höstterminen 1924 givit tillträde åt flickor och som med höstterminen 1928 börjat övertagas av staten, skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet gossar i motsvarande ringar var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 48.4. Gymnasiet i Skövde har alltså där genomsnittligt utrymme för ytterligare 101.6 lärjungar

och kan med lätthet bereda plats för det antal flickor (8.4) från staden med omnejd, som hittills undervisats å gymnasium.

Realskolan skall enligt 1927 års organisation rymma 240 lärjungar. Då lärjungantalet där höstterminen 1929 uppgår till 163, manliga och i de två lägsta klasserna även kvinnliga, finnes jämväl i realskolan tillräckligt utrymme för de kvinnliga lärjungarna.

Vad beträffar länet i övrigt, hava i medeltal 33.8 flickor, som där äga sin hemort, undervisats å gymnasium. Även åt dessa bör plats utan svårighet kunna beredas vid de båda samgymnasierna i Skara och Skövde.

I länets realskolor i övrigt, samrealskolorna i Lidköping, Mariestad och Falköping, den nya samrealskolan i Vara och den blivande samrealskolan i Tidaholm samt de kommunala mellanskolorna i Hjo och Karlsborg, finnes utrymme för kvinnliga lärjungar, varjämte den relativa närheten till Göteborg har för länet en betydelse av samma art som framhållits i fråga om Älvsborgs län.

Högre flickskolutbildning meddelas inom länet för närvarande vid elementarläroverket för flickor i Lidköping, högre flickskolan i Mariestad, högre flickskolan i Skara samt elementarläroverket för flickor i Skövde. Skall i enlighet med riksdagens uttalade önskan flickskolutbildningen tryggas, synes detta bäst kunna ske därigenom, att nämnda skolor ombildas till kommunala flickskolor. Därest det skulle visa sig icke vara möjligt att i Skövde, Mariestad och Lidköping upprätthålla fullständig kommunal eller enskild flickskola, hava de sakkunniga trott sig finna, att en sådan kommunal treårig flickskolinje, som ovan (sid 17) omnämnts, skulle vara av behovet påkallad vid en var av samrealskolorna i nämnda tre städer.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Skaraborgs län icke vara erforderlig.

Värmlands län.

(270 064 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är inom länet för närvarande anordnad endast i Karlstad, i det att flickor sedan höstterminen 1928 haft tillträde till gymnasiet vid högre allmänna läroverket därstädes.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av gymnasiet vid läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 18.4, av vilka 3.4 från Karlstad med omnejd och 15.0 från länet i övrigt. Att antalet flickor från Karlstad med omnejd, som undervisas å gymnasium, är så obetydligt, sammanhänger tydligen därmed, att tillfälle till sådan undervisning funnits i staden först under läsåret 1928—1929. Tager man hänsyn dels till den jämförelsevis stora lärjungefrekvensen i länets samrealskolor, kommunala mellanskolor och högre flickskolor, dels därtill att höstterminen 1928 19 flickor (1 i IV, 1 i III, 6 i II och 11 i I) och höstterminen 1929 9 blevo inskrivna vid läroverket, torde man böra räkna med att plats

bör beredas i gymnasiets tre högsta ringar för åtminstone ett 30-tal flickor från länet.

I högre allmänna läroverket i Karlstad rymmas enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiets tre högsta ringar 225 lärjungar. Sammanlagda antalet gossar i de tre högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 184.2 (1925—1928 sjunkande från 217 till 151; höstterminen 1929 är antalet 150). Gymnasiet i Karlstad har sålunda i nämnda ringar genomsnittligt utrymme för ytterligare 40.8 lärjungar och synes, såvida ej läroverkets storlek anses utgöra hinder därför, kunna bereda plats för det antal flickor från länet, som kan beräknas önska gymnasieundervisning.

Vad läroverkets storlek beträffar, skall realskolan enligt den år 1927 fastställda organisationsplanen omfatta 13 klassavdelningar. Om man, såsom i det föregående är nämnt, räknar med i medeltal 30 lärjungar i varje klassavdelning, skulle antalet lärjungar i realskolan kunna komma att uppgå till närmare 400 och hela antalet lärjungar till något över 600. Under sådana förhållanden måste man ställa sig betänksam angående lämpligheten att intaga även flickor i läroverket. Då emellertid läroverkets realskola, fränsett första klassen i den sexåriga realskolan, vilken skall indragas, höstterminen 1928 hade blott 315 och höstterminen 1929, med 14 klassavdelningar, 326 lärjungar och då antalet manliga lärjungar å gymnasiet (höstterminen 1929: 187) visat sjunkande tendens, torde hela antalet manliga lärjungar ej mera avsevärt komma att överstiga 500. Det synes därför åtminstone för närvarande icke finnas anledning att påyrka upprättandet av ett särskilt gymnasium för flickor inom länet.

De sakkunniga förbise härvid icke, att det blir en jämförelsevis liten marginal för ökat antal lärjungar å gymnasiet, men å andra sidan skulle ett särskilt flickgymnasium med all sannolikhet få så litet antal lärjungar, att det varken från ekonomisk eller från pedagogisk synpunkt i frågans nuvarande läge skulle kunna försvaras. Därtill kommer, att om, såsom ock i motioner till 1927 och 1929 års riksdagar ifrågasatts, en utvidgning av samrealskolan i Kristinehamn till högre samläroverk komme till stånd, detta skulle i ej ringa grad komma att avlasta läroverket i Karlstad i fråga om både manliga och kvinnliga lärjungar. Över frågan om en sådan utvidgning få de sakkunniga anledning att avgiva särskilt yttrande.

Av det sagda framgår emellertid, att flickor ej torde kunna beredas plats inom högre allmänna läroverkets i Karlstad realskola. Fastän man ännu ej har någon egentlig erfarenhet om i vilken utsträckning flickor i sådana städer som Karlstad komma att begagna sig av realskolundervisning, lär man dock få räkna med att den för realskolan bestämda organisationen, en fyraårig och två femåriga linjer, ej kan bli tillräcklig för både gossar och flickor, då läroverket under de senare åren haft två å tre parallellavdelningar inom den sexåriga realskolans fem lägre klasser. Ej heller synes det böra komma i fråga att upprätta flera parallellinjer inom realskolan, enär läroverket i sin helhet då bleve allt för stort för att kunna väl fungera som samläroverk.

Med hänsyn till det nu anförda synes upprättandet i Karlstad av en särskild

flickrealskola, vilken vid behov kan ombildas till samrealskola, vara av behovet påkallat.

Höstterminerna 1924—1928 hava i medeltal 48.8 flickor i klass 6 och 42.0 flickor i klass 8 åtnjutit undervisning vid högre flickskolan i Karlstad. Även om en särskild flickrealskola upprättas därstädes, blir tydligen en fullständig högre flickskola allt fortfarande behövlig på orten. För att bereda även mindre bemidlade flickor tillgång till den speciella flickskolutbildningen synes det emellertid ändamålsenligt, att i Karlstad upprättas en kommunal flickskola, vilken, på sätt de sakkunniga å sid. 16 antytt, lämpligen kan samorganiseras med den här ovan föreslagna flickrealskolan.

I Kristinehamn, där en fullständig högre flickskola fortfarande synes kunna upprätthållas, torde en kommunal flickskola vara att anbefalla. Därest i Arvika högre flickskola ej kan uppehållas, torde den högre flickskolutbildningen där böra tillgodoses genom en till samrealskolan knuten kommunal flickskollinje, byggande på realskolans näst högsta klass.

Undervisning för avläggande av realexamen erbjudes flickor inom länet vid samrealskolorna i Kristinehamn, Arvika och Filipstad, vid den nya samrealskolan i Säffle och den blivande samrealskolan i Sunne samt vid kommunala mellanskolorna i Skoghall och Torsby.

De sakkunniga vilja alltså föreslå, att gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlstad ombildas till samgymnasium samt att därstädes inrättas en enkellinjig flickrealskola med dubbel anknytning till folkskolan (om kombination av linjer se sid. 22). För den speciella flickskolutbildningens trygghet synes det önskvärt, att i Karlstad och Kristinehamn kommunala flickskolor komma till stånd samt att i Arvika upprättas en kommunal flickskola eller, om detta ej låter sig göra, en kommunal treårig flickskollinje.

Örebro län.

(221 297 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är inom länet för närvarande anordnad endast i Örebro, nämligen i det fyraåriga latingymnasiet vid Risbergska skolan (terminsavgift kr. 200:—).

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna vid läroanstalter under skolöverstyrelsens inseeende, var i medeltal 53.6, av vilka 31.2 från Örebro med omnejd och 22.4 från länet i övrigt. Såväl med hänsyn till att gymnasieundervisning för flickor inom länet hitintills varit anordnad endast vid en enskild läroanstalt med jämförelsevis höga terminsavgifter som till en rätt stor frekvens av kvinnliga lärjungar å realskol- och flickskolstadiet inom de till den högre allmänna undervisningen hörande läroanstalter, synes man böra räkna med en något ökad tillströmning av flickor till gymnasiet, i fall flickor beredas tillfälle till inträde vid statsgymnasium inom länet. I samband härmed torde böra omnämnas, att i Örebro finnes en fyraårig högre folkskola, vars lärjungar i rätt stor utsträckning avlägga realskolexamen som privatister.

I högre allmänna läroverket i Örebro rymmas enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiet tre högsta ringar 225 lärjungar. Antalet gossar i de tre högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 183.4. Gymnasiet i Örebro har sålunda i nämnda ringar genomsnittligt ytterligare utrymme för endast 41.6 lärjungar och skulle alltså icke kunna mottaga ens så många kvinnliga lärjungar från länet, som hittills åtnjutit gymnasieundervisning, även om icke redan det stora antalet lärjungar (585 höstterminen 1929, med frånräknande av lärjungarna i en ännu kvarvarande avdelning av första klassen av den sexåriga realskolan) vid läroverket i dess helhet lade hinder i vägen därför. Intagning av flickor i gymnasiet i stadens högre allmänna läroverk bör därför icke komma i fråga.

Realskolan vid nämnda läroverk, som enligt den år 1927 fastställda organisationsplanen skall hava två fyraåriga och två femåriga linjer, har under flera år haft tre och i vissa klasser fyra parallellavdelningar inom den sexåriga realskolans fem lägsta klasser. Medeltalet lärjungar var under femårsperioden 1924—1928 i realskolan 510 och, om första klassen i den sexåriga realskolan frånräknas, 421. Man bör alltså kunna räkna med att gossarna mer än väl komma att fylla den femåriga realskolans båda linjer och åtminstone en linje i den fyraåriga realskolan. Hela antalet manliga lärjungar vid läroverket kommer alltså med all sannolikhet att även för framtiden uppgå till omkring 600 eller däröver. Under sådana förhållanden böra flickor ej heller i läroverkets realskola mottagas.

På grund av det anförda anse sig de sakkunniga böra föreslå, att ett statligt högre flickläroverk upprättas i Örebro. Dess realskola synes tills vidare kunna organiseras som enkellinjig med dubbel anknytning till folkskolan. Gymnasiet bör till en början erhålla endast latinlinje, vilken synes böra göras fyraårig huvudsakligen av de pedagogiska skäl, som förut omnämnts (sid. 23), vartill kommer, att av de 64 lärjungar, som h. t. 1928 tillhörde gymnasiet vid Risbergsska skolan i Örebro, endast 5 avlagt realskolexamen före inträdet å gymnasiet. Stadsfullmäktige i Örebro hava också i sitt yttrande den 16 maj 1928 angående åtagande av föreskrivna villkor för upprättande i staden av ett högre flickläroverk givit uttryck åt önskemålet, att berörda läroverk måtte inrättas med femårig realskola och fyraårigt gymnasium, utgående från realskolans näst högsta klass. För de flickor från Örebro län, som efter avlagd realexamen önska fortsätta sina studier å latinalgymnasiet, finnas treåriga latinalgymnasier i de närbelägna städerna Karlstad och Västerås. I fall omständigheterna så påkalla, bör gymnasiet framdeles utvidgas med reallinje, men för närvarande torde en sådan linje icke kunna påräkna tillräckligt antal lärjungar. Under femårsperioden 1924—1928 har nämligen i gymnasiet tre högsta ringar i medeltal blott 1 flicka från Örebro med omnejd valt reallinjen.

Höstterminerna 1924—1928 hava i medeltal tillsammans 80 flickor i klass 6 och 65 flickor i klass 8 åtnjutit undervisning vid de båda högre flickskolorna i Örebro. Även om ett statligt högre flickläroverk upprättas därstädes, kommer tydligen en fullständig högre flickskola att allt fortfarande bliva behöv-

lig på orten. Däremot synes det ovisst, om två sådana skolor kunna erhålla tillräcklig anslutning för att ifrågakomma till statsunderstöd. Av skäl, som i det föregående (sid. 16) anförts, torde i varje fall en högre flickskola lämpligen böra anordnas som kommunal flickskola, såsom även ifrågasatts i ovan anförda yttrande av stadsfullmäktige den 16 maj 1928.

Tillfälle för flickor att erhålla undervisning för avläggande av realexamen finnes inom länet i övrigt vid samrealskolan i Askersund och den nya samrealskolan i Karlskoga, vid den blivande samrealskolan i Hallsberg samt vid de kommunala mellanskolorna i Nora, Lindesberg och Kopparberg.

De sakkunniga vilja alltså föreslå, att i Örebro upprättas ett högre läroverk för flickor omfattande enkellinjig realskola med dubbel anknytning till folkskolan (om kombination av linjer se sid. 22) samt fyraårigt latingymnasium. Omsorgen om den speciella flickskolutbildningen låter det framstå som ändamålsenligt, att en kommunal flickskola kommer till stånd i nämnda stad.

Västmanlands län.

(162 801 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är inom länet för närvarande anordnad endast i Västerås, i det att flickor sedan höstterminen 1928 haft tillträde till gymnasiet vid högre allmänna läroverket därstädes.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 24.8, av vilka 6.8 från Västerås med omnejd och 18.0 från länet i övrigt. Antalet flickor från Västerås med omnejd, som åtnjtit gymnasieundervisning, har under nämnda femårsperiod varit tämligen konstant och visade ej någon nämnvärd ökning höstterminen 1928, då flickor fingo tillträde till allmänna läroverkets gymnasium. Såväl med hänsyn därtill som till att antalet flickor å realskol- och flickskolstadiet inom de till den högre allmänna skolorundervisningen hörande läroanstalterna är jämförelsevis ringa, torde man ej behöva räkna med någon mera avsevärd ökning i tillströmningen av flickor från länet till gymnasieundervisning.

I högre allmänna läroverket i Västerås skola enligt 1927 års läroverksorganisation i gymnasiets tre högsta ringar rymmas 225 lärjungar. Sammanlagda antalet gossar i de tre högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 133.2 (tämligen konstant). Gymnasiet i Västerås har sålunda genomsnittligt utrymme för ytterligare 91.8 lärjungar och kan således, om ej läroverkets storlek anses utgöra hinder härför, mycket väl bereda plats för ett betydligt större antal flickor än som nu med hemort i länet åtnjuter gymnasieundervisning.

Realskolan vid högre allmänna läroverket i Västerås skall enligt den år 1927 fastställda organisationsplanen omfatta två femåriga och en fyraårig linje med tillsammans 13 klassavdelningar. Då läroverkets realskola under femårsperioden 1924—1928 med frånräknande av första klassen i den sexåriga real-

skolan hade i medeltal 273 lärjungar (höstterminen 1929: 308), torde man knappast kunna befara, att antalet lärjungar i hela läroverket, flickorna å gymnasiet medräknade, skall komma att mera avsevärt överstiga 500. Under sådana förhållanden synes det nuvarande läroverkets gymnasium utan olägenhet kunna anordnas som samgymnasium.

Svårare är det att taga ståndpunkt till frågan om huru undervisningen för flickor på realskolans stadium lämpligen skall ordnas i Västerås. Även om åtminstone under den närmaste tiden flickor skulle kunna beredas plats i realskolans fyraåriga linje, torde näppeligen den femåriga linjens två parallellavdelningar komma att bereda tillräckligt utrymme för både gossar och flickor. Om ytterligare en parallellinje inrättas vid realskolan för beredande av plats även för flickor i densamma, skulle åter hela antalet lärjungar vid läroverket, sannolikt över 600, bli för stort för ett samläroverk. De sakkunniga vilja därför föreslå, att en särskild flickrealskola upprättas i Västerås.

Höstterminerna 1924—1928 hava i medeltal 48.0 flickor i klass 6 och 32.4 flickor i klass 8 åtnjutit undervisning vid högre flickskolan i Västerås. Även om en särskild flickrealskola upprättas därstädes, blir tydligen en fullständig högre flickskola allt fortfarande behövlig på orten. För trygghet av en sådan skolas bestånd torde det vara önskvärt, att den anordnas som kommunal flickskola, vilken, på sätt de sakkunniga ovan (sid. 16) antytt, lämpligen kan samorganiseras med den här föreslagna flickrealskolan.

Inom länet i övrigt kunna flickor erhålla undervisning å realskolans stadium vid samrealskolorna i Sala, Köping och Arboga samt vid kommunala mellanskolan i Västanfors.

Beträffande Västmanlands län få de sakkunniga alltså föreslå, att gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Västerås ombildas till samgymnasium samt att i denna stad en enkellingig flickrealskola med dubbel anknytning till folkskolan (om kombination av linjer se sid. 22) upprättas. För bevarandet av den speciella flickskolutbildningen synes det vara ändamålsenligt, att den högre flickskolan i Västerås ombildas till kommunal flickskola.

Kopparbergs län.

(251 818 invånare.)

Flickor hava sedan höstterminen 1923 haft tillträde till gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Falun.

I de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseeende undervisades höstterminerna 1924—1928 i medeltal 34.0 flickor från länet, av vilka 4.2 från Falun med omnejd och 29.8 från länet i övrigt.

Högre allmänna läroverket i Falun rymmer enligt 1927 års läroverksorganisation 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet manliga lärjungar i motsvarande ringar var höstterminerna 1924—1928 genomsnittligt 103.0. Å gymnasiet kunna alltså mottagas ytterligare 47.0 lärjungar och därstädes, i synnerhet om läroverket vid tillfälligt behov förses med parallellavdelningar, i enlighet härmed plats beredas för flickorna från länet.

Inom länet erbjudes realskolutbildning för såväl gossar som flickor vid högre allmänna läroverket i Falun, de nya samrealskolorna i Stora Tuna och Mora, de blivande samrealskolorna i Avesta, Hedemora, Leksand och Ludvika samt de kommunala mellanskolorna i Norrbärke och Orsa. Av dessa läroanstalter kan visserligen realskolan vid läroverket i Falun med sin nuvarande omfattning knappast motsvara nu yppade behov men en utökning av sistnämnda realskola med parallellavdelningar kan ske, utan att läroverket i sin helhet uppnår en större omfattning än som kan anses tillräddig för ett samläroverk.

Högre flickskolundervisning meddelas inom länet för närvarande vid elementarläroverket för flickor i Falun. Till förhindrande av en av riksdagen såsom icke önskvärd betecknad tillströmning av kvinnliga elever till den teoretiska studiebanan synes denna läroanstalts ombildning till kommunal flickskola vara önskvärd. Därjämte hava de sakkunniga trott sig finna, att en sådan kommunal, på realskolans näst högsta klass byggande treårig flickskollinje, som ovan (sid. 17) omnämnts, skulle vara av behovet påkallad vid samrealskolan i Stora Tuna.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Kopparbergs län icke vara erforderlig.

Gävleborgs län.

(279 551 invånare.)

I länet finnas två högre allmänna läroverk, förlagda till Gävle och Hudiksvall och båda numera samläroverk. Tillträde för flickor till dessa läroverks gymnasier har varit medgivet i Gävle från och med höstterminen 1924, i Hudiksvall å den kommunala gymnasielinjen från och med höstterminen 1921 och å den statliga från och med höstterminen 1923.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 42.4, därav 18.8 från Gävle, 9.2 från Hudiksvall och 14.4 från länet i övrigt.

Högre allmänna läroverket i Gävle skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet gossar i motsvarande ringar var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 94.4. Gymnasiet i Gävle har alltså där genomsnittligt utrymme för ytterligare 55.6 lärjungar och kan utan svårighet bereda plats för det antal flickor (18.8) från staden med omnejd, som hittills undervisats å gymnasium.

Realskolan skall enligt 1927 års organisation rymma 390 lärjungar. Då lärjungantalet där höstterminen 1929 uppgår till 348, manliga och i de två lägsta klasserna även kvinnliga, finnes jämväl i realskolan plats för kvinnliga lärjungar. En utvidgning med parallellavdelningar i en eller annan klass kan dock bli påkallad.

Högre allmänna läroverket i Hudiksvall skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet gossar i motsvarande ringar var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 39.4. Gymnasiet i Hudiksvall har alltså där genomsnittligt utrymme för ytterligare 110.6 lärjungar och kan med lätthet bereda plats för det antal flickor (9.2) från staden med omnejd, som hittills undervisats å gymnasium.

Realskolan i Hudiksvall skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 240 lärjungar. Då lärjungantalet där höstterminen 1929 uppgår till 154, manliga och i de två lägsta klasserna även kvinnliga, finnes även i realskolan tillräckligt utrymme för kvinnliga lärjungar.

Från länet i övrigt hava i medeltal 14.4 flickor, som där äga sin hemort, undervisats å gymnasium. Även åt dessa kan plats utan svårighet beredas vid de båda samgymnasierna i Gävle och Hudiksvall.

I länets realskolor i övrigt, samrealskolan i Söderhamn, den nya samrealskolan i Bollnäs och den blivande samrealskolan i Sandviken ävensom de kommunala mellanskolorna i Ljusdal och Storvik samt Gävle borgarskola, finnes utrymme för kvinnliga lärjungar.

Högre flickskolutbildning meddelas nu inom länet vid högre flickskolan i Gävle, elementarskolan för flickor i Hudiksvall och elementarläroverket för flickor i Söderhamn. En ombildning av dessa läroanstalter till kommunala flickskolor synes önskvärd för att motverka en befarad tillströmning av kvinnliga elever till de teoretiska studiebanorna. Därjämte hava de sakkunniga trott sig finna, att därest det skulle visa sig icke vara möjligt att i Söderhamn upprätthålla en fullständig kommunal eller enskild flickskola, en sådan kommunal, på realskolans näst högsta klass byggande treårig flickskollinje, som ovan (sid. 17) omnämnts, skulle vara av behovet påkallad vid samrealskolan därstädes. Samma anordning kan måhända av enahanda skäl komma att visa sig önskvärd även vid realskolan vid högre allmänna läroverket i Hudiksvall.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Gävleborgs län icke vara erforderlig.

Västernorrlands län.

(276 459 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är inom länet anordnad vid de högre allmänna läroverken i Härnösand och Sundsvall samt vid det till Sundsvalls läroverk för flickor anknutna, under avveckling varande fyraåriga latingymnasiet (terminsavgift i ring I—II kr. 150:—, i ring III—IV kr. 160:—). Till och med läsåret 1927—1928 fanns därjämte ett vid kommunala mellanskolan i Sollefteå knutet kommunalt gymnasium, som omfattade blott de två lägsta ringarna av fyraårigt gymnasium och som mottog även flickor. Vid Härnösands läroverks gymnasium hava flickor mottagits sedan höstterminen 1923, medan gymnasiet vid läroverket i Sundsvall öppnades för flickor först höstterminen 1928.

De flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 åtnjoto undervisning i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseeende, voro i medeltal 60.0, av vilka 6.6 från Härnösand med omnejd, 27.6 från Sundsvall med omnejd och 25.8 från länet i övrigt. Sundsvalls gymnasium för flickor hade höstterminen 1928 i de tre högsta, då ännu kvarvarande ringarna 25 lärjungar.

Högre allmänna läroverket i Härnösand rymmer enligt 1927 års läroverksorganisation 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Det genomsnittliga antalet gossar i de tre högsta ringarna var höstterminerna 1924—1928 69.0. Gymnasiet i Härnösand har således utrymme för i medeltal ytterligare 81.0 lärjungar och kan lätteligen mottaga de kvinnliga lärjungarna från Härnösand med omnejd.

I de tre högsta ringarna av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Sundsvall skola enligt 1927 års läroverksorganisation rymmas 150 lärjungar. Då sammanlagda antalet manliga lärjungar i nämnda ringar höstterminerna 1924—1928 var i medeltal 99.2, kunna 50.8 platser beräknas vara disponibla. Gymnasiet kan således mottaga det antal flickor från Sundsvall med omnejd, i medeltal 27.6, som hittills åtnjutit gymnasieundervisning.

Vad beträffar det antal flickor från länet i övrigt (25.8), som hittills åtnjutit dylik undervisning, kunna de även med den möjliga ökning, som kan bliva en följd av gymnasieundervisningens förbilligande, utan svårighet finna plats i länets båda statliga gymnasier i Härnösand och Sundsvall.

Realskolutbildning för flickor kan inom länet erhållas vid de högre allmänna läroverken i Härnösand och Sundsvall, vid samrealskolan i Örnsköldsvik, vid den nya samrealskolan i Sollefteå samt vid den blivande samrealskolan i Gudmundrå.

Inom länet meddelas flickskolundervisning i elementarläroverket för flickor i Härnösand samt i läroverket för flickor i Sundsvall. Skall i enlighet med riksdagens uttalade önskan den speciella flickskolutbildningen tryggas, synes detta bäst ske därigenom, att nämnda flickskolor ombildas till kommunala flickskolor. Därjämte hava de sakkunniga i fråga om Örnsköldsvik trott sig finna, att en sådan kommunal treårig, på realskolans näst högsta klass byggd flickskollinje, som ovan (sid. 17) omnämnts, skulle närmast motsvara den tillströmning av elever, som för närvarande kan påräknas.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Västernorrlands län icke vara erforderlig.

Jämtlands län.

(135 315 invånare.)

I länet finnes endast ett högre allmänt läroverk, nämligen läroverket i Östersund, vilket numera är samläroverk och redan från och med höstterminen 1923 på gymnasiet mottagit kvinnliga lärjungar.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, var i medeltal 18.8, därav 11.2 från Östersund med omnejd och 7.6 från länet i övrigt.

Högre allmänna läroverket i Östersund skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet gossar i motsvarande ringar var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 79.0. Gymnasiet i Östersund har alltså där genomsnittligt utrymme för ytterligare 71.0 lärjungar och kan med lätthet bereda plats för hela det antal flickor från länet (18.8), som hittills undervisats å gymnasium.

För flickornas realskolutbildning finnes sörjt genom realskolan vid högre allmänna läroverket i Östersund samt den nya samrealskolan i Ström.

Högre flickskolundervisning meddelas för närvarande vid elementarläroverket för flickor i Östersund. Till tryggande av den speciella flickskolutbildningen synes det vara önskvärt, att denna skola ombildas till kommunal flickskola.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Jämtlands län icke vara erforderlig.

Västerbottens län.

(201 006 invånare.)

Gymnasieundervisning för flickor är inom länet för närvarande anordnad vid högre allmänna läroverket i Umeå, som mottagit kvinnliga lärjungar sedan höstterminen 1923.

De flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 åtnjöt undervisning i de tre högsta ringarna av gymnasiet vid läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, voro i medeltal 15.6, av vilka 5.6 från Umeå med omnejd och 10.0 från länet i övrigt.

Högre allmänna läroverket i Umeå skall enligt 1927 års läroverksorganisation rymma 150 lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar. Sammanlagda antalet gossar i nämnda ringar var höstterminerna 1924—1928 i medeltal 84.6, och gymnasiet vid läroverket i Umeå har således utrymme för i medeltal ytterligare 65.4 lärjungar. Gymnasiet kan tydligen utan svårighet mottaga det antal flickor från Umeå med omnejd samt från länet i övrigt (15.6), som hittills åtnjöt gymnasieundervisning.

Realskolundervisning meddelas, utom i realskolan vid högre allmänna läroverket i Umeå, i samrealskolan i Skellefteå.

Högre flickskolundervisning meddelas vid elementarläroverket för flickor i Umeå. Till förebyggande av en icke önskvärd tillströmning av flickor till realskol- och gymnasieutbildning synes det vara ändamålsenligt, att denna skola ombildades till kommunal flickskola. Därjämte hava de sakkunniga trott sig finna, att en sådan kommunal treårig flickskollinje, som ovan (sid 17) omnämnts, skulle kunna komma i fråga vid samrealskolan i Skellefteå.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Västerbottens län icke vara erforderlig.

Norrbottens län.

(195 830 invånare.)

Inom Norrbottens län är gymnasieundervisning för flickor för närvarande anordnad vid högre allmänna läroverket i Luleå, där flickor kunnat vinna inträde från och med läsåret 1923—1924. Med kommunala mellanskolan i Boden har jämväl funnits förenat ett även för flickor öppet tvåringat realgymnasium, vilket dock nedlades med utgången av läsåret 1925—1926.

Antalet flickor från länet, som höstterminerna 1924—1928 undervisades i de tre högsta ringarna av läroanstalter under skolöverstyrelsens inseende, utgjorde i medeltal 22.4, av vilka 8.4 från Luleå med omnejd och 14.0 från länet i övrigt.

Enligt 1927 års läroverksorganisation skall högre allmänna läroverkets i Luleå gymnasium giva plats för 150 lärjungar. I motsvarande ringar undervisades höstterminerna 1924—1928 ett genomsnittligt antal av 84.6 gossar (sjunkande sedan år 1926). Gymnasiet har alltså plats för ytterligare 65.4 lärjungar och kan utan svårighet rymma det antal flickor från länet (22.4), som hittills åtnjutit gymnasieundervisning.

Behovet av realskolundervisning åt gossar såväl som åt flickor är tillgodosett genom realskolan vid högre allmänna läroverket i Luleå, samrealskolorna i Piteå och Haparanda, de nya samrealskolorna i Boden och Nederkalix samt de blivande samrealskolorna i Kiruna och Malmberget.

Högre flickskolutbildning meddelas i elementarläroverket för flickor i Luleå. Till förhindrande av en av riksdagen såsom icke önskvärd betecknad tillströmning av kvinnliga elever till den teoretiska studiebanan synes denna läroanstalts ombildning till kommunal flickskola vara att tillråda. Därjämte hava de sakkunniga trott sig finna, att en sådan kommunal, på realskolans näst högsta klass byggande treårig flickskollinje, som ovan (sid. 17) omnämnts, skulle vara av behovet påkallad vid samrealskolan i Boden och vid den blivande samrealskolan i Malmberget.

I övrigt finna de sakkunniga någon ändring i fråga om högre undervisning för flickor i Norrbottens län icke vara erforderlig.

De sakkunniga hava vid den verkställda utredningen, såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen, låtit sig i fråga om förläggningen av de nya flickläroverken bestämma av det utslag i fråga om förhandenvarande behov, till vilket undersökningen av varje särskild ort lett. Vid sidan härav hava emellertid de sakkunniga tillika övertäget, huruvida icke vid förläggningens bestämmande hänsyn kunde tagas även till vissa skäl av mera geografisk art, vilka kunde anses tala för att de nya läroverken bleve så jämnt som möjligt fördelade över landet i dess helhet. Huru väl motiverad en dylik anordning skulle

kunna befinnas vara ur synpunkter, vid vilka teoretiska överväganden träda i förgrunden, hava dock de sakkunniga icke funnit möjligt att förena densamma med ett objektivt hänsynstagande till det på de olika orterna konstaterade behovet och de redan förhandenvarande anordningarna att tillgodose detta, t. ex. i fråga om Norrland, som ju ur geografisk synpunkt torde kunna göra anspråk på ett flickläroverk men som genom de dit förlagda hittillsvarande gossläroverkens ombildning till samläroverk måste anses i fullt tillfredsställande utsträckning kunna erbjuda även kvinnliga lärjungar tillfällen till realskol- respektive gymnasieutbildning.

Sammanfattning.

Den undersökning av förhållandena på olika orter, för vilken de sakkunniga med tillämpning av de allmänna riktlinjer, som angivits å sid. 18, redogjort i föregående översikt, har, såsom framgår av det anförda, givit det resultatet, att de sakkunniga ansett sig böra föreslå upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor i en var av städerna Uppsala, Lund och Örebro samt av en flickrealskola i var och en av städerna Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad och Västerås.

I fråga om innebörden av de sakkunnigas överväganden beträffande den speciella flickundervisningen hava de sakkunniga ansett sig böra framhålla önskvärdheten av

att fullständiga kommunala flickskolor komma till stånd i Arvika, Borås, Eksjö, Eskilstuna, Falun, Gävle, Göteborg, Halmstad, Hudiksvall, Hälsingborg, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlshamn, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Kristinehamn, Lidköping, Linköping, Luleå, Lund, Malmö, Mariestad, Norrköping, Nyköping, Oskarshamn, Skara, Skövde, Stockholm, Strängnäs, Sundsvall, Söderhamn, Södertälje, Uddevalla, Umeå, Uppsala, Varberg, Visby, Vänersborg, Västerås, Växjö, Ystad, Örebro och Östersund;

att därest fullständig kommunal eller enskild flickskola icke kan upprätthållas i Arvika, Eksjö, Hudiksvall, Karlshamn, Lidköping, Mariestad, Oskarshamn, Skövde, Söderhamn och Varberg, vid de allmänna läroverken i dessa städer upprättas en kommunal, treårig flickskollinje; samt

att en dylik flickskollinje upprättas vid de allmänna läroverken i Alingsås, Boden, Hässleholm, Malmberget, Skellefteå, Stora Tuna, Trollhättan, Väster- vik, Åmål, Ängelholm och Örnsköldsvik.

Bilaga 2.

Antalet lärjungar i de högre skolorna höstterminen 1929.

Anm. Lärjungarna i den 6-åriga realskolans första klass och i klass å motsvarande åldersstadium i enskild skola äro ej medräknade i summan.

(Ur 1927 års skolsakkunnigas utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m.)

Län och ort	Folk- mängd 31 de- cember 1928	Läroanstalt	Medel- tal lär- jungar höst- termi- nerna 1924— 1928	Antal lär- jun- gar i 1 ^a resp. 1 ^a	A n t a l l ä r j u n g a r						Summa lär- jungar
					Realskol- och flickskolstadiet			Gymnasiet			
					Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	
Stockholms stad	474 094	H. a. lärov. Realsk. Komm. m.sk. H. flicksk. H. goss- o. samsk. Ensk. m.sk. St:s norm.sk. f. fl.	4 256 1 005 902 5 503 1 628 246 237	173 71 — 610 152 — 31	2 496 981 384 4 462 510 63 248	31 — 654 4 462 365 137 248	2 527 981 1 038 4 462 875 200 248	1 429 — — — 381 — —	55 — — 433 124 — —	1 484 — — 433 505 — —	4 011 981 1 038 4 895 1 380 200 248
Stockholm	474 094		13 777	1 037	4 434	5 897	10 331	1 810	612	2 422	12 753
Stockholms län											
Södertälje . .	14 647	H. a. lärov. » flicksk.	350 235	— 23	226 —	39 182	265 182	65 —	15 —	80 —	345 182
Norrtälje . .	4 996	Samrealsk.	153	—	50	35	85	—	—	—	85
Lidingö . . .	11 012	Komm. m.sk. ¹ , h. flicksk. och (komm.) gymn.	361	—	139	149	288	60	31	91	379
Sundbyberg .	6 981	Komm. m.sk. ²	86	—	34	37	71	—	—	—	71
Vaxholm . .	3 042	» » ¹	100	—	40	51	91	—	—	—	91
Stocksund . .	2 235	» »	98	—	49	48	97	—	—	—	97
Solna försam- ling	21 773	» »	175	—	80	95	175	—	—	—	175
Nynäshamn .	3 909	» »	83	—	29	43	72	—	—	—	72
Djursholm .	5 903	H. samsk.	555	72	162	189	351	132	38	170	521
Saltsjöbaden	3 177	» »	362	65	118	102	220	50	30	80	300
Sigtuna . . .	983	» »	176	—	128	4	132	89	1	90	222
Hela länet	263 264		2 734	160	1 055	974	2 029	396	115	511	2 540
Uppsala län											
Uppsala . .	30 208	H. a. lärov. » flicksk. » goss- o. samsk. Ensk. m.sk.	604 618 567 100	— 50 19 —	321 — 127 98	— 517 75 29	321 517 202 98	229 — 238 —	— 46 89 —	229 46 327 —	550 563 529 98
Enköping . .	5 897	Samrealsk. H. flicksk.	118 119	— —	110 —	29 102	139 102	— —	— —	— —	139 102
Tierp	1 425	Komm. m.sk.	61	—	34	30	64	—	—	—	64
Hela länet	139 568		2 187	69	690	753	1 443	467	135	602	2 045

¹ Under ombildning till samrealskola.

² Skall ombildas » »

Län och ort	Folk- mängd 31 de- cember 1928	Läroanstalt	Medel- tal lär- jungar höst- termi- nerna 1924— 1928	Antal lär- jun- gar i 1 ^a resp. 1 ^s	A n t a l l ä r j u n g a r						Summa lär- jungar
					Realskol- och flickskolstadiet			Gymnasiet			
					Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	
<i>Södermanl. län</i>											
Nyköping . .	12 144	H. a. lärov.	291	—	130	31	161	65	14	79	240
		» flicksk.	176	15		141	141				141
Strängnäs . .	4 985	» a. lärov.	176	—	103	17	120	47	15	62	182
		» flicksk.	134	16		91	91				91
Eskilstuna . .	31 514	» a. lärov.	347	—	202	51	253	68	20	88	341
		» flicksk.	250	28		188	188				188
Katrineholm	7 655	Komm. m.sk. ¹	157		89	83	172				172
Gnesta . . .	1 236	» »	52		24	37	61				61
Malmköping .	909	» »	67		49	29	78				78
Stjärnhov . .		Ensk. m.sk. ³	52	1	60	8	68				68
Hela länet	190 670		1 702	60	657	676	1 333	180	49	229	1 562
<i>Östergöt. län</i>											
Linköping . .	29 172	H. a. lärov.	629	33	401	—	401	169	—	169	570
		» flicksk.	470	51	—	354	354	—	42	42	396
Norrköping . .	61 134	» a. lärov.	597	—	386	—	386	118	—	118	504
		Komm. m.sk.	199		62	116	178				178
		H. flicksk.	468	56		394	394				394
Vadstena . .	2 998	Samrealsk.	111	—	50	36	86				86
Söderköping .	2 741	Komm. m.sk. ²	82		45	47	92				92
Motala . . .	5 770	Komm. m.sk. ¹ och komm. gymn.	255		83	82	165	64	36	100	265
Mjölby . . .	5 982	Komm. m.sk. ¹	97		36	49	85				85
Valdemarsvik	2 517	» »	46		18	39	57				57
Åtvidaberg .	3 120	» »	61		31	19	50				50
Skänninge . .	1 691	» »	44		24	25	49				49
Hela länet	309 653		3 059	140	1 136	1 161	2 297	351	78	429	2 726
<i>Jönköpings län</i>											
Jönköping . .	30 119	H. a. lärov.	603	—	323	—	323	156	47	203	526
		» flicksk.	480	43		424	424				424
Eksjö . . .	6 558	» a. lärov.	273	—	139	18	157	96	25	121	278
		» flicksk.	150	12		110	110				110
Huskvarna . .	8 175	Komm. m.sk. ²	153		79	80	159				159
Nässjö . . .	9 013	» » ¹	191		91	90	181				181
Värnamo . . .	3 993	» » ²	98		37	39	76				76
Vetlanda . . .	3 421	» » ³	94		40	50	90				90
Tranås . . .	6 300	» » ¹	135		54	58	112				112
Hela länet	231 085		2 177	55	763	869	1 632	252	72	324	1 956
<i>Kronobergs län</i>											
Växjö . . .	9 668	H. a. lärov.	386	—	222	14	236	106	15	121	357
		» flicksk.	274	28		230	230				230
Ljungby . . .	2 944	Komm. m.sk. ¹	70		41	39	80				80
Älmhult . . .	2 778	» »	69		45	29	74				74
Alvesta . . .	1 210	» »	77		41	40	81				81
Strömsnäs- bruk . . .	1 150	» »	51		33	27	60				60
Hela länet	157 095		927	28	332	379	761	106	15	121	882

¹ Under ombildning till samrealskola.² Skall ombildas » »³ Solbacka läroverk (internat).

Län och ort	Folk- mängd 31 de- cember 1928	Läroanstalt	Medel- tal lär- jungar höst- termi- nerna 1924— 1928	Antal lär- jun- gar i 1 ^a resp. 1 ^a	A n t a l l ä r j u n g a r						Summa lär- jungar	
					Realskol- och flickskolstadiet			Gymnasiet				
					Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma		
<i>Kalmar län</i>												
Kalmar . . .	19 056	H. a. lärov.	457	—	247	38	285	108	17	125	410	
		» flicksk.	300	37		233	233				233	
Västervik . .	12 569	» a. lärov.	186	—	78	11	89	18	3	21	110	
		» flicksk.	148	25		116	116				116	
Oskarshamn .	8 741	Samrealsk.	117	—	94	35	129				129	
		H. flicksk.	125	18		84	84				84	
Vimmerby . .	3 260	Samrealsk.	130	—	63	50	113				113	
Mönsterås . .	1 674	Komm. m.sk. ¹	73		39	33	72				72	
Borgholm . .	1 308	» » ²	62		26	27	53				53	
Torsås . . .	697	» »	66		39	33	72				72	
Nybro. . . .	3 342	» »	57		28	29	57				57	
Hela länet	231 495		1 721	80	614	689	1 303	126	20	146	1 449	
<i>Götlands län</i>												
Visby. . . .	10 377	H. a. lärov.	246	—	132	28	160	58	17	75	235	
		» flicksk.	159	16		139	139				139	
Hela länet	57 269		405	16	132	167	299	58	17	75	374	
<i>Blekinge län</i>												
Karlskrona .	26 615	H. a. lärov.	511	—	285	46	331	143	20	163	494	
		» flicksk.	354	35		236	236		15	15	251	
Karlskrona .	7 598	Samrealsk. o. komm. gymn. (I o. II)	166	—	124	14	138	8	4	12	150	
		H. flicksk.	163	—		144	144				144	
Ronneby . .	5 805	Komm. m.sk. ¹	141		60	64	124				124	
Sölvesborg .	4 036	» » ²	103		53	49	102				102	
Hela länet	146 851		1 438	35	522	553	1 075	151	39	190	1 265	
<i>Kristianst. län</i>												
Kristianstad .	13 186	H. a. lärov.	458	—	253	27	280	112	31	143	423	
		» flicksk.	267	18		214	214				214	
Ängelholm . .	5 272	Samrealsk.	220	—	102	107	209				209	
Tomelilla . .	2 689	Komm. m.sk. ¹	106		48	71	119				119	
Klippan . . .	2 708	» » ²	92		52	62	114				114	
Ästorp . . .	1 760	» » ²	107		70	44	114				114	
Simrishamn .	2 486	» » ²	86		38	38	76				76	
Hässleholm .	3 279	» » ¹	162		88	113	201				201	
Örkelljunga .	870	» »	44		24	25	49				49	
Osby	1 283	Ensk. m.sk. och part. gymn.	110	—	78	39	117	2	3	5	122	
Hela länet	245 988		1 652	18	753	740	1 493	114	34	148	1 641	
<i>Malmöhus län</i>												
Malmö . . .	118 535	H. a. lärov.	886	36	468	20	488	286	16	302	799	
		Realsk.	516	35	388		388				388	
		Komm. m.sk.	510		194	339	533				533	
		H. flicksk.	1 230	146		901	901		92	92	993	
		» samsk.	138	—	6	2	8	47	18	65	73	

¹ Under ombildning till samrealskola.² Skall ombildas » »³ Därav 9 i lyceet.

Län och ort	Folk- mängd 31 de- cember 1928	Läroanstalt	Medel- tal lär- jungar höst- termi- nerna 1924— 1928	Antal lär- jun- gar i 1 ^o resp. 1 ^o	A n t a l l ä r j u n g a r						Summa lär- jungar
					Realskol- och flickskolstadiet			Gymnasiet			
					Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	
Lund	24 119	H. a. lärov. Komm. m.sk. H. flicksk. » goss-sk.	504 88 601 541	— — 48 —	274 — 36 91	— 66 381 —	274 102 381 91	163 — — 366	— — 86 —	163 — 86 366	437 102 467 457
Hälsingborg .	54 158	» a. lärov. » flicksk.	628 771	35 69	370 —	18 598	388 598	140 —	31 37	171 37	559 635
Ystad . . .	11 554	» a. lärov. » flicksk.	310 207	— 31	133 —	31 180	164 180	65 —	19 —	84 —	248 180
Landskrona .	18 437	» a. lärov. Komm. flicksk.	326 201	— —	169 —	57 176	226 176	63 —	28 —	91 —	317 176
Trälleborg . .	12 935	Samrealsk.	242	—	86	86	172	—	—	—	172
Eslöv	6 208	Komm. m.sk. ¹ och gymn.	224 77	— —	64 38	71 50	135 88	53 —	32 —	85 —	220 88
Svedala . . .	1 912	Komm. m.sk. ²	77	—	38	50	88	—	—	—	88
Anderslöv . .	709	» » ¹	81	—	33	48	81	—	—	—	81
Skurup . . .	1 456	» » ²	75	—	35	30	65	—	—	—	65
Hörby	1 585	» » ²	79	—	32	46	78	—	—	—	78
Höganäs . . .	5 677	» » ¹	145	—	73	94	167	—	—	—	167
Höör	1 297	» »	74	—	34	34	68	—	—	—	68
Svalöv	2 216	» »	93	—	66	48	114	—	—	—	114
Hela länet	507 654		8 547	400	2 590	3 276	5 866	1 183	359	1 542	7 417
Hallands län											
Halmstad . .	23 344	H. a. lärov. » flicksk.	513 290	— 23	280 —	56 248	336 248	123 —	40 —	163 —	499 248
Varberg . . .	8 360	Samrealsk. H. flicksk.	139 155	— 21	123 —	15 103	138 103	—	—	—	138 103
Laholm . . .	2 543	Komm. m.sk. ²	100	—	33	63	96	—	—	—	96
Falkenberg .	5 473	» » ¹	151	—	65	71	136	—	—	—	136
Kungsbacka .	1 905	» »	81	—	41	43	84	—	—	—	84
Hela länet	149 958		1 429	44	542	599	1 141	123	40	163	1 304
Göteborgs och Bohus län											
Göteborg . .	235 994	H. a. lärov. Realsk. Komm. m.sk. H. flicksk. » samsk. Ensk. m.sk.	1 622 1 069 527 2 755 266 240	37 75 — 329 39 25	941 867 296 — 86 125	35 — 437 2 220 88 41	976 867 733 2 220 174 166	628 — — — 45 78	33 — — 134 48 26	661 — — 134 93 104	1 637 867 733 2 354 267 166
Uddevalla . .	14 499	H. a. lärov. » flicksk.	283 245	— 13	153 —	22 171	175 171	— —	— —	— —	279 171
Strömstad . .	3 071	Samrealsk.	99	—	53	46	99	—	—	—	99
Lysekil . . .	4 085	Komm. m.sk. ¹	82	—	38	30	68	—	—	—	68
Mölnadal . . .	17 172	» »	79	—	36	55	91	—	—	—	91
Hela länet	449 653		7 267	518	2 595	3 145	5 740	751	241	992	6 732
Älvsborgs län											
Borås	35 799	H. a. lärov. » flicksk.	511 397	— 49	322 —	— 339	322 339	89 —	5 —	94 —	416 339

¹ Under ombildning till samrealskola.² Skall ombildas » »³ Därav 9 i lyceet vid högre allmänna läroverket i Malmö.

Län och ort	Folk- mängd 31 de- cember 1928	Läroanstalt	Medel- tal lär- jungar höst- termi- nerna 1924— 1928	Antal lär- jun- gar i 1 ^a resp. 1 ^a	A n t a l l ä r j u n g a r						Summa lär- jungar
					Realskol- och flickskolstadiet			Gymnasiet			
					Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	
Vänersborg .	8 752	H. a. lärov. » flicksk.	341 180	— 26	150	23 119	173 119	97	31	128	301 119
Alingsås . .	8 611	Samrealsk.	217	—	95	104	199				199
Åmål	6 578	»	184	—	68	74	142				142
Trollhättan .	15 762	Komm. m.sk. ¹	158		92	80	172				172
Ulricehamn .	3 956	» » ¹	110		42	52	94				94
Lilla Edet . .	1 308	» »	60		27	28	55				55
Mellerud . . .	1 509	» »	49		32	26	58				58
Hindås		Flickpension	74	5	1	81	82				82
Hela länet	312 447		2 281	80	829	926	1 755	186	36	222	1 977
Skaraborgs län											
Skara	6 650	H. a. lärov. » flicksk.	333 152	— 11	136	30 120	166 120	133	20	153	319 120
Skövde . . .	10 317	» a. lärov. » flicksk.	226 156	— 27	141	22 139	163 139	66	9	75	238 139
Mariestad . .	6 154	Samrealsk. H. flicksk.	93 123	— —	85	24 93	109 93				109 93
Lidköping . .	8 907	Samrealsk. H. flicksk.	125 145	— 13	111	30 104	141 104				141 104
Falköping . .	6 980	Samrealsk.	259	—	100	113	213				213
Vara	1218	Komm. m.sk. ¹	68		47	29	76				76
Tidaholm . .	4 656	» » ²	63		30	41	71				71
Karlsborg . .	2 059	» »	49		22	31	53				53
Hjo	2 734	» »	62		37	32	69				69
Hela länet	244 305		1 854	51	709	808	1 517	199	29	228	1 745
Värmlands län											
Karlstad . .	20 369	H. a. lärov. » flicksk.	578 378	— 56	327	— 325	327 325	168	27	195	522 325
Kristinehamn	12 407	Samrealsk. H. flicksk.	263 199	— 31	222	55 149	277 149				277 149
Arvika . . .	8 007	Samrealsk. H. flicksk.	133 138	— 18	114	— 123	114 123				114 123
Filipstad . .	4 751	Samrealsk.	165	—	58	60	118				118
Säffle	3 105	Komm. m.sk. ¹	96	—	53	56	109				109
Sunne	1 637	» » ²	81		63	40	103				103
Skoghäll . .	2 746	» »	49		25	17	42				42
Torsby . . .	978	» »	63		40	35	75				75
Lundsberg . .		H. goss-sk.	166	—	64	4	68	86	2	88	156
Hela länet	270 064		2 809	105	966	864	1 830	254	29	283	2 113
Örebro län											
Örebro . . .	37 321	H. a. lärov. » flicksk.	750 617	35 59	418	— 493	418 493	167	— 58	167 58	585 551
Askersund . .	2 091	Samrealsk.	93	27	38	40	78				78
Hallsberg . .	2 832	Komm. m.sk. ²	95		63	46	109				109
Karlskoga . .	2 313	» » ¹	112		59	49	108				108
Nora	2 622	» »	70		38	32	70				70
Lindesberg . .	3 182	» »	66		29	34	63				63
Kopparberg .	1 995	» »	58		27	34	61				61
Hela länet	221 297		1 861	121	672	728	1 400	167	58	225	1 625

¹ Under utbildning till samrealskola.² Skall ombildas » »

Län och ort	Folk- mängd 31 de- cember 1928	Läroanstalt	Medel- tal lär- jungar höst- termi- nerna 1924— 1928	Antal lär- jun- gar i 1 ^a resp. 1 ^s	A n t a l l ä r j u n g a r						Summa lär- jungar
					Realskol- och flickskolstadiet			Gymnasiet			
					Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	
<i>Västmanlands län</i>											
Västerås. . .	29 578	H. a. lärov. » flicksk.	515 326	— 40	308	— 298	308 298	140	27	167	475 298
Sala	7 921	Samrealsk.	135	—	61	50	111				111
Köping . . .	6 353	»	131	—	42	49	91				91
Arboga . . .	4 872	»	87	—	28	33	61				61
Västansfors. .	1 532	Komm. m.sk.	64		47	36	83				83
Hela länet	162 801		1 258	40	486	466	952	140	27	167	1 119
<i>Kopparbergs län</i>											
Falun . . .	13 539	H. a. lärov. » flicksk.	425 223	— 32	245	36 183	281 183	113	16	129	410 183
Stora Tuna .	2 409	Komm. m.sk. ¹	188		97	83	180				180
Leksand. . .	1 392	» » ²	72		41	29	70				70
Mora	1 534	» » ¹	110		52	44	96				96
Hedemora. .	3 540	» » ²	116		49	55	104				104
Avesta . . .	4 820	» » ²	97		53	40	93				93
Ludvika. . .	4 812	» » ²	106		45	53	98				98
Norrbärke. .	2 485	» »	57		28	19	47				47
Orsa	893	» »	90		46	41	87				87
Hela länet	251 818		1 484	32	656	583	1 239	113	16	129	1 368
<i>Gävleborgs län</i>											
Gävle. . . .	39 385	H. a. lärov. » flicksk. Ensk. m.sk.	507 287 180	— 32 —	277	71 221 125	348 221 195	80	25	105	453 221 195
Hudiksvall. .	7 612	H. a. lärov. » flicksk.	200 136	— 12	134	20 96	154 96	38	13	51	205 96
Söderhamn .	11 723	Samrealsk. och komm. gymn. H. flicksk.	185 160	— 15	106	18 146	124 146	25	—	25	149 146
Sandviken .	11 665	Komm. m.sk. ²	116		57	65	122				122
Bollnäs . . .	1 267	» » ¹	117		81	52	133				133
Storvik . . .	1 892	» »	92		41	48	89				89
Ljusdal . . .	2 098	» »	60		48	38	86				86
Hela länet	279 551		2 040	59	814	900	1 714	143	38	181	1 895
<i>Västernorrlands län</i>											
Härnösand. .	11 725	H. a. lärov. » flicksk.	320 226	— 24	167	18 209	185 209	79	15	94	279 209
Sundsvall . .	17 880	» a. lärov. » flicksk.	442 314	— 32	262	69 223	331 223	118	12 16	130 16	461 239
Örnsköldsvik.	4 926	Samrealsk.	258	—	112	128	240				240
Gudmundrå .	1 358	Komm. m.sk. ²	95		54	54	108				108
Sollefteå. . .	2 689	» » ¹	118		55	60	115				115
Hela länet	276 459		1 773	56	650	761	1 411	197	43	240	1 651

¹ Under utbildning till samrealskola.² Skall utbildas » »

Län och ort	Folk- mängd 31 de- cember 1928	Läroanstalt	Medel- tal lär- jungar höst- termi- nerna 1924— 1928	Antal lär- jun- gar i 1 ^a resp. 1 ^a	A n t a l l ä r j u n g a r						Summa lär- jungar
					Realskol- och flickskolstadiet			Gymnasiet			
					Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	Gos- sar	Flic- kor	Sum- ma	
<i>Jämtlands län</i>											
Östersund . .	14 458	H. a. lärov. » flicksk.	425 304	— 34	248	19 252	267 252	102	15	117	384 252
Ström. . . .	1 125	Komm. m.sk. ¹	59		43	41	84				84
Hela länet	135 315		788	34	291	312	603	102	15	117	720
<i>Västerbottens län</i>											
Umeå	10 683	H. a. lärov. » flicksk.	339 208	— 12	203	50 162	253 162	89	25	114	367 162
Skellefteå . .	4 286	Samrealsk.	221	—	108	104	212				212
Hela länet	201 006		768	12	311	316	627	89	25	114	741
<i>Norrbottens län</i>											
Luleå	11 191	H. a. lärov. » flicksk.	302 211	— 9	139	45 135	184 135	85	5	90	274 135
Piteå	3 186	Samrealsk.	141	—	58	58	116				116
Haparanda . .	2 616	»	120		36	37	73				73
Nederkalix . .	1 083	Komm. m.sk. ¹	91		60	63	123				123
Malmberget . .	4 610	» » ²	155		60	85	145				145
Kiruna	10 562	» » ³	107		34	78	112				112
Boden. . . .	6 526	» » ¹	163		88	85	173				173
Hela länet	195 830		1 290	9	475	586	1 061	85	5	90	1 151
Hela riket	6 105 190		66 728	3 259	23 724	27 128	50 852	7 743	2 147	9 890	3 60 751

¹ Under ombildning till samrealskola.² Skall ombildas » »³ Därav 9 i lyceet vid högre allmänna läroverket i Malmö.

Antalet kvinnliga lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar, fördelade efter hemorter, och beräknat antal platser för sådana lärjungar vid hemortens eller annat inom länet beläget statligt gymnasium.

(Ur 1927 års skolsakkunnigas utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m.)

Lärjungarnas hemort	Antal kvinnliga lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar						Läroanstalt	Antal platser i tre högsta rin- garna	Antal manliga lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar						Beräknat ytter- ligare antal platser i tre högsta ringarna
	Höstterminen					Medel- tal			Höstterminen					Medel- tal	
	1924	1925	1926	1927	1928				1924	1925	1926	1927	1928		
Stockholm	385	394	391	376	370	383.2	Kungsholmens h. a. l. H. a. l. f. flickor .	150 225	— —	— —	— —	— —	— —	— —	150 ¹ 225
Summa	385	394	391	376	370	383.2	Summa	375	—	—	—	—	—	—	375
Stockholms län.															
Södertälje	3	1	1	—	3	1.6	Södertälje h. a. l. .	150	72	69	63	66	57	65.4	84.6
Djursholm	21	20	21	16	21	19.8	Djursholms samsk.	—	65	70	67	69	88	71.8	(-71.8)
Saltsjöbaden	16	21	20	17	18	18.4	Saltsjöbadens »	—	28	33	36	40	46	36.6	(-36.6)
Lidingö	20	26	27	24	22	23.8	Lidingö k. lvk. . .	—	41	53	61	58	41	50.8	(-50.8)
Länet i övrigt	17	15	9	15	18	14.8	—								
Summa	77	83	78	72	82	78.4	Summa	150	206	225	227	233	232	224.6	84.6
Uppsala län.															
Uppsala	63	52	54	53	63	57.0	Uppsala h. a. l. .	150	206	206	193	181	161	189.4	-39.4
Länet i övrigt	15	11	9	9	8	10.4	—								
Summa	78	63	63	62	71	67.4	Summa	150	206	206	193	181	161	189.4	-39.4
Södermanlands län.															
Eskilstuna	4	7	7	7	5	6.0	Eskilstuna h. a. l.	150	77	73	61	52	56	63.8	86.2
Nyköping	4	4	3	5	6	4.4	Nyköpings »	150	56	64	72	56	55	60.6	89.4
Strängnäs	7	10	6	3	4	6.0	Strängnäs »	75	33	34	32	36	41	35.2	39.8
Länet i övrigt	15	16	14	9	14	13.6	—								
Summa	30	37	30	24	29	30.0	Summa	375	166	171	165	144	152	159.6	215.4
Östergötlands län.															
Linköping	25	32	28	15	16	23.2	Linköpings h. a. l.	225	158	161	165	146	152	156.4	68.6
Norrköping	16	14	14	12	8	12.8	Norrköpings »	225	152	151	135	134	116	137.6	87.4
Motala	13	15	22	23	20	18.6	Motala k. gymn. .	—	35	41	34	37	34	36.2	(-36.2)
Länet i övrigt	27	32	31	29	23	28.4	—								
Summa	81	93	95	79	67	83.0	Summa	450	345	353	334	317	302	330.2	156.0

Jönköpings län.															
Eksjö	20	24	17	11	9	16.2	Eksjö h. a. l. . . .	150	70	60	63	77	87	71.4	78.6
Jönköping	12	22	21	20	15	18.0	Jönk. »	225	177	173	158	138	131	155.4	69.6
Länet i övrigt . . .	32	34	34	29	26	31.0	—								
Summa	64	80	72	60	50	65.2	Summa	375	247	233	221	215	218	226.8	148.2
Kronobergs län.															
Växjö	7	7	6	6	6	6.4	Växjö h. a. l. . . .	150	98	101	101	96	82	95.6	54.4
Länet i övrigt . . .	14	11	11	17	15	13.6	—								
Summa	21	18	17	23	21	20.0	Summa	150	98	101	101	96	82	95.6	54.4
Kalmar län.															
Kalmar	9	6	6	4	4	5.8	Kalmar h. a. l. . .	225	120	109	109	105	109	110.4	114.6
Västervik	5	4	8	5	4	5.2	Västerviks » . .	75	50	47	41	38	29	41.0	34.0
Länet i övrigt . . .	29	29	29	22	19	25.6	—								
Summa	43	39	43	31	27	36.6	Summa	300	170	156	150	143	138	151.4	148.6
Gotlands län.															
Visby	6	9	13	12	12	10.4	Visby h. a. l. . . .	150	64	59	38	38	41	48.0	102.0
Länet i övrigt . . .	3	2	3	4	5	3.4	—								
Summa	9	11	16	16	17	13.8	Summa	150	64	59	38	38	41	48.0	102.0
Blekinge län.															
Karlshamn	10	11	11	7	10	9.8	Karlshamns k. gymn.	—	13	8	12	4	4	8.2	(-8.2)
Karlskrona	24	25	23	21	19	22.4	Karlskrona h. a. l. .	225	125	135	135	125	104	124.8	100.2
Länet i övrigt . . .	16	21	15	18	11	16.2	—								
Summa	50	57	49	46	40	48.4	Summa	225	138	143	147	129	108	133.0	100.2
Kristianstads län.															
Kristianstad	10	16	20	22	16	16.8	Kristianstads h. a. l.	225	121	130	113	101	84	109.8	115.2
Länet i övrigt . . .	43	47	38	21	28	35.4	—								
Summa	53	63	58	43	44	52.2	Summa	225	121	130	113	101	84	109.8	115.2
Malmöhus län.															
Hälsingborg	54	60	53	53	44	52.8	Hälsingborgs h. a.								
Landskrona	21	22	19	20	21	20.6	l. f. fl.	150							150.0
Eslöv	23	20	18	22	23	21.2	Landskrona h. a. l.	150	69	59	61	56	54	59.8	90.2
Ystad	15	15	20	13	11	14.8	Eslövs h. samsk. .	—	45	46	46	46	50	46.6	(-46.6)
Lund	73	64	63	48	42	58.0	Ystads h. a. l. . . .	150	83	97	89	76	63	81.6	68.4
Malmö	84	129	127	127	112	115.8	Lunds »	150	141	137	130	130	129	133.4	16.6
Länet i övrigt . . .	51	33	25	20	22	30.2	Malmö h. a. l. f. fl. .	150	—	—	—	—	—	—	150.0
Summa	321	343	325	303	275	313.4	Summa	750	338	339	326	308	296	321.4	475.2

¹ Vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen upprättades gymnasium (avsett för manliga och kvinnliga lärjungar) först fr. o. m. h. t. 1929.

Lärjungarnas hemort	Antal kvinnliga lärjungar i gymnasiet tre högsta ringar						Läroanstalt	Antal platser i tre högsta rin- garna	Antal manliga lärjungar i gymnasiet tre högsta ringar						Beräknat ytter- ligare antal platser i tre högsta ringarna
	Höstterminen					Medel- tal			Höstterminen					Medel- tal	
	1924	1925	1926	1927	1928				1924	1925	1926	1927	1928		
<i>Hallands län.</i>															
Halmstad	15	21	17	16	17	17.2	Halmstads h. a. l. .	225	111	143	124	122	109	121.8	103.2
Länet i övrigt . . .	24	19	17	16	19	19.0	—								
Summa	39	40	34	32	36	36.2	Summa	225	111	143	124	122	109	121.8	103.2
<i>Göteborgs o. Boh. län.</i>															
Göteborg	164	170	151	146	136	153.4	Gtbg's h. a. l. f. fl. .	150	—	—	—	—	—	—	150.0
Uddevalla	14	17	11	10	15	13.4	Uddevalla h. a. l. .	150	72	62	60	58	63	63.0	87.0
Länet i övrigt . . .	15	20	15	9	15	14.8	—								
Summa	193	207	177	165	166	181.6	Summa	300	72	62	60	58	63	63.0	237.0
<i>Älvsborgs län.</i>															
Borås	13	7	8	8	11	9.4	Borås h. a. l. .	150	109	109	122	103	94	107.4	42.6
Vänersborg	3	13	13	16	10	11.0	Vänersborgs ,	225	92	104	119	107	92	102.8	122.2
Länet i övrigt . . .	43	47	41	31	32	38.8	—								
Summa	59	67	62	55	53	59.2	Summa	375	201	213	241	210	186	210.2	164.8
<i>Skaraborgs län.</i>															
Skara	7	1	2	2	3	3.0	Skara h. a. l. . . .	225	154	145	153	117	117	137.2	87.8
Skövde	4	8	12	13	5	8.4	Skövde ,	150	53	53	48	43	45	48.4	101.6
Länet i övrigt . . .	40	38	34	29	28	33.8	—								
Summa	51	47	48	44	36	45.2	Summa	375	207	198	201	160	162	185.6	189.4
<i>Värmlands län.</i>															
Karlstad	3	1	2	1	10	3.4	Karlstads h. a. l. .	225	206	217	189	158	151	184.2	40.8
Länet i övrigt . . .	17	23	14	9	12	15.0	—								
Summa	20	24	16	10	22	18.4	Summa	225	206	217	189	158	151	184.2	40.8
<i>Örebro län.</i>															
Örebro	12	27	36	44	37	31.2	Örebro h. a. l. . .	225	176	190	191	185	175	183.4	41.6
Länet i övrigt . . .	22	25	25	21	19	22.4	—								
Summa	34	52	61	65	56	53.6	Summa	225	176	190	191	185	175	183.4	41.6

Västmanlands län.															
Västerås	5	7	7	7	8	6.8	Västerås h. a. l. . .	225	130	136	138	131	131	133.2	91.8
Länet i övrigt . . .	22	18	18	16	16	18.0	—								
Summa	27	25	25	23	24	24.8	Summa	225	130	136	138	131	131	133.2	91.8
Kopparbergs län.															
Falun	2	4	3	5	7	4.2	Falu h. a. l. . . .	150	102	114	103	98	98	103.0	47.0
Länet i övrigt . . .	29	33	33	29	25	29.8	—								
Summa	31	37	36	34	32	34.0	Summa	150	102	114	103	98	98	103.0	47.0
Gävleborgs län.															
Gävle	14	20	25	18	17	18.8	Gävle h. a. l. .	150	99	96	108	89	80	94.4	55.6
Hudiksvall	11	7	9	8	11	9.2	Hudiksv:s »	150	41	43	42	38	33	39.4	110.6
Länet i övrigt . . .	16	19	15	14	8	14.4	—								
Summa	41	46	49	40	36	42.4	Summa	300	140	139	150	127	113	133.8	166.2
Västernorrlands län.															
Härnösand	6	7	9	6	5	6.6	Härnösands h. a. l. .	150	59	71	72	74	69	69.0	81.0
Sundsvall	33	32	27	27	19	27.6	Sundsvalls »	150	94	97	102	99	104	99.2	50.8
Länet i övrigt . . .	29	29	22	25	24	25.8	—								
Summa	68	68	58	58	48	60.0	Summa	300	153	168	174	173	173	168.2	131.8
Jämtlands län.															
Östersund	14	15	14	8	5	11.2	Östersunds h. a. l. .	150	84	79	77	83	72	79.0	71.0
Länet i övrigt . . .	10	8	9	8	3	7.6	—								
Summa	24	23	23	16	8	18.8	Summa	150	84	79	77	83	72	79.0	71.0
Västerbottens län.															
Umeå	6	8	6	4	4	5.6	Umeå h. a. l. . . .	150	87	94	88	79	75	84.6	65.4
Länet i övrigt . . .	11	12	9	9	9	10.0	—								
Summa	17	20	15	13	13	15.6	Summa	150	87	94	88	79	75	84.6	65.4
Norrbottens län.															
Luleå	5	8	12	10	7	8.4	Luleå h. a. l. . . .	150	89	95	96	81	62	84.6	65.4
Länet i övrigt . . .	12	13	11	16	18	14.0	—								
Summa	17	21	23	26	25	22.4	Summa	150	89	95	96	81	62	84.6	65.4

Bilaga 4.

**Exempel på utgifts- och inkomststat för kommunal treårig
flickskollinje, förenad med allmänt läroverk.**

(Teoretisk linje i de två högsta klasserna.)

(Ur 1927 års skolsakkunnigas utredning rörande allmänna läroverk för flickor m. m.)

Utgifter.

1 kvinnlig ämneslärare	kronor	2 800:—
1 manlig »	»	3 300:—
Ålderstillägg, approximativt	»	1 200:—
Särskilt arvode åt rektor	»	400:—
» » » bitr. föreståndarinna	»	100:—
Ersättningar för bostad och bränsle	»	1 800:—
1 e. o. kvinnlig lärare	»	2 600:—
Timlärare i teoretiska ämnen (<i>appr.</i>)	»	1 200:—
» » teckning (4 t.), musik (2 t.), gymnastik (4 t.)	»	850:—
» » övriga praktiska ämnen (9.5 t.)	»	760:—
Skolläkare	»	100:—
Bibliotekarie	»	100:—
Skolans andel i pensionsavgifter till lärare (<i>appr.</i>)	»	400:—
Diverse utgifter	»	200:—
Kronor 15 810:—		

Inkomster.

Statsbidrag:

Grundanslag	kronor	9 200:—
För manlig lärare	»	500:—
Arvode åt rektor och bitr. föreståndarinna	»	366:67
Ålderstillägg	»	1 200:—
För praktiska ämnen utom teckning, 9.5 t. à 75:—	»	712:50
<i>Kommunalanslag</i>		3 830:83
Kronor 15 810:—		

Anm. 1. Tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg åt lärarna ej medräknade.

Anm. 2. De utgifter, som vid allmänt läroverk bestridas av lärjungarnas terminsavgifter till hus- och vedkassan samt till biblioteks- och materielkassan, torde även vid kommunal flickskollinje böra bestridas av lärjungeavgifter.

Antalet lärjungar, som åren 1928 och 1929 intagits i klass 1 av femårig och fyraårig realskola.

(Sammanfattning av uppgifter, meddelade av vederbörande rektorer.)

(Ur 1927 års skolsakkunnigas utredning av vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation.)

L ä r o v e r k	Antal lärjungar, som åren 1928 och 1929 intagits																	
	i klass 1 av 5-årig realskola (1 ^a)										i klass 1 av 4-årig realskola (1 ^a)							
	från folkskolans										från folkskolans							
	klass 3		klass 4		klass 5		övriga				klass 5		klass 6		klass 7		övriga	
	1928	1929	1928	1929	1928	1929	1928	1929			1928	1929	1928	1929	1928	1929	1928	1929
	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.			g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.
Stockholm, h. latinl. & Norrm.			9	28		1	9	36										
» » reall. » »			17	33			12	38										
» h. a. l. & Östermalm			10	26		3	9	43					12	17	3	3	1	5
» » Södermalm				18		7		10										
» nya elem.skolan																		
Malmö, h. allm. lärov.			18	31	3	6	2	14										
Hälsingborg » »				15		3		6					5		1			
Göteborg, h. latinlärov.			5	22	1		29	47										
» h. reallärov.			16	31		6	11	37										
Stockholm, h. a. l. & Kungsholmen			9	51			6	13			3				1		1	4
Uppsala, h. allm. lärov.	1			15		4		15				8	12					
Länköping, » » »				7		6		6				13	12					
Norrköping, » » »			19	13			16	21			1	22	11					
Jönköping, » » »				19		4		10										
Lund, » » »		2	8	10	2	7	7	22										
Borås, » » »				33				2										
Karlstad, » » »	1		16	20	4	7	9	8		2		1	6			4		3
Örebro, » » »			8	13		3	6	5				7	4				1	
Västerås, » » »				30				5				8	12					
Södertälje, » » »			9	7		1	5	9	1			2	13	5	11		2	1
Nyköping, » » »			10	3			2	19	1		1	1	6	5	6	5	2	3
Strängnäs, » » »			17	8		1		6	3		1		1	2	1	9	1	2
Eskilstuna, » » »			7	14	6	5		1	1			1	5	1	2	1	1	2
Eksjö, » » »			16	4		2		5	7	1		1	4	5	1		2	1
Växjö, » » »			12	9	3	1		6					6	3				
Kalmar, » » »			18	5	5	1		3	3			2	12	3	12		3	
Västervik, » » »			12	1		2		4	3				2		5			
Visby, » » »				7	4	6	2	11	1		1	1	8	8	7		5	

L ä r o v e r k	Antal lärjungar, som åren 1928 och 1929 intagits																								
	i klass 1 av 5-årig realskola (1 ^a)										i klass 1 av 4-årig realskola (1 ^a)														
	från folkskolans								övriga		från folkskolans								övriga						
	klass 3		klass 4		klass 5		klass 5				klass 6		klass 7												
	1928	1929	1928	1929	1928	1929	1928	1929	1928	1929	1928	1929	1928	1929	1928	1929									
	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.	g. fl.									
Karlskrona, h. allm. lärov.				21	4		3	7		1			1	7	12	11	14	4	7	3	1				
Kristianstad, » » »				12	4		4	2		12	1		1	7	3	4	3	1	1	4	2		7	1	2
Ystad, » » »				12	4		3	1		10	5		1	2	9	4	11								1
Landskrona, » » »		1		2	4		2	16		8	1			5	2	13		7	1	5		6		2	2
Halmstad, » » »				10	7		3	2		4	9		1	8	7	8	15	4	4	1	2		2	2	1
Uddevalle, » » »				5	5		4	6		15				6	1		6					1	2	2	
Vänersborg, » » »				11	7					15	3			1	7	2	6					1	1		1
Skara, » » »				17	7		5	2		2	3			2	9	4	2			2		4	1	1	1
Skövde, » » »				16	4		4	1		10				4	7	6	7							2	3
Falun, » » »				16	5		3	7		3	1			3	3	1	9		1			2	8	3	2
Gävle, » » »			7	8	13	6	2	11	5	4	3	3	7	2	8	2	11		1		2	1	8		6
Hudiksvall, » » »				10	7		2	1		10	5				7	4								1	1
Härnösand, » » »		1		1	4			1		14	2			3	4	2	5	2		1					
Sundsvall, » » »				5	11		4	4		7	4			8	13	5	10		10		1	1	3	1	17
Östersund, » » »				15	4		8			5	3			2	5	8	9								
Umeå, » » »				5	10		6			7	7			5	5	8	7					2	5	1	2
Luleå, » » »		1		8	4	5	14	1	1	5	3	8	9	7	1	4	9	6					4		
Stockholm, h. allm. lärov. f. fl.																	19			3					9
Malmö, » » » »																	10			2					8
Hälsingborg, » » » »																	13			1					4
Göteborg, » » » »														1			15			5					14
Stockholm, Vasa realsk.			24		43		6		5		4	23													
» Katarina »			17		38			4		13	13														
Malmö, realskolan					13						3			4		8					2		2		
Göteborg, västra realsk.			8		22		1	9		4	5														
» östra »			13		14		4	6		6	15			7		9		2						1	
Enköping, samrealsk.					13	12					7	2		5	5	9	10					1	1		
Oskarshamn, »					15	8		3	2		4	3		1	6	2	8		1			4	1	5	
Karlshamn, »																5	8			5				1	
Ängelholm, »		2			11	6		2	6		5	3		4	4	2	4					3	2		
Trälleborg, »					4	5		1	2		2				3	5	1		2				2		
Varberg, »					18	2		3			9	1		3		6	5	1		1		1			4

[illegible]

Anm. Till klass 1^a hava ett 60-tal lärjungar kommit från folkskolans klass 6.

Antalet lärjungar höstterminerna 1928 och 1929 i klass 26, 15 och 14 vid de (gamla) allmänna läroverken.

(Ur 1927 års skolsakkunnigas utredning av vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation.)

L ä r o v e r k	H ö s t t e r m i n e n						Klass 1 ⁴	
	1 9 2 8			1 9 2 9			H. t. 1928	H. t. 1929
	Kl. 2 ⁶	Kl. 1 ⁵	Sum- ma	Kl. 2 ⁶	Kl. 1 ⁵	Sum- ma		
<i>I. Högre allmänna läroverk.</i>								
Stockholm, h. latinlärov. & Norrmalm	99	18	117	58	65	123	1 —	1 —
» » reallärov. »	70	29	99	34	71	105	1 —	1 —
» h. allm. lärov. » Östermalm	137	19	156	71	72	143	1 —	1 —
» » » Södermalm	100	—	100	78	35	113	16	25
» nya elementarskolan	63	—	63	36	—	36	1 —	1 —
Malmö, h. allm. läroverket	105	23	128	73	51	124	1 —	1 —
Hälsingborg, » » »	80	—	80	51	24	75	—	6
Göteborg, h. latinläroverket	79	35	114	37	69	106	1 —	1 —
» » realläroverket	76	27	103	75	74	149	1 —	1 —
Stockholm, h. allm. lärov. & Kungsholmen	104	15	119	68	64	132	1 —	1 —
Uppsala, h. allm. läroverket	66	—	66	39	35	74	12	17
Linköping, » » »	92	—	92	52	19	71	13	16
Norrköping, » » »	72	35	107	34	34	68	22	13
Jönköping, » » »	61	—	61	55	33	88	—	—
Lund, » » »	63	17	80	35	41	76	1 —	1 —
Borås, » » »	61	—	61	47	35	82	—	—
Karlstad, » » »	44	30	74	36	35	71	7	9
Örebro, » » »	82	14	96	74	21	95	7	5
Västerås, » » »	73	—	73	36	35	71	9	12
Södertälje, » » »	52	—	52	34	32	66	17	17
Eskilstuna, » » »	47	—	47	38	33	71	16	18
Nyköping, » » »	32	—	32	—	35	35	12	15
Strängnäs, » » »	30	—	30	—	35	35	2	12
Eksjö, » » »	33	—	33	—	34	34	9	7
Växjö, » » »	46	—	46	35	31	66	—	11
Kalmar, » » »	45	—	45	30	35	65	17	17
Västervik, » » »	22	—	22	—	22	22	2	6
Visby, » » »	42	—	42	—	30	30	14	16
Karlskrona, » » »	66	—	66	34	36	70	30	30
Kristianstad, » » »	60	—	60	35	35	70	20	16
Ystad, » » »	38	—	38	—	35	35	12	17
Landskrona, » » »	45	—	45	34	34	68	18	22
Halmstad, » » »	64	—	64	37	35	72	25	31
Uddevalla, » » »	31	—	31	—	35	35	10	8
Vänersborg, » » »	26	—	26	—	36	36	8	9
Skara, » » »	35	—	35	—	36	36	15	10
Skövde, » » »	28	—	28	—	35	35	11	18
Falun, » » »	61	—	61	37	35	72	17	15
Gävle, » » »	62	34	96	36	35	71	20	21
Hudiksvall, » » »	33	—	33	—	35	35	—	15
Härnösand, » » »	26	—	26	24	23	47	9	8
Sundsvall, » » »	64	—	64	35	35	70	35	34
Östersund, » » »	58	—	58	35	35	70	7	17
Umeå, » » »	48	—	48	33	35	68	17	18
Luleå, » » »	25	31	56	—	35	35	9	15

¹ Enligt organisationsplanen skall vid detta läroverk fyraårig realskola icke förekomma.

L ä r o v e r k	H ö s t t e r m i n e n						Klass 1 ⁴	
	1 9 2 8			1 9 2 9			H. t. 1928	H. t. 1929
	Kl. 2 ^o	Kl. 1 ⁵	Sum- ma	Kl. 2 ^o	Kl. 1 ⁵	Sum- ma		
II. Realskolor.								
Stockholm, Vasa realskola	131	34	165	86	71	157	1 —	1 —
„ Katarina „	96	30	126	70	55	125	1 —	1 —
Göteborg, västra „	110	13	123	75	36	111	1 —	1 —
„ östra „	111	23	134	70	35	105	9	10
Malmö, „	92	—	92	71	16	87	6	10
Enköping, samrealskolan	28	—	28	—	34	34	11	20
Oskarshamn, „	27	—	27	—	35	35	12	16
Varberg, „	29	—	29	—	33	33	5	16
Lidköping, „	28	—	28	—	35	35	14	14
Ärvika, „	16	—	16	28	—	28	—	5
Söderhamn, „	27	—	27	—	25	25	8	6
Karlskrona, „	35	—	35	27	—	27	—	19
Ängelholm, „	46	—	46	31	35	66	11	8
Trälleborg, „	35	—	35	28	13	41	5	8
Älvsjö, „	48	—	48	—	35	35	16	10
Ämål, „	39	—	39	—	28	28	—	5
Mariestad, „	19	—	19	—	34	34	7	9
Falköping, „	45	—	45	29	26	55	5	5
Kristinehamn, „	51	—	51	25	28	53	36	27
Örnsköldsvik, „	53	—	53	33	18	51	—	12
Skellefteå, „	62	—	62	34	30	64	5	11
III. Samrealskolor med enkel linje.								
Norrköping, samrealskolan	18	—	18	—	—	—	5	5
Vimmerby, „	26	—	26	20	—	20	—	6
Filipstad, „	27	—	27	—	—	—	7	10
Äskersund, „	13	—	13	22	—	22	—	—
Sala, „	34	—	34	—	—	—	12	13
Köping, „	29	—	29	—	—	—	—	9
Arboga, „	12	—	12	—	—	—	—	7
Vadstena, „	19	14	33	—	24	24	1 —	1 —
Strömstad, „	18	7	25	—	30	30	1 —	1 —
Piteå, „	19	10	29	—	31	31	1 —	1 —
Haparanda, „	13	17	30	—	15	15	1 —	1 —
Summa	4 002	475	4 477	2 115	2 407	4 522	612	787

Anm. Av de lärjungar, som år 1929 godkännts till intagning i klass 1⁵ vid nedanstående 18 läroverk, har följande antal på grund av bristande utrymme där ej kunnat mottagas:

Stockholm, h. a. l. å Östermalm	14	Vänersborg, h. a. l.	2
Göteborg, h. realläroverket	2	Falun, „	3
Uppsala, h. a. l.	6	Gävle, „	5
Karlstad, „	6	Hudiksvall, „	2
Nyköping, „	1	Sundsvall, „	4
Eksjö, „	1	Östersund, „	4
Karlskrona, „	2	Umeå, „	14
Halmstad, „	4	Luleå, „	6
Uddevalla, „	12	Stockholm, Vasa realskola	4

Summa 92

¹ Enligt organisationsplanen skall vid detta läroverk fyraårig realskola icke förekomma.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Allmänna läroverk för flickor	2
I. Flickornas läroverksutbildning	5
A. Ytterligare behov av högre flickläroverk	5
Departementschefen 10.	
B. Flickläroverkens organisation	13
a. Organisationen av de till uppsättande föreslagna flickläroverken	13
1. Realskolan	13
Departementschefen 15.	
2. Gymnasiet	16
Departementschefen 17.	
b. De redan beslutade flickläroverkens organisation	17
Departementschefen 22.	
II. Den speciella flickskolutbildningen	23
A. Behovet av särskilda högre flickskolor	23
Departementschefen 26.	
B. Olika anordningar för flickskolutbildningen	26
Departementschefen 29.	
III. De olika orternas tillgodoseende i fråga om den kvinnliga ungdomens högre skolundervisning	30
Departementschefen 36.	
IV. Kostnadsberäkning	39
A. De allmänna läroverken	39
Departementschefen 42.	
B. Kommunala flickskolor och flickskollinjer	46
Departementschefen 49.	
Vissa frågor rörande tillämpning av 1927 års skolorganisation	50
I. Den femåriga och den fyraåriga realskollinjens förekomst vid de olika läroverken	53
A. Behov av jämkningar inom 1927 års organisationsplan	53
Departementschefen 57.	
B. Samorganisation av femårig och fyraårig realskollinje	58
Departementschefen 62.	
C. Pedagogiska synpunkter	65
Departementschefen 69.	
D. Organisationsförslagets tillämpning på olika orter	71
Departementschefen 76.	
E. Kostnadsberäkning	77
Departementschefen 78.	
II. Lyceerna	80
Departementschefen 88.	

	Sid.
Beräkningen av vederbörande anslag å riksstaten	90
1. De allmänna läroverken	90
Departementschefen 96, 103, 109, 110, 111, 114, 116, 119, 120.	
2. Kommunala flickskolor och flickskollinjer	122
Departementschefen 122.	
3. Tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala flickskolor och flickskollinjer	123
Departementschefen 123.	
Departementschefens hemställan	123

Bilagor.

Bil. 1. Länsvis ordnad undersökning	131
Bil. 2. Antalet lärjungar i de högre skolorna höstterminen 1929	165
Bil. 3. Antalet kvinnliga lärjungar i gymnasiets tre högsta ringar, fördelade efter hemorter, och beräknat antal platser för sådana lärjungar vid hemortens eller annat inom länet beläget statligt gymnasium	172
Bil. 4. Exempel på utgifts- och inkomststat för kommunal treårig flickskollinje, förenad med allmänt läroverk	176
Bil. 5. Antalet lärjungar, som åren 1928 och 1929 intagits i klass 1 av femårig och fyraårig realskola	177
Bil. 6. Antalet lärjungar höstterminerna 1928 och 1929 i klass 2 ⁶ , 1 ⁵ och 1 ⁴ vid de (gamla) allmänna läroverken	180